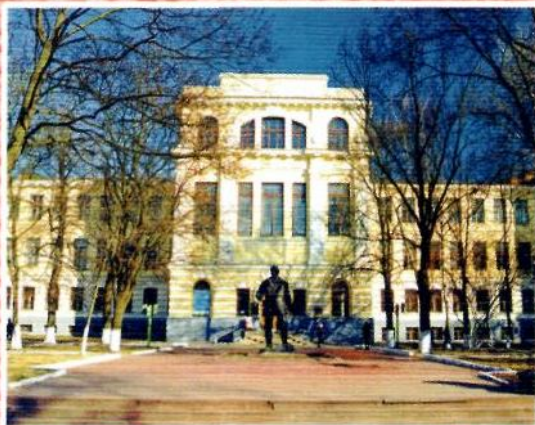

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ - КОНФЕРЕНЦІЇ
“РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ”

9-23 квітня 2012 року

*Присвячена 15-річчю
ННІ Бізнесу і менеджменту*

ТОМ 2

Харків - 2012

Міністерство аграрної політики та продовольства України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

МАТЕРІАЛИ

ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ - КОНФЕРЕНЦІЇ

«РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ
ЕКОНОМІКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ»

9-23 квітня 2012 року

*Присвячена 15-річчю
ННІ Бізнесу і менеджменту*

ТОМ 2

Харків – 2012

Матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи». У двох томах. Т. 2. – Харків: ХНТУСГ, 2012. – 343 с.

Із надісланих матеріалів оргкомітетом до друку рекомендовано тези 219 доповідей від 241 автора із 59 установ і організацій України та зарубіжжя.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Д.І. МАЗОРЕНКО** – ректор Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, професор, член-кореспондент НААНУ
- С.М. КВАША** – директор департаменту економічного розвитку і аграрного ринку Міністерства аграрної політики та продовольства України, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ
- П.Т. САБЛУК** – Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААНУ, доктор економічних наук, професор, академік НААНУ
- В.В. СНІТИНСЬКИЙ** – ректор Львівського національного аграрного університету, доктор біологічних наук, професор, академік НААНУ
- В.М. КЮРЧЕВ** – ректор Таврійського державного агротехнологічного університету, професор
- А.М. ТИЩЕНКО** – перший проректор ХНТУСГ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ
- В.А. ВОЙТОВ** – проректор з наукової роботи ХНТУСГ, доктор технічних наук, професор
- А.А. ДІБРОВА** – директор ННІ бізнесу Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук
- В.П. ГАЛУШКО** – ННІ бізнесу НУБіП, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ
- Г.Є. МАЗНЄВ** – директор ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ, професор
- П.С. БЕРЕЗІВСЬКИЙ** – декан економічного факультету Львівського національного аграрного університету, доктор економічних наук, професор
- С.В. КАРМАН** – декан факультету економіки та бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету, кандидат економічних наук, доцент
- В.Я. АМБРОСОВ** – завідувач кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААНУ
- В.М. ОНЕГІНА** – завідувач кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор
- І.О. БЕЛЕБЕХА** – доктор економічних наук, професор кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ
- Т.Г. МАРЕНИЧ** – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ

**ПЕРЕЛІК НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ТА ПІДПРИЄМСТВ,
СПІВРОБІТНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ:**

- *Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
НААН України*
- *Національний університет біоресурсів
і природокористування України*
- *Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*
- *ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*
- *Інститут економіки промисловості НАН України*
- *Академія внутрішніх військ МВС України*
- *Академія муніципального управління*
- *Белорусский государственный экономический университет*
- *Білоцерківський національний аграрний університет*
- *Вінницький національний аграрний університет*
- *ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»*
- *ДВНЗ «Українська академія банківської
справи НБУ», м. Суми*
- *Дніпропетровський державний аграрний університет*
- *Дніпропетровський університет ім. А. Нобеля*
- *Європейський університет, м. Умань*
- *Житомирський державний технологічний університет*
- *Запорізький національний технічний університет*
- *Інститут овочівництва і баштанництва НААН України*
- *Кримський економічний інститут КНЕУ ім. В. Гетьмана*
- *Луганський національний аграрний університет*

- *Луцький національний технічний університет*
- *Львівський національний аграрний університет*
- *Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*
- *Миколаївський політехнічний інститут*
- *Міжнародний гуманітарний університет*
- *Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Ю. Бугая*
- *Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, м. Симферополь*
- *Національний університет «Львівська політехніка»*
- *Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова*
- *Одеська державна академія будівництва та архітектури*
- *Одеський державний аграрний університет*
- *ПАТ «Міжнародний Інвестиційний банк»*
- *ПАТ «ВіЕйБі Банк»*
- *ПАТ «Мегабанк»*
- *Південна філія Національного університету біоресурсів та природокористування України «Кримський агротехнологічний університет»*
- *Подільський державний аграрно-технічний університет*
- *Полтавська державна аграрна академія*
- *Рівненський гуманітарний університет*
- *Севастопольський національний технічний університет*
- *Сумський національний аграрний університет*
- *Таврійський державний агротехнологічний університет*

- *Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського*
- *ТОВ «ТД» Роганський»*
- *Українська інженерно-педагогічна академія*
- *Український державний університету фінансів та міжнародної торгівлі*
- *Уманський національний університет садівництва*
- *Харківська державна зооветеринарна академія*
- *Харківський державний університет харчування та торгівлі*
- *Харківський національний автомобільно-дорожній університет*
- *Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*
- *Харківський національний економічний університет*
- *Харківський національний університет будівництва та архітектури*
- *Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ*
- *Чернівецька філія Міжрегіональної Академії управління персоналом*
- *Чернігівський державний інститут економіки і управління*
- *Чернігівський державний технологічний університет*
- *Чернігівський інститут інформації, бізнесу і права МНТУ*
- *Чорноморський державний університет імені Петра Могили*
- *Warsaw University of Technology, School of Agriculture in Warsaw, State Higher Vocational School in Krosno*

СЕКЦІЯ

*УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІКОЮ
В УМОВАХ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИБНОЇ ГАЛУЗІ

*Гойчук О.І., д.е.н., професор,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Рибна галузь займає важливе місце у забезпеченні продовольчої безпеки, бо її продукція формує раціон населення України цінними продуктами харчування.

За даними Державного агентства рибного господарства України загальний обсяг вилову риби та інших водних біоресурсів підприємствами рибної галузі у водоймах України за 2011 рік склав 112,8 тис. т. У внутрішніх прісноводних рибогосподарських водоймах протягом 2011 року збільшено випуск продукції аквакультури до 24,6 тис. т. Зросли обсяги вирощених осетрових до 30 т та лососевих до 268 т. При цьому не врахованими щороку залишаються від 20 до 40 тис. т товарної риби.

Одним з пріоритетних завдань галузі є відтворення та повномасштабне вселення господарсько - цінних видів риби. Загальний обсяг вселення молоді риб у водні об'єкти України загальнодержавного значення в 2011 році, з урахуванням спеціальних товарних рибних господарств, склав більше 50 млн. екземплярів, що суттєво поліпшує рибопродуктивність водойм та дозволить збільшити промисловий вилов риби у майбутні роки. Для забезпечення заходів щодо селекції і відтворення водних біоресурсів передбачено видатки в обсязі 54,0 млн. грн. Нині, за даними фахівців, Україна використовує свої водні ресурси всього на 20 %.

Питання продовольчої безпеки в законодавстві щодо регулювання аграрної сфери було означено вперше в Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року. В цьому документі та наступних нормативно-правових актах було дано визначення сутності та кількісні характеристики продовольчої безпеки держави як складової економічної безпеки з відповідним виділенням рибного господарства.

У прийнятому в 2011 р. Законі України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» законодавчо виписано завдання участі галузі у забезпеченні продовольчої безпеки держави. В Законі, зокрема, визначена сутність аквакультури (рибництва) як цілеспрямованого використання рибогосподарських водних об'єктів для одержання зазначеною

галуззю максимальних обсягів корисної біологічної сільськогосподарської продукції (риби, молюсків, безхребетних, водоростей, інших водних організмів) шляхом їх штучного розведення та утримання. Таким чином, аквакультура (рибництво) визнана органічною складовою аграрної сфери, а її розвиток розглядається у рамках інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

На виконання Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» Міністерство аграрної політики і продовольства України в 2012 р. планує підготовку і впровадження таких регуляторних актів: «Про затвердження режимів спеціального промислового рибальства у 2012 році», «Про затвердження Порядку штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів та їх використання», «Про затвердження Положення про умови проведення конкурсу з визначення виконавців бюджетної програми «Селекція в рибному господарстві та відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово - Чорноморському басейні», а також запровадження спеціальної форми звітності для юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, які здійснюють виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури, та отримання повної, всебічної й об'єктивної інформації щодо обсягів виробництва аквакультури.

Нині розроблена Концепція програми розвитку рибного господарства України на 2012-2016 роки. Виконання програми здійснюватиметься в два етапи. На першому етапі (2012 рік) передбачається здійснити заходи щодо розвитку підприємств аквакультури, активізації міжнародної і зовнішньоекономічної діяльності, створення умов для залучення інвестицій і міжнародної технічної допомоги. На другому етапі (2013-2016 років) передбачається здійснити заходи щодо модернізації і будівництва суден вітчизняного флоту рибної промисловості, забезпечення діяльності оптових ринків продукції рибного господарства, розширення, реконструкції, технічного переоснащення і розвитку морських рибних портів.

Виконання Програми дозволить забезпечити продовольчу безпеку населення шляхом постачання продукцією рибного господарства вітчизняного виробництва згідно науково обґрунтованим нормам споживання; довести загальний обсяг видобутку риби та інших водних живих ресурсів до 375 тис. тонн в рік; забезпечити відновлення ефективної роботи вітчизняного флоту рибної промисловості; підвищити рівень продуктивності роботи в

рибному господарстві на 20 відсотків; випустити в природні водойми понад 37 млн. штук молоді цінних видів риби; збільшити обсяг товарного виробництва цінних видів риби до 80 тис. тонн на рік; забезпечити відповідність комплексного показника конкурентоспроможності вітчизняної продукції рибного господарства згідно з міжнародними вимогами; відновити 16,05 тис. гектарів природних нерестовищ у рибогосподарських водних об'єктах; здійснити реконструкцію русел річок загальною довжиною майже 500 кілометрів; побудувати і встановити у водоймах не менше ніж 1850 одиниць модулів птучних нерестовищ для відтворення рибних ресурсів; забезпечити діяльність оптових ринків продукції рибного господарства; підвищити соціально-економічний рівень життя населення, забезпечити гідні умови оплати праці на галузевих підприємствах. В результаті виконання Програми буде створено до 5 тис. додаткових робочих місць.

Фінансування Програми здійснюватиметься в межах видатків, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Загальна орієнтовна потреба в коштах для виконання Програми становить близько 2578,97 млн. гривень, з яких за умови використання коштів інвесторів та інших джерел фінансування, з державного бюджету необхідно виділити близько 65 відсотків загального обсягу коштів.

Забезпечення дієвої системи державної підтримки галузі створить умови для відродження і розвитку однієї з основних складових економіки - рибного господарства. Ці заходи сприятимуть поліпшенню постачання населення рибними товарами та підвищенню рівня продовольчої безпеки.

ГРАНИЧНИЙ ПРОДУКТ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТА

***Онегіна В.М., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет
сізького господарства ім. П. Василенка***

За стратегічну мету будь-яких соціально-економічних реформ має бути визначеним зростання добробуту населення, гідна оплата праці. Слід відзначити, що ці стратегічні цілі були враховані у програмних документах урядів незалежної України. Ще на початку 2000-х років в Україні була прийнята урядова Програма „Реформи

заради добробуту”, адміністрацією Президента України В. Януковича запроваджена Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [2]. Але багато задекларованих цілей залишаються лише в текстах чергових урядових програм. Останні дослідження стосовно розподілу доходів в економіці України доводять, що „період економічного зростання, що тривало протягом більшої частини останнього десятиріччя, мав обмежений позитивний вплив на низькодоходні групи населення України, оскільки бенефіціарями були його найзаможніші верстви” [5, с.83]. Грошові доходи майже 40% домогосподарств в Україні знаходяться нижче прожиткового мінімуму [3]. Рівень заробітної плати в Україні є одним з найнижчим серед країн Європи. Серед сфер економічної діяльності він є найнижчим у сільському господарстві. У 2010 році середньомісячний рівень оплати праці в цілому по економіці України становив 2239 грн у сільському господарстві – 1467 грн.

Визначення вартості граничного продукту праці дає можливість встановити відповідність заробітної плати одній з умов еквівалентності обміну на ринку ресурсів та встановити причини низької оплати праці: чи то низька продуктивність праці, чи то експлуатація працівників у тому сенсі, що вони одержують меншу заробітну плату за вартість граничного продукту праці.

На практиці визначити вартість граничного продукту праці доволі складно. Одним із способів оцінки граничного факторного продукту може бути його визначення на основі виробничої функції.

Значення граничного продукту праці (MPL) на основі виробничої функції дорівнюватиме першій похідній цієї функції по змінній кількості праці:

$$MPL = \frac{dY}{dL}.$$

Якщо виробнича функція лінійна ($Y = \alpha L + \beta K$), то:

$$MPL = \alpha$$

Якщо функція степенева ($Y = AL^\alpha K^\beta$), то;

$$MPL = \alpha L^{\alpha-1}.$$

де Y – обсяг виробництва, L – затрати праці, K – затрати капіталу, A – параметр продуктивності технологій.

Та у розрахунках граничних факторних продуктів постає питання відносно показника, який має бути прийнятий за обсяг виробництва, але ж у вартість продукції включається і вартість

придбаних матеріалів, машин, обладнання, послуг, тощо, придбаних у інших виробників. Вартість цих товарів не є результатом даного виробництва, а тому не повинна бути врахованою у складі тієї вартості, яка розподіляється на заробітну плату, прибуток та ренту.

Вважаємо, за результат виробництва для оцінки вартості граничних факторних продуктів має застосовуватися такий показник, як валова додана вартість. Згідно з методикою Держкомстату України валова додана вартість – це різниця між випуском і проміжним споживанням і містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними. У свою чергу, випуск – це вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності економічної одиниці, проміжне споживання – це витрати на придбання товарів і послуг, які використані для виробництва продукції [4].

Валова додана вартість сільськогосподарського підприємства на основі використання форми статистичної звітності 50-сг та зведених її показників розраховуватиметься таким чином: чистий дохід (виручка від реалізації продукції) зменшується на матеріальні витрати (за вирахуванням вартості кормів власного виробництва), амортизацію, інші витрати (до складу яких входить і орендна плата за земельні та майнові паї).

Особливе питання постає стосовно урахування орендної плати за землю. Зазвичай рента є складовою знов створеної вартості та відповідно орендна плата за землю має включатися до складу валової доданої вартості. Але земля не включена до вартості активів сільськогосподарських підприємств в Україні, фактично орендна плата за земельні паї у даному випадку подібна орендній платі зовнішнім постачальникам за майно, яке не входить до балансу підприємства.

При урахуванні землі як фактора виробництва (окремо або у складі капіталу підприємства) валова додана вартість має розраховуватися вищезазначеним чином, але інші витрати мають бути зменшені на величину орендної плати за земельні паї.

Порівняння нами вартості граничного продукту праці у сільськогосподарських підприємствах в Харківській області, визначеного на основі розрахованої виробничої функції, із заробітною платою їх працівників засвідчує, що остання з нарахованими внесками на соціальне та пенсійне страхування була в 1,8 раза меншою, вартості граничного продукту праці [1]. Це є свідченням перерозподілу валової доданої вартості

сільськогосподарських підприємств не на користь їх працівників.

Отже, незважаючи на зростання заробітної плати у сільському господарстві, працівники сільськогосподарських підприємств одержують в якості оплати праці менше створеної ними вартості, тобто існує їх економічна експлуатація на рівні підприємства, та додатково вони експлуатуються економікою внаслідок нееквівалентних цін на продукцію сільського господарства.

Література.

1. Онегіна В.М. Гідна оплата праці – головний соціально-економічний імператив трансформації / В.М. Онегіна : Трансформація сільського господарства та села : ювілейний збірник наук. статей / Заг. ред. Губені Ю.Е. – Л.: АНАУ, 2010. – С. 249 – 256.

2. Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.President.gov.ua/docs/Programa_reform_Final_1.pds

3. Статистична інформація [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

4. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2010 рік / Держ. ком. статистики України ; під заг. керівництвом Ю. М. Остапчука. – К., 2011. – 374 с.

5. Швабій К.І. Довгострокова тенденція розподілу доходів населення в Україні / К.І. Швабій // Фінанси України. – 2010. - №1. – С. 77 – 87.

ПРИЗНАКИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ

***Мохмед Абдалазиз (Mohmad Abdalaziz), аспирант*,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства им. П. Василенка***

В современных условиях нарастающей нестабильности для устойчивого роста предприятия необходимой является разработка антикризисных стратегий, которые обеспечили бы своевременные изменения в деятельности предприятия, его реакцию на проявления кризиса. Но кризисы не являются однородными по причинам, признакам, сферам и масштабам проявления. В связи с этим при

* Научный руководитель – Онегина В.М., д.э.н., профессор

разработке стратегии управления предприятием для условий кризиса должны быть учтены вид кризиса, его проявления и возможное влияние на функционирование сельскохозяйственного предприятия.

Исследования проявлений и природы экономических кризисов занимают существенное место в экономической науке и имеют многовековую историю.

Экономическая категория «кризис» происходит от греческого *kerisis* – решение, поворотный пункт, исход.

На основе изученных определений, экономические кризисы мы рассматриваем как значительное ухудшение состояния экономики или ее элемента (сферы, сектора, отрасли, предприятия). Кризис всей экономики проявляется в сокращении объемов производства, уменьшении доходов экономических субъектов, занятости ресурсов, снижении благосостояния общества.

Как показал анализ [1-3], несмотря на длительную историю разработки теории кризисов, в экономической науке не сформировался единый подход в обосновании источников возникновения кризисов. Теория кризисов стала составной частью теории цикличности, поэтому причины возникновения кризисов рассматриваются учеными и как причины циклического развития экономик. Но кризисы проявляются и в условиях нециклических колебаний.

В зависимости от того, с какими процессами в экономике связано возникновение кризиса, каковы его характер, продолжительность и глубина, Ю. Осипов выделяет три типа производственных кризисов [3, с. 213-215], и мы разделяем его точку зрения. Первый тип – конъюнктурный, которому соответствуют краткосрочные циклы (до пяти лет). Другой тип кризисов – кризисы воспроизводства, он является фазой среднесрочного цикла. Третий тип кризисов – кризис всего способа производства, ему соответствуют долгосрочные (40-60 лет) или большие циклы (длинные волны Н. Кондратьева).

Наряду с кризисами общеэкономическими возможны и кризисы отдельных сфер и отраслей экономики. К ним относятся промышленные, аграрные, энергетические, финансовые и другие. Признаками общеэкономического кризиса, как правило, называют: перепроизводство товаров по сравнению со спросом на него; существенное сокращение объемов производства, недогрузка производственных мощностей; падение, а в современных условиях – рост цен; ухудшения в денежно-кредитной и валютно-финансовой

сферах; банкротство предприятий; биржевой крах; рост безработицы; сокращение реальной заработной платы; падение нормы прибыли; снижение благосостояния населения [1]. В целом же, считаем, сокращение объемов производства в экономике, что отражает падение реального ВВП, является основным признаком общэкономического кризиса, так как отражает снижение благосостояния общества.

Признаками финансовых кризисов являются удорожание кредитных ресурсов, сокращение объемов кредитования, рост уровня инфляции, кризис неплатежей, сокращение депозитов и массовое снятие средств с банковских счетов, банкротство финансово-кредитных учреждений, падение валютного курса и курсов ценных бумаг; отток капиталов из страны, рост дефицита государственного бюджета и внешнего долга.

Признаками отраслевых кризисов, считаем, следует рассматривать не только сокращение объемов производства, но, прежде всего, сокращение доходов собственников факторов производства, занятых в данной отрасли, убыточность предприятий отрасли, сокращение числа занятых в ней. Лишь уменьшение объемов производства в отрасли может сопровождаться ростом цен на ее продукцию, увеличением в ней факторных доходов, что не является стимулом к радикальным изменениям и перелому в развитии, поэтому не является ключевым признаком отраслевого кризиса. Данный вывод можем подтвердить на основе динамики объемов производства и рентабельности в сельском хозяйстве в Украине в 2006–2010 годах (см. табл.).

Таблица

**Индексы ВВП, цен, продукции сельского хозяйства,
уровень рентабельности с.-х. производства и финансовый
результат в сельском хозяйстве в Украине**

Показатель	2006	2007	2008	2009	2010
Индекс реального ВВП, %	107,3	107,9	102,3	85,2	104,1
Индекс продукции с.-х. производства, %	102,5	93,5	117,1	98,2	98,5
Рентабельность с.-х. производства, %	2,8	15,6	13,4	13,8	21,1
Прибыль (убыток) от реализации с.-х. продукции, млн. грн.	630	4169	5462	7120	12751

**Источник: составлено на основе данных Госкомстата Украины [4]*

Как следует из приведенных данных, сокращение объемов производства в сельском хозяйстве в 2009 году по сравнению с падением ВВП было незначительным. Тяжелые погодные условия 2010 года также негативно отразились на объемах производства в сельском хозяйстве, но рентабельность производства в 2009–2010 годах в отрасли не снизилась, не ухудшились и финансовые результаты. Поэтому сокращение объемов производства в эти годы не является признаком кризиса в сельском хозяйстве.

Литература.

1. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базидевича. – 7-ме вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719 с.
2. История экономических учений / под ред. В. Автономова, О. Ананьина, Н. Макашевой : учеб. пособие. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 784 с.
3. Осипов Ю. М. Опыт философии хозяйства: хозяйство как феномен культуры и самоорганизующаяся система / Ю.М. Осипов. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 381 с.
4. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2010 рік / Держ. ком. статистики України; під заг. керівництвом Ю. М. Остапчука. – К., 2011. – 374 с.

ТРУДОВІ РЕСУРСИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Богун О.В., студент,*

***Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Поняття «підприємництво» надзвичайно широке і містке. У ньому переплітається сукупність економічних, юридичних, політичних, історичних, моральних і психологічних відносин. Воно складалося протягом значного часу, змінюючись під впливом базисних і надбудовних інститутів, психології людей.

Елементами процесу виробництва є власне праця, предмети праці та засоби праці. У сукупності засоби та предмети праці становлять засоби виробництва

Система факторів виробництва, яка забезпечує перетворення речовин природи відповідно до потреб людей, створює матеріальні й

* Науковий керівник – Артеменко О.О., ст. викладач

духовні блага, є продуктивними силами суспільства. До цієї системи належать: працівники; засоби праці (інструменти, механізми, машини, двигуни, апарати, різні пристрої тощо); предмети праці (земля, сировина, матеріали, корисні копалини тощо); сили природи, що використовуються; наука як специфічна продуктивна сила; форми і методи організації виробництва; інформація.

До родових ознак підприємництва належить те, що виробила практика розвитку підприємництва, насамперед: обмін діяльністю між суб'єктами господарювання; прагнення кожного учасника обміну діяльністю до реалізації своїх інтересів; прояв особистої чи колективної ініціативи у процесі підготовки чи укладання угоди; здатність і готовність іти на особистий (чи колективний) ризик заради укладання угоди на вигідних умовах; вміння диференціювати вірогідні й справжні результати угоди, визначити пріоритети діяльності та підпорядкувати їм логіку ділового спілкування.

Таким чином, підприємництво є невід'ємною властивістю (атрибутом) товарного виробництва.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ В УКРАЇНІ

***Бондаренко І.І., магістр*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Соняшник є основною олійною культурою України. Наразі Україна посідає друге місце в світі з виробництва соняшнику після Росії. Згідно даних Державної служби статистики України, на 1 червня 2011 р. посівні площі під соняшником в Україні становили 4,4 млн. га, що на 6,7% більше, ніж на цю ж дату торік. Так аграрії розширюють площі культивування даної культури. Це обумовлено зростанням переробних потужностей, що стимулює попит на соняшник і забезпечує зростання рентабельності його вирощування.

Доки експорт насіння соняшнику з України не був обмежений вивізним митом, його переважно експортували, що цілком закономірно. Країни, з достатніми потужностями для переробки, за

* Науковий керівник — Левкіна Р.В., к. е. н., доцент

потреб імпорту, воліють завозити сировину для завантаження власних потужностей та забезпечення робочих місць всередині країни. Тому вони неохоче закупають на зовнішніх ринках готову продукцію.

Мито на експорт насіння соняшнику було запроваджене з метою підтримки вітчизняної оліє-переробної галузі. Наслідки цього як позитивні (скорочення експорту насіння соняшнику на 50%, збільшення виробництва олії в Україні на, збільшення надходжень до державного бюджету, збільшення інвестицій у виробничу сферу покращення доступу до кредитних ресурсів), так і негативні (перерозподіл прибутків від виробників сировини до виробників олії, виникнення схем з давальницькою сировиною для уникнення сплати мита). Таким чином останнім часом збільшується постачання на зовнішні ринки саме соняшникової олії.

Національна олійно-жирова галузь виступає однією з ведучих експорто-орієнтованих галузей харчової промисловості країни. Працівники олійно-жирової промисловості заробили 2,2 млрд. дол. за 2010 рік, тим самим внесли свою вагому частку у стабільність економіки України в умовах обмеження експортних можливостей зерна та негативного сальдо зовнішньої торгівлі.

На Україну припадає 25 % світового ринку виробництва соняшникової олії, і є лідером на сьогодні. Незважаючи на це продовжується активний пошук виходу на зовнішні ринки збуту, та стабільні ринки споживання.

Проте незважаючи на позитивні добутки є певні недоліки. По-перше, одним із пунктів зобов'язань, висунутих Україні Європейським Союзом при створенні зони вільної торгівлі, є скасування експортного мита на насіння соняшнику. Відповідно до Закону України від 10.09.99р. №1033 «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур», починаючи з 1 січня 2007 року ставка вивізного мита на насіння соняшнику щороку зменшується на 1 відсотковий пункт до значення 10 %.

Відміна експортного мита може призвести до занепаду однієї з найуспішніших галузей не лише агропромислового комплексу, а й економіки України в цілому. Відсутність бар'єру для експорту насіння соняшнику, призведе до вивезення його у країни ЄС. Приблизні втрати від скасування вивізного мита становитимуть 1,5 млрд. грн., зокрема: втрата 275 млн. бюджетних надходжень, втрата споживачів за рахунок подорожчання соняшникової олії на 665 млн. грн. Істотно підвищаться ціни на соняшникову олію на внутрішньому ринку приблизно на 50-70 %.

В цих умовах збереження ставки вивізного мита на насіння соняшнику має стати одним із принципових положень переговорів про створення зони вільної торгівлі з ЄС, адже поступки у цьому питанні принесуть Україні значні збитки.

Другою загрозою галузі є той факт, що 29 вересня 2011 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі Україні оприлюднило проект Закону «Про ставки вивізного мита на окремі види сільськогосподарської продукції», яким, зокрема, передбачається введення з 1 січня 2012 року експортного мита на соняшникову олію в розмірі 10 %, але не менше 84 євро / т.

Ці заходи можуть позбавити України статусу лідера світового експортера соняшnikової олії, а також відберуть у фермерів більш ніж 6 мільярдів гривень.

Зняття мита зробить невивідним виробництво соняшnikової олії і призведе до закриття більшості підприємств галузі, звільнення 30 тис. співробітників і збитків держави у сумі 3,8 млрд. грн.

Отже, зазначені загрози є істотними факторами дестабілізації для інвестиційної привабливості України, бізнес-клімату та продовольчої безпеки країни і можуть перекреслити всі досягнення олійно-жирової галузі за останні роки. Ринок соняшnikової олії для України має стратегічно важливе значення, тому подальша участь України на світовому ринку рослинних олій є досить важливою.

НАТУРАЛЬНА ОПЛАТА ПРАЦІ – ЗА І ПРОТИ

Веретельник Н.І., ст. викладач,

Кудик Т.С., студентка,

Харківський національний технічний університет

сільського господарства ім. П. Василенка

Облік праці та її оплати посідає одне з вагомих місць в бухгалтерському обліку на підприємстві, тому є дуже важливим вивчення питань пов'язаних з цією темою. Пов'язуючи оплату праці з податковим обліком виникає питання чи є раціональним використовувати на підприємстві натуральну оплату праці.

Серед публікацій останнього часу обліку праці та її оплати приділяється недостатньо уваги. Питання обліку праці та її оплати висвітлювались у складі підручників з організації бухгалтерського обліку, зокрема такими вченими в галузі бухгалтерського обліку, як

Ф.Ф. Бутинець, М.Я. Дем'яненко, О.В. Липеленко, Н.М.Ткаченко та іншими. Здебільшого автори обмежуються висвітленням загальних питань, описом типових форм первинних документів, що затвержені органами статистики протягом останніх років або рекомендаціями, що стосуються обліку кадрів. На жаль проблемам поєднання грошової та натуральної оплати праці приділяється мала кількість уваги. На дану проблему існують різні погляди, тому на нашу думку необхідно приділити більше уваги саме висвітленню натуральної форми оплати праці в галузі сільського господарства.

Організація оплати праці на сільськогосподарському підприємстві полягає, насамперед, у встановленні норм оплати праці за роботу в межах визначених трудових обов'язків, та умов оплати за працю понад норму. До умов належить і низка гарантійних та компенсаційних виплат найманому працівнику працедавцем.

В наукових працях обговорюється питання щодо доцільності застосування грошової та натуральної форм оплати праці. Так, Діесперов В.С. вважає, що в сільськогосподарських підприємствах паралельне нарахування оплати як грошима, так і натурою робить процес управління господарством неконтрольованим. Тому потрібно оплату нарахувати повністю грошима, а забезпечення працівників зерном та іншими продуктами власного виробництва здійснювати через продаж у рахунок визначеного заробітку. П.Сук також вважає, що для підприємств і для фізичних осіб, які одержують готову продукцію в рахунок заробітної плати, з цього ніякої вигоди не має. Створюється лише ілюзія про одержані доходи за рахунок того, що взято заробітну плату не грошима, а готовою продукцією, яку оцінено не нижче її собівартості, але й не за ціною реалізації. Насправді ж працівник не одержав ніяких додаткових благ.

Виплата заробітної плати як у грошовій так і в натуральній формі є нормативно врегульованими. Так у статті 23 Закону України «Про оплату праці» визначено, що обсяг заробітної плати, що видається в натуральній формі, господарство повинно визначити так, щоб він не перевищував 30% загального нарахованого заробітку. Отже, з першого погляду можемо сказати, що виплати заробітної плати натурою є позитивно і для працедавця, якому не потрібно шукати шляхи збуту продукції і для працівника, який може використати цю продукцію для власного споживання.

Якщо розглядати натуральну оплату праці більш детально, то виникає питання: «Кому вигідна натуральна форма оплати праці?». Розглянемо два випадки: виплата заробітної плати працівнику в

натуральній формі, та придбання працівником цього ж виду продукції але за готівку. Працівнику сільськогосподарського підприємства ТОВ «Жовтень» зайнятого на збиранні врожаю зернових за липень місяць була нарахована основна заробітна плата в розмірі 3456,45 гривень, також за кожен намолочену тону зерна йому нараховано по 10 кг зерна (намолочено даним працівником 223 тони зерна). Собівартість зерна складає 84,65 грн. /ц, звичайна ціна – 126грн/ц, в тому числі ПДВ – 21грн/ц. Проведемо розрахунки по нарахуванню заробітної плати, та проведемо нарахування і утримання з неї. Дані розрахунки представимо у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

**Облік операцій по нарахуванню
та виплаті заробітної плати**

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
I. Нарахування заробітної у готівковій та натуральній формах				
1.	Нарахована основна заробітна плата	23	66	3456,45
2.	Нарахована додаткова заробітна плата ($223 \cdot 0,01 = 22,3$ ц $22,3 \cdot 84,65 + 22,3 \cdot 21 = 2356$)	23	66	2356,00
3.	Нарахований ЄСВ на суму основної та додаткової заробітної плати ($3456,45 + 2356$) $\cdot 37,19\% = 2161,65$	23	65	2161,65
4.	Утримано ЄСВ з суми основної та додаткової заробітної плати ($(3456,45 + 2356) \cdot 3,6 = 209,25$)	66	65	209,25
5.	Утримано ПДФО з основної та додаткової заробітної плати $\text{ПДФО} = (3456,45 + 2356 \cdot 1,18 - 209,25) \cdot 15\% = 904,09$, де 1,18 коефіцієнт переведення доходу нарахованого у не грошовій формі (згідно п.5, ст. 164 ПКУ)	66	64	904,09
6.	Видано заробітну плату зерном ($22,3 \cdot 126 = 2809,80$)	66	70	2809,80
7.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ ($22,3 \cdot 21 = 468,3$)	70	64	468,3

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
8.	Видана основна заробітна плата з каси підприємства	66	30	1889,31
9.	Списано собівартість зерна (22,3*84,65=1887,70)	90	27	1887,70
10.	Перераховано до бюджету ПДВ та ПДФО	64	31	1372,39
11.	Перераховано ЄСВ	65	31	2370,90
12.	Списано на фінансовий результат собівартість зерна	79	90	1887,70
13.	Списано на фінансовий результат дохід	70	79	2341,5
14.	Визначено фінансовий результат (2341,5-1887,70=453,8)	79	44	453,8
II. Нарахування заробітної плати готівкою та придбання зерна				
1.	Нарахована заробітна плата працівнику	23	66	5812,45
2.	Нарахований ЄСВ на суму заробітної плати (5812,45*37,19%=2161,65)	23	65	2161,65
3.	Утриманий із суми заробітної плати ЄСВ (5812,45*3,6%=209,25)	66	65	209,25
4.	Утриманий із заробітної плати ПДФО (5812,45-209,25)*15%=840,48	66	64	840,48
5.	Видана заробітна плата готівкою з каси підприємства	66	30	4762,72
6.	Нарахований дохід від реалізації зерна (22,3*126=2809,80)	37	70	2809,80
7.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	70	64	468,3
8.	Списано собівартість реалізованого зерна	90	27	1887,70
9.	Отримано готівку в касу за реалізоване зерно	30	37	2809,80
10.	Списано на фінансовий результат дохід від реалізації продукції	70	79	2341,5
11.	Списано на фінансовий результат собівартість реалізованої продукції	79	90	1887,70
12.	Визначено фінансовий результат	79	44	453,8

Провішивши дані розрахунки можемо з впевненістю сказати, що нарахування і виплата заробітної плати у натуральній формі є нерациональною та недоцільною. З одного боку при одержанні заробітної плати в натуральній формі працівник сплачує більшу суму податку на доходи фізичних осіб, так як при розрахунку даного податку базою оподаткування є звичайна ціна продукції помножена на коефіцієнт, який обчислюється за формулою:

$$K = 100 : (100 - Cп),$$

де: К – коефіцієнт,

Сп – ставка податку, встановлена для таких доходів на момент їх нарахування.

З іншого ж боку, з нарахуваної заробітної плати у натуральній формі утримується ЄСВ.

Найбільш негативним, на наш погляд є те, що нараховується оплата праці за собівартістю плюс ПДВ, а відпускається зі складу за звичайною ціною. Отже, податок на доходи фізичних осіб, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, та різниця між нарахованою та виданою заробітною платою в натуральній формі утримуються із заробітної плати нарахованої у грошовому виразі, тобто працівник і зерно отримав за вищою ціною ніж на ринку, і заробітну плату отримав меншу.

З даного дослідження видно, що натуральна оплата праці є невигідною для працівника, який отримавши заробітну плату продукцією буде сплачувати більшу суму податку на доходи фізичних осіб. А звідси слідує, що податок на доходи фізичних осіб, який як і всі податки виконує фіскальну функцію буде наповнювати державний бюджет. А отже натуральна форма оплати праці є вигідною лише для держави. Саме тому натуральна оплата праці є незабороненою і обумовленою в законодавчих актах.

Література.

1. Закон України «Про оплату праці», від 24 березня 1995 року N 108/95-ВР.
2. Податковий Кодекс України, від 2 грудня 2010 року N 2755-VI
3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулепова. — Житомир: ЖІТІ, 2001.
4. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу /В.В. Сопко, В.П. Завгородній — К.: КНЕУ, 2000.
5. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік в сільськогосподарських підприємствах: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. /М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, А.Г. Панченко; За ред. проф. М.Ф. Огійчука. – К.: Вища освіта, 2003. – 800 с.

НАСЛІДКИ НЕКОНТРОЛЬОВАНОГО ЗБІЛЬШЕННЯ ПОСІВНИХ ПЛОЩ СОНЯШНИКУ

Глуховець В.М., студент,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва*

Земля – особливий природний ресурс, який одночасно є основою життєдіяльності, засобом виробництва та фундаментом економіки. Необдумано інтенсивне навантаження на земельні ресурси в кінцевому результаті обертається негативними наслідками, які впливають на всі аспекти життя людини і суспільства. В першу чергу це здоров'я нації та екологічна безпека території країни. Саме цьому проблеми ефективного використання земель та їх охорони завжди надзвичайно актуальні для будь-якої країни.

Серед світових виробників Україна посідає друге-третє місце за валовим збором насіння соняшнику, який є традиційною олійною культурою країни. За даними Державного комітету статистики України останніми роками в Україні виробляється 5,30-6,52 млн. т соняшнику. Над швидкі темпи збільшення посівних площ під соняшником пов'язують з винятковими властивостями цієї культури і високою рентабельністю. Один гектар його посіву при врожайності 25 ц/га дозволяє отримати 12 ц олії, 8 ц шроту, 3 ц білку, 25-30 кг меду та іншої продукції, а чистого прибутку 2,5-3 тис. грн/га.

Порушення науково обґрунтованих оптимальних площ посіву соняшнику і значне перевантаження сівозмін цією культурою призвело до низки негативних явищ: поширення і значної інтенсивності розвитку хвороб і шкідників, зниження родючості ґрунтів та ін. Вирішення проблем, що виникли, можливе лише за умови оптимізації площ посіву олійних культур. Науково обґрунтований рівень посівів соняшнику в Україні знаходиться в межах 2,0-2,5 млн. га.

На сьогодні значна кількість посівів соняшника повертається на попереднє місце через 1-3 роки. Відомі посіви цієї культури і щорічно на одному місці без застосування спеціальних заходів. Це завдає значних збитків врожаю не тільки соняшника, а й інших культур сівозміни особливо тому, що в багатьох господарствах майже не

* Науковий керівник – Пащенко Ю.В., к.е.н.

вносяться добрива, порушується технологічна дисципліна, не застосовуються хімічні засоби захисту рослин, неякісно обробляється ґрунт.

За даними Інституту зернового господарства при питомій вазі посівних площ сояшнику в структурі посіву 15% урожайність насіння складала 2,5 т/га, 30% - 1,7 т/га.

Проблема збільшення виробництва сояшнику повинна вирішуватися тільки за рахунок підвищення врожайності.

За рекомендаціями науковців слід широко використовувати в посівах високопродуктивні вітчизняні гібриди Зорепад, Символ, Синтез, Сувенір, Квін, Оскіл, Ясон, Дарій, Рюрик, Форвард, Степовий, Кий, Красень, Еней. Запорізький 26 та ін. При якісному насінництві вони перевищують врожайність сортів на 3-6 ц/га і не поступаються гібридам іноземної селекції.

Впровадження нових сучасних гібридів сояшнику в виробництво дає можливість значно підвищити урожайність за умови дотримання технологічних вимог до їх вирощування. Сучасний рівень селекції забезпечує створення гібридів з потенційною урожайністю 4,5-5 т/га.

Проблема розширення посівів сояшника – не тільки проблема самого сояшника, але і в цілому степового землеробства і зерновиробництва. В південних та східних регіонах України площі сояшника досягають рівня площ, відведених під озимі культури.

При рівні врожайності озимої пшениці і сояшника, що склався на виробництві, перелом в бік нормалізації сівозмінного фактору може відбутися тільки при встановленні ціни на зерно не нижче 2000 грн. за тону, коли урівноважаться фінансові пріоритети цих культур.

Отже руйнації сівозмін сприяла і невиважена цінова політика в нашій країні та поділ культур на прибуткові і збиткові. До збиткових, наприклад, відносять і основну зернобобову культуру лісостепової зони горох. Зумовлено це тим, що на її вирощування у розрахунку на одиницю площі витрачається коштів майже однакова сума, ніж при вирощуванні пшениці, а урожайність гороху проти озимої пшениці по країні була нижчою в середньому за багато років на 42,0 %. Звідси собівартість зерна гороху була набагато вищою за пшеницю при практично однаковій реалізаційній ціні

Результатів зональних польових дослідів свідчать, що кожний додатковий мільйон гектарів посівів сояшнику в Україні понад встановленої норми 2,2-2,7 млн. га буде супроводжуватись прогресивним зниженням валових зборів зерна на 1,3-1,9 млн. т.

Найбільш ефективна структура сівозмін зерно-олійної спеціалізації включає 20% чорного пару, 60% зернових культур і 20 % соняшнику. Вона забезпечує підвищення економічної ефективності мінеральних добрив на 5-10 %, збільшення з одиниці площі виходу зерна (на 8-28 %), енергетичної ефективності (на 4-26 %), рівня рентабельності та умовного чистого прибутку (на 3-27 %). Збільшення концентрації соняшника до 30 % негативно позначиться як на виході продукції з 1 га площі так і економічних показників.

Крім того встановлено суттєвий вплив циклічності повернення соняшника в сівозміні на його продуктивність. Порівняно з класичними рекомендаціями (повернення через 7 років) сівба цієї культури через 5 років призводить до зниження урожайності насіння на 10 %, через 2 роки – на 50 %.

Отже, необґрунтоване розширення посівних площ соняшнику в майбутньому матиме як екологічні так і економічні наслідки. А саме призведе не лише до зниження врожайності всіх інших сільськогосподарських культур, неконтрольованого поширення хвороб, шкідників та бур'янів, а й зниження економічної ефективності функціонування галузі, а від так і сільського господарства в цілому.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ОСНОВІ ДОДАТКОВОГО ЇЇ СТИМУЛЮВАННЯ

*Гончаренко Н.Г., к.е.н., доцент,
Академія ВВ МВС України*

Розглядаючи таку складну економічну категорію як оплата праці слід відмітити, що на сьогодні вона повністю втратила свою стимулюючу функцію. А від так сучасний етап розвитку економіки країни, вимагає нових підходів у формуванні системи оплати праці, що має стати одним із головних стимулів підвищення продуктивності праці й ефективності управління.

Відновлення стимулюючої ролі заробітної плати з метою посилення мотивації до праці стає нагальною необхідністю, активним важелем у майбутньому механізмі мотивації до праці, який спонукатиме працівників поліпшувати результативність праці, підвищувати ефективність реалізації накопиченого трудового

потенціалу. Для цього слід розробити систему стимулювання, яка б посилювала мотивацію до праці на рівні своєї власної праці і підприємства загалом.

Заробітна плата в Україні залишається низькою. За даними статистичних обстежень середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників в країні в 2011 році складала 2633,00 грн. Найвищий рівень заробітної плати отримували працівники авіаційного транспорту – 8742 грн., а найнижчий її рівень був у галузі рибальства 1369 грн., що в 6,3 рази менший від попередньої категорії працівників [1].

Низька заробітна плата, затримка її виплати негативним чином позначаються на ставленні працівників до своїх прямих обов'язків. Тому цілями і шляхами реформування заробітної плати є створення кожній працездатній людині умов для підтримання своєю працею необхідного рівня життя; забезпечення реалізації відтворювальної, стимулюючої, регулюючої та стимулюючої функції заробітної плати.

Стосовно системи оплати праці можна виділити такі недоліки:

- зростання оплати праці не пов'язане із зростанням ефективності;
- чинна система не орієнтована на співпрацю;
- система оплати не є досить гнучкою.

Враховуючи всі недоліки організації оплати праці необхідно визначити шляхи виходу з кризи заробітної плати. Необхідне відновлення заробітної плати як реально ефективної діючої економічної категорії ринкової економіки, відновлення її основних функцій.

Для того щоб повернуть заробітній платі її стимулюючу функцію необхідно розробити такий механізм, який буде сприяти в першу чергу зростанню економічного становища кожного окремого підприємства та країни в цілому. Оскільки зростання лише самої заробітної плати призведе до повного банкрутства всієї економічної системи.

Основним напрямком повернення стимулюючої ролі заробітної плати в сучасних умовах – є застосування матеріальних стимулів до праці. При цьому система матеріального стимулювання повинна орієнтуватися на високопродуктивну працю і залежати від кількості і якості виробленої продукції.

Треба відмітити, що додаткові надбавки, які будуть

виплачуватися повинні стимулювати працівників саме на отримання кінцевого результату і відповідного додаткового власного доходу.

Для підсилення дії системи преміювання необхідно, в першу чергу, визначити цілі преміювання, тобто встановити, які задачі переслідує підприємство, коли вводиться преміювання. Запровадження стимулювання праці передбачає наступні заходи:

- ріст фізичного обсягу продукції;
- ріст продуктивності праці;
- зниження витрат на одиницю виробленої продукції;
- ріст суми доходів та прибутку;
- економія усіх видів витрат;
- підвищення культури праці.

Різниця між ними складе в такому разі додатковий чистий дохід підприємства або абсолютну ефективність системи преміювання:

$$E_{аб} = E_A - \Pi_A \geq 0$$

де: $E_{аб}$ – абсолютний економічний ефект системи преміювання.

В кожному конкретному випадку додержання загального критерію ефективності системи преміювання ($E_A \geq \Pi_A$) досягється в результаті економічного обґрунтування вибору:

- 1) показників, умов і нормативів преміювання;
- 2) рівня показників, якими повинен бути досягнутий при вибраних нормативних заохоченнях.

При цьому необхідно по різному підходити до оцінки системи заохочення за кількісними та якісними показниками.

Потрібно відмітити, що ефективність систем преміювання в значній мірі залежить від того, наскільки правильно розроблені і взаємопов'язані з умовами виробництва діючі в організації положення про преміювання.

Таким чином, зростання реальної заробітної плати вимагає комплексного системного підходу до вирішення цього складного завдання, але для кожного підприємства головний результат його роботи це призупиння спаду виробництва та подальше нарощування його рівнів економічної ефективності.

Література.

1. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 1995-2011 роках http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszp_u2005.html

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Грох Н.В., магістрантка, Киш А.М, к.е.н., доцент,
Вінницький національний аграрний університет*

Важливою передумовою побудови міцної держави є сильні регіони. В 2010 році Вінниччина за показниками, які відображають стан реального та соціального сектору, інвестиційну та зовнішньоекономічну діяльність, розвиток фінансового сектору, малого підприємництва, споживчого ринку, злочинності, тощо посіла 5 місце серед регіонів України [1]. Закріплення сталого економічного розвитку Вінницької області й надалі є головним завданням місцевої влади та однією з важливих складових економічного розвитку нашої держави на рівні областей. Соціально-економічний розвиток Вінницької області вимагає від місцевих державних адміністрацій створювати умови для пріоритетів у економічній та соціальній сферах, належної взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень показує, що проблеми соціально-економічного розвитку регіонів знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених, як О.А. Біттер, В.Г. Галанець, С.І. Дем'яненко, В.В. Мессель-Веселяк, П.Т. Саблук, Б.Й. Пасхавер, У.Я. Садова, В.Г. Черевко, В.В. Юрчишин. Проте сучасна ситуація, яка склалася в країні свідчить про недостатність досліджень у цій сфері.

Мета дослідження – вивчити фактичний стан соціально-економічного розвитку Вінницької області за останні три роки для знаходження тенденцій змін, ознак їх прояву. На цій основі зроблено відповідні висновки й вказано відповідні шляхи поліпшення становища на перспективу.

Вінницька область – один із всебічно розвинених аграрно-промислових та культурно-історичних регіонів незалежної України. Для загальної оцінки розвитку області розглянемо основні показники, які характеризують соціально-економічне становище (табл.1) [4].

З даних таблиці 1 видно, що протягом 2008-2010 р.р. всі галузі економіки області розвивалися інтенсивно, всі показники зростали перманентно і високими темпами.

Проаналізуємо основні показники соціально-економічного розвитку Вінницької області детальніше.

Основні показники соціально-економічного розвитку

	Фактично за 2010р.	Темпи зростання, у %			
		грудень 2010р. до		2010р. до 2009р.	2009р. до 2008р.
		листопада 2010р	грудня 2009р.		
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)	13448	x	x	x	X
Індекс промислового виробництва	x	86,9	112,2	106,5	83,6
Індекс сільськогосподарського виробництва	x	x	x	102,8	96,7
Вантажооборот, млн. ткм	21548	93,9	107,5	113,8	76,9
Експорт товарів, млн.дол. США	507,4	x	x	118,8	94,8
Імпорт товарів, млн. дол. США	315,7	x	x	134,5	60,4
Сальдо (+,-)	191,7	x	x	x	X
Середньомісячна заробітна плата одного працівника					
номінальна, грн.	1757	101,0	123,9	120,7	107,1
реальна, %	x	100,6	115,4	112,0	94,1
Заборгованість із виплати заробітної плати, млн. грн.	23,4	100,4	68,4	X	X
Кількість зареєстрованих безробітних на кінець періоду, тис. осіб	28,8	139,8	110,8	x	X
Індекс споживчих цін	x	100,5	107,0	107,0	111,2

Область має багатогалузевий промисловий комплекс. Підсумки економічного розвитку 2010 року продемонстрували, що найбільш складний період післякризового розвитку промислового комплексу пройдено та у подальшому можна очікувати на стабілізацію ситуації з нарощування виробництва. Реалізація в області комплексу антикризових заходів у ключових галузях економіки дозволила відновити промислове зростання.

Так, за підсумком 2010 року рівень виробництва промислового сектору області перевищив показники 2009 року на 6,5 % (проти - 9,9 % у січні 2010 року). По Україні індекс за звітний період складає 10,6 %.

Серед регіонів України за індексом виробництва промислової продукції Вінницька область посіла 17 місце.

Приріст промислового виробництва забезпечили майже всі галузі промисловості (добувна – 128,4 %, харчова – 103,8 %, целюлозно-паперова – 102,4 %, хімічна і нафтохімічна – 119,4 %, машинобудівна – 128,5 %, металообробка – 114,9%, виробництво будматеріалів – 108,3 %, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 102,2 %) (рис.1) [1].

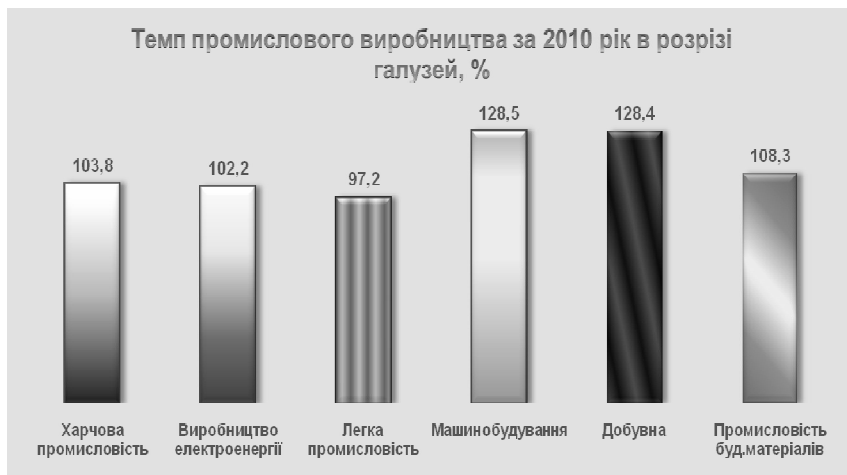

Рис. 1. Темп промислового виробництва за 2010 рік

В області закріпилась позитивна тенденція розвитку малого підприємництва, характерною особливістю якої є випереджаючий розвиток суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб.

Всього в області діє понад 109,0 тис. одиниць суб'єктів малого підприємництва, з яких 7,6 тис. малих підприємств, 100,0 тис. - фізичних осіб-підприємців та 1,6 тис. фермерських господарств. У порівнянні з початком 2009 року, кількість суб'єктів малого підприємництва збільшилась на 6,0 %. Збільшення відбулось в основному за рахунок фізичних осіб-підприємців, кількість яких зросла на 7,0% [2].

У 2010 році започаткували діяльність 10525 новостворених суб'єктів господарювання, що на 33,7% більше, ніж у 2009 році, із яких 862 юридичні особи (на 11,0% більше) та 9663 фізичних осіб-підприємців (на 36,1% більше).

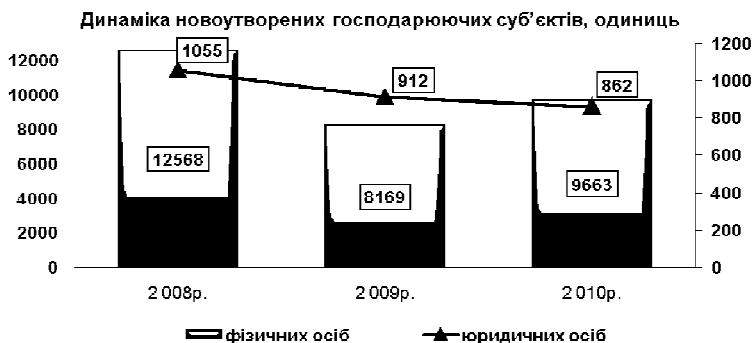

Рис. 2. Динаміка новоутворених господарюючих суб'єктів

Одним з дієвих шляхів відродження підприємницької діяльності в сільській місцевості є фермерство. Станом на 1 липня 2010 року зареєстровано 1635 фермерських господарств, що на 9 господарств більше, ніж у 2009 році. Щорічно їх кількість збільшується на 3-5%. За кількістю фермерських господарств Вінницька область посідає 8 місце серед областей України.

Товарооборот області за 2010 рік склав 15 млрд. 171 млн. грн. і зріс до 2009 року у порівнянних цінах на 8,7%, а в діючих цінах збільшився на 18,8%, або на 2 млрд. 395 млн. грн. більше та на 1 млрд. 780 млн. грн. більше, ніж в докризовому 2008 році. Обсяг реалізованих послуг за 2010 рік склав 3,62 млрд. грн., що на 270 млн. грн. більше ніж за 2009 рік.

У 2010 році в сільському господарстві вироблено валової продукції на суму 6 млрд. 334 млн. грн., чим забезпечено приріст її виробництва в порівнянні з 2009 роком на 2,8%, в тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 5,5%, у господарствах населення - на 0,7%.

В галузі рослинництва обсяги виробництва продукції зросли, в порівнянні з 2009 роком, на 3,3%. У 2010 році всіма категоріями господарств отримано 3 млн. 111 тис. тонн зернових. За обсягами виробництва зернових Вінниччина в 2010 році зайняла перше місце серед регіонів України. Область повністю забезпечила себе продовольчим зерном.

Рис. 3. Виробництво валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств Вінницької області за 2009-2010 рр.

У 2010 році цукрові буряки посіяно на площі 76 тис. га, або на 27,3 тис. га більше ніж у 2009 році, валовий збір склав 2456,4 тис. тонн, або на 75 % більше 2009 року. Площі під технічними культурами у 2010 році зросли на 13,5 тис. га і склали 381,1 тис. га.

Вінниччина являється найпотужнішим регіоном України по виробництву продукції садівництва, її переробки та вирощування посадкового матеріалу [2].

Сільськогосподарськими товаровиробниками закладено необхідну базу під урожай 2011 року: посіяно 512,9 тис. га озимих культур та підготовлено 954,6 тис. га на зяб. Господарства області

повністю забезпечені насінням ярих культур. При потребі 47,5 тис. тонн є в наявності 49,8 тис. тонн.

В галузі тваринництва виробництво валової продукції зросло, в порівнянні з попереднім роком, на 1,9%. Серед областей держави Вінниччина займає перші місця у всіх категоріях господарств по виробництву молока, чисельності поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів.

Сільськогосподарськими підприємствами збільшено обсяги виробництва молока на 0,1 %, м'яса (реалізація) – на 4,2%, яєць – на 25 %.

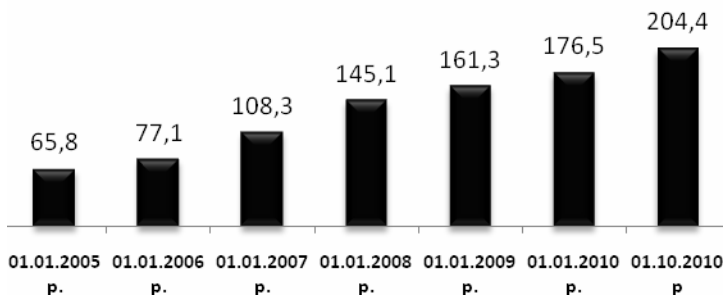
За останні роки в сільське господарство вкладені значні приватні інвестиції. В 2010 році вертикально інтегрованими структурами інвестовано в сільське господарство понад 1,9 млрд. грн., або на 12 % більше як у 2009 році. Проте, в аграрній галузі мають місце і негативні тенденції, зокрема:

- деформація структури виробництва;
- низька ефективність сільськогосподарських підприємств;
- ціновий диспаритет;
- критична зношеність основних виробничих фондів;
- недостатня державна підтримка сільгоспвиробників;
- недостатня увага з боку держави соціальному розвитку села;
- нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, зниження родючості земель внаслідок недостатніх природоохоронних та агротехнічних заходів у землекористуванні [3].

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в економіку області, станом на 01.10.2010 року становить 204,4 млн. дол. США. (в розрахунку на одну особу – 124 дол. США). Приріст в порівнянні з початком року становить 22,4 млн. дол. США, +12,3% (по Україні - 2,5 млрд. дол. +6,4%). За обсягами іноземних інвестицій область посідає 19 місце серед 27-ми регіонів України.

Із загальної суми 25,4 млн. дол. США. інвестовано грошовими внесками, також капітал нерезидентів в області зріс за рахунок внесків у вигляді акцій, за рахунок скасування боргу та внесків у вигляді рухомого та нерухомого майна. Найбільший приріст інвестицій спостерігався серед таких регіонів, як м. Вінниця та Козятинський район (17,3 млн. дол. США та 2,2 млн. дол. відповідно), а також Тиврівський та Вінницький район — 1,9 та 1,6 млн. дол. США [1].

**Залучення прямих іноземних інвестицій у Вінницьку
область, млн. грн. США**

**Рис. 4. Залучення прямих іноземних інвестицій
у Вінницьку область**

Темпи приросту заробітної плати у області випереджають приріст рівня оплати праці в середньому по Україні. За 2010 рік середньомісячна заробітна плата становила 1782 грн. і в порівнянні з відповідним періодом 2009 року зросла на 120,4% (по Україні — на 120%).

В галузевому розрізі, найвищий рівень середньомісячної заробітної плати в області за січень-грудень 2010 року досягнуто у працівників, які зайняті фінансовою діяльністю – 3261,75 грн., у сфері державного управління – 2433,06 грн., на підприємствах транспорту і зв'язку, де середньомісячна заробітна плата становить – 2315,92 грн., зокрема в транспорті - 2608,45 грн.

Проведений аналіз дозволяє зробити наступні висновки щодо соціально-економічного розвитку області:

— процеси економічного зростання набули стійкого та динамічного характеру, але економіка регіону має недостатній рівень конкурентоспроможності, значну ступінь залежності та вразливості від змін зовнішньоекономічної кон'юнктури, зростання вартості енергоресурсів;

— інвестиційні можливості підприємств та територій області залишаються обмеженими, недостатніми є обсяги залучення іноземних інвестицій;

— неефективно використовуються конкурентні переваги та ресурсний потенціал розвитку регіону;

— залишається низькою частка інноваційної продукції в обсягах

промисловості;

— відбулося накопичення та загострення системних економічних і соціальних проблем, які стримують економічне зростання та якісне поліпшення умов життя мешканців області.

Проте, завдяки своєму географічному розташуванню Вінницька область має усі передумови для забезпечення динамічного розвитку матеріального виробництва, підвищення добробуту кожного громадянина, вирівнювання диспропорцій у соціально-економічному розвитку міст і районів, комплексного розвитку населених пунктів за рахунок раціонального та ефективного використання природно-ресурсного, науково-технічного, трудового та виробничого потенціалу.

Література.

1. Основні показники економічного та соціального розвитку Вінницької області за 2010 рік.

2. Регіональна середньострокова програма соціально-економічного розвитку Вінницької області до 2011 року.

3. Стратегія регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 року.

4. <http://www.vn.ukrstat.gov.ua> – офіційний веб-сайт Головного управління статистики у Вінницькій області.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ У ФОРМУВАННІ ПРІОРИТЕТІВ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Гудзинська Ю.С., аспірантка,
НУБіП України*

Специфіка аграрного виробництва, зумовлена високим рівнем залежності від природних умов, характеристиками продукovanого продукту, засобів виробництва, об'єктивно вимагає здійснення його державної підтримки. Крім того, саморегулююча функція національного аграрного ринку, покликана забезпечувати

* Науковий керівник – Єрмаков О.Ю., д.е.н., професор

паритетність в системі відносин в ланцюгу “виробництво – переробка – реалізація”, останнім реалізується досить слабо, призводячи до викривлення структури кінцевої ціни агропродовольства, в якій найменша частка належить саме першій ланці цього ланцюга.

Рівень державної підтримки аграрного сектора, асортимент відповідних інструментів та періодичність їх застосування значною мірою впливають на формування стратегічних пріоритетів розвитку господарюючих в ньому суб'єктів. Прямим результатом такої підтримки є, у першу чергу, формування перспективних орієнтирів щодо цінних параметрів на ринку аграрної продукції, які, головним чином, виступають визначальними при корегуванні сільськогосподарськими товаровиробниками власної товарної стратегії, виходячи з очікуваних показників фінансового результату господарської діяльності. Довгостроковий характер таких орієнтирів сприяє формуванню у товаровиробників так званих “довгих” пріоритетів в їх продуктивних стратегіях, робить більш прогнозованими параметри внутрішнього ринку агропродовольства та його експорту.

Системі законодавчого забезпечення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні, не дивлячись на досить широкий перелік актів законодавства різного рівня у цій сфері, властиві непослідовність, стихійність, ресурсна обмеженість, мінливість. Це жодним чином не сприяє формуванню стійких трендів у виробничих стратегіях товаровиробників, які, з метою упередження можливих ризиків отримання негативного фінансового результату в умовах такої державної політики, переорієнтовуються на виробництво обмеженого переліку, хоча й високоліквідної, продукції – насіння соняшнику, рапсу тощо, формуючи, тим самим, об'єктивні передумови для погіршення умов власної діяльності в майбутньому внаслідок погіршення продуктивних параметрів основного засобу виробництва – землі.

Слід зазначити, що чинним законодавством передбачено досить широкий асортимент цінового регулювання, інших форм державної (фінансово-кредитної, страхової тощо) підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Спеціальним актом законодавства у цій сфері є Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” (далі – Закон).

Закон визначає широкий перелік об'єктів державного цінового регулювання, яке здійснюється Кабінетом Міністрів України щодо окремих таких об'єктів, перелік яких визначається за результатами моніторингу аграрного ринку, відповідно до ринкової кон'юнктури.

Період цінового регулювання обмежується одним маркетинговим періодом, встановленим для окремого виду сільськогосподарської продукції. Якщо перелік об'єктів державного цінового регулювання не сформовано або офіційно не оприлюднено в зазначений строк, діє перелік об'єктів для попереднього маркетингового періоду. У даному випадку, окрім того, що максимальний період державного цінового регулювання обмежується одним роком, суттєвим недоліком такого підходу є те, що визначений у Законі основний критерій запровадження державного цінового регулювання – стан ринкової кон'юнктури – фактично нівелюється у випадку застосування норми, згідно з якою діє перелік об'єктів для попереднього року у разі, якщо перелік об'єктів державного цінового регулювання не сформовано. Це призводитиме до того, що отримувачі відповідної державної підтримки отримуватимуть цілком необґрунтовані конкурентні переваги, що можна розцінювати як антиконкурентні дії органів державної влади.

Різновидом державної підтримки за Законом є також фінансова підтримка суб'єктів господарювання через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Однією з позитивних характеристик таких видів підтримки є їх відносно довгостроковий термін дії. Разом із тим, зазначені види державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників безпосередньо залежать від наявних коштів у державному бюджеті. За Законом, обсяги коштів, що спрямовуються на фінансову підтримку суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів, встановлюються законом України про Державний бюджет України на відповідний рік. Кабінет Міністрів України щорічно приймає постанову про режим надання кредитної субсидії та компенсації лізингових платежів.

Така ж ситуація складеться і з наступним видом державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників – бюджетною тваринницькою дотацією, яка надається з метою підтримки рівня платоспроможного попиту українських споживачів продукції тваринництва та запобігання виникненню збитковості українських виробників такої продукції. При плануванні витрат державного бюджету на черговий рік Кабінет Міністрів України передбачає статтю видатків на надання дотацій виробникам продукції тваринництва. Загальне правило, визначене Законом, полягає в тому, що щорічно, при розробці проекту державного бюджету на черговий рік, Кабінет Міністрів України визначає розмір видатків на реалізацію заходів,

передбачених цим Законом, а також доцільність запровадження окремих видів режимів дотацій (субсидій) та їх розмір.

Саме це зумовлює відсутність системного підходу до реалізації державної політики у сфері державної підтримки аграрного сектора. Як приклад можна навести надання виробникам сільськогосподарської продукції бюджетної тваринницької дотації. Два останні рази вона надавалася у 2009 та 2011 роках. Крім того, в зазначені роки можна було спостерігати суттєві відмінності між видами та об'єктами бюджетної тваринницької дотації. Вочевидь, що така практика не сприяє стабільності та чіткості в діяльності сільськогосподарських товаровиробників щодо розробки продуктових стратегій, посилюючи ризикованість аграрного бізнесу, який і без того функціонує в середовищі численних загроз та небезпек не лише суб'єктивного, а й об'єктивного характеру.

В таких умовах вбачається доцільним формування принаймні середньострокових (до 3-5 років) стійких трендів у декларуванні державою чітких пріоритетів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Такі пріоритети могли б зводитись до видів та об'єктів державної підтримки, що давало б господарюючим суб'єктам змогу формувати фінансові прогнози на основі відповідних продуктових стратегій, балансувати системи ресурсного забезпечення та виробництва.

Реалізація такого підходу вбачається можливою в умовах переорієнтації системи державного стратегічного планування та прогнозування на інструменти середньо- та довгострокового планування і прогнозування, невід'ємною складовою яких є бюджетне планування та прогнозування. Саме при середньо- та довгостроковому бюджетному плануванні і прогнозуванні можуть закладатися параметри державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в розрізі видів та об'єктів такої підтримки. Це, у свою чергу, на новий якісний рівень виводить систему прогнозування у сфері агровиробництва, аграрного ринку, в якій середньо- та довгострокові тренди (виробничого, фінансового, цінового та іншого спрямування) мають перекваліфіковуватися з індикативних (необов'язкових для виконання) орієнтирів на чіткі показники програмного характеру, досягненню яких мають підпорядковуватися відповідні цілі, завдання та на виконання яких мають скеровуватися відповідні ресурси.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Каратаєва І.С., студентка магістратури,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва*

Результатом прогресивного розвитку суспільства стало виникнення і формування явища конкуренції, яка є динамічною силою його розвитку. Конкуренція змушує суб'єкти діяльності не зупинятися на досягнутому, а постійно рухатися й самовдосконалюватися, підвищувати свою конкурентоспроможність. Особливо гостро стоїть це питання для вітчизняних підприємств у зв'язку зі вступом України до Світової організації торгівлі. Існує думка, що відкриття кордонів імпорتنій продукції стане згубним для більшості українських виробників: вітчизняні продукти харчування, маючи в більшості випадків вищий рівень якості (зокрема безпечності), значно поступають в ціні, причиною чому є висока собівартість виробництва. Тому розвиток конкурентних відносин, підвищення конкурентоспроможності національної продукції та її виробників є важливим засобом забезпечення безпеки української економіки й держави в цілому.

Проте в Україні ці питання ще недостатньо вивчені внаслідок невеликого періоду її функціонування в умовах ринку. Автоматично переносити досвід і надбання зарубіжних країн недоцільно через існування значної кількості національних особливостей. Тому й постало питання дослідити прояв явища конкуренції та дії її чинників на аграрні і переробні підприємства, оцінити їхню конкурентоспроможність, а також обґрунтувати показники виміру конкурентоспроможності суб'єктів діяльності.

Термін "конкуренція" походить від латинського слова "concurrentia", що означає зіткнення, змагання. Адам Сміт зв'язував конкуренцію з чесним суперництвом, що ведеться між продавцями або покупцями за найбільш вигідні умови продажу товару. Американський економіст Френк Найт визначав конкуренцію як ситуацію, при якій безліч незалежних індивідуумів мають на ринку справу з безліччю інших індивідуумів вибирають кращі, на їхню думку, умови купівлі-

* Науковий керівник – Македонський А.В., к.е.н., професор

продажу товарів. Йозеф Шумпетер стверджував, що конкуренція - це суперництво старого і нового: нових товарів, нових технологій, нових джерел задоволення потреб, нових типів організації. Конкуренція обумовлює зменшення витрат виробництва, підвищення якості продукції і ставить у залежність від цього життєздатність конкуруючих фірм.

Управління конкурентоспроможністю підприємства – це певний аспект менеджменту підприємства, спрямованого на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг і забезпечення життєздатності підприємства як суб'єкта економічної конкуренції. Сучасна концепція управління конкурентоспроможністю підприємства ґрунтується на використанні базових положень управління, відповідно до яких основними елементами управління є мета, об'єкт і суб'єкт, методологія та принципи, процеси та функції управління.

Управління конкурентоспроможністю фірми має бути спрямованим на:

- 1) нейтралізацію або обмеження кількісних і якісних чинників впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства через формування захисту проти них;
- 2) використання позитивних зовнішніх чинників впливу нарощування та реалізації конкурентних переваг підприємства;
- 3) забезпечення гнучкості управлінських дій і рішень синхронізації з динамікою дії негативних і позитивних чинників конкуренції на певному ринку.

Методологічною основою управління конкурентоспроможністю підприємства є концептуальні положення сучасної економічної та управлінської теорії, зокрема — ключові положення теорії ринку, теорії конкуренції та конкурентних переваг, концепції стратегічного управління, принципи та прикладні інструменти. Основною ознакою ринкової економіки, до якої перейшла наша держава, є конкурентна боротьба, суперництво підприємців за одержання максимальних прибутків.

Законом України «Про основні засади державної програмної політики на період до 2015 року» ставиться завдання перетворити аграрний сектор на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому і зовнішньому ринках сектор економіки держави. Конкурентоспроможність вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та відповідно її виробників визначається як на світовому (зовнішньому), так і внутрішньому ринках. Вітчизняна продукція конкурує на зовнішньому ринку з

продукцією світових товаровиробників, а на внутрішньому – з продукцією, виробленою в різних регіонах країни.

Одним з основних нормативно-правових актів законодавства є про захист економічної конкуренції є Закон України «Про захист економічної конкуренції», який визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України.

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора можливе за умов повнішого забезпечення вітчизняних потреб власною с.-г. продукцією нижчої собівартості та сприятливих ринкових цін. Отже, розвиток цих складових є реальним напрямом зростання конкурентоспроможності продукції, її виробників і відповідно галузей сільського господарства та харчової промисловості країни.

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників необхідно переглянути податки та ввести квоти на імпортні сировину і товари. Особливо це стосується товарів, що підлягають акцизному збору.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ ОЦІНКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИКІВ СВИНИНИ

*Квятко Т.М., асистент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Проблемам державної підтримки вітчизняного аграрного сектора економіки в умовах ринкових трансформацій (особливо після вступу України до СОТ) приділили свої дослідження багато вчених-економістів: П.Т. Саблук, Т.У. Олійник, Т.В. Калашнікова, О.Є. Гудзь, А.Д. Діброва, Г.О. Мишкіна, В.В. Посилаєв та інші. Зокрема, даними науковцями було проаналізовано та визначено стан, напрями та тенденції розвитку обсягів підтримки сільськогосподарського виробництва, науково обґрунтовано та доведено необхідність підтримки вітчизняного товаровиробника, а також визначено перспективи розвитку датування аграрного сектору. Однак, Г.О. Минкіна вважає, що досить широке поле питань висвітлено, ще недостатньою мірою. Особливої уваги, на думку автора, потребують

питання стосовно визначення критеріїв і побудови ефективно діючого механізму оцінки рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва [1].

Більшість фахівців для кількісної оцінки рівня субсидування аграрного сектору найчастіше звертається до показників частки державної підтримки в структурі ВВП країни або виручки від реалізації сільськогосподарської продукції [2]. Однак на нашу думку, для вирішення даного питання доцільно використовувати методологію кількісної оцінки державної підтримки аграрного сектора, яка була обґрунтована в працях І. Цакока. Зокрема, автором запропоновано ряд формул з урахуванням способів корегування курсів валют, внутрішніх та довідкових цін (світові ціни, виражені в національній валюті) за допомогою яких можливо оцінити рівень державної підтримки сільськогосподарської галузі, вцілому [3]. Дана методика ґрунтується на порівнянні внутрішніх цін, що сформувалися в державі на дану продукцію, з світовими цінами на аналогічних аграрних ринках. Такий підхід базується на тому, що при відсутності державного втручання і наявності вільної конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках сільгосппродукції сформувалися б однакові ціни, тобто внутрішня і світова ціна на один і той же товар були б подібними або наближеними [4]. За даною методикою позитивний ступінь розриву між внутрішніми та світовими цінами на аграрну продукцію визначає рівень підтримки національного товаровиробника державою, а негативний – рівень його оподаткування.

Світова практика застосовує низку оціночних показників, які характеризують рівень державної підтримки:

- AMS (aggregate measure of support) – агрегована міра підтримки;
- NPC (nominal protection coefficient) – номінальний коефіцієнт захисту;
- EPC (effective protection coefficient) – ефективний коефіцієнт захисту;
- PSE (producer support estimate) – оцінка підтримки виробника;
- CSE (consumer support estimate) – оцінка підтримки споживача;
- TSE (total support estimate) – загальна оцінка підтримки.

Проте використання того чи іншого показника залежить від конкретних умов та завдань дослідження.

Відзначимо, що з 1987 р. PSE є показником, який офіційно розраховується ОЕСР для оцінки та порівняння аграрної політики у різних країнах світу. Питома (PSE_i) оцінка підтримки виробника

розраховується за формулою:

$$PSE_i = (P_{id} - P_{ir}) + (S_i - T_i), \quad (1)$$

де P_{id} – внутрішня ціна виробника на i -ту продукцію;

P_{ir} – довідкова ціна на i -ту продукцію;

S_i, T_i – прямі субсидії і податки при виробництві i -тої продукції.

Беручи до уваги стан розвитку галузі свинарства в Україні, вважаємо, що доцільним було б замість світових цін при розрахунку індексу PSE (на даний момент) використовувати не світові ціни, а максимальні ціни внутрішнього ринку країни. Останнє зумовлюється, передусім, тими обставинами, що:

— по-перше, вітчизняні товаровиробники за сучасних умов не здатні конкурувати з іноземними через низку об'єктивних чинників виробничого та комерційного характеру, нівелювати дію яких в коротко- та середньостроковому періодах неможливо, тому здійснення підтримки товаровиробників згідно діючих світових цін не вирішує проблеми забезпечення їх ефективної діяльності;

— по-друге, досить стабільні обсяги споживання свинини на внутрішньому ринку за завищеного у порівнянні зі світовим рівнем ринкових цін дозволяють стверджувати про високу інертність споживачів в частині вибору продуктів харчування, грамотне використання якого має стати основою інтенсифікації функціонування галузі свинарства, тому й достовірно оцінені масштаби державної підтримки можуть бути лише з повним врахуванням умов внутрішнього ринку, основною характеристикою стану якого є ціна.

Вважаємо, що використання саме максимального рівня цін на внутрішньому ринку свинини за сучасних умов розвитку є значно об'єктивнішим.

Література.

1. Минкіна Г.О. Механізм державної підтримки підприємств АПК через удосконалення системи кредитування/ Г.О. Минкіна // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: Збірник наукових праць; ред. Д.О. Мельничук. – К.: НУБПУ, 2009. – Вип.142. – Ч. 2. – 260 с.

2. Миронова И.А. Анализ и оценка влияния государственной поддержки на финансовое состояние предприятий АПК: дис. канд. экон. наук: 08.00.12 / Миронова Ирина Александровна. – Санкт-Петербург, 2004. – 280 с.

3. Tsakok I. Agricultural price policy: a practitioner's guide to partial equilibrium analysis / Tsakok I. Ithaca № 4: Cornell University Press, 1990. – 305 pp.

4. Оцінка рівня державної підтримки аграрного сектора за допомогою конвенційних методів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.referatcentral.org.ua>

ФОРМУВАННЯ АГРОХОЛДИНГІВ ЯК ПРОЯВ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Клочан В.В., асистент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Тривала криза в аграрному секторі є однією з причин низького рівня ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що не дає можливості повною мірою забезпечити виробничі процеси. Як наслідок, вони відбуваються з порушенням технологій. У господарств немає можливості для розширеного відтворення, що впливає на соціальну інфраструктуру та екологічний стан сільських територій. Дана ситуація є незадовільною і потребує негайного вирішення шляхом концентрації та інтеграції виробничих процесів [1].

Прискорена капіталізація сільського господарства зумовила появу нових для вітчизняних умов господарювання аграрно-промислових структур, що має важливе значення для України, оскільки великі компанії та їхні об'єднання забезпечують формування корпоративного сектору [2].

Важливим напрямом підвищення ефективності сільського господарства були, є і залишаються спеціалізація та концентрація виробництва [3].

Ситуація, яка склалася на аграрному ринку, змушує постійно удосконалювати механізм фінансово-економічних відносин на основі оптимізації виробництва сільськогосподарської продукції. Проведені реформи дали можливість підприємствам шукати вихід із фінансової скрути шляхом укрупнення виробничої структури.

Підприємства, що «поглинаються», входять до холдингових об'єднань, яким притаманна концентрація власності та виробництва, повний контроль над усіма учасниками групи. Обов'язковою умовою при цьому, як відзначає Нікітченко С.О., є входження до їх складу підприємств, які мають власну землю або орендують її та займаються виробничою діяльністю [1].

* Науковий керівник – Онегіна В.М., д.е.н., професор

Отже, існує об'єктивна необхідність аналізу й оцінки діяльності агрохолдингів, які починають відігравати дедалі суттєвішу роль у розвитку агробізнесу в Україні.

Проблемам розвитку інтеграційних процесів у цілому та холдингових структур зокрема присвячені праці низки вітчизняних і зарубіжних учених.

Дослідженням загальних питань розвитку кооперування, концентрації й інтеграції в сучасному аграрно-промисловому виробництві, його галузях і сферах висвітлені у працях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: В.Г. Андрійчука, Б.З. Дворкіна, П.К. Канінського, М.Ю. Коденської, В.З. Мазлоєва, М.И. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, О.А. Родіонової, П.Т. Саблука, В.К. Терещенка, М.А. Хвесика, М.Й. Хорунжого, В.М. Яценка та інших. Проблемам становлення та розвитку агрохолдингів присвячені праці вчених-економістів: Т.Г. Дудара, В.В. Галушка, О.О. Єранкіна, СІ. Дем'яненко, В. Лапи, А. Ліссіси, Ю.О. Нестерчук й ін. [2].

Концентрація господарюючих суб'єктів в аграрному секторі сприяє подоланню багатьох структурних проблем вітчизняної економіки. Вона дає змогу учасникам ринку виправити існуючі недоліки за рахунок додаткового залучення капіталу, спільної інфраструктури; поліпшити якість використовуваної інформації для учасників об'єднання; знизити транзакційні витрати; поліпшити якість управління; лобювати спільні інтереси. Великі аграрно-промислові формування здатні підвищити ефективність реального сектору економіки, позитивно впливати на розвиток регіонів, інфраструктури, створювати нові технології, сприяти зростанню зайнятості, тобто розв'язувати комплекс гострих соціально-економічних проблем. Збереження розвинутих і відпрацьованих технологічних зв'язків сприяє подоланню дефіциту ресурсів, що виникає в кризових ситуаціях [1].

На думку В.Я. Месель-Веселяка збільшення розмірів сільськогосподарських підприємств дає змогу раціональніше використовувати техніку та інші основні виробничі фонди, транспорт, трудові ресурси, а відповідно й ефективніше вести виробництво в цілому. Якщо невелике підприємство забезпечити системою сільськогосподарських машин, то рівень їх використання буде невисоким. У зв'язку з цим для сільськогосподарських підприємств надзвичайно важливе значення має визначення оптимальних площ землі в обробітку [6].

Досвід минулих років також підтверджує той факт, що чим більшого розміру підприємство, тим досконаліша організація праці:

підбирається більш кваліфікований персонал (кадри), кращі технології і матеріально-технічне забезпечення і, зрештою, вища продуктивність праці.

Агрохолдинг – це група взаємозв'язаних підприємств аграрного сектору зі значним земельним банком, що здійснює великотоварне виробництво, переробку, зберігання й реалізацію сільськогосподарської продукції, причому контрольний пакет акцій належить головній компанії [2].

Поява та стрімкий розвиток агрохолдингів в Україні зумовлений наступними чинниками:

а) сприятлива ринкова кон'юнктура світових і внутрішніх ринків продукції сільського господарства і харчових продуктів;

б) можливість збільшувати прибутки від діяльності за рахунок отримання дешевої сировини через інтеграцію сільського господарства і переробки продукції галузі;

в) низька вартість робочої сили;

г) низька орендна плата за землю;

д) мінімізація податкових платежів;

е) отримання дотацій і субсидій з державного бюджету на розвиток аграрної галузі;

є) можливість акумуляції значних земельних масивів через їх оренду, а в умовах функціонування ринку сільськогосподарської землі, придбання її у власність з можливістю перепродажу;

ж) можливістю перепродажу бізнесу, вартість якого з урахуванням всіх вище зазначених чинників, може значно зрости через декілька років [4].

Результати комплексного дослідження показують, що для підвищення ефективності роботи агрохолдингів і розвитку сільських територій необхідно удосконалити законодавчу базу щодо усунення непорозумінь між ними в частині сплати податків, а саме регламентувати їхню сплату в межах територій, де агрохолдинги ведуть виробництво [5].

Розвиток агрохолдингів є об'єктивною реальністю, яка має суперечливі наслідки для аграрного сектору економіки України. Серед позитивних наслідків діяльності агрохолдингів є такі:

— досягається реальна інтеграція сільськогосподарського і агропереробного виробництва та торівлі;

— впровадження сучасних новітніх технологій на всіх стадіях виробничого процесу – від сільського господарства до мереж з торівлі продуктами харчування;

- одержання прямих іноземних інвестицій у сільське господарство;
- експорт сільськогосподарської продукції та продуктів харчування на міжнародні ринки;
- акумулювання фінансових, матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів;
- забезпечення необхідної якості сільськогосподарської та харчової продукції;
- високий рівень продуктивності праці;
- економія капітальних і експлуатаційних витрат на одиницю площі;
- більші можливості для раціональної організації виробництва, використання техніки;
- зберігання та реалізації продукції в кратці строки й вищої якості;
- налагодження ефективного менеджменту виробничих процесів;
- наявність власних складських приміщень, необхідного обладнання, що дозволяє мінімізувати витрати;
- незалежність від зовнішніх постачальників сировини;
- економія на торгових, маркетингових та інших послугах;
- можливість створення замкнутих технологічних ланцюжків від видобутку сировини до випуску готової продукції та доведення її до споживача;
- розширення масштабів виробництва;
- можливість концентрації капіталів і розвиток інвестиційних процесів.

Серед негативних явищ вважаємо наступні:

- витіснення з агробізнесу традиційних форм ведення сільськогосподарського виробництва (аграрні підприємства, фермерські господарства);
- погіршення соціально-економічної ситуації на селі, основними характеристиками якої є:

- a) втрата місця роботи для певної кількості сільських жителів;
- б) ненадходження до місцевих сільських рад податкових та інших платежів;
- в) відсутність фінансування сільської інфраструктури (доріг, дитячих садків і шкіл, будинків культури, фельдшерсько-акушерських пунктів тощо).

У зв'язку з цим має сформуватися державна аграрна політика, яка нейтралізує негативні наслідки функціонування агрохолдингів для економіки України.

Література.

1. Нікітченко С.О. Концентрація та поглиблення інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі // Економіка АПК. - №1. – 2011. – С.77-83.

2. Діаус С.М. Агрохолдинги в Україні: особливості становлення та розвитку // Економіка АПК. - №12. – 2011. – С.96-101.

3. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток сільського господарства України (науково-методичне забезпечення) // Економіка АПК. - №7. – 2011. – С.42-55.

4. Дем'яненко С. Агрохолдинги в Україні: процес становлення та розвитку // Економіка України, науковий журнал. - №12. – 2009. – С.50-61.

5. Данкевич А.Є. Організаційно-економічні засади розвитку агрохолдингів // Економіка АПК. - №1. – 2012. – С.69-73.

6. Месель-Веселяк В.Я. Оптимальні розміри сільськогосподарських формувань промислового типу в Україні // Економіка АПК. - №3. – 2008. – С.14.

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ТРАНСКОРДОННОГО БАНКРУТСТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ

***Костанецька Т. М., аспірантка*,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва***

В умовах розвитку економіки та налагодження ринкових відносин завжди існують ситуації фінансової стабільності, злиття капіталів, утворення потужних міжнародних компаній та неспроможності суб'єктів підприємницької діяльності. Для вирішення проблем, пов'язаних з неплатоспроможністю суб'єктів господарської діяльності в Україні існує інститут банкрутства. Як відомо, такі інститути існують і в розвинутих країнах з ринковою економікою, де існують загальні норми і правила регулювання й впровадження заходів банкрутства, санації та ліквідації підприємств.

На шляху формування ринку землі в Україні спостерігається той факт, що в сільському господарстві з'являються агрохолдинги з іноземними інвестиціями. В разі виникнення ситуацій щодо їх неспроможності, виникає ситуація транскордонного банкрутства, яку сучасний механізм банкрутства України не регулює. В сучасному законодавстві є лише декілька нормативно-правових актів щодо врегулювання транскордонного банкрутства. Таким чином, удосконалення механізму відновлення платоспроможності є

* Науковий керівник – Кошкалда І.В., к.е.н., доцент

актуальним науковим завданням, що вимагає ретельного і глибокого дослідження.

Відомо, що банкрутство є природним явищем в системі світової торгівлі, яке будується на прозорих правилах поведінки учасників економічних відносин, котрі намагаються розв'язати фінансові проблеми. В основі концепції банкрутства лежить просте правило вільного ринку: у конкурентному середовищі мають виживати ті підприємства, діяльність яких є ефективнішою і товари яких знаходять попит у споживачів. В Україні продовжують укріплювати свої позиції такі суб'єкти аграрної сфери, як агрохолдинги. Вони характеризуються здебільшого своєю масштабністю, крупними вливаннями іноземних інвестицій та різноплановою сферою спеціалізації. Навіть такі великі агрооб'єднання незастраховані від неплатоспроможності та загрози банкрутства. Таким чином виникає ситуація транскордонного банкрутства, що є новим, а тому потребує врегулювання.

Відомо, що Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було введено додатковий розділ щодо регулювання транскордонних банкрутств. Законодавчі пропозиції здебільшого будуються на положеннях Типового закону ЮНСІТРАЛ.

При дослідженні механізму банкрутства Європейських держав, США, Росії та Білорусі стало відомо, що не має єдиного терміну, який характеризує транскордонну неспроможність. Тому вона, як категорія, яка пов'язана з міжнародними відносинами, може бути характеризована таким чином: це неспроможність та банкрутство при участі іноземних кредиторів.

В останні 3 роки в діяльності українських агрохолдингів в Україні просліджувалося декілька основних тенденцій: збільшення земельного банку, вихід на міжнародний ринок капіталів, злиття та поглинання. А в діяльності аграрних компаній середньої ланки набуло широкого масштабу прагнення увійти в структуру агрохолдингів за рахунок накопичення землі та залучення міжнародних інвестицій.

За станом на січень 2012 року в Україні нараховується 30 агрохолдингів, котрі обробляють більше 50 тис. га. На початок 2011 року суспільний земельний банк складає приблизно від 3,5 млн. га до 4 млн. га, а в 2010 році він нараховував 3 млн. га.

На ряду з нібито успішною діяльністю, агрохолдинги, як і середні, і малі сільськогосподарські підприємства банкрутують. Нижче ми наведемо декілька прикладів, які це підтвердять.

У вересні 2011 року було офіційно об'явлено, що ЗАТ «Міжнародна агропромислова корпорація» є банкрутом. Це один з перших вертикально інтегрованих агрохолдингів держави.

Компанія за часів свого розквіту (2004 – 2007 роки) обробляла в Черкаській та Київській областях близько 30 тис. га, володіла комбикормовим заводом та мала елеватори, вирощувала до 100 тис. т зернових в рік. 2007 рік став найбільш успішним роком при підрахунках фінансових результатів його діяльності, так дохід рівнявся 77 млн. гривень, а чистий прибуток – 251 тис. гривень. Однак у 2008 році компанія стала на шлях неспроможності. При аналізі діяльності ліквідатор зробив висновок, що агрохолдинг не зміг вчасно сплатити надані банком кредити, що й привело до банкрутства.

Так у 2009 році проти агрохолдингу була відкрита справа про банкрутство, а ініціатором виступив агрохолдинг «Райз» (головна спеціалізація - виробництво цукру), пред'явлені вимоги склали 1,33 млн. гривень. Були спроби залучити інвестиції Druce Corporate Holding, для підписання мирової угоди з агрохолдингом «Райз» та для відновлення платоспроможності. Але свої претензії також пред'явив до господарського суду банк «Київ», сума позову нараховувала 120 млн. гривень, що привело для поновлення справи про банкрутства з наступною ліквідацією.

Розглянемо інший приклад неплатоспроможності агрохолдингів. У 2011 році один з найбільших виробників цукру в Україні аграрний холдинг «Цукровий союз «Укррос» (м. Київ), закінчив зі збитком 3,496 млн. гривень. Про це повідомляє інформаційна служба холдингу. Активи за результатами діяльності склали 524,795 млн. гривень, загальна дебіторська заборгованість – 76,158 млн. гривень, поточні зобов'язання – 5,372 млн. гривень. Як повідомляло агентство, у 2010 році холдинг закінчив з прибутком 27,021 млн. грн., а чистий прибуток склав 166,150 млн. грн., що на 10,9 % нижче ніж у 2009 році. Аграрний холдинг «Цукровий союз «Укррос» був на шляху поглинання іншим крупним агрохолдингом "Кернел груп» (м. Київ), який спеціалізується на вирощуванні та обробленні олійних культур. У серпні 2011 року ним було завершено придбання 71 % акцій холдинга «Цукровий союз «Укррос».

У грудні 2011 року провідна агрокомпанія «Landkom International PLC» з активами в Україні отримала дві фінансові пропозиції щодо продажу акцій компанії «Jaden Finch» та приєднання до шведської агрокомпанії «Alpcot Agro AB», яка також має активи в Україні, і Росії,

шляхом сумісного обміну акціями. Сприяло таким пропозиціям те, що агрокомпанія має кредиторську заборгованість перед компанією ТОВ «Амако-Україна» у розмірі 15,7 млн. дол. США. Акціонери компанії «Arcot Agro AB» на зібранні акціонерів вирішили про приєднання агрокомпанії «Landkom International PLC» та випустити додатково акції для залучення додаткового акціонерного капіталу у розмірі 20 млн. доларів США. Залучені кошти будуть направлені на погашення заборгованості перед компанією «Амако-Україна», а залишок буде використано на забезпечення потреб обігового капіталу для бізнесу та сплати витрат на проведення угоди.

Всі вище наведені приклади показують про наявність проблеми транскордонного банкрутства. Одна основна причина, чому велике агроб'єднання стає на шлях неплатоспроможні – велика кількість основних засобів, які придбалися за рахунок залучених коштів. В часи фінансової кризи через курсові коливання бюджету холдингів не змогли покрити курсової різниці, що призвело до накопичення кредиторської заборгованості.

Будь-які перетворення економічного або юридичного характеру погіршують всі сфери економіки держави та негативно впливають навіть на великі суб'єкти господарювання, такі як агрохолдинги. Для вирішення причин пов'язаних з транскордонним банкрутством на наш погляд, треба розробити більш оптимальну систему надання кредитів для аграрних підприємств, та ввести зміни до законодавчої системи, з ціллю вирішення даних питань в арбітражних судах України.

АГРАРНАЯ СФЕРА ВОСТОЧНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ, ПУТИ РЕШЕНИЯ

Котляров А.Д., к.э.н., доцент

Сегодня по мнению академика НААН Украины Б. Пасхавера требуется ответ на вопросы: 1) сможет ли сельское хозяйство стать «локомотивом» национальной экономики и ускорителем темпов ее роста? 2) какие трансформации размеров и форм сельской поселенческой сети будут происходить под воздействием непрерывных процессов депопуляции и урбанизации? И далее, отмечается, что с сокращением объемов производства

сельскохозяйственной продукции, возникает беспокойство возможное усиление угроз и проявление продовольственного кризиса [1].

Это очень сложные проблемы и их необходимо разрабатывать и решать исходя из современной аграрной политики.

В Украине разработана Государственная целевая программа развития украинского села до 2015 г. Планировался ежегодный рост валовой продукции сельского хозяйства – 6,5 %, фактически он составил (2006-2010 гг.) – 1,6 %. При таких темпах роста можно достичь запланированного не за десять, а видимо за 20 лет. И это при условии, что будет остановлен спад (имеется в виду сокращение) посевных площадей, поголовье скота и другое.

Так, если в 1990 г. площадь сельскохозяйственных угодий сельхозпредприятий и хозяйств населения составляла (на конец года) по Украине – 41374,4 тыс. га, то в 2009 г. – 36554,8 тыс. га [2] или уменьшалась – на 4819,6 тыс. га. Соответственно сокращалась в Восточном регионе Украины: Полтавская область – на 291,2 тыс. га, Сумская – на 267,5 и в Харьковской – на 199,8 тыс. га. Урожайность зерновых в Украине сократилась с 35,1 до 29,4 ц/га. Урожайность зерновых в Полтавской области за это время сократилась на 3,3 ц/га, Харьковской – на 11,2 ц/га. В Сумской области в 2000 г., 2005 г., 2006 г. Она составляла 18-21 ц/га (очень низкая). В Сумской области земля используется не эффективно. Многие поля заросли бурьянами. В Западной Европе урожайность выше в 2-3 раза, чем в Украине.

Поголовье скота в Украине сократилось в 5,5 раза. Сократилось производство мяса и молока в результате резко возросли цены в г. Харькове (мясо свинина – 70 грн. за 1 кг, говядина – 65 грн., свиные ребра – 47 грн. за 1 кг, курица – 75 грн. 1 штука, молоко – 12 грн. за 1 литр). На селе действуют спекулянты и перекупщики. Потребление мяса, молока уменьшилось в 2,2 раза, а это отражается на здоровье населения.

Фермерские хозяйства в регионе землю используют не эффективно. Урожайность (а они в основном занимаются растениеводством) низкая. Так, в 2010 г. по Украине она составила – 21,9 ц/га [3].

Хозяйства населения в связи с реформированием получили землю. Если у фермеров имеется хоть какая-то техника, то в хозяйствах населения в основном тяпка, лопата, коса. Многие из них не могут обеспечить полностью сельскохозяйственной продукцией даже себя.

Сегодня в Восточном регионе Украины большие проблемы с

занятостью сельского населения. Самая большая безработица. Крестьяне не имеют доходов, особенно молодежь. На селе самая низкая зарплата.

Следует отметить, что на современном этапе в аграрной сфере Восточного региона Украины наблюдается процесс перехода от расширенного воспроизводства к простому. В условиях расширенного воспроизводства воспроизводятся в возрастающих размерах материальные блага, рабочая сила, производственные отношения. Этого сейчас нет.

В регионе сегодня не хватает сельскохозяйственной техники. Так, в 2010 г. на 100 гектаров пашни в Полтавской области приходилось 6 тракторов, в Сумской – 5,5 и Харьковской – 7, соответственно зерноуборочных комбайнов в расчете на тысячу гектаров посевных площадей 4; 3,8; 4,4, а это в 2-2,5 раза меньше, чем было в 1990 г. (в 1990 г. в сельском хозяйстве Украины работало 497,3 тыс. тракторов, а в 2010 г. – 151,3 тыс. или это в 3,3 раза меньше) [4]. Из-за высоких цен на сельскохозяйственные машины и механизмы, хозяйства не могут их приобрести.

Делая краткие выводы следует отметить:

1. На современном этапе аграрная сфера не может стать «локомотивом» национальной экономики, ускорением темпов ее роста. Сегодня для самого села требуются громадные капиталовложения (инвестиции). «Локомотивом» может стать где-то видимо через пятнадцать лет (по нашему мнению).

2. Сельское хозяйство необходимо переводить на интенсивный путь развития. Это даст возможность снижать издержки производства.

3. В Восточном регионе нужно на основе кооперации создавать крупные хозяйства, вести расширенное воспроизводство, которое будет получать прибыль и развивать социальную сферу села, которую реформаторы за 20 лет разрушили и уничтожили. С карты Украины исчезли сотни сел. Село вымирает.

Литература.

1. Пасхавер Б. Сценарии развития агросферы // Економіка України. – 2011. – С. 38.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2010. ч. II. За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державний Комітет статистики України. – 2010. – С. 223.
3. Сільське господарство України. Статистичний збірник 2010. За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державна служба статистики України. – 2010. – С. 165.
4. Статистичний збірник. Сільське господарство України 2010. – К.: - 2010. – С. 201.

ЦІНИ У ФОРМУВАННІ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ

*Кучер А.В., викладач,
Харківський національний аграрний
університет ім. В. В. Докучаєва*

У світі останніх подій, які відбувалися на ринку гречки, особливої уваги та актуальності набуває питання ціноутворення на цьому ринку та чинників стабілізації цін. Вирішення цієї проблеми є необхідним як з точки зору кінцевих споживачів, так і з позицій виробників. Оскільки повна собівартість і ціна реалізації гречки виступають базовими факторами формування прибутковості її виробництва, тому саме ці показники мають постійно перебувати в центрі уваги товаровиробників при здійсненні ними послідовної інтенсифікації галузі на інноваційних засадах. У цьому зв'язку одним із завдань нашого дослідження, результати якого викладено в цій публікації, стало з'ясування ролі цінового фактора у формуванні прибутковості виробництва гречки.

Групування сільгоспідприємств України за ціною реалізації гречки (табл. 1) засвідчило, що середні ціни у восьмій групі підприємств у 3,6 раза перевищували ціни тих підприємств, які увійшли до першої групи. Така диференціація цін у межах країни може певною мірою пояснюватися регіональними особливостями функціонування ринку гречки, а також її якістю та можливостями конкретних підприємств формувати великі партії продажу. Останнє підтверджується тісною кореляцією рівня цін з рівнем концентрації виробництва гречки (по згрупованих даних $r = 0,903$). Характерно, що найвищий рівень рентабельності (102,3 %) та маса прибутку (1679 грн. /га) були досягнуті в сьомій групі підприємств, при цьому повна собівартість 1 ц гречки в цій групі не є найнижчою, а ціна реалізації – не є найвищою серед досліджуваних груп. Примітним є те, що не спостерігається послідовного зростання виробничих витрат на 1 га та врожайності гречки, хоча загальна тенденція полягає в їх нарощуванні в міру підвищення реалізаційних цін. Водночас більш чітко проявилася тенденція до зниження рівня товарності при збільшенні цін, що, на перший погляд, є не зовсім логічним, оскільки з точки зору виробника чим вища ціна, тим більше він прагне реалізувати гречки. Проте, з іншого боку, слід розуміти, що при вельми високому рівні цін покупець може придбати менше гречки або

й узагалі відмовитися від її придбання за ціною, яка помітно перевищує середній її рівень, що в кінцевому рахунку й могло послугувати однією з причин нижчого рівня товарності гречки.

Таблиця 1

Групування агропідприємств України за ціною реалізації 1 ц гречки, 2010 р.

Групи підприємств за ціною реалізації гречки, грн/ц		Кількість підприємств у групі	Ціна реалізації, грн/ц	Вироблено гречки на одне підприємство, ц	Урожайність, ц/га	Частка гречки у виручці від реалізації зерна, %	Витрати на один гектар, грн	Виробнича собівартість, грн/ц	Повна собівартість, грн/ц	Рівень товарності, %	Рівень рентабельності (збитковості), %	Маса прибиутку (збитку) на один гектар, грн.
I	до 200	98	152,99	203	5,2	1,4	1264	243,08	174,86	102,0	-12,5	-116
II	200,01-250	99	228,90	239	6,5	2,7	1519	233,69	202,13	145,8	13,2	252
III	250,01-300	117	276,58	352	5,2	4,4	1371	263,65	198,22	147,7	39,5	604
IV	300,01-350	193	324,32	427	5,8	2,1	1427	246,03	229,96	133,8	41,0	729
V	350,01-400	161	377,36	853	8,0	10,5	1712	214,00	239,22	124,0	57,7	1366
VI	400,01-450	244	428,56	653	8,0	8,9	1634	204,25	240,55	93,7	78,2	1403
VII	450,01-500	303	475,26	785	8,3	7,7	1690	203,61	234,98	84,3	102,3	1679
VIII	понад 500	216	552,92	820	6,8	8,9	1645	241,91	284,14	72,0	94,6	1321
У середньому		1431	409,42	614	7,2	6,0	1604	222,78	238,05	99,4	72,0	1232

В умовах значної поляризації сільгоспідприємств за рівнем цін реалізації гречки не важко припустити, що диференціація цін пов'язана з якістю гречки, яка поділяється на три класи. Проте, як свідчать проведені розрахунки (табл. 2), співвідношення цін на гречку різної якості формувалося по-різному протягом останніх років. Перше, що привертає увагу і є нелогічним, полягає в тому, що ціна реалізації гречки нижчої якості є вищою за ціну більш якісної гречки. Так, у 2010 р. ціна гречки другого класу була на 12,8 % більша, ніж ціна гречки першого класу, а в 2011 р. найвищою виявилася ціна на гречку третього класу, що не відповідає економічній логіці. З іншого боку, простежується очевидний факт, що в Україні через різні причини виробляється в основному гречка третього класу, тобто аграрні

Таблиця 2

Надходження гречки на підприємства, що займалися її зберіганням і переробкою в Україні, 2010-2011 рр.

Показники	Надійшло всього		З нього закуплено		
	т	%	т	Ціна купівлі	
				грн. /т	у % до середньої
Гречка, всього, 2010 р.	103230	100,0	55660	4113,6	100,0
у т. ч.: 1 класу	15887	15,4	15196	3875,8	94,2
2 класу	4299	4,2	2947	4371,5	106,3
3 класу	65940	63,9	24575	4137,9	100,6
Гречка, всього, 2011 р.	112607	100,0	46927	4647,9	100,0
у т. ч.: 1 класу	12086	10,7	11141	4597,3	98,9
2 класу	10451	9,3	7907	4531,0	97,5
3 класу	70549	62,7	15587	4753,9	102,3

Джерело: дані статбюлетенів [1, с. 12; 2, с. 15] та власні розрахунки.

підприємства мають значні потенційні можливості щодо нарощування обсягів виробництва високоякісної гречки. Але за існуючої практики ціноутворення природно виникає питання про те, наскільки економічно доцільним буде підвищення якості гречки до першого класу, якщо ціна її реалізації є нижчою за гречку нижчої якості?

Отже, ціна, будучи важливим економічним чинником у формуванні прибутковості виробництва гречки, також виступає в якості одного з центральних критеріїв при прийнятті рішень щодо нарощування рівня інтенсивності вирощування гречки з метою одержання урожаю більш високої якості. Тому одним із завдань має бути вдосконалення цінового механізму формування й функціонування ринку гречки, що потребує окремих досліджень і може скласти основу подальших розвідок у цьому напрямі.

Література.

1. Наявність і надходження зернових та олійних культур на підприємства, що займалися їхнім зберіганням та переробкою станом на 1 січня 2011 р.: стат. бюлетень. – К., 2011. – 49 с.

2. Наявність і надходження зернових та олійних культур на підприємства, що займалися їхнім зберіганням та переробкою станом на 1 січня 2012 р.: стат. бюлетень. – К., 2012. – 52 с.

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ В ОВОЧІВНИЦТВІ

*Левкіна Р.В., к.с.н., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Необхідність формування ринку овочевої продукції потребує нових підходів до визначення напрямку розвитку галузі. В таких умовах велике значення має обґрунтування системи показників для об'єктивного визначення рівня ефективності виробництва продукції. Для вирішення таких питань доцільно використовувати методика біоенергетичної оцінки.

Біоенергетична оцінка виробництва сільськогосподарської продукції базується на системі принципів, серед яких найважливіше значення мають такі: розрахунок повних витрат сукупної праці, нееквівалентність енергосистеми у промисловості та сільському господарстві, диференціація оцінки, цілеспрямованість та компромісна економічність енергосистеми. Останній принцип означає таке поєднання економічної та енергетичної оцінки, при якому платоспроможне підприємство використовує всі можливості для економії своїх ресурсів.

Методика біоенергетичного аналізу стосовно галузі овочівництва потребує удосконалення її складових. Ми вважаємо, що для визначення коефіцієнту біоенергетичної ефективності виробництва овочів доцільно користуватися підходом, що запропонований вченими ВНДІССОК. Згідно нього, біоенергетична ефективність технології розраховується як відношення енергії, що вміщується в основному та побічному врожаї, а також у рослинних рештках, до енергії, яка витрачена на вирощування овочевої культури:

Кількість поверхневих та кореневих решток визначається за рівнянням регресії, їх енергоємність - безпосередньо в лабораторії хроматографічним або калориметричним методами.

Послідовне проведення біоенергетичного аналізу технологій надає таким чином повну інформацію про проблематику ресурсо- та енергозбереження в сільському господарстві. Проте відомо, що в біологічних системах відбувається безліч процесів, які мають свою енергію, так звану біоенергію. Це, наприклад, фотосинтез в рослинах, фізіологічні перетворювання енергії у тваринах, біохімічні процеси в Землі та ін. Тому, розглядаючи біоенергетичну оцінку витрат в

повному обсязі, необхідно враховувати всі види енергії, в тому числі енергію Сонця та геоелектромагнітного поля. Як зазначає А.А. Жученко, в рослинництві врожай формує природна енергія, а викошна є лише допоміжною. Її частка у загальній кількості енергії не більше 2-4%. Коефіцієнт нагромадження в продукції природної сонячної енергії 0,1-5%, але він залежить від екологічних умов вирощування, технології, сортів та гібридів культур. Теоретично межа КПД рослин на рівні 20%.

За даними О.К. Медведовського, фотосинтетично активна радіація на широті Центрального економічного району дорівнює 43,8 ккал/см² або 1838×10^4 МДж/га в рік в перерахунку на тепло, яке виділяється при спалюванні 418 т бензину і що вдвічі менше ніж випромінювання Сонця. Вирішення питання біоенергетики та фотосинтезу потребує використання зусиль фахівців різних галузей. Серед них обов'язково повинні бути ґрунтознавці, що досліджують питання родючості ґрунтів та їх енергоємність.

Відомо, що енергопотенціал орного шару (0-30 см) в середньому по Україні становить 2945,6 ГДж/га. При цьому найбільші його значення для зони Лісостепу, а точніше для зони барометричного максимуму (Харків - Полтава - Кіровоград - Балта): 12675-14980 ГДж/га. На думку фахівців для підвищення вмісту гумусу в орному шарі (0-20 см) ґрунту на 1 га від 1,5 до 3,5 % за допомогою внесення гною, необхідно витратити 133,6 ГДж енергії або 4,6 т умовного палива, що набагато перевищує енергоресурси, які на сучасному етапі можна виділити сільському господарству - 0,67 т умовного палива в рік на 1 га сільгоспудіть. Це важливо, особливо з врахуванням того, що територія зони Лісостепу становить 33,6 % і в ній виробляється близько 40 % сільськогосподарської продукції України, тому збереження родючості ґрунту - проблема загальнодержавна.

За даними О.К. Медведовського, на 1 га сільськогосподарських удіть протягом вегетаційного періоду надходить поновлювана енергія у вигляді фотосинтетично активної радіації ($2,134 \times 10^7$ МДж), природної енергії ґрунту ($1,464 \times 10^7$ МДж), енергії опадів ($4,8 \times 10^4$ МДж) та енергії вітру ($9,6 \times 10^4$ МДж), а на територію всієї України: сонячної енергії - 213690×10^{12} ккал, ґрунту - 146650×10^{12} , опадів - 479×10^{12} , вітру - 964×10^{12} ккал. Такі непереможні факти вказують на можливе й доцільне застосування джерел поновлюваної енергії в аграрному виробництві, необхідно лише правильно їх

використовувати.

В розвинених країнах світу (США, Канаді, Франції, Японії), навіть у Китаї, Індії та ін. у період енергетичної кризи розпочалися роботи саме у цьому напрямку. Так у Франції споживання нафтопродуктів з 1977 по 1985 рік зменшилося на 19 відсотків. В той же час площа обігріваних теплиць зросла з 3,4 до 5 тис. га, а витрати енергії зменшилися в середньому на 41%. Велика увага приділяється використанню сонячної енергії шляхом будівництва сонячних електростанцій, впровадження у виробництво сонячних колекторів та термоелектричних генераторів, сонячних опріснювальних приладів та пічок для приготування їжі, приладів для подавання води у зрошувальні системи та сушки насінників сільськогосподарських культур. Це означає, що в недалекому майбутньому сонячна енергія буде використовуватися поряд з іншими видами викопної енергії. Так ще у 80-х рр. планувалося збільшити частку сонячної енергії в 2000 році в енергобалансі США до 20 %, а у Франції - до 15 %. Важливими резервами економії ресурсів було визнано: видобування біопалива - етанолу із культур, що містять цукор, крохмаль та масла та використання біогазу і біомаси, як нетрадиційних джерел енергії.

Наведені аргументи вказують на необхідність вдосконалення методики біоенергетичної оцінки за рахунок використання у розрахунках всіх видів поновлюваної та непоновлюваної енергії, що приймає участь у сільськогосподарському виробництві.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИЦИКЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПОЛІЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ

*Лелюк Ю.М., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Сучасна світова фінансова криза загострила проблему пошуку ефективних форм та методів антициклічного державного регулювання, оскільки традиційні інструменти та механізми антициклічної політики не тільки не призводять до очікуваних результатів, а, навпаки, самі стають фактором посилення макроекономічної нестабільності. В цій ситуації виникає необхідність ретельного аналізу самих циклічних процесів у їхньому взаємозв'язку, тобто аналізу поліциклічності економічної динаміки. Такий аналіз необхідно проводити з позицій розуміння економіки як складної

системи, що діє в умовах невизначеності. Якщо кожна підсистема складної системи має специфічний цикл власної динаміки, то резонансний результат спільної поліциклічної дії може бути значно більшим, ніж сума результатів циклічних коливань складових системи. Звідси випливає об'єктивна необхідність здійснення сучасної антициклічної політики на принципово нових методологічних засадах. Тісний взаємний вплив циклів різної тривалості та просторового спрямування суттєво деформує процес «класичного» прояву циклічності, що необхідно враховувати при виборі релевантних інструментів антициклічної політики.

Поліциклічність економічного розвитку розглядається нами в горизонтальному та вертикальному розрізі. Вертикальний розріз означає взаємодію циклів різної тривалості з позицій їхньої ієрархічної взаємозалежності. Горизонтальний розріз враховує особливості циклічної динаміки різних галузей та різних регіонів національної економіки. Строго кажучи, такий розподіл є досить умовним, але він дозволяє на простому рівні абстрагування визначити суттєві особливості впливу процесу поліциклічності економічної динаміки на форми та методи антициклічної політики.

Так, вертикальний аналіз поліциклічності, заснований на ієрархії циклів, дозволяє пояснити виникнення та особливості протікання сучасної світової фінансової кризи ефектом поєднання кризових фаз та взаємним впливом циклу Жюгляра (фаза кризи 2008-2012 рр.), циклу Кондратьєва (спадна фаза довгої хвилі 2008-2040 рр.), та інших циклів. Антициклічна політика при цьому повинна, як на наш погляд, враховувати якісні зміни, що відбуваються в ієрархії циклів.

Горизонтальний аналіз поліциклічності охоплює, на нашу думку, принаймні дві сфери. Перша з них стосується взаємодії циклічного розвитку різних регіонів країни. Зрозуміло, що регіональні цикли формуються і проявляються на загальному тлі макроекономічної динаміки економіки в цілому. Але низька швидкість обороту капіталу, притаманна периферійним регіонам, певний консерватизм галузевої структури тощо дозволяють менш розвиненим регіонам уникнути стрімкого падіння в умовах загального погіршення економічної кон'юнктури, але тією ж мірою ускладнюють їхній вихід з кризи в умовах загального покращення ринкової кон'юнктури. Напевно, чим більша диференціація регіонів країни за ступенем економічного розвитку, тим більш резонансними будуть поліциклічні коливання. Вітчизняна економічна система демонструє суттєві

розбіжності в рівні розвитку регіонів. Зрозуміло, що одні і ті самі інструменти та механізми антициклічного регулювання за таких умов можуть дати протилежні результати в регіонах із різним економічним потенціалом; крім того, поліциклічна взаємодія регіональної динаміки може стати фактором, що посилює або суттєво послаблює ефективність антициклічних заходів держави.

Наступна сфера горизонтального аналізу поліциклічності охоплює взаємодію різних галузей, так званий мезорівень економічної системи. Галузі по-різному реагують на ендогенні та екзогенні шоки і мають свою циклічну пульсацію. Яскравим прикладом цього є той факт, що на тлі загальної кризової динаміки вітчизняне сільське господарство в минулому році продемонструвало значні темпи зростання. З позицій антициклічного регулювання важливим є визначення галузі (групи галузей), що здатні ініціювати «інноваційний прорив» і стати ядром формування нового технологічного укладу.

Однією з ознак складної системи є те, що ціле, зазвичай, є більшим, ніж сума частин. Для поліциклічності це означає можливість отримати резонансні коливання набагато більшої амплітуди, ніж звичайна механічна сума загальних амплітуд коливання структурних елементів системи. тому антициклічна політика повинна включати постійний моніторинг поліциклічної динаміки і бути здатною, у разі необхідності, застосувати більш потужні інструменти впливу, ніж планувалося. Варто зазначити, що у дезорганізованій системі ціле є меншим за суму частин. Вітчизняну економічну систему, напевно, можна віднести саме до дезорганізованих систем – через дезорганізуючий вплив на економічну динаміку таких факторів, як внутрішня боротьба за політичну владу, існування інституту корупції, значна питома вага тіньової економіки тощо. З позицій поліциклічності така дезорганізація означає кволість та нечіткість зміни фаз циклу в підсистемах; отже, для антициклічної політики унеможливується адекватне визначення моменту використання відповідних форм та методів впливу на економічну динаміку. Це призводить до того, що інструменти антициклічного регулювання, які використовуються для запобігання перегріву економіки в фазі піднесення, помилково використовуються в фазі рецесії, і навпаки, що збільшує макроекономічну нестабільність і погіршує економічну ситуацію в країні.

Невизначеність розвитку складної системи в умовах поліциклічної динаміки її підсистем вимагає сценарного підходу до формування антициклічної політики. Розробка декількох сценаріїв,

реалізація яких залежить від того чи іншого набору можливих змін ключових факторів, приходять на зміну лінійним методам прогнозування економічної динаміки та відповідним інструментам антициклічної політики.

Все це ставить перед вітчизняною економічною наукою проблему пошуку релевантних форм, методів та механізмів антициклічної державної політики, здатної забезпечити розвиток національної економіки із урахуванням циклічної взаємодії її складових елементів.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ЕЕ СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ

***Лисовая Т.В., аспирант*,
ЮФ НУБиП Укаины «КАТУ»***

Переход Украины к рыночным формам хозяйствования создал множество сложнейших экономических проблем. И одной из таких остается повышение экономической эффективности сельскохозяйственного производства. Ведь при эффективной работе предприятие получает максимальную прибыль. Чтобы осуществить это, необходимо рассмотреть показатели экономической эффективности производства продукции. Они в определенной степени определяют инвестиционную привлекательность, влияют на уровень финансово-экономической независимости субъектов хозяйствования.

Каждый собственник предприятия стремится к тому, чтобы его бизнес был доходным, т.е. экономически эффективным и выгодным. Экономическая эффективность – это сложная категория экономической науки. Она пронизывает все сферы практической деятельности человека, все стадии общественного производства, является основой построения количественных критериев ценности принимаемых решений, используется для формирования материально-структурной, функциональной и системной характеристики хозяйственной деятельности [3].

Вместе с тем необходимо отметить, что экономическую

* *Научный руководитель – Майданевич П.Н., к.э.н., доцент*

эффективность подразделяют на несколько ступеней: 1) Экономическая эффективность всего общественного производства; 2) Экономическая эффективность производства отдельных отраслей народного хозяйства (сельское хозяйство, пищевая промышленность и т.д.); 3) Экономическая эффективность производства предприятий (акционерное общество, кооператив и т.д.); 4) Экономическая эффективность производства продукции отдельных отраслей предприятия (растениеводство, животноводство); 5) Экономическая эффективность подразделений предприятий (звенья, отряды, бригады и т.д.); 6) Экономическая эффективность отдельных мероприятий (племенной работы, машинного доения и т.д.); 7) Экономическая эффективность производства отдельных видов продукции (молока, мяса КРС и т.д.) [1, доработано автором].

В свою очередь у нас сложилось четкое видение экономической эффективности. На различных ступенях производства общественного продукта (от государства до производства различных видов продукции) будет иметь различные показатели экономической эффективности. Но вместе с тем экономическая эффективность означает результативность производства, т.е. достижение максимальных результатов при минимальных затратах труда и ресурсов.

Наряду с этим следует подчеркнуть, что эффективность производства обозначает действенность, доходность, результативность, прибыльность, рентабельность, но она не определяется конкретными величинами, а является понятием. В свою очередь экономическая эффективность на уровне предприятия определяется и общим критерием, и системой показателей, а именно:

- урожайность сельскохозяйственных культур и продуктивность скота;
- себестоимость 1 ц произведенной продукции;
- прибыль на 1 ц и на 1 га, на 1 гол. скота,
- уровень рентабельности;
- норма прибыли.

Система показателей включает в себя продуктивность растений и животных. Расчет данных показателей на 1 чел/час, 1 грн. позволяет довольно четко рассуждать о рациональности ведения хозяйства, т.к. они отражают производительность труда, чтобы определить результативность хозяйствования предприятия необходимо сравнивать данные этих показателей с передовыми предприятиями, районными, научными учреждениями.

В свою очередь производительность труда один из важнейших показателей экономической эффективности сельскохозяйственного производства. Производительность труда – это способность конкретного труда производить определенное количество потребленной стоимости в единицу рабочего времени или сколько единиц рабочего времени расходуется на единицу произведенной потребительной стоимости.

Характеризует экономическую эффективность производства любой продукции (работы, услуги) показатель себестоимость. Она выражает стоимостную оценку используемых ресурсов на производство и реализацию продукции (работ, услуг). Нельзя не отметить, что себестоимость как показатель экономической эффективности влияет на результативность хозяйствования. От величины данного показателя зависит прибыльность предприятия, а его анализ по структуре затрат может позволить выявить резервы повышения эффективности производства.

В каждом конкретном производстве необходим поиск резервов снижения себестоимости, что естественно поможет многим хозяйствам повысить свою конкурентоспособность, избежать банкротства и выжить в условиях рыночной экономики.

Основными резервами снижения себестоимости продукции, которые определены нами в ходе исследования считаем:

- увеличение объема производства продукции;
- сокращение затрат на производство за счет повышения производительности труда, экономного использования материальных ресурсов, сокращение непроизводительных расходов и недопущения потерь;
- ликвидация определенных упущений в работе, а также экономия расходов по отдельным статьям и элементам.

Прибыль, что также характеризует экономическую эффективность. Существует только три способа увеличения прибыли при реализации продукции: увеличение количества продаж; повышение цен; снижение себестоимости.

На основе прибыли можно осуществить расчет рентабельности, т.е. отношение прибыли к производственным затратам. Рентабельность – это важнейшая экономическая категория отражающая доходность, прибыльность предприятия. Известно, что именно показатели рентабельности наиболее наглядно характеризуют эффективность того или иного вида продукции [2].

Использование данной системы показателей в исследованиях

може дозволити дуже повно і об'єктивно охарактеризувати рівень економічної ефективності виробництва всіх видів продукції (робот, послуг) в підприємствах аграрної сфери економіки.

Литература.

1. Караман М.М. Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах АР Крим / Караман М. М. - Симферополь: ПП «Підприємство Фенікс», 2009. – 109 с. – Рос.

2. Кушпрак В.О. Макроекономічні аспекти методики оцінки економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств на прикладі ЗАО «Солнечная» Джанкойського району АР Крим./ В. О. Кушпрак // Научні твори ЮФ НУБіП України «КАТУ». – Симферополь, 2008. - №114 – С. 123-128.

3. Економічна ефективність підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: coolreferat.com/Економічна_ефективність

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Лопаткіна І.В., к.е.н.,

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми

В червні 2011 року в СМІ з'явилися повідомлення про те, що влада Великої Британії має намір достоменно реформувати фінансову систему країни, розділивши інвестиційну та роздрібну банківську діяльність. Про це сповістило агенство Рейтер. Інвестори на цю заяву зреагували негативно – акції чотирьох найбільших банків Англії: Lloyds, Bank of Scotland, HSBC та Barclays почали знецінюватись. В США на той час вже діяв аналогічний нормативний акт. Прийняте в 2010 році адміністрацією цієї країни «Правило Волкера» заборонило фінансовим організаціям одночасно займатись кредитною та інвестиційною діяльністю.

Як з'ясувалося останнім часом, специфіка фінансових агентів – банків, як акумуляторів грошових ресурсів та одночасно гравців на фондовому ринку, - спонукає не тільки до створення високо ризикових фінансових інструментів, але і до широкомасштабного їх

розповсюдження. Банківська система, опосередковуючи не тільки фінансові, а і економічні процеси, має здатність створювати мотиви до визначених видів діяльності, не останнє місце серед яких займають посередницькі та спекулятивні операції.

Можна з упевненістю відмітити, що волатильність фінансових ринків виросла протягом минулого року, і досягла свого піку на початку осені з новинами про пониження кредитного рейтингу США а також про критичне (і можна навіть сказати тушикове) становище справ в Євросоюзі. Надії на остаточне одужання світової економіки не виправдали себе, - спекуляції про другу хвилю кризи придбали цілком реальні контури в середині літа. Економіки деяких країн виявилися украй дестабілізовані і, врешті-решт, почали падіння в другій половині року, тоді як економіки країн, що розвиваються, на які багато хто покладав роль світового економічного локомотиву, значно уповільнили темпи зростання.

За останньою інформацією, країни БРІКС, які донедавна вважалися новим драйвером світової економіки, почали уповільнювати темпи економічного росту. За останньою інформацією, економічне зростання Росії і Бразилії багато в чому було обумовлене експортом природних ресурсів. Індія і Китай, населення яких перевищує мільярд чоловік, добилися успіху передусім за рахунок таких переваг, як дешева робоча сила і низькі витрати виробництва.

Через п'ять років після появи терміну БРИК доля цих чотирьох країн в зростанні світової економіки перевищила долю ведучих індустриально розвинених держав. Проте уникнути проблем не вдалося і цим країнам. Так, Китай зіткнувся з рекордним дефіцитом торгового балансу. А темпи економічного зростання сповільнилися не лише в КНР, але і в інших країнах БРИК.

Стан державних фінансів розвинених країн став головною темою для обговорення в 2011 році. Нежиттєздатність марнотратної політики державних витрат Греції дала початок Європейській фіскальній кризі ще в 2010 році. У наслідок зростання ризиків асоційованих з економікою Греції, ринки стали відноситися і до інших країн Європейської периферії з меншою довірою. За цим послідувало дорожчання боргу таких країн, як Іспанія, Ірландія, Італія і Португалія. Впродовж року рейтингові агентства знижували рейтинг усіх вищеперелічених країн принаймні на один пункт. В результаті такого пониження ці країни вимушені були пропонувати набагато більш

високу ставку доходності по облігаціях державної позики, чим це припускає стан їх економік.

Не дивлячись на загальний консенсус в питанні зміни моделі державних фінансів в ЄС у бік жорсткішого фіскального регулювання і різкого скорочення державного фінансування, економіки різних країн по різному відреагували на вжиті заходи. Так, Німеччина, що взяла зобов'язання скоротити розмір державного боргу на 80 млрд. євро, цілком змогла дозволити собі такі заходи в силу поточного стану економіки(як наприклад профіцит поточного рахунку) і національного менталітету(схильність німців до збереження доходів). З іншого боку, більшість країн ЄС упродовж багатьох років були чистими споживачами товарів і їх економіки фактично росли за рахунок споживання внутрішніх ресурсів, товарів і послуг. Обмеження державного фінансування в даному випадку, коли попит як ніколи низький і кредитні кошти практично недоступні, стає нерациональним. При такому поєднанні чинників і жорсткої політики навіть економіка Великобританії відчула на собі негативний ефект від скорочення попиту на товари загального споживання, а також стагнацію на ринку нерухомості.

Кожен місяць і квартал інвестори пильно стежили за економічними показниками в ЄС. Негативні показники з однієї країни миттєво відбивалися на умовах фінансування інших країн.

Загалом ситуація у світі розвивається односпрямовано: центральні банки країн, що як розвиваються, так і розвинених, проводять політику фінансової експансії, одночасно приймаючи ряд непрямих заходів для запобігання виникненню « пухирів» в певних секторах економіки.

Як бачимо, країни світу знаходяться в стані виправлення помилок своєї економічної політики. Полеми битви стали національні фінансові системи та світова фінансова система. А роль головнокомандуючого відіграють уряди країн. Спробуємо розібратись у тому, які моделі національних фінансових систем існували та продовжують існувати і які обмеження на державне регулювання накладаються рамками еволюційно сформованої фінансової системи та які можливості має при цьому держава у врегулюванні проблемних питань.

Ретроспективний аналіз розвитку фінансової системи дає можливість прослідкувати основні тенденції і напрями розвитку

національних фінансових систем. Історія розвитку міжнародної фінансової системи представляє величезний інтерес не тільки з погляду вивчення минулої поведінки держав в світі міжнародних фінансів, але і з погляду пошуку ефективності в цій поведінці і проектування перспективного профілю фінансової системи на національному рівні. Т.ч. ми говоримо про один з аспектів фінансової політики.

Національна фінансова система може бути побудована так, щоб мати фундаментом один з її елементів: бюджет, банківська система або фондовий ринок. При цьому може існувати три типи національних фінансових систем:

1. Ліберальна, при якій фондовий ринок є фундаментом національної фінансової системи;

2. Помірно ліберальна, при якій фундаментом національної фінансової системи є банківська система;

3. Консервативна, яка базується на надмірному державному регулюванні діяльності операторів ринку за допомогою бюджету.

Основними ознаками національної фінансової системи консервативного типу є:

— бюджетна політика служить основою фінансової політики держави;

— дуже велика фіскальна спрямованість бюджетної політики держави;

— великий державний контроль за міжнародними потоками капіталу в країну і за її межі;

— великий політичний тиск на національну банківську систему;

— жорстке регулювання банківської діяльності;

— дуже велика концентрація на процентних ставах, як засобі управління фондовим ринком і банківською системою;

— існує значна державна підтримка як національних виробників, так і національних інвесторів, тобто національна фінансова система існує за принципом жорсткого контролю за конкуренцією.

На відміну від консервативної національної фінансової системи, ліберальна національна фінансова система передбачає:

— фундаментом є фондовий ринок;

— держава виконує другорядну роль в управлінні ефективністю національної фінансової системи, тобто за такої фінансової системи національний ринок існує за принципом саморегуляції;

— ліберальна спрямованість фіскальної політики держави, тобто максимальне зниження податкового тиску на творців економічної цінності;

— вільне перетікання міжнародного капіталу до країни і за її межі;

— банківська система також бере участь в операціях на фондовому ринку, і займається його обслуговуванням;

— не існує державної підтримки ні національних виробників, ні національних інвесторів, тобто національна фінансова система існує за принципом вільної конкуренції;

— головною метою функціонування національної фінансової системи цього типу є прагнення держави до перемоги в міжнародній конкурентній боротьбі за міжнародний інвестиційний капітал, тобто за місце світового фінансового центру.

Помірно ліберальна національна фінансова система є найбільш поширеним типом національної фінансової системи в світі. Основними рисами національної фінансової системи цього є:

— банківська система є фундаментом національної фінансової системи;

— національний банк є головним оператором ринку;

— головною метою функціонування національної фінансової системи цього є не прагнення держави до перемоги в міжнародній конкурентній боротьбі за міжнародний інвестиційний капітал, тобто за місце світового фінансового центру, а лише прагнення держави до збереження стабільності національної фінансової системи;

— концентрація уваги держави в проведенні монетарної політики на грошових агрегатах, і зменшення уваги до використання процентних ставок;

— досить відчутний контроль з боку держави за потоками міжнародного капіталу в країну і за її межі;

— фондовий ринок, як правило, досить контрольований з боку держави.

Таким чином, беручи до уваги головну ціль функціонування національної фінансової системи вони (фінансові системи) можуть значно відрізнитися одна від іншої.

Так, на теперішній час, серед розвинених країн світу лише фінансова система США, і то з кінця 1999 року (з прийняттям закону, що дозволяв банкам працювати на ринку цінних паперів, приймаючи головні тенденції розвитку ринків капіталу), може бути впевнено

віднесена до ліберальної. Саме фондовий ринок США не тільки забезпечує стабільність національної фінансової системи, але й рухає ринок США до позиції світового фінансового центру.

Фінансова система Японії, на відміну від фінансової системи США, так і не змогла зважитися на перехід від помірно ліберального типу до чисто ліберального типу. Фондовий ринок Японії на протязі світової фінансової кризи 1997-1998 років втратив свої конкурентні позиції у світі, і Японії прийшлося відкласти думку про те, щоб кинути виклик США у боротьбі за місце фінансового центру світу.

До того ж, навіть на початку 90-х років, коли японський фондовий ринок майже наздогнав за рівнем власної ефективності фондовий ринок США, то навіть на той час банківська система Японії, а не фондовий ринок цементувала національну фінансову систему.

Більш того, між урядом Японії та національними банками існувала "джентльменська" домовленість про те, що банківська система буде користуватися довірою з боку держави (уряду) та буде фундаментом національної фінансової системи, якщо національні банки будуть підтримувати ділову активність на фондовому ринку на тому рівні, який вигідний для уряду.

Промислово розвинені держави Європи також поки що віддають перевагу помірно ліберальній національній фінансовій системі. Але їх мотивація у порівнянні з Японією з самого початку була зовсім інша: після того, як євро став валютою об'єднаної Європи, для його захисту від фінансових потрясінь, що відбуваються у світі, а саме фінансових криз, потрібно, щоб національна фінансова системи спиралася на банківську систему, яка як правило, є більш спроможною протидіяти фінансовій кризі в більшій мірі, ніж фондовий ринок, який іноді сам є епіцентром фінансової кризи. Тому, задля становлення євро об'єднана Європа принесла в жертву конкурентноздатність фондового ринку.

Довгий час існувала думка, що якщо фондовий ринок США є досить ефективним, настільки, щоб ефективно функціонувати навіть в умовах світової фінансової кризи (що було досить вірогідним, але не справедлось), то навіть довгострокова перспектива становлення євро є не більш ніж ілюзією. Іронія історії полягає в тому, що, не маючи за основу національної фінансової системи фондовий ринок, Європа потрапила в епіцентр глобальної фінансово-економічної кризи.

Глобалізація фінансової системи, вбудованість у світовий фінансовий ринок, єдність (до симбіозу) економічних процесів не полишили іншим країнам надії на уникнення наслідків кризи, що була спричинена закономірностями функціонування ліберальної моделі національної фінансової системи. Ця модель, яка в найбільшій мірі є втіленням дії вільних сил, не обмежена або неконтрольована з боку держави, в тій самій мірі підпадає під дію жорстких ринкових законів і закономірностей, візуальним проявом яких є періодичне порушення механізму ціноутворення і виникнення криз з певною циклічністю.

Очевидно, що саме фондовий ринок повинен цементувати національну фінансову систему в умовах процесу глобалізації. Чи буде ліберальна національна фінансова система найбільш ефективною в 21-му сторіччі? Якщо ні, то якою повинна бути національна фінансова система, яка з одного боку вдало справлялася б зі світовими фінансовими кризами та водночас сприяла підвищенню конкурентноздатності національного фінансового ринку на міжнародному рівні? Для України ці питання актуальні, як ніколи. Економіка країни, не маючи, по суті, національного фондового ринку, не будучи вбудованою в світовий фондовий ринок і не приймаючи активної участі в міжнародній фінансовій діяльності, не маючи трансмісійного механізму передачі до країни наслідків фінансових подій, що відбуваються за кордоном, постраждала від глобальної фінансово-економічної кризи чи не найбільше в світі. Проголошуючи свою фінансову систему, як помірно-ліберальну, в основі якої знаходиться банківська система, де-факто перебуваючи на межі з моделлю консервативного типу, Україна повною мірою відчула на собі вплив коливань на фондових площах світових фінансових ринків.

Остання фінансово-економічна криза, яка, на думку багатьох експертів, ще далека від свого завершення, вже заставляє замислитись відносно майбутньої моделі світової фінансової системи і національних фінансових систем. За словами тих самих експертів, сьогодні відбуваються тектонічні зміни світової фінансової системи.

В останні роки багато країн використали різні набори інструментів і практично протилежні антикризові програми. Поточний рік повинен буде показати, які з прийнятих різними країнами заходів є найефективнішими в конкретних умовах. У цьому контексті протистояння йде в основному між політикою

стимулювання, прийнятою США і політикою фіскального обмеження, яку вимушені були впровадити країни Європи. Економічний курс багатьох країн, що розвиваються, є симбіозом цих протилежних заходів, і, таким чином, оцінити ефективність економічної політики таких країн, як Китай, Бразилія, Туреччина і Індія можна буде тільки з часом.

Варто відмітити, що впродовж року деякі економічні індикатори, а з ними і домінуючі економічні доктрини поступилися своїм місцем діаметрально протилежним аналогам. Так, якщо на початку року основні переживання концентрувалися навколо регулювання рівня цін і здоров'я фіскальної системи, то вже до кінця року інфляційні настрої змінилися дефляційними, а основний фокус перемістився на рівень зайнятості і стимулювання споживання. До кінця 2011 року багато економістів сходилися на думці, що застосування заходів фіскальної консолідації було передчасним і, таким чином, підірвало одужання економік багатьох розвинених країн (зокрема Великобританії, Італії і, зрозуміло, Греції). Також усе більш популярною стає теза про те, що певною мірою державне стимулювання є необхідним і в деяких випадках незамінним чинників економічного розвитку. Ще на початку 2011 року ця думка вважалася неприпустимою і суперечила загальноновизнаній стратегії фіскальних обмежень в цілях оздоровлення національних економік.

Ми знаходимося на межі зміни головної економічної теорії, що описує вільні ринкові стосунки, як єдиний ефективний економічний устрій. При цьому, проте, ми не можемо спостерігати явної альтернативи ринковій доктрині, що довела свою неспроможність в результаті минулої кризи. Успішність Китайської моделі, що поєднує ринкові відносини з цілком прямим державним втручанням, сильно спотворена інтегрованістю (а, отже, і залежністю) країни в структуру світового споживчого ринку, а також специфікою розвитку китайської економіки в останні пів століття. Таким чином, наслідки минулої фінансової кризи, а також події року, що минає, ставлять перед економістами важливе завдання, що полягає у визначенні системи економічних чинників, які обумовлюватимуть розвиток світової економіки і фінансових ринків в подальші роки і будуть рівно підходити країнам, що як розвиваються, так і розвиненим.

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Лю Шуянь, магістрант,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Можливості сталого розвитку підприємства, реалізації та примноження його потенціалу в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від наявності надійної системи економічної безпеки. Сучасне підприємство перебуває в умовах безперервних змін. Ця нестабільність вимагає від господарюючих суб'єктів постійного моніторингу загроз, та запровадження заходів з їх нівелювання.

На разі в Україні відбувається перерозподіл власності в агропродовольчому виробництві. У зв'язку з цим для агропромислових підприємств існують вагомі загрози щодо штучного банкрутства, обмеження доступу до ресурсів (земельних, матеріальних, фінансових), витіснення з ринку або поглинання. Створення системи економічної безпеки на підприємстві має дати шанс зберегти цілісність підприємства, його потенціал, уникнути загрози банкрутства, продовжити ефективну роботу.

Аналізуючи праці науковців, можна зробити висновок на різних акцентах, але всі науковці підкреслюють у змісті економічної безпеки підприємства (ЕБП) створення умов щодо 1) відсутності загроз реалізації інтересів підприємства і таким чином забезпечення захищеності підприємства від негативного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища; 2) ефективного використання ресурсів підприємства та ринкових можливостей; 3) збалансованого та безупинного розвитку відповідно до обраної місії.

Цілісність, незалежність, захищеність від зовнішніх та внутрішніх загроз, ефективне та збалансоване використання ресурсів становлять підґрунтя для сталого розвитку підприємства.

Системою економічної безпеки підприємства є комплекс організаційно-управлінських, технічних, кадрових та освітньо-пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз, ефективне його функціонування та сталий розвиток.

* Науковий керівник – Олена В.М., д.е.н., професор

Система економічної безпеки створюється службою ЕБП. До числа основних завдань служби економічної безпеки підприємства відносяться:

- захист законних прав та інтересів підприємства і його співробітників;
- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку подій;
- вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу на підприємстві;
- своєчасне виявлення можливих джерел загроз безпеці;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності та окремих осіб в злочинних цілях;
- виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства, що загрожує його безпеці;
- захист співробітників підприємства від насильницьких посягань;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства;
- пошук необхідної інформації для розробки найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності підприємства;
- фізична і технічна охорона земельних угідь, будівель, споруд, території, обладнання, машин;
- формування серед населення та ділових партнерів сприятливої думки про підприємство.

Алгоритм побудови СЕБП має включати такі етапи:

- 1) вивчення специфіки бізнесу підприємства, його сегменту на ринку, конкурентів, постачальників ресурсів та покупців продукції;
- 2) ознайомлення з персоналом компанії.
- 3) аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економіці підприємства, причин попередніх кризових ситуацій;
- 4) проведення оцінки економічної безпеки підприємства;
- 5) аудит наявних заходів щодо забезпечення безпеки та аналіз їх відповідності виявленим загрозам.
- 6) моделювання системи економічної безпеки підприємства;
- 7) безпосередня побудова СЕБ підприємства.
- 8) експертна оцінка СЕБП, її удосконалення.

Система економічної безпеки підприємства має створюватися з урахуванням завдань, умов конкуренції, специфіки бізнесу. Її формування потребує активної участі керівництва підприємства (на мікрорівні) та удосконалення правової бази відповідно до загроз сьогодення (на макрорівні).

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Маєвська Н.І., магістрант,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Актуальність вивчення корпоративної соціальної відповідальності в Україні посилюється тією обставиною, що вітчизняне господарське середовище не пройшло у своєму історичному розвитку необхідних етапів, які у західному суспільстві призвели до усвідомлення важливості філософії соціальної відповідальності.

Об'єктом дослідження виступає корпоративна соціальна відповідальність, предметом є сучасний стан соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Мета дослідження: виявити основні тенденції та перспективи розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Завдання дослідження:

- виявити основні проблеми розвитку соціального партнерства
- вивчити головні шляхи подолання проблеми

Визначення терміну "соціальна відповідальність" ще не є чітко сформульованим. Так, Всесвітня бізнесова рада із сталого розвитку визначає соціальну корпоративну відповідальність як "зобов'язання бізнесу сприяти сталому економічному розвитку, працюючи з найманими працівниками, їхніми родинами, місцевого громадою та суспільством загалом з метою покращення якості життя" [2].

Категорією «соціальна відповідальність бізнесу» в Україні почали оперувати з тих пір, як 16 грудня 2005 року в Києві був підписаний Меморандум про соціальну відповідальність бізнесу в Україні, який визначає принципи і завдання соціально відповідального бізнесу [1; 2].

За результатами соціологічного опитування, проведеного Центром соціальних експертиз Інституту соціології НАН України та благодійним фондом "Інтелектуальна перспектива", в якому взяли участь 811 підприємств різних розмірів, форм власності та сфер діяльності, бізнес-структури позиціонують своє ставлення до аспектів

* Науковий керівник – Красноруцький О.О., к.е.н., доцент

соціальної відповідальності наступним чином:

— до реалізації соціальних проєктів 60 % респондентів ставляться позитивно та вважають її корисною для суспільства в цілому; чверть опитаних продемонструвала “нейтралітет”; 5 % респондентів зафіксували негативне ставлення;

— у визначенні сфер, які потребують соціальних проєктів - допомога дітям-інвалідам — 69 %; допомога інвалідам, пенсіонерам, знедоленим — 60 %; охорона здоров'я — 58 %; освіта — 50 %; екологія — 39 %; наука — 30 %.

Багато з цих чинників, які негативно позначаються не лише на формуванні соціально відповідальної поведінки, але й на розвиткові підприємництва взагалі, пояснюється тим, що останнім часом в Україні зростає протистояння держави і підприємницьких кіл.

За рівнем економічних свобод у 2010 році Україна посіла 162-е місце із 179 країн світу. До найбільших проблем відноситься корупція, недосконалість фінансової системи, які ускладнюють комерційні операції і створення бізнесу. Через бюрократичні бар'єри іноземним інвесторам недоступна значна кількість секторів економіки, а укладені з ними угоди не завжди захищені правовою системою, якій не вистачає незалежності і повноважень. Усе це свідчить про те, що Україна лишається позаду інших, насамперед європейських, країн у сфері створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва та боротьби з корупцією [3].

Проблеми стимулювання участі комерційних організацій у вирішенні пріоритетних соціальних проблем населених пунктів дотепер комплексно не розглядаються ні на місцевому, ні на загальнодержавному рівні. Крім того, багато вітчизняних підприємств не бажають відкрито заявляти про те, що вони займаються соціальною відповідальністю.

Світова економічна криза загострила питання відповідальності бізнесу у суспільстві. Вибір інструментів і засобів, які використовуються задля виходу із кризового стану, набуває особливого значення, торкаючись життєво важливих інтересів бізнесу, держави і громадян, підвищуючи ціну економічних і соціальних наслідків рішень і дій, що ухвалюються для їх реалізації.

Масштаби соціальної активності можуть істотно зрости, якщо держава буде її заохочувати та стимулювати шляхом формування сприятливого соціально безпечного середовища для діяльності підприємств. Причому, це середовище утворюється не самою державою, а через посередництво інститутів громадянського

суспільства, наприклад, бізнес-асоціацій, ЗМІ, громадських благодійних організацій, наукових установ тощо [5].

Необхідною умовою успішного подолання кризових явищ стає ухвалення і реалізація бізнесом зважених і узгоджених рішень з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін [4]. Варто чітко визначати основні параметри політики, оптимізувати управлінські схеми (включаючи моніторинг, контроль, оцінку результатів, попередження негативних наслідків).

Література.

1. Форум социально ответственных бизнесов Украины» [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.tnk-br.com.ua/press/media/2005/12/851/>.

2. Офіційний сайт Центру розвитку КСВ в Україні. – Режим доступу: <http://www.csr-ukraine.org>.

3. Долішній М., Купенко В. Підприємництво в соціальній сфері як передумова формування експортноорієнтованої економічної політики // Економіка України. – 2006, № 8. – С. 10-19.

4. С. Мельник. Соціальна відповідальність бізнесу як складова соціальної політики України. // Економіка та держава. – №5. – 2008. – С.71-73.

5. С. Мельник. Становлення соціально орієнтованого бізнесу в Україні як складова державної соціальної політики. // Україна аспекти праці. – №5. – 2008. – С. 32-36.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

***Майданевич П.М., к.е.н, доцент,
ПФ НУБіП України «КАТУ»***

Одним з напрямів вирішення проблеми збільшення інвестиційних потоків в аграрну сферу економіки полягає в удосконаленні методологічних засад визначення інвестиційної привабливості підприємств, що дозволить здійснювати виважену і комплексну оцінку об'єктів інвестування та забезпечить обґрунтоване прийняття інвестиційних рішень.

Інвестиційна привабливість підприємств аграрного сектору проявляється відповідністю характеристик їх фінансово-майнового стану й виробничо-господарського потенціалу інтересам потенційних

інвесторів. Її оцінювання має ґрунтуватися на наступних принципах:

1. Узгодженість дизайну та насиченості аналітичного процесу з потребами потенційних інвесторів;

2. Індивідуальність відбору оціночних індикаторів залежно від особливостей планованих інвестицій;

3. Уможливлення прийняття остаточного управлінського рішення по результатах оцінок;

4. Забезпечення прозорості оціночного процесу, простоти і зрозумілості методичних підходів до його здійснення;

5. Урахування у процесі оцінювання характеристик, що формуються під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

До системи індикаторів оцінювання інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору необхідно включати показники, які характеризують усі визначені складові її формування. У результаті дослідження встановлено, що узагальнена оцінка інвестиційного клімату має другорядне значення. Натомість впливовості набуває поглиблене оцінювання його окремих показників, що визначають зовнішні умови діяльності підприємств. До комплексу зазначених показників віднесено критерії, що характеризують:

— рівень державного регулювання агровиробництва, зокрема: сукупну вартісну оцінку зисків або збитків від запроваджуваних заходів державного регулювання та їхню частку у сукупних очікуваних доходах;

— обмеження щодо участі інвесторів у провадженні окремих видів діяльності та придбанні певних видів активів, у тому числі: сукупні витрати на отримання дозвільних документів, їхню частку в інвестиційних та поточних витратах;

— місце українського агровиробництва у світовій і регіональній спеціалізації та формування іміджу вітчизняного товаровиробника на внутрішньому і зовнішньому ринках, зокрема: частку споживачів, що надають перевагу вітчизняній сільськогосподарській продукції та продуктам її переробки, рівень довіри споживачів;

— ситуацію на фінансовому ринку та положення аграрного бізнесу у рейтингах користувачів фінансових ресурсів, у тому числі: співвідношення усередненої кредитної ставки до усередненого рівня рентабельності по групі товаровиробників, підгалузі чи галузі, співвідношення усередненої ставки кредитування в аграрній сфері і в економіці в цілому, порівняльний коефіцієнт динаміки кредитування аграрної сфери і економіки в цілому;

— цінову кон'юнктуру ринку сільськогосподарської продукції і її

динаміку, у тому числі: співвідношення цінового індексу на продукцію аграрного сектору та усередненого індексу споживчих цін, співвідношення цінових індексів на продукцію, у виробництво якої інвестор передбачає вкласти кошти, та індексу цін на продукцію аграрного сектору.

У процесі оцінювання інвестиційної привабливості необхідно використовувати великий комплекс аналітичних показників, які різняться за одиницями виміру, порядком формування, значимістю і іншими чисельними характеристиками. Це ускладнює остаточну оцінку і прийняття управлінського рішення про доцільність інвестування і потребує їх поєднання, інтеграції в єдиному комплексному критерії. Такий критерій дозволить урахувати як позитивні, так і негативні результати оцінювання та визначити певний усереднений рівень привабливості. Його визначення слід здійснювати на основі симбіозу матричної і бальної оцінок по наступних етапах:

1. Визначення комплексу оціночних показників, що поєднуюватимуться у єдиному комплексному критерії, та поділ їх на групи (наприклад, аналіз прибутковості; оцінювання фінансово-економічного стану; вивчення внутрішніх умов функціонування; оцінювання зовнішнього середовища, визначення потенціалу розвитку і т. ін.);

2. Ранжування оціночних показників по трьох рівнях (незначні; відносно впливові; вирішальні) за їх впливовістю на результати оцінювання та формування аналітичної матриці;

3. Обчислення значень кожного показника, визначення їх відповідності нормативам, еталонним значенням згідно методики фінансового аналізу, іншим прийнятими орієнтирам, обчислення відхилень тощо;

4. Оцінювання кожного показника у балах за таким принципом: незначні – від 0 до 3 балів залежно від їх якостей, визначених на попередньому етапі; відносно впливові – від 0 до 6 балів; вирішальні – від 0 до 10 балів;

5. Обчислення суми балів по усій сукупності обчислених показників;

6. Визначення кількості балів за середнім арифметичним по усіх оціночних показниках за формулою:

$$K\bar{c}_{zag} = C\bar{b}_i \quad (1)$$

де $K\bar{c}_{zag}$ – загальна кількість балів оцінювання;

$C\bar{b}_i$ – середнє арифметичне балів i -тої групи показників, визначене на i -тому етапі;

i – кількість груп показників, визначена на першому етапі, $i = 1 \dots n$.

Максимально можлива величина, що може бути отримана на даному етапі визначається за формулою:

$$K\bar{b}_{\max} = C\bar{b}_{\max} \quad (2)$$

де $K\bar{b}_{\max}$ – максимально можлива кількість балів;

$C\bar{b}_{\max}$ – максимальне значення середнього арифметичного по балах i -тої групи показників.

У разі, коли фактична кількість балів оцінювання інвестиційної привабливості складає від 80 до 100 % від максимально можливої, тобто виконується умова:

$$0,8 \cdot K\bar{b}_{\max} > K\bar{b}_{\text{факт}} \geq K\bar{b}_{\max} \quad (3)$$

— підприємство визнається інвестиційно привабливим, приймається позитивне рішення щодо здійснення інвестицій.

У разі, коли фактична кількість балів оцінювання інвестиційної привабливості складає від 60 до 80 % від максимально можливої, тобто виконується умова:

$$0,6 \cdot K\bar{b}_{\max} > K\bar{b}_{\text{факт}} \geq 0,8 \cdot K\bar{b}_{\max} \quad (4)$$

— підприємство визнається відносно інвестиційно привабливим, а позитивне рішення щодо здійснення інвестицій може прийматися лише за умови поліпшення привабливості за рахунок додаткових заходів (наприклад, зниження його ціни у разі придбання як цілісного комплексу тощо).

У разі, коли фактична кількість балів оцінювання інвестиційної привабливості менша 60 % від максимально можливої, тобто виконується умова:

$$K\bar{b}_{\text{факт}} \geq 0,6 \cdot K\bar{b}_{\max} \quad (5)$$

— підприємство визнається інвестиційно непривабливим, приймається негативне рішення стосовно здійснення інвестицій.

Отже, оцінювання інвестиційної привабливості підприємств аграрної сфери економіки має узгоджуватися з інтересами потенційних інвесторів, передбачати індивідуальний підхід до відбору оціночних індикаторів, уможлилювати прийняття управлінського рішення завдяки запровадженню інтегрованого комплексного критерію, забезпечувати прозорість оціночного процесу, урахувати внутрішні і зовнішні характеристики.

Комплексний інтегрований критерій оцінювання інвестиційної привабливості слід визначати у шість послідовних етапів на основі симбіозу матричної і бальної оцінок, що є найбільш зручним у використанні, зрозумілим для користувачів інформації та таким, що уможливує всебічну і якісну оцінку, дозволяє враховувати мінливі умови внутрішнього і зовнішнього інвестиційного середовища підприємства.

ПРО АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ

*Мірзоева Т.В., Томашевська О.А., к.е.н,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Останніми роками в агропромисловому комплексі України має місце чітко визначена тенденція до поширення такої форми господарювання як агрохолдинг.

Агрохолдинг – це вертикально інтегрована структура, що створюється, як правило, шляхом оренди землі потужними промисловими групами, фінансовими і сервісними структурами. Основними напрямками діяльності більшості агрохолдингів, що функціонують в Україні, є сільськогосподарське виробництво, зокрема вирощування зернових, олійних і технічних культур; експорт зернової продукції; тваринництво; переробка сільськогосподарської сировини; виробництво кінцевих продуктів харчування та їх реалізація [2].

Характерними ознаками агрохолдингів є орієнтація виробництва на експорт продукції, інтеграція виробництва з переробкою сільськогосподарської продукції, а також збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства за рахунок ефекту масштабу.

Площа орендованої агрохолдингами землі – від 50 до 350 тис. га орних земель. В Україні більше десяти агрохолдингів орендують 150 тис. га ріллі та більше. Абсолютним лідером є ТОВ „Українські аграрні інвестиції”, які контролюють 330 тис. га ріллі. ВАТ ММК ім. Ілліча орендує 225 тис. га ріллі; по 200 тис. га займають NSH Capital і ДП Нафком-Агро; по 180 тис. га – ВАТ „Миронівський хлібопродукт”, Агрохолдинг „Астарт-Київ”; більше 150 тис. га – ЗАТ „Райз-Максимко” та Мрія Агрохолдинг. Нині в Україні налічується понад 50 агрохолдингів. Переважна їх більшість працює в Полтавській, Черкаській та Київській областях і всі вони займаються зерновиробництвом. Нові агробізнесові утворення контролюють майже 15 % загальної площі ріллі країни [1].

На відміну від дрібних і середніх операторів ринку сільськогосподарської продукції, агрохолдинги мають потужну матеріально-технічну базу. Найбільш активною її частиною є машино-тракторний парк. Обсяги земельних угідь дозволяють агрохолдингам використовувати потужні сільськогосподарські машини. Крім того, завдяки фінансовим можливостям, парк техніки в

цих структурах укомплектований новітнім обладнанням від світових виробників, що дозволяє використовувати машини цілодобово.

Нині українські агрохолдинги поряд із нарощуванням земельних банків, збільшують потужності зі збереження зерна – будують та вводять в дію крупні потужні елеватори.

До переваг агрохолдингів можна віднести:

— застосування новітніх технологій у сільськогосподарському виробництві;

— наявність потужної матеріально-технічної бази;

— використання сучасних логістичних підходів;

— контроль якості та продажу кінцевого продукту;

— інтеграція сільськогосподарського та переробного виробництва, що сприяє підвищенню ефективності виробництва;

— нижча собівартість продукції, порівняно з дрібними й середніми сільськогосподарськими товаровиробниками.

Недоліками агрохолдингів на нашу думку є:

— надконцентрація земельних ресурсів в одних руках, як наслідок – розвиток монополізму на ринку оренди землі та монополізація ринку сільськогосподарської продукції;

— зменшення потреби в трудових ресурсах внаслідок застосування новітніх технологій та потужної високопродуктивної техніки, як наслідок – зростання рівня безробіття серед сільського населення;

— реєстрація головної компанії агрохолдингів у великих містах, як наслідок – до місцевих бюджетів не надходять податкові та інші платежі, що могли б бути використані для розвитку соціальної й комунальної інфраструктури сільських територій;

— переважне виробництво монокультур (зернові, цукровий буряк, соняшник, ріпак, соя), яке не супроводжується внесенням органічних добрив (тваринництво розвивається значно меншою мірою) та здійснення високоінтенсивного сільськогосподарського виробництва, як наслідок – стрімко погіршується стан сільськогосподарських угідь.

Експерти прогнозують подальшу концентрацію земель і капіталу у руках великих агрохолдингів. Водночас вони констатують, що найбільш економічно ефективним в умовах України є середній розмір агропідприємства. Це 10-12 гектарів землі, або ж 500 і більше голів великої рогатої худоби. Орієнтиром може слугувати сільське господарство Західної Європи, засноване на малому та середньому фермерстві – до 80 гектарів. Концентрація земельних угідь характерна для пострадянських країн зі значними земельними ресурсами і недостатнім рівнем розвитку ринкової економіки, зокрема Росії,

Казахстану, України.

Для забезпечення збалансованого розвитку сільського господарства і сільських територій та запобігання монополізації ринку сільськогосподарської продукції необхідною є цілеспрямована регуляторна державна політика, направлена на:

— створення рівних економічних умов для розвитку аграрних підприємств різних організаційно-правових форм;

— запровадження механізму, який би забезпечував сплату податків підприємцями не за місцем реєстрації їх головної компанії, а за місцем діяльності їх аграрних підрозділів (в сільській місцевості);

— розробку цільових програм державної підтримки малого й середнього бізнесу на селі;

— регулювання впливу діяльності агро холдингів на стан навколишнього природного середовища, зокрема ґрунтів.

Література.

1. Дем'яненко С.І. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? Німецько-український аграрний діалог / С.І. Дем'яненко. – К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. – 20 с.

2. Красільнікова Т.М. Аналіз діяльності великих приватних агро формувань в Україні / Т.М. Красільнікова. – [http: www.nbuv.gov.ua](http://www.nbuv.gov.ua).

ОРЕНДНІ ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

*Накісько О.В., ст. викладач, Руденко С.В., асистент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

У сучасних умовах реалізації земельних відносин в сільському господарстві України, коли основу отримання можливостей використання земельних угідь у аграрному виробництві становлять орендні відносини, актуалізуються питання розвитку та удосконалення нормативно-правового, економічного та організаційного забезпечення оренди земель сільськогосподарського призначення, адже від їхньої гармонійності та раціональності безпосередньо залежить економічна ефективність сільськогосподарського виробництва, фінансове становище товаровиробників (орендарів), доходи власників земельних паїв та надходження до бюджету.

З 1 січня 2012 року вступила в дію Постанова Кабінету Міністрів України № 1185 від 31 жовтня 2011 року «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів», згідно з якою до показників нормативної грошової оцінки ріллі застосовується додатковий коефіцієнт 1,756.

Застосування коефіцієнта 1,756 при оцінці землі призведе до відповідного зростання орендної плати, підвищення собівартості сільськогосподарської продукції, зниження рентабельності рослинництва і господарств в цілому.

Розрахунки наслідків підвищення орендної плати розглянемо на прикладі Харківської області (табл. 1).

Фактичний розмір середньої орендної плати за 2010 рік по господарствах області склав 297,83 грн. (2,4 % від нормативної грошової оцінки ріллі), що становить 13,5 % у собівартості продукції рослинництва та 9,1 % у собівартості підприємства. При цьому фактична рентабельність рослинництва була 23,2 %, підприємства – 17,5 %.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз шляхів підвищення орендної плати сільськогосподарських угідь в Харківській області

Показники	Фактично в 2010 р. (2,4%)	% орендної плати (плановий)					
		3%		4%		5%	
		за лінійної оцінки	за застосування коеф. 1,756	за лінійної оцінки	за застосування коеф. 1,756	за лінійної оцінки	за застосування коеф. 1,756
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Нормативна грошова оцінка 1 га ріллі, грн.	12353	12353	21692	12353	21692	12353	21692
2. Розмір орендної плати, всього, млн. грн.	321,8	400,3	703,0	533,8	937,4	667,3	1171,7
3. Розмір орендної плати на 1 га, грн.	297,83	370,59	650,76	494,13	867,68	617,66	1084,6
4. Повна собівартість реалізованої продукції рослинництва, млн. грн.	2387,7	2466,3	2769,0	2599,8	3003,3	2733,2	3237,7

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
5. Повна собівартість реалізованої продукції, ман. грн.	3551,5	3630,1	3932,8	3763,6	4167,1	3897,0	4401,5
6. Питома вага орендної плати в собівартості продукції рослинництва, %	13,5	16,2	25,4	20,5	31,2	24,4	36,2
7. Питома вага орендної плати в собівартості продукції підприємства, %	9,1	11,0	17,9	14,2	22,5	17,1	26,6
8. Прибуток (збиток) рослинництва, всього, ман. грн.	555,1	476,5	173,8	343,1	-60,5	209,6	-294,8
9. Прибуток (збиток), всього, ман. грн.	620,9	542,3	239,6	408,8	5,3	275,4	-229,0
10. Прибуток (збиток) рослинництва на 1 га, грн.	476,24	408,81	149,14	294,31	-51,90	179,82	-252,94
11. Прибуток (збиток) на 1 га, грн.	532,68	465,25	205,59	350,76	4,54	236,27	-196,50
12. Рентабельність рослинництва, %	23,2	19,3	6,3	13,2	-2	7,7	-9,1
13. Рентабельність підприємства, %	17,5	14,9	6,1	10,9	0,1	7,1	-5,2

Розрахунки показують, що підвищення ставки орендної плати при оцінці без застосування коефіцієнту 1,756 до рівня 3%, тобто при приведенні ситуації до вимог Указу Президента України від 02.02.2002 № 92/2002, призведе до підвищення розміру орендної плати до рівня 370,59 грн., за питомої ваги у собівартості продукції на рівні 11,0%. При цьому рівень рентабельності середньостатистичного підприємства складе 14,9%. У той же час, при застосуванні коефіцієнту 1,756 та ставці орендної плати на рівні 3% розмір орендної плати значно зростає (650,76 грн.), а рентабельність підприємства зменшується до 6,1%. За такої низької рентабельності неможливим є навіть просте відтворення, оскільки не забезпечується покриття інфляційних втрат.

Перезаключаючи договори на 3% за чинної оцінки підприємства змушені будуть додатково сплатити власникам 78 ман. грн. А за оцінки з використанням коефіцієнта 1,756 додаткова плата складе 381,2 ман. грн. При цьому подальше зростання орендної плати

за нової вартості землі стане неможливим, адже, вже за 4 % орендної плати виробництво продукції рослинництва стає збитковим.

Проблему економічно-обґрунтованої орендної плати за користування сільськогосподарськими угіддями (земельними паями), на нашу думку, треба вирішувати виходячи з таких принципів:

1) підвищення орендної плати не повинно підривати продовольчу безпеку країни, основними суб'єктами забезпечення якої являються саме орендарі сільськогосподарських угідь;

2) поряд зі збільшенням податкових надходжень до бюджету необхідно ставити пріоритет на підвищення матеріального заохочення власників земельних паїв, які розпоряджаються своєю власністю;

3) орендарі сільськогосподарських угідь повинні нести більше фінансове навантаження (у вигляді сплати абсолютної ренти власникам паїв), ніж власники, які самостійно обробляють землю та мають це навантаження у вигляді податку за землю.

4) перерозподіл коштів на користь власників земельних паїв (більшість з яких є жителями сільських територій) у вигляді рентних платежів є більш ефективним на відміну від отримання суспільних товарів через витрати бюджету, які формуються за рахунок податків (в тому числі ФСП та земельного податку).

Враховуючи постійний диспаритет цін, незадовільний стан матеріально-технічної бази підприємств, відсутність належної державної підтримки аграрного сектору, вважаємо, що орендна плата з використанням коефіцієнта 1,756 для більшості сільськогосподарських підприємств є передчасною.

Ґрунтуючись на проведеному вище аналізі, вважаємо, що можливим є напрям підвищення розміру орендної плати за рахунок збільшення ставки орендної плати до рівня 4 % при нормативній грошовій оцінці, визначеною за методикою, що діяла до 2012 року. При цьому за нашими розрахунками розмір орендної плати в Харківській області становитиме 494,13 грн. (тобто збільшиться на 40 % порівняно з фактом 2010 року), а рівень рентабельності залишається у межах нормального значення.

В той же час перехід до сплати оренди з урахуванням коефіцієнту 1,756 при оцінці землі можливий для вертикально-інтегрованих структур типу агрохолдингів та підприємств з участю іноземного капіталу. Об'єктивною основою для підвищення орендної плати для цих структур є надконцентрація сільськогосподарських угідь. Фінансовою основою такого напрямку є більш висока економічна ефективність діяльності цих структур.

Отже, стратегічним напрямом у вирішенні цих питань має бути такий комплекс заходів, який би системно враховував як інтереси сільськогосподарських товаровиробників (орендарів землі), так і власників земельних паїв, дав би змогу забезпечити продовольчу безпеку країни, зберегти експортний потенціал, отримати додатковий дохід селянину.

ДОБРОВІЛЬНА ФОРМА ОБ'ЄДНАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

***Нікітенко А.О., студент*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Підприємницька діяльність сфери великого бізнесу здійснюється за договірною формою об'єднання суб'єктів господарювання.

Картель (Cartel) - це договірна форма об'єднання суб'єктів господарювання, учасники якої укладають угоду про регулювання обсягів виробництва продукції, надання послуг або виконання робіт, про поділ ринків збуту та джерел сировини, наймання робочої сили, установлення рівня заробітної плати та соціальних гарантій для працюючих, про умови продажу та строки платежів.

Трест (Trust) - форма об'єднання суб'єктів господарювання, за якої всі підприємства, що об'єднуються, втрачають свою комерційну та виробничу самостійність, підпорядковуються єдиному органу управління.

Синдикат (Syndicate) - це об'єднання суб'єктів господарювання, у якому розподіл замовлень на закупівлю сировини та реалізацію виготовленої продукції здійснюється через єдину мережу постачання та збуту. Отже, у синдикаті централізується уся комерційна діяльність учасників.

Консорціум (Consortium) - об'єднання суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм (підприємств, об'єднань, банків, організацій тощо) на основі тимчасової угоди щодо спільної діяльності з метою здійснення єдиного проекту. Це одна з форм

* Науковий керівник – Артеменко О.О., ст. викладач

об'єднання виробничого та банківського капіталів.

Концерн (Business concern) - найбільш поширена форма об'єднань, учасники якої мають обмежену самостійність, єдину власність, єдину систему управління та контролю.

Корпорація (Corporation) - об'єднання підприємств, яке створюється з метою захисту їхніх конкретних інтересів. З позиції управлінської практики корпорація розглядається в двох аспектах. По-перше, як союз партнерів, створений для захисту конкретних привілеїв їх учасників, наприклад корпорація студентів, адвокатів. По-друге, під корпорацією розуміють акціонерні компанії.

Холдинг (Holding) - це компанія-власник, статутний капітал якої утворюють контрольні пакети акцій підприємств, що входять до неї. На відміну від інших об'єднань, наприклад тресту, формування холдинг-компанії відбувається ринковим шляхом.

Франчайзна організація (Franchayzna organization) - є змішаною формою об'єднань підприємств великого та малого підприємництва, що ґрунтується на франчайзі (договорі).

ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО КЛАСТЕРА

*Онищенко К.Н., к.э.н., доцент,
Таврический национальный университет
им. В.И. Вернадского*

Экономическая эффективность отражает соотношение результата и вызвавших его затрат. Понятие «экономическая эффективность» означает всегда только положительный результат, выраженный в денежной форме. Следует отметить, что большинство авторов, исследующих эту проблему, сходятся в том, что экономическую эффективность нельзя рассматривать, с одной стороны, в отрыве от результата или общего эффекта производства и, с другой, в отрыве от объема ресурсов, вовлекаемых в производственный процесс.

При проведении оценки экономической эффективности результата деятельности аграрных формирований необходимо учитывать что:

— результат хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий во многом зависит от природно-климатических условий.

Для получения правильных выводов о результатах хозяйственной деятельности показатели текущего года должны сопоставляться со средними данными за 3 – 5 лет;

— для сельского хозяйства характерна сезонность производства. Неритмично используются трудовые ресурсы, техника, материалы, неравномерно реализуется продукция, поступает выручка;

— в сельском хозяйстве процесс производства очень длительный и не совпадает с рабочим периодом. Многие показатели можно считать только в конце года;

— сельскохозяйственное производство имеет дело с живыми организмами. Поэтому на уровень его развития оказывают влияние не только экономические, но и биологические, химические, физические законы;

— основным фактором производства в сельском хозяйстве является земля. Продуктивность земли не поддается точному измерению, её экономическая эффективность меняется под влиянием различных факторов;

— часть продукции используется на собственные цели в качестве средств производства. Товарная продукция, как правило, намного меньше валовой в сопоставимых ценах;

— сельскохозяйственное производство имеет определенную типизацию, поэтому можно сравнивать результаты деятельности предприятий, оценивать передовой опыт.

Обобщая мнения различных авторов, определение категории экономичности или экономической эффективности сельскохозяйственного производства можно сформулировать следующим образом: производство, пользующейся спросом продукции при наименьших затратах ресурсов на единицу продукции, создание условий для воспроизводства, накопления и увеличения сельскохозяйственного капитала.

Теоретические исследования многих ученых направлены на поиск обобщающего, т.е. интегрального показателя для оценки деятельности предприятия. Действительно, интегральный показатель необходим. Экономисты подчеркивают, что для успешного управления экономикой нужен единый количественный показатель, который характеризовал бы развитие национального хозяйства в целом. Научный поиск критерия экономической эффективности привел исследователей к пониманию того, что отношение прибыли к стоимостной оценке привлекаемых для производства прибыли ресурсов может действительно выражать сущность эффективности и

служить таким показателем.

Опираясь на все вышеизложенное, можно сделать вывод о том, что увеличение производства сельскохозяйственной продукции может быть осуществлено только при условии стабилизации и повышения эффективности использования основных ресурсов, имеющихся в распоряжении вновь образованных аграрных формирований. Интенсивное ведение сельскохозяйственного производства в настоящее время как никогда нуждается в дополнительном вложении материальных и денежных средств для использования новых машин и технологий, развития химизации и мелиорации, внедрения перспективных сортов и гибридов сельскохозяйственных культур, высокопродуктивных пород животных, то есть дополнительных существенных затрат экономических ресурсов и разработки направлений повышения эффективности использования имеющегося ресурсного потенциала.

По нашему мнению, понятие экономический потенциал следует понимать в более широкой трактовке. Как экономическая категория экономический потенциал означает воспроизведение экономических отношений в процессе производства, а также максимальное использование его возможностей и ресурсов (производственных, трудовых, материально-сырьевых, информационных, интеллектуальных, и т.д.), что предопределяет повышение удовлетворения потребностей общества. Кроме того, экономический потенциал обеспечивает экономическую безопасность государства и определяет его экономическое могущество, конкурентоспособность, и является фактором, который характеризует количественное значение накопленных и воспроизводимых ресурсов.

Производственный потенциал предприятий зернопродуктового кластера можно определять как сумму денежной оценки земли, человеческого капитала и основных и оборотных средств. Оценку экономической эффективности зернопродуктового кластера целесообразно давать через расчет ее изменения, т.к. положительное значение этого показателя будет свидетельствовать об улучшении использования производственного потенциала, а отрицательное – об ухудшении.

Тогда:

$$\Delta \mathcal{E}y = \Delta \frac{\Pi}{\Pi n}, \quad (1)$$

где $\Delta \mathcal{E}y$ – изменение экономической эффективности

зернопродуктового підкомплекса;

Π – прибуль;

Π_n – виробничий потенціал зернопродуктового кластера за досліджуваній період.

Возможно представить эту формулу в расширенном виде:

$$\Delta \text{Эу} = \frac{\Pi_n}{\text{ДОЗ}_n + \text{ЧелК}_n + \text{Ос}_n + \text{Обс}_n} - \frac{\Pi_6}{\text{ДОЗ}_6 + \text{ЧелК}_6 + \text{Ос}_6 + \text{Обс}_6}, \quad (2)$$

где ДОЗ – денежная оценка земли зернопродуктового кластера;

ЧелК – стоимость человеческого капитала зернопродуктового кластера;

Ос – основные средства зернопродуктового кластера;

Обс – оборотные средства зернопродуктового кластера (Все показатели рассматриваются на начало и конец отчетного периода).

Таким образом, экономическая эффективность зернопродуктового кластера определяется как отношение полученной суммарной прибыли к совокупности используемого потенциала сообщества сельскохозяйственных предприятий и фермерских хозяйств, производящих зерно, предприятий элеваторного хозяйства, мукомольной, крупорушной и системы предприятий хлебопекарной промышленности, организаций инфраструктуры, обеспечивающих материально-техническое и транспортное обслуживание, оказывающих научно-техническую помощь, финансовое и другое обеспечение.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В УКРАЇНІ

*Полякова І.Р., студент**

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Тривалий час, на відміну від світових тенденцій, виробництво сої в Україні не мало такого широкого обсягу ні в якості сільськогосподарської культури, ні як продукт харчування. І тільки в останні 3-4 роки відмічається інтенсивне збільшення площ посівів і

* Науковий керівник – Шабанова О.О.

обсягів виробництва соєвих бобів, а за період з 2001 по 2011 роки площі її вирощування зросли з 83 до 700 тис. га. Вступ України до СОТ став досить суттєвим чинником інтенсифікації цього напрямку виробництва, оскільки для багатьох країн Західної Європи соя є одним з найважливіших високобілкових олійних ресурсів.

Соя і соєві продукти стають продуктами здорового харчування населення розвинених країн. Завдяки сої і соєвому шроту країни Західної Європи забезпечують балансування кормових раціонів за протеїном та амінокислотами і мають динамічний розвиток молочного і м'ясного скотарства, свинарства, птахівництва.

За даними Держкомстату валовий збір сої в Україні склав у 2007/08 маркетинговий рік (МР) – 700 тис. т; 2008/09 МР – 788 тис. т; 2009/10 МР – 1012 тис. т; 2010/11 МР – 1630 тис. т. У 2011/12 МР очікується – 2087 тис. т. Але враховуючи, що в Україні були несприятливі погодні умови, то ймовірність зниження врожаю у 2011/12 МР існує. Однак він все одно буде більший, ніж у 2010/11 МР. Спостерігається тенденція зростання виробництва сої.

Внутрішнє споживання сої в Україні у 2007/08 МР було на рівні 500 тис. т; у 2008/09 МР – 525 тис. т; у 2009/10 МР – 750 тис. т; у 2010/11 МР – 700 тис. т. У 2011/12 МР внутрішнє споживання очікується на рівні 750 тис. т.

Експорт сої з України у 2007/08 МР становив 190 тис. т; у 2008/09 МР – 270 тис. т; 2009/10 МР – 263 тис. т; 2010/11 МР – 900 тис. т. У 2011/12 МР експорт очікується на рівні – 1300 тис. т.

В даний час спостерігається тенденція щодо стрімкого збільшення ціни на сою в 2011 липні – серпні через незначну пропозицію на ринку. Після зростання ціни відбувається її зниження у зв'язку з новим врожаєм. Але враховуючи, що у 2010/11 МР в березні-квітні відбулося незначне зниження у порівнянні з 2009/10 МР, — тоді відбувалося довготривале зниження ціни з лютого по червень, та за стабільності коливань на СВОТ (США) в дані періоди, можна прогнозувати загострення боротьби між українськими товаровиробниками та експортерами сої. У 2011/12 МР можна прогнозувати продовження збільшення експорту за стабільності внутрішньої переробки.

Маркетингові дослідження показують, що за рахунок продажу української сої і продуктів її переробки в рамках СТО в країни Західної Європи, далекого і Близького Сходу збільшуються валютні надходження в Україну. Країни Європи щорічно експортують до 30 млн. т. сої, соєвого масла, шротів на суму біля 7 млрд. доларів. Соя

українських сортів - натуральної селекції (не трансгенна), має суттєві переваги на світовому ринку перед трансгенними сортами, які вирощуються в країнах Північної і Південної Америки (США, Аргентина, Бразилія).

Важливим чинником є властивість культури сої збагачувати ґрунт легкодоступним азотом з повітряної атмосфери, що сприяє збереженню родючості ґрунтів. Як олійна культура, соя є альтернативою негативного впливу на родючість ґрунтів масового вирощування соняшнику в Україні. За даними академіка Бабича А.О., США, за рахунок введення сої до сівозміни (29 млн. га), отримали 40% приросту економічної ефективності сільського господарства. Українські сорти сої органічно співіснують з традиційними для України культурами – пшениця, кукурудза, ячмінь, буряк. Введення сої до сівозміни від 5% до 20% ораних земель дозволяє в короткий термін отримувати дешевий рослинний білок, збільшити виробництво продукції тваринництва, суттєво підняти рівень агротехніки обробки ґрунтів, поліпшити якісний стан ґрунтів, їх родючість за мінімальних фінансових і матеріальних витрат.

Вищевикладене надає змогу зробити висновок що на сучасному етапі соя стає головною культурою по збільшенню ефективності сільського господарства нашої країни, допомагає, розвитку вітчизняних технологій з переробки сої на кормові і харчові цілі, організації робочих місць в промисловості і сільському господарстві і виступає важливим чинником підвищення іміджу України як світового виробника продовольчих ресурсів.

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА УКРАЇНУ

Семихат Ю.М. студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Фінансова криза виникла не вперше в економічній історії, однак і цього разу світова економіка виявилася не в змозі адекватно протистояти їй. За своїми масштабами поточна криза перевершила більшість попередніх, епіцентр яких перебував у країнах, що

* Науковий керівник – Харчевнікова А.С., асистент

розвиваються.

В попередні роки розгляду даної проблеми вже приділяли увагу такі вчені, як: Данилишин Б., Гальчинський А., Якимкин В., Бузик А., Згуровський М. та ін.

Попередником фінансової кризи 2008 року була іпотечна криза в США, перші ознаки якої з'явилися в 2006 році у формі зниження числа продажів нерухомості, що на початку 2007 року переросли в кризу високоризикових іпотечних кредитів. Досить швидко проблеми з кредитуванням відчули і надійні позичальники. Поступово криза з іпотечної стала трансформуватися у фінансову і торкнулася не тільки США. До початку 2008 року криза набула світового характеру і поступово почала проявлятися у зниженні обсягів виробництва, зниженні попиту і цін на сировину, зростанням безробіття. Розглядаючи ситуацію в Україні, можна зазначити, що у 2012 році триває відновлення економіки України, водночас темпи зростання залишаються удвічі повільнішими, ніж до кризи. Крім того, швидкість оздоровлення української економіки є значно нижчою, ніж у інших країнах.

«Фінансово-економічна криза 2008-2009 років суттєво вплинула не лише на економічну безпеку і стабільність більшості країн світу, а й сприяла зародженню більш системних змін, пов'язаних із зміною політичних курсів країн, переглядом суспільних цінностей. Особливо відчутною криза стала для держав, які перебували у стадії трансформації, до таких належить і Україна. Сьогодні ми вже можемо аналізувати причини, етапи кризи, враховуючи наслідки і розробляючи моделі подальшого розвитку. Безперечно, для промислових регіонів криза була і залишається відчутною. Головні галузі важкої промисловості: металургійна, машинобудівна, коксохімічна та хімічна – зазнали найбільших втрат і потребують сьогодні найбільшої уваги. Необхідно пам'ятати – небезпечним наслідком економічної кризи є погіршення соціально-економічного стану громадян, що, в свою чергу, створює передумови для поширення соціальних вибухів, протестів. І одним із завдань сьогодні є не лише відновлення економічних показників, підтримка важливих галузей виробництва, а й врахування у діях державної, регіональної влади соціальної складової подолання економічної кризи», - вважає директор Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень у м. Донецьку, д.е.н., професор Макогон Ю.В.

Світова фінансова криза зумовила виникнення цілої низки проблем як в Україні, так і в інших країнах світу.

Україні для виходу із кризової ситуації необхідні комплексні макроекономічні заходи, спрямовані на стабілізацію банківської системи, і зважена монетарна політика.

Для виправлення ситуації, що склалася в економіці України, Уряд має вжити таких заходів:

- 1) збалансувати Державний бюджет;
- 2) утриматися від внутрішніх і зовнішніх запозичень;
- 3) спростити умови для ведення малого та середнього бізнесу в Україні;

4) визначити пріоритетами економічного розвитку на нинішньому етапі сферу переробки сільськогосподарської продукції, а також сектори, які виробляють продукцію харчової, легкої промисловості та інші товари широкого вжитку[1].

Зробивши аналіз економіки України робимо висновок, що найкращим способом виходу з кризового стану економіки є соціальна активність населення шляхом залучення їх до сфери підприємницької та комерційної діяльності. Зокрема, формування ринкової свідомості поведінки суб'єктів господарювання, які відповідають новим економічним умовам, що допоможе використовувати внутрішні важелі розвитку економіки.

Література.

1. www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67070.doc.htm
2. <http://www.ukrbiznes.com/analitic/economy/3274.html>
3. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vkib/2010_1/Alohina.html
4. <http://udau.edu.ua>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МАКРОРЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ

*Солодовнік О.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури*

Структурні зміни у світовому господарстві, потужним імпульсом яких послужила глобальна фінансово-економічна криза, вимагають відповідних змін у внутрішніх структурах національних економік, оскільки країни, які не можуть своєчасно й адекватно реструктурувати економіку, залишаються на узбіччі світового економічного розвитку.

Водночас, численні дослідження передумов, перебігу подій та наслідків останньої фінансово-економічної кризи свідчать про те, що поширення кризових явищ у національних економіках було спричинено не тільки впливом зовнішнього світу, а й накопиченням внутрішніх диспропорцій розвитку окремих їх секторів. У зв'язку з цим, для забезпечення сталого розвитку національних економік у післякризовому періоді особливого значення набуває завдання пошуку нових шляхів макрореструктуризації в контексті цілей розвитку глобалізованого світу.

Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) були офіційно визначені в Декларації Тисячоліття ООН у 2000 році, підписавши яку, Україна взяла на себе зобов'язання досягти ЦРТ до 2015 року, що передбачає втілення реальних змін у життя людей у напрямку не лише зменшення рівня бідності, а й створення гідних умов для їх життєдіяльності та доступу до публічних послуг. Забезпечити необхідні передумови для виконання зобов'язань з досягнення ЦРТ має реалізація Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», яка охоплює широкий набір стратегічних перетворень за п'ятьма напрямками: створення базових передумов економічного росту; формування режиму максимального сприяння бізнесу; модернізація інфраструктури й базових секторів економіки; збереження й розвиток людського й соціального капіталу; підвищення ефективності державного управління. Макрореструктуризація, що розпочата в Україні у 2010 році, спрямована на побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної системи державного управління, підвищення добробуту громадян.

Існуючий досвід структурних змін в економіці України свідчить про те, що практично не можливо очікувати реального економічного підйому на макрорівні та пожвавлення інвестиційної активності без успішної мікрореструктуризації, яка через накладання і нагромадження результатів формує реальний образ структурних змін в економіці. Разом із тим, ефективність мікрореструктуризації значною мірою залежить від досконалості макрореструктуризаційної політики. Отже, в сучасних умовах актуалізується проблема вдосконалення існуючих форм макроекономічного планування (концепцій, стратегій та програм) з позицій забезпечення тісної співпраці держави й приватного сектора у досягненні цілей макрореструктуризації. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження можливостей

використання у вітчизняних умовах світового досвіду державно-приватного партнерства (ДПП). На користь цього свідчить також те, що в Декларації Тисячоліття ООН було офіційно визнано необхідність розвитку довготривалого партнерства з приватним сектором для досягнення ЦРТ.

ДПП є порівняно новою для України системою поглядів на відносини держави і бізнесу. Відповідно до міжнародної практики сутністю ДПП є встановлення довгострокових стратегічних відносин у реалізації суспільно значимих проєктів між приватним сектором і публічною владою, яка уособлює собою як центральні органи виконавчої влади, так і органи місцевого самоврядування. Серед всього різноманіття взаємодій держави і бізнесу партнерськими будуть ті відносини, які сприяють росту ефективності як приватного, так і державного сектора, більш повній реалізації властивих їм функцій, освоєнню нових стратегічних перспективних напрямів діяльності. Оскільки «партнерство» — це співпраця, яка вимагає неухильного дотримання взаємних прав та обов'язків, то в процесі такої взаємодії публічна влада і бізнес, як партнери, реалізують притаманні за своєю природою лише кожному з них права, маючи при цьому договірні зобов'язання один по відношенню до одного.

Проведений нами ґрунтовний аналіз передбачених Програмою економічних реформ в Україні «необхідних кроків» на шляху реформування дає підстави для висновку, що ДПП містить значний потенціал для їх здійснення, але практика свідчить про те, що цей потенціал використовується не в достатній мірі. Так, в Україні ініційовано тільки кілька проєктів ДПП у житлово-комунальному господарстві, на транспорті та в системі охорони здоров'я, але цей досвід ще не може бути визначеним як позитивний, бо реалізація таких проєктів зіштовхується з рядом системних проблем: недостатність досвіду та кваліфікації, неадекватні економічній ситуації та системі державного регулювання очікування влади від ДПП. Певні позитивні зрушення у цьому напрямі ініційовані реформою системи державних фінансів України, зокрема, впровадження у бюджетний процес програмно-цільового методу та середньострокового бюджетного прогнозування, розширення можливостей дефіцитного фінансування місцевих бюджетів, запровадження інституту місцевих гарантій, є підґрунтям здійснення прямої бюджетної підтримки проєктів ДПП та надання державних і місцевих гарантій. Разом із тим, запроваджені Податковим кодексом України податкові стимули мають обмежену дію і майже не спонукають суб'єктів господарювання до

активних дій в інвестиційній сфері.

Отже, проведені дослідження дає підстави для висновку, що для досягнення цілей макрореструктуризації в Україні особливого значення набуває впровадження механізмів ДПП, яке є сучасною ідеологією відносин держави і бізнесу у глобалізованому світі. Активізація такого формату відносин у вітчизняних умовах потребує: поширення практики використання здобутків бюджетної реформи стосовно прямої бюджетної підтримки проєктів ДПП та надання гарантій; розробки і впровадження інших форм бюджетної підтримки для підвищення привабливості інвестування в проєкти розвитку інфраструктурних галузей та сектора публічних послуг; формування механізмів комерціалізації державних функцій; вдосконалення інституційного середовища ДПП.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Струпова М.М., магістрант, Чернобровенко Я.Ф., студент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Олійне виробництво в Україні є досить перспективним видом економічної діяльності. На сьогодні розвиток олійного підкомплексу в Україні є не лише важливою частиною продовольчої безпеки, а й виступає важелем підвищення конкурентоспроможності олійних культур на світовому ринку. До основних пунктів, які характеризують розвиток підкомплексу, на даному етапі є:

- розробку і впровадження інноваційних технологій вирощування олійних культур;
- використання районованих високоврожайних сортів і гібридів;
- підготовка фахівців для галузі;
- підвищення рівня забезпеченості технікою.

Увага щодо проблеми підвищення економічної ефективності вирощування олійних культур викликана, в першу чергу тим, що від успішного її розв'язання залежить зростання доходу підприємств,

* Науковий керівник – Мазнев Г.Є., професор

забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках.

Олійні культури – рослини, з насіння яких у процесі пресування одержують рослинні олії. В зонах з помірним кліматом ростуть ріпак, льон, соняшник, соя, маслини. У тропіках – арахіс, кокоси, одержують також пальмову олію. Одними з основних рослинних олій є соєва, арахісова і бавовняна. Більшість рослинних олій вживаються в їжу і використовуються для технічних цілей, дешевих харчових та кормових видів білка з особливими біологічними та функціональними властивостями, високим вмістом біологічно активних речовин та широким набором макро, мікро та ультрамікроелементів. Рослинні олії необхідні всім галузям народного господарства. Серед українських олійних культур найбільше використовується соняшник, соя та ріпак. За обсягом посівних площ олійні культури поступаються лише зерновим, таким, як пшениця і ячмінь. На даний момент, соняшник є основною культурою для виробництва рослинної олії та високобілкових кормів, а його експорт приносить значний прибуток. Потрібно відмітити, що Україна займає одне з провідних місць серед держав, що висівають соняшник, щорічно вирощуючи приблизно 10% насіння соняшнику у світі.

Підвищення ефективності рослинницької продукції потребує докорінного вдосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, чіткого виконання всіх технологічних прийомів у відповідні агротехнічні строки. Порушення технологій вирощування сільськогосподарських культур зумовлює різке зниження їх урожайності та погіршення якості. Нині більшість господарників спрямовує своє виробництво на екстенсивний шлях розвитку, прагнучи збільшити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції не за рахунок додаткових капіталовкладень на одиницю земельної площі, а за рахунок збільшення посівних площ при найменших витратах. Примочу, часто не залишається коштів на технологічне забезпечення: засоби захисту рослин, добрива, елітне насіння, сільськогосподарську техніку. Як наслідок, вирощеного урожаю недостатньо для окупності вкладених коштів, розширеного відтворення виробництва, підвищення його ефективності.

Дослідженнями встановлено, що зменшення витрат на

технологічне забезпечення призводить до зниження урожайності. Отже, для забезпечення високих урожаїв слід застосовувати всі складові технології, а не окремі з них. Фактична собівартість продукції не завжди відбиває необхідні суспільно-виробничі витрати. Вона чутливо реагує як на перевитрату нормативних трудових і грошово-матеріальних ресурсів на задану урожайність, так і на їх недовикористання. Все це призводить до того, що собівартість олійних культур в господарствах, які знаходяться в одній природнокліматичній зоні, різко відрізняється, тому, на наш погляд, для моделювання орієнтовної ціни, доцільно брати в основу не фактичну середню собівартість, а собівартість, розраховану згідно з науково обґрунтованою типовою технологічною картою виробництва продукції з урахуванням можливих змін розміру засобів виробництва, індексу переоцінки основних засобів виробництва, змін в оплаті відповідних податків тощо. Науково обґрунтована типова технологічна карта враховує всі виробничі операції, витрати праці, кількісний і якісний склад використовуваних матеріалів, необхідних для одержання запланованої урожайності, вона включає прорахунки, що можуть бути допущені у виробництві. Безумовно, і така типова технологічна карта не дає абсолютно точних даних собівартості, але вона більше наближена до реальної. Із таких розрахунків собівартості продукції можна зробити прогнозування прибутку, а також встановити орієнтовні ціни на цю продукцію.

Отже, для підвищення ефективності виробництва олійних культур суттєве значення має оптимальний структурний і кількісний склад комплексів машин для їх вирощування та збирання, забезпечення необхідними матеріальними запасами, технікою тощо. Досвід передових господарств країни свідчить, що для значного підвищення урожайності олійних культур вирішальне значення має впровадження інтенсивної технології їх вирощування і, як результат, збільшення обсягів виробництва при зменшенні посівних площ.

Література.

1. Жигадо В. С. Виробництво зернових та олійних культур в Україні: проблеми та перспективи в умовах світової продовольчої кризи / В. С. Жигадо, О. В. Сікачина; за ред. В. Артюшина. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2008.-44с.

2. Голомша Н. Є. Конкурентоспроможність українських олійних культур та продуктів їх переробки на світовому аграрному ринку / Н. Є. Голомша, О. М. Файчук // Інноваційна економіка. - 2008. - №9. – С. 68-73.

НОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Хомутовська Я.М., аспірантка,
Луганський національний аграрний університет*

Система управління персоналом – найбільш складний об'єкт управління в агропідприємстві, тому що кожна людина в організації має свої унікальні, притаманні лише їй риси і взаємодіє одна з одною, вступаючи у виробничі стосунки. Сучасне управління людськими ресурсами полягає у визначенні найбільш ефективних підходів до персоналу, котрі б спонукали працівників до творчості і кращих результатів праці. Тому, сучасний керівник постійно прагне вдосконалити всі сторони своєї діяльності, оволодіваючи новими методами організації її управління та впроваджуючи передовий досвід, досягнення сучасної науки і техніки.

Отже, для ефективного управління своїми підлеглими керівнику потрібно:

1) вибрати найбільш ефективні методи управління і контролю за працівниками;

2) розробити особисту концепцію управління персоналом. При цьому «концепція управління персоналом дає змогу реалізовувати, узагальнювати питання адаптації індивіда до зовнішніх умов, ураховувати особистий фактор у побудові системи управління персоналом» [1].

Керівник в організації перебуває у взаємодії із працівниками, його стиль управління та особистість постійно оцінюють підлеглі. Для деяких із них директор є прикладом для наслідування. Тому, так важливо сучасному керівнику розробити свій стиль керівництва, котрий «перебуває у тісному співвідношенні і взаємодії з методами управління. Методи управління — це засоби та прийоми впливу керівника на колектив для більш повного використання можливостей, які є для вирішення поставлених перед ним завдань» [2].

На колектив можна впливати двома основними способами: примусом та стимулюванням (мотивацією). У першому випадку колектив примушують виконувати те, що від нього потрібно, в

* Науковий керівник – Родіонов О.В., д. е. н., професор

другому — він практично сам виконує необхідне, оскільки в цьому заінтересований.

Залежно від переважання тих чи інших способів можна визначити і методи керівництва як регламентуючі і стимулюючі (мотиваційні). Регламентуючі методи створюють групу адміністративно-організуючих методів (їх називають організаційно-розпорядчими, директивними, правовими і т. д.); стимулюючі методи можна розділити на дві групи: економічні (матеріально стимулюючі) і соціально-психологічні методи (виховні, морально стимулюючі) [2].

Група адміністративних методів базується на застосуванні влади і нормативному забезпеченні трудової діяльності. Адміністративні методи керування реалізуються у формі організаційної і нормативної взаємодії.

До адміністративних методів відносяться:

- організаційне проектування,
- регламентування,
- нормування.

Під економічними методами розуміють елементи економічного механізму, за допомогою якого забезпечується функціонування й розвиток організації. Роль економічних методів керування персоналом полягає в мобілізації трудових ресурсів на досягнення визначеного результату. Застосування економічних методів повинне базуватися на їхній окупності. Тобто, економічні методи по суті – це економічні відносини між роботодавцем і підлеглими.

Соціально-психологічні методи управління персоналом засновані на використанні закономірностей соціології й психології й полягають переважно у взаємодії інтересів особистості, групи, колективу. Для здійснення впливу на окрему особистість використовуються психологічні методи, для впливу на групу, колектив - соціологічні [3].

У практиці управління особливого поширення набули такі соціологічні методи:

- метод науково-технічних конференцій;
- анкетування;
- метод інтерв'ю і особистого спостереження;
- соціальний експеримент;
- соціальне стимулювання.

Крім правильного вибору методів управління необхідно також контролювати працю і робочий час персоналу, оперативно

вирішуючи виробничі проблеми. Адекватно підібраний вид контролю може стати гарним нематеріальним чинником мотивації співробітників. Щоб зробити правильний вибір форми контролю, керівник повинен урахувати специфіку завдання й особливості особистості співробітника, якому доручено її виконати. При цьому, для раціоналізації керування персоналом, використовують такий метод менеджменту як HR-аудит або HR-контролінг.

HR-аудит - це інструмент менеджменту, що застосовують для оцінки відповідності кадрового потенціалу організації її цілям і стратегії розвитку; для діагностики причин виникнення проблем з вини персоналу, а також оцінки їх можливостей; формулювання конкретних рекомендацій для керівництва й служби управління персоналом по їхньому усуненню; предметом HR- аудиту є всі складові процесу управління персоналом. [3].

Для контролю робочого часу персоналу у сучасних організаціях можуть використовуватись комп'ютерні мережі і спеціальні автоматизовані програми. Однією з них є SAP – IT рішення, яке дозволяє об'єднувати співробітників, партнерів, процеси і технології в рамках взаємодії з клієнтами. Програма дозволяє не тільки контролювати ефективність використання робочого часу підлеглих, а й автоматизувати бізнес-процеси компанії і ефективно управляти бізнесом.

Таким чином, підсумовуючи усе вище сказане зрозуміло, що кожний із методів управління персоналом охоплює лише певні аспекти реальних проблем. Для підвищення ефективності їх використання необхідно розуміти передумови такого аналізу. Універсальних рішень на всі випадки життя немає в жодному із методичних підходів. У всьому світі взагалі і в Україні, зокрема, характерне одночасне співіснування багатьох різних методів управління персоналом в організаціях.

Література.

1. Храмов В.О. Основи управління персоналом.: навч.-метод. посібн./В. О. Храмов, А. П. Бовтрук./ - К.: МАУП, 2001. -112 с.
2. Цуруль О. А. Менеджмент у державних організаціях: навч. пос. — К.: КНЕУ, 2002. — 142 с.
3. Іванова-Швець Л.М., Корсакова А.А. Управління персоналом: навч.-метод. компл. – М.: Вид. центр ЄАОІ, 2009. -312 с.

НАПРЯМКИ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*Чабан А.С., студент**,

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Соціальна стабільність у суспільстві значною мірою визначається достатнім обсягом і раціональною структурою продовольчих ресурсів, серед яких важливе значення має і овочева продукція. Нажаль, нинішній стан виробництва та споживання овочів в Україні не відповідає нормативним потребам.

Під час переходу до ринкових умов господарювання відбувся суттєвий перерозподіл площ посівів і валового виробництва овочів між сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення. Так, в 1990 році сільськогосподарськими підприємствами вироблялося 73,1 % овочів від загального обсягу, а в 2009 році 86,6 % овочевих культур вирощували в господарствах населення.

Переміщення основних обсягів виробництва овочів з крупнотоварного в дрібнотоварний сектор не може мати однозначної оцінки. З одного боку, це призвело до скорочення державних інвестицій, з іншого – перетворило крупну спеціалізовану галузь у городництво, яке базується на малопродуктивній ручній праці. Зосередження овочівництва в особистих господарствах населення стримало можливий спад виробництва овочевої продукції в країні, стало стабілізуючим фактором овочевої галузі та життєвого рівня населення на селі, сприяло підвищенню зайнятості сільського населення, самозабезпеченню овочевою продукцією, одержанню певних грошових надходжень, але дрібне овочівництво стримує використання досягнень науково-технічного прогресу в галузі, сучасних засобів механізації виробництва, переведення на інтенсивну основу.

В умовах, коли приватний сектор займає понад 80 % у валовому виробництві овочів, потребує вирішення комплекс питань з розробки організаційно-економічних і технічних заходів розвитку

* Науковий керівник – Артеменко О.О., ст. викладач

спеціалізованих овочівницьких господарств. Адже, висока собівартість, значні витрати на реалізацію і порівняно низькі ціни на овочеву продукцію є причиною збитковості виробництва овочів у господарствах суспільного сектору.

Для стабілізації економіки сільського господарства Кабінетом Міністрів України в 2007 році була затверджена Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, в якій велика увага приділяється продовольчій безпеці та продовольчій незалежності держави. Основними критеріями продовольчої безпеки є:

— достатність продовольчого споживання – відношення фактичного рівня споживання основних харчових продуктів на одну особу до науково-обґрунтованих норм здорового харчування;

— доступність продовольчого споживання – відношення вартості річного набору харчових продуктів на одну особу, що відповідає науково-обґрунтованим нормам здорового харчування, до річного розміру доходу на одну особу.

Для одержання результатів, передбачених Програмою, у 2015 році потрібно забезпечити виробництво овочів в обсязі 8 млн. т, що гарантуватиме досягнення науково-обґрунтованих норм споживання харчових продуктів та підтримку ефективного експортного потенціалу.

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПЕРЕРОБНОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Черненко К.В., аспірантка,
Полтавська державна аграрна академія
Діденко І.В. студент магістратури,
Полтавський університет економіки і торгівлі*

Підприємства переробної галузі АПК є відкритими системами, на які впливають багато факторів зовнішнього середовища.

* Науковий керівник – Глуксієнко В.Я., д.е.н., професор

Сьогоднішнє бізнес-середовище є дуже динамічним та постійно ускладнюється, що призводить до збільшення числа факторів впливу та швидкої зміни ситуації на ринку.

Проблеми АПК України досліджували багато науковців, серед яких Бойка В., Манганова В., Кропивка., та ін. Однак існуючі дослідження носять переважно теоретичну спрямованість, що визначає об'єктивну необхідність зернової політики і головних напрямів реформування регулярного механізму у відповідності до ідентифікованих пріоритетів (1).

У сучасних умовах аграрна політика розвинутих країн орієнтована на продовольче самозабезпечення шляхом стимулювання внутрішнього виробництва основних продуктів харчування, їх експорту на зовнішні ринки за одночасного обмеження імпорту. В Україні аграрна політика, зокрема, зернова, зазнала трансформаційних перекосів, змістивши домінанту державних інтересів пріоритетом експорту сільськогосподарських культур. Наслідком таких трансформацій стала сировинна орієнтація українського експорту та скорочення обсягів виробництва підприємств зернопереробного комплексу.

Для ефективної реалізації стратегій управління необхідно вдосконалити технологія управління та реформувати структуру управління підприємством. Організаційна структура управління підприємства повинна бути раціональною, мати весь комплекс функціональних відділів і підрозділів для здійснення виробничої діяльності. Вона повинна відображати стратегію, забезпечити стійкість функціонування підприємства. При вивченні взаємозв'язку стратегій розвитку зернопереробних підприємств були враховані зовнішні особливості, характерні для зернопереробних підприємств.

Для зовнішніх особливостей віднесені:

1. Зернопереробні підприємства є суб'єктами конкурентного ринку. Високий ступінь нестабільності зовнішнього середовища: політичного, економічного, у зв'язку з чим зростає значення стратегічного управління.

2. Продукція зернопереробних підприємств є основою продовольчої безпеки країни. Виробництво борошна і інших видів продукції є соціально значущими. Споживачами продукції підгалузі є ринок товарів народного споживання, ринок харчових підприємств.

3. Нестабільна сировинна база, яка характеризується мінливою

врожайністю зернових культур, скороченням посівних площ та високою залежністю від кліматичних умов (3).

В ході дослідження зовнішнього середовища зернопереробних підприємств визначено, що нестабільне виробництво зернових культур впливає на стабільність роботи зернопереробних підприємств і закономірності розробки і реалізації відповідної стратегії. Для того, щоб вижити в складних умовах функціонування ринку підприємствам можна запропонувати логістичний підхід до управління. Для підвищення ефективності управління підприємствами необхідні спеціальні організаційні-економічні заходи.

Зернопереробне підприємство є динамічною системою, що складається з підсистеми (відділів і підрозділів різних рівнів ієрархії), тому задачу його стійкого функціонування необхідно вирішувати на основі багаторівневого підходу (2).

Активізація відтворювальної функції зернового та суміжного з ним ринків обумовлює необхідність реформування діючого регуляторного механізму у відповідності до пріоритетів національної зернової політики, головним з яких є: підтримка виробництва даної вартості товару, стимулювання експорту готових продуктів зерно переробки за одночасного скорочення імпорту окремих культур, підтримання рівноваги між секторних товарних і фінансових балансів ринку. Реалізація даних пріоритетів орієнтована на впровадження внутрішнього попиту на зерно, розвиток зернопереробного комплексу, активізацію організованих збутових мереж, подолання цінової залежності виробників від зерно експортерів, формування внутрішніх продовольчих ринків з повним відтворювальним циклом, що є необхідною умовою сталого економічного зростання держави та високого рівня її продовольчої безпеки.

Література.

1. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия / І. Ансофф, при содейств. Э.Дж. Макдоннела. – СПб.: Питер, 1999. – 414 с.

2. Портер М. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран. / Пер. с англ. И.В. Квасюка и др. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.

3. Скопенко Н. С. Теоретико-методологічні основи факторного аналізу ризику в умовах нечіткої оцінки впливу окремих чинників // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2005. – № 4 (24). – С. 39–44.

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Железняк А.М., к.е.н.,
Львівський національний аграрний університет*

В умовах глобалізації національних економік перед вітчизняними підприємствами неодноразово постає питання дослідження власного рівня конкурентоспроможності не лише на внутрішньому ринку, але і з позиції її міжнародності. Конкурентоспроможність у першому випадку позиціонується не з економічним розвитком, що враховує зміни на ринках у часі та просторі, а скоріше з економічною ефективністю.

Чимало виробників орієнтовані на досягнення короткотермінових цілей, швидкого прибутку та зменшення витрат. В цих умовах досягнення міжнародної конкурентоспроможності є стратегічною ціллю великотоварних виробників, які здійснюють міжнародну торгівлю і є потужними гравцями як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Ефективність в процесі формування міжнародної конкурентоспроможності напряду пов'язана з досягненням конкурентної переваги, яка, на нашу думку, формується під дією наступних чинників:

- 1) чинники мезорівня (конкурентне оточення) – вміння підприємства використовувати можливості та ресурси галузі і товарних ринків;
- 2) чинники макrorівня (оточення макроекономічне) – вміння використовувати можливості макrorівня, співпрацювати з адміністративними органами;
- 3) чинники мікрорівня (конкурентний потенціал) – використання інструментів участі в конкурентній боротьбі (у т.ч. маркетингових) та їх комбінація;
- 4) чинники конкурентної позиції – ефект формування і утримання перманентної і складної до копіювання конкурентної переваги.

Загалом всі чинники, які впливають на зростання конкурентоспроможності підприємства є: умови ведення бізнесу, інфраструктура ринку, наукова інфраструктура.

До умов, в який здійснюється формування і розвиток конкурентоспроможності, можна віднести: стан вітчизняної економіки, ціни і затрати, виробнича ефективність (у т.ч. продуктивність праці),

ринок праці.

Наведенні чинники та умови в сукупності за умови ефективності їх використання здатні забезпечити вітчизняному виробнику стабільний ріст показника конкурентоспроможності.

Формування та оцінка міжнародної конкурентоспроможності відбувається в умовах виходу підприємства на міжнародний ринок. Оскільки глобалізаційні процеси призводять до ситуації, за якої значна частка міжнародного виробництва припадає на потужні транснаціональні компанії, конкурувати в цих умовах дрібним товаровиробникам досить важко.

В цих умовах провідна роль у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності припадає на інноваційну діяльність підприємств. Участь у глобальних процесах національних економік посилює рівень їх інвестиційно-інноваційної активності, відкриває доступ до передових технологій виробництва, технологій менеджменту тощо. Тому глобальний аспект з позиції конкуренції зачасти виступає тим каталізатором, який стимулює розвиток науково-дослідних, дослідно-конструкторських та проектних напрацювань і досягнень, освоєння нових форм виробництва, розвиток суспільних відносин, сприяння міжнародній співпраці, підвищення кваліфікації кадрів і методів організації праці, розвиток інформаційних технологій, заощадження людських, матеріальних, фінансових ресурсів, вдосконалення організаційних форм управління виробництвом, розвиток маркетингових досліджень тощо.

Міжнародна конкурентоспроможність є значно ширшим поняттям, яке виходить за рамки звичайного розуміння конкурентоспроможності як економічної категорії. Питання якості та економічної ефективності, вираженої пізніше в цінній політиці виробника, хоч і відіграють основну роль в конкурентній боротьбі, однак є лише частиною формування стратегічно важливого рівня міжнародної конкурентоспроможності. Значний вплив на формування конкурентоспроможності виробників мають регулюючі важелі з боку державних органів влади. Введення обмеження з експорту окремих видів продукції може призвести до порушення умов виконання міжнародних договорів, позначитися на діловій репутації виробників. Прикладом цього є обмеження експорту зернових культур у 2011 році, в результаті чого частина угод з іноземними партнерами були виконанні несвоєчасно, з затримкою або не в тих обсягах.

Аналогічним чином впливають і нормативно-правові акти щодо якості продукції. Якщо в рамках вітчизняного ринку виробники діють

в одному правовому полі, то виходячи з продукцією на світовий ринок можуть стикнутися з невідповідністю нормам і стандартів. Зокрема в сторону завищення, що притаманно зокрема країнам Європейського Союзу. Прикладом цієї ситуації є періодичні заборони експорту молочної продукції, зокрема твердих сирів в Росію. Більшість транснаціональних компаній здатні вирішити цю проблему шляхом розміщення виробництва в країнах, які представляють інтерес як ринок збуту. Цей стратегічний крок здатний оптимізувати логістичні витрати, знизити собівартість продукції, зробити продукцію більш взнаванню серед місцевих споживачів.

Нажаль, останнім часом все більший вплив на формування міжнародної конкурентоспроможності української продукції відіграє політичний чинник. Активна участь виробників в міжнародних виставках, підвищенні вимоги до якості на усіх рівнях та участь в міжнародних професійних спілках та об'єднаннях здатні послабити вплив цього чинника за рахунок формування позитивного іміджу окремо взятого виробника.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*Потишняк О.М., к.е.н., доцент, Хазова Я.В. студентка,
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова*

Сучасна ринкова економіка висуває принципово нові вимоги до якості продукції, що випускається. Це пов'язано з тим, що зараз виживання будь-якої фірми, її стійке положення на ринку товарів і послуг визначається рівнем конкурентоспроможності. У свою чергу, конкурентоспроможність пов'язана з дією декількох десятків факторів, серед яких можна виділити два основних - рівень ціни та якість продукції. Причому другий фактор поступово виходить на перше місце. Управління якістю є однією з ключових функцій і корпоративного, і проектного менеджменту, основним засобом досягнення та підтримки конкурентоспроможності будь-якого підприємства.

Якість продукції належить до числа найважливіших критеріїв функціонування підприємства в умовах відносно насиченого ринку і

переважної нецінової конкуренції. Підвищення технічного рівня і якості продукції визначає темпи науково-технічного прогресу і зростання ефективності виробництва в цілому, робить істотний вплив на інтенсифікацію економіки, конкурентоспроможність вітчизняних товарів і життєвий рівень населення країни. Тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх країн і підприємств. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки.

Управління якістю - це один з пріоритетних факторів який впливає на конкурентоспроможність продукції підприємства. Якість, реалізована у виробничих процесах, товарах і послугах, може забезпечити фірмі величезні конкурентні переваги на ринку. Якість - комплексне поняття, що характеризує ефективність усіх сторін діяльності: розробка стратегії, організація виробництва, маркетинг та ін. Найважливішою складовою всієї системи якості є якість продукції. [1, с.15]

В тісному взаємозв'язку з якістю продукції перебуває її конкурентоспроможність КС, яка в загальному вигляді представлена формулою (1). Здатність забезпечувати випуск і реалізацію конкурентоспроможної продукції - це і є конкурентоспроможність підприємства, що також означає його здатність до ефективної господарської діяльності та забезпечення прибутковості за умов конкурентного ринку. Управляти конкурентоспроможністю можна шляхом забезпечення оптимального співвідношення між цими складовими, кожна з яких є також багатофакторною.

$$КС = \text{Якість} + \text{Ціна} + \text{Обслуговування} \quad (1)$$

Рівень якості — це кількісна характеристика міри придатності того чи іншого виду продукції для задоволення з відповідними базовими показниками за умов споживання. Показники якості - це кількісна характеристика однієї або кількох властивостей продукції за певних умов її створення, експлуатації або споживання. Залежно від призначення певні види продукції мають свої специфічні показники якості. (рис. 1).

Диференціальний і комплексний методи оцінки рівня якості продукції та послуг не завжди вирішують поставлені задачі. При оцінці складної продукції, послуги, що має широкую номенклатуру показників якості, за допомогою диференціального методу практично неможливо зробити конкретний висновок, а використання тільки одного комплексного методу не дозволяє об'єктивно врахувати всі значимі властивості оцінюваної продукції, послуги.

Рис. 1. Система і зміст показників якості продукції [2, с.347]

У цих випадках для оцінки рівня якості застосовують одиничні і комплексні показники якості, одночасно використовуючи і комплексний, і диференціальний методи, тобто оцінку роблять змішаним методом [3, с.56].

Найважливішою ланкою у системі управління якістю продукції на промисловому підприємстві є технічний контроль, під яким розуміють перевірку дотримання вимог, що висувуються до якості продукції та умов, що її забезпечують на всіх стадіях виробничого процесу. Процес здійснення технічного контролю якості охоплює систему методів, інструментів і заходів (включаючи процедуру їх планування), за допомогою яких ідентифікують якість готової продукції, напівфабрикатів, сировини.

Найзначнішим досягненням у сфері забезпечення належного рівня якості та конкурентоспроможності стало впровадження в діяльність сучасних підприємств тотальної системи управління якістю (Total Quality Management -TQM). Вона є комплексною системою, орієнтованою на постійне поліпшення якості, мінімізацію виробничих витрат і постачання точно в термін. Основна філософія TQM базується на принципі - поліпшенню немає межі. У TQM включається забезпечення якості, що трактується як система заходів, що забезпечує впевненість споживача в якості продукції. Це ілюструє рис. 2 [4, с.266].

TQC - Загальне керування якістю;
QA - Забезпечення якості;
QPolicy - Політика якості;
QPlanning - Планування якості;
QI - Поліпшення якості.

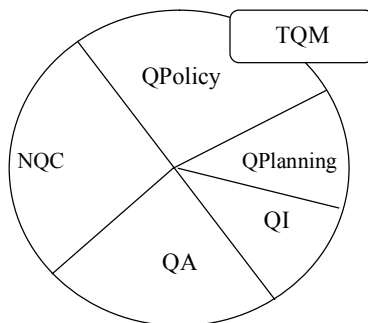

Рис. 2. Основні складові TQM

Виробництво конкурентоспроможних товарів найвищої якості можливо лише при використанні ефективних програм забезпечення якості, здійснюваних на стадії розробки продукції. Якщо якість не забезпечуватиметься належним чином на етапі розробки продукції, то не можна буде добитися і реального забезпечення якості.

Розглянемо загальні принципи раціональної організації технічного контролю:

— технічний контроль має охоплювати всі елементи, стадії виробничого процесу;

— техніка, методи й організаційні форми контролю мають повністю відповідати особливостям техніки, технології та організації виробництва;

— ефективність раціональної організації технічного контролю слід обґрунтовувати відповідним економічним розрахунком;

— система контролю має базуватися на ефективних методах статистичного контролю якості.

Отже, управляти якістю — означає робити в усіх галузях промисловості те, що треба. Управління якістю, яке не дає відчутних результатів, це не управління якістю. Воно повинно і починатися, і завершуватися підготовкою кадрів. Для впровадження комплексної системи управління якістю необхідно організувати безперервне навчання всіх і кожного - починаючи з президента фірми і завершуючи виробничим персоналом. Управління якістю допомагає виявити в кожній людині все найкраще, завдяки чому вона зможе випускати конкурентоспроможну продукцію. А це є одним з головних факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Література.

1. Крилова Г.Д. Зарубіжний досвід управління якістю. М.: Вид-во стандартів, 1992-298с.
2. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства // Вид. 2-ге, перероблене та доповнене - К.: КНЕУ, 2000.- 528с.
3. Запунний О.Й., Запунний О.Д., Полуда І.В., Савченко С.М., Немцов В.Д. Управління якістю продукції - К.: Київський політехнічний інститут, 1998. - 134с.
4. Онищенко В.О., Редкін О.В., Старовірець А.С., Чевганова В.Я. Організація виробництва: навч. посіб. – К.: Лібра, 2005. – 336с.

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

***Приходько І.В., студентка*,
Харківського національного технічного університету
сільського господарства ім. П. Василенка***

Наша країна зараз переживає не самі легкі часи, коли більшість говорить про її незалежність, маючи на увазі політичний аспект цієї категорії, але справжня незалежність може бути досягнута тільки тоді, коли держава буде мати економічну незалежність, тобто годувати свій народ своїми продуктами, продавати йому вітчизняні товари і не залежати від коливання цін на ті або інші товари на світових ринках.

Джерелом будь-якого багатства або достатку являється виробництво, тому щоб мати засоби для усунення наслідків різних критичних явищ необхідно розвивати саме виробництво, яке не тільки забезпечило б товарами нашу країну, але й дозволило б вийти з ними на світові ринки. Високий рівень міжнародної спеціалізації виробництва не дозволяє будь-якій продукції успішно закріпитися на світових ринках, тому для розвитку виробництва конкурентноздатної продукції повинні бути визначені посилення.

За останні роки сільське господарство і економіка нашої країни в цілому зазнали докорінних змін. Це пов'язано з переходом нашої країни від централізованого типу управління економікою до більш демократичного – до ринкової економіки.

* Науковий керівник – Зайка С.О., ст. викладач

Проведена економічна реформа і перехід до ринкових механізмів функціонування економіки України, органічне включення її в процеси світового господарювання вимагають корінного перегляду всієї сукупності економічних важелів, використовуваних у системі керування. Перехід від переважно прямих адміністративних методів впливу до непрямих, заснованих на ринкових механізмах і взаємозв'язках, має потребу в заглибленому теоретичному осмисленні широкого кола мікро- і макроекономічних проблем, включаючи мотиваційний аспект господарської діяльності економічних суб'єктів, об'єктивні закономірності формування і використання доходів цих суб'єктів.

В умовах товарно-грошових відносин основним показником, що характеризує кінцевий результат виробничо-господарської діяльності підприємства, є прибуток. З доходами і прибутком підприємства зв'язане рішення важливих соціальних, економічних, політичних, етичних проблем суспільства як на мікро-, так і на макрорівні. Усе це додає цим господарським поняттям підвищену актуальність і значимість.

У сфері підприємницької діяльності офіційно визнано, що доход як показник фінансових результатів — це виручка від підприємницької діяльності за вирахуванням матеріально-грошових затрат, крім оплати праці.

Практичне значення показника доходу полягає в тому, що він характеризує загальну суму коштів, яка надходить до підприємства за певний період і, за вирахуванням податків, може бути використовувана на споживання та інвестування. Доход іноді є об'єктом оподаткування.

Доход - найважливіший економічний показник роботи підприємств (фірм), що відбиває їхні фінансові надходження від усіх видів діяльності, кінцевим результатом якої виступає виробнича і реалізована продукція (зроблені послуги, виконані роботи), оплачені замовником. Доход - це гроші, що продавець сподівається одержати за продану одиницю виготовленої продукції.

В умовах ринкової економіки одержання прибутку є безпосередньою метою виробництва. Прибуток створює визначені гарантії для подальшого існування підприємства, оскільки тільки його накопичення у виді різних резервних фондів допомагає переборювати наслідки ризику, зв'язаного з реалізацією товарів на ринку.

Для підприємства прибуток є показником, що створює стимул для інвестування в ті сфери, де можна домогтися найбільшого приросту вартості. Прибуток, як категорія ринкових відносин виконує

наступні функції:

- 1) характеризує економічний ефект, отриманий у результаті діяльності підприємства;
- 2) є основним елементом фінансових ресурсів підприємства;
- 3) є джерелом формування бюджетів різних рівнів.

Основна мета управління прибутком підприємства - забезпечення зростання його суми і рівня, а також ефективний цього розподіл за напрямками економічного розвитку. Згідно з визначеною метою об'єктом управління виступають як формування прибутку підприємства, так і його розподіл. Визначимо, що проблема ефективності розподілу прибутку підприємств - одна з найбільш дискутованих у сфері фінансового менеджменту в останні роки.

В умовах дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за певної підтримки найшвидше і найефективніше розв'язувати проблеми демонополізації, стимулювати розвиток економічної конкуренції.

Основним вихідним посиланням у розв'язанні фінансових проблем вітчизняних підприємців має бути врахування загальноприйнятих ринкових закономірностей на основі очевидних національних особливостей сучасної української економіки. Тобто ця проблема може бути розв'язана, якщо під час проведення економічної політики враховуватимуться особливості сучасної української економіки як на макрорівні, так і на рівні підприємств.

На особливу увагу підприємців у сучасному розвитку підприємництва заслуговує зовнішнє фінансування за допомогою позичкового капіталу, яке є кредитним фінансуванням і має використовуватися у підприємницькій діяльності ширше, ніж це відбувається нині, коли тільки за недостатності власних джерел фінансування підприємець звертається у банк по кредит. Основним критерієм під час прийняття рішень про кредитування для позичальника повинно стати врахування дії фінансового важеля, так званого «ліверидж-ефекту», який при кредитному фінансуванні дає певну перевагу.

Необхідними складовими зростання доходів підприємницьких структур є:

— реформування податкового законодавства (державна може піти шляхом зниження податкового навантаження, що стимулюватиме вивільнення коштів підприємств для інвестицій, або застосування гнучкої системи податкових пільг і податкових канікул для

інноваційних інвестицій);

— збільшення джерел інвестування — внутрішніх заощаджень і залучення зовнішніх ресурсів, що матиме як наслідок фінансове оздоровлення економіки в цілому;

— забезпечення ефективного управління державними корпоративними частками;

— формування ефективної прозорої системи банкрутства підприємств як засобу фінансового контролю з боку держави та кредиторів;

— поліпшення технологічної структури виробництва з використанням науково-технологічних досягнень світового рівня;

— сприяння повноцінному функціонуванню ринку матеріально-технічних ресурсів;

Отже, найважливішим показником економічної ефективності діяльності підприємства виступає маса прибутку, одержана ним. Його формують сума грошових надходжень, одержана підприємством від продажу сільськогосподарської продукції, та затрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією.

Необхідною умовою зростання ефективності виробництва є явність досконалої, якісної, високопродуктивної техніки, що відповідає прогресивній технології, забезпеченість підприємства якісною сировиною і матеріалами. Лише за цієї умови можна ефективно використати головний засіб виробництва аграрних підприємств - землю. Неухильне підвищення економічної родючості землі є завжди актуальним, оскільки від її рівня залежить урожайність сільськогосподарських культур, кількість і якість виробленої продукції, та обсяг пов'язаних з цим матеріально-грошових затрат. Проте якими б досконалими не були виробничі ресурси, їх віддача та ефективність виробництва будуть зростати лише тоді, коли ці ресурси використовуватимуться інтенсивно і в повну силу.

СЕКЦІЯ

***ФІНАНСОВА СИСТЕМА
ТА ОБЛІКОВО-
АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИРОБНИЧИХ ТА
КОМЕРЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В
ЕКОНОМІЦІ***

ВЕНЧУРНІ МЕХАНІЗМИ У КОНТУРІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО- ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРОСФЕРИ

*Гудзь О.Є., д.е.н., професор,
ННЦ "Інститут аграрної економіки"
НААН України (м. Київ)*

Домінування інноваційних пріоритетів розвитку аграрної сфери зумовлює необхідність пошуку нових фінансових інструментів для забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів агросфери в умовах загострення конкурентної боротьби та зростаючої невизначеності зовнішнього середовища. Низький рівень якості інноваційно-інвестиційних процесів у вітчизняній агросфері, спричинений фрагментарністю та розрізненістю методичної бази їх управління, призводить до слабкого фінансового забезпечення, внаслідок чого нівелюються ключові резерви конкурентоспроможності агроформувань на внутрішніх і зовнішніх ринках. Проблема інноваційно-інвестиційного спрямування агросфери загострюється важкодоступністю зовнішніх джерел їх фінансування, особливо при інвестуванні високоризикових інноваційних проєктів, а також слабким розвитком венчурного фінансування в Україні.

Для забезпечення безперерійного інвестування інновацій в агросфері необхідним є забезпечення спектру альтернативних джерел фінансування, які взаємодоповнюються та можуть одночасно бути використані.

З'ясовано, що за період 1990 – 2011 рр. відбулося зменшення посівних площ сільгоспкультур на 16,8 %, помітно знизилася поголів'я худоби: великої рогатої худоби – в 5,1 рази, корів – в 3,2 рази, свиней – в 2,4 рази, овець – в 4,9 рази. Наявність основних активів з розрахунку на 1 га продуктивних угідь істотно нижча за їх нормативну потребу, зокрема у рослинництві вона сягає лише 14,3 %, тваринництві – 14,7 %. Водночас, однією з вирішальних структурних проблем агроформувань вважається технологічна багатокладність агропромисловості. Різноманітні технологічні уклади в агроформуваннях існують і відтворюються паралельно і незалежно один від одного, в результаті чого відбувається деградація значних територій, поглиблюється криза соціально-економічної інфраструктури. За даними офіційної статистики, третьому технологічному укладу

відповідає близько третини аграрного виробництва, на четвертий уклад, який домінував в 80-х роках минулого століття, доводиться ще стільки ж, а що стосується п'ятого технологічного укладу, який окреслює власне постіндустріальний тип агровиробництва, то на його частку припадає лише 3 - 5% у загальній структурі аграрного виробництва.

Рівень розвитку агроформувань, нині, значною мірою залежить від фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів в агросфері.

Скрутний фінансовий стан більшості агроформувань, суттєве скорочення обсягів бюджетного фінансування, різке зниження попиту на інноваційну продукцію, через брак фінансових ресурсів, призвели до морального старіння устаткування й обладнання та погіршення матеріально-технічного забезпечення агроформувань. Нині інновації поки ще не є провідним фактором формування конкурентоспроможності економічних суб'єктів агросфери. Основною проблемою в даному контексті є неузгодженість потреб інноваційного розвитку вітчизняних агроформувань та наявних ресурсів для їх фінансового забезпечення. Дослідження засвідчили значну диференціацію агроформувань за регіонами щодо їх інноваційного розвитку. Проаналізовано складові інтегрального індексу використовуваного потенціалу інноваційного розвитку агроформувань за регіонами України. Встановлено, що найбільше інноваційний потенціал агроформувань використовується Сумською, Волинською, Дніпропетровською, Запорізькою областями. Співвідношення структурних компонент фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів в агросфері формується в контурі макроекономічного пейзажу і залежить від глибини участі агроформувань у інноваційних процесах й результативності цих процесів.

Одним із найбільш дієвих механізмів активізації фінансування інноваційних проектів агроформувань є розширення обсягів венчурного фінансування. Венчурні механізми є порівняно новими для української економічної практики, хоча проблема розвитку механізмів венчурного фінансування розглядалася українськими ученими ще у середині 1980-х років. Фінансування будь-якої господарської діяльності містить елемент ризику. Водночас, венчурний капітал співвідноситься лише з певними джерелами і об'єктами вкладень. У вітчизняній і зарубіжній літературі дається немало визначень венчурних механізмів, проаналізувавши які можна

виділити основні риси цієї економічної категорії: ризикові та пов'язані з інноваціями. Основні принципи венчурного фінансування були закладені його засновниками – американцями А. Долею, Т. Паркінсоном, Ю. Клейнером, Б. Байерсом і ін. У 1950-ті рр. ними були розроблені основоположні концепції організації фінансування: створення партнерств у вигляді венчурних фондів, збір грошей у партнерів з обмеженою відповідальністю і встановлення правил захисту їх інтересів, використання статусу генерального партнера. До стрижневих принципів венчурного фінансування інноваційних проєктів, слід віднести: диверсифікацію ризику між учасниками, опосередковану участь в стартовому капіталі новостворених підприємств, надання консалтингових послуг, поетапність фінансування. Зважаючи на наявний ризик необхідно усвідомлювати, що дієво використовувати венчурне фінансування можливо лише при досить високій очікуваній прибутковості інноваційного проєкту.

Майже всі українські венчурні фонди працюють із зарубіжними капіталами, а очолюють їх іноземні менеджери. Криза 2008 р. відчутно вплинула на вітчизняний венчурний бізнес. В результаті різко знизилася прибутковість окремих проєктів, а існування багатьох з них було поставлене під загрозу. Венчурні механізми не просто тісно пов'язані з інноваціями. За виразом К. Мезона вони вважаються критичним чинником в інноваційному процесі. На відміну від банківського кредитування ризикове фінансування, як правило, здійснюється в розвиток малих і середніх підприємств без надання ними застави. Венчурні агроформування вкладають капітал у підприємства, чії акції повністю розподілені між акціонерами. Інвестиції спрямовуються або в акціонерний капітал в обмін на частку або пакет акцій, або ж надаються у формі інвестиційного кредиту, як правило, на термін від 3 до 7 років. Процентна ставка за такими кредитами може не встановлюватися, або ж становить на 2-4 % більше середньої ставки.

Проте найбільш поширена комбінована форма венчурного фінансування, при якій одна частина засобів вноситься в акціонерний капітал, інша – надається у формі інвестиційного кредиту. Реалізація венчурних інвестицій здійснюється за двома напрямками інвестиційних ситуацій: інвестиції в нові агроформування, які швидко розвиваються, а це в основному технологічно орієнтовані агроформування; фінансування реструктурування агроформування через викуп власним або стороннім менеджментом.

Слід зауважити, що нині в Україні не сформовано ефективної системи, яка б сприяла гармонійній комерціалізації результатів наукових розробок. У цьому зрізі доцільним є створення венчурних аграрних мереж на підґрунті партнерства та участі малих і великих агроформувань, різноманітних фінансових інститутів, держави. Для створення системи венчурного фінансування необхідна сукупність заходів у царині права, податкової, фінансової політики, бухгалтерського обліку тощо. Реалізацію цих заходів слід здійснювати в два етапи. Передусім мають бути сформовані правові й економічні умови для розвитку венчурного фінансування та відповідної інфраструктури. На другому етапі доцільно знизити роль та втручання держави, що означає її вихід з створених фондів, „включення” програми саморозвитку, посилення значення венчурних соціогенів – структур, що сприяють самовідтворенню венчурних інструментів, механізмів та схем.

Даний підхід сприяє активізації фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів в агросфері та упровадженню науково-технічних досягнень шляхом комерціалізації наукових знань, що позитивно впливатиме на стабілізацію економічного простору та на забезпечення сталого розвитку агросфери на принципово новій технологічній і технічній платформі.

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

*Маренич Т.Г., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Сільськогосподарські підприємства України характеризуються низьким рівнем фондозабезпеченості та фондоозброєності праці, які визначають інтенсивність галузі, забезпечують ріст продуктивності праці та обсяги виробництва продукції. Рівень фондозабезпеченості вітчизняного сільськогосподарського виробництва порівняно з 1990 роком скоротився в 5 разів, у декілька разів менше, ніж у передових країнах світу. Так, у господарствах Німеччини на 1 га сільськогосподарських угідь припадає в 11-12 разів більше основних засобів, ніж у середньому по Україні. А середній рівень

фондооснащеності сільськогосподарських угідь в Україні менший за аналогічний показник у господарствах Угорщини в 3,0-4,6 рази. Рівень енергозабезпеченості вітчизняного сільського господарства в 2-5 разів менше, ніж в економічно розвинутих країнах. При цьому основні засоби зношені більше як наполовину і морально застарілі. Фондоозброєність праці в сільськогосподарських підприємствах України за останні роки зменшилася в 4-5 разів. Це свідчить про деіндустріалізацію аграрного виробництва, зниження рівня механізації виробничих процесів, зменшення кількості зайнятих працівників.

Формування матеріально-технічної бази сільського господарства потребує значних інвестицій. У дореформений період діяла чітка система інвестування основного капіталу аграрної галузі. З 1956 по 1990 роки в аграрний комплекс країни капітальні інвестиції збільшилися в 8 разів. При цьому вартість валової продукції зросла в 4 рази, на кожний додатковий карбованець капіталовкладень приріст продукції становив 50 копійок. На село спрямовувалося 26-28% капітальних інвестицій, з яких третина припадала на бюджетні асигнування, по 30% – на амортизаційний фонд і кредити банків. Нині оновлення основних засобів у сільському господарстві потребує збільшення фінансування з різних джерел. Залишаються недостатньою державна фінансова підтримка, недосконалими амортизаційна політика і кредитна система. Частка річних амортизаційних відрахувань у валових інвестиціях в основний капітал зарубіжних країн (США, Англія, Італія, Німеччина, Франція, Японія) досягає 45-75%. За рахунок чистого прибутку і амортизації сільськогосподарських підприємств України може покриватися тільки 7% фінансування потреби відтворення основних засобів. Це свідчить про відсутність системного інвестиційного забезпечення засобами виробництва на селі. Разом з тим, як показує аналіз, за рахунок цілеспрямованого формування матеріально-технічної бази аграрного виробництва щорічний приріст продукції за 25 років (1965-1990 роки) склав 3,9%. У 64% періодів він був позитивним, а починаючи з 1991 року – тільки у 40% періодів, а в цілому він був від'ємний і за останні 20 років становив тільки 70% до рівня 1990 року.

Системне формування та оновлення матеріально-технічної бази сільського господарства вимагає чіткої фінансово-кредитної політики. В основі кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників повинен бути спеціалізований аграрний банк, який

здійснюватиме іпотечні операції з землею, сприятиме формуванню ринку земель сільськогосподарського призначення, координуватиме діяльність всіх учасників інвестиційного процесу. В аграрному секторі необхідно посилити систему страхового захисту товаровиробників. Потребують збільшення бюджетної підтримки ключові, найбільш важливі напрями розвитку сільськогосподарського виробництва. Податкова система повинна бути націленою на максимальне спрощення податкових відносин і забезпечення оптимального податкового навантаження на товаровиробника.

Чітке фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектора дозволить сформувати інноваційну модель сільськогосподарського виробництва, забезпечити конкурентоспроможність продукції та продовольчу безпеку країни.

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОФОРМУВАНЬ

*Стецюк П.А., д.е.н.,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

Курс України на міжнародну економічну інтеграцію актуалізував проблему формування і розвитку конкурентоздатного аграрного виробництва на принципово новій – інноваційній основі. Його гострота і актуальність обумовлені тим, що в процесі ринкових трансформацій в аграрній сфері економіки сталося істотне кількісне та якісне скорочення усіх елементів ресурсної бази підприємств цієї сфери. Після тривалої структурної і економічної кризи не вдалося повністю компенсувати ці негативні наслідки. Такий стан аграрного сектора, політичне визнання необхідності його розвитку на основі інноваційної моделі визначають необхідність формування нового наукового базису системи фінансового забезпечення реалізації цього завдання.

Згідно даних офіційної статистики в 2010 р. в Україні створенням та використанням передових виробничих технологій і раціоналізаторських пропозицій займалися 1694 підприємства, серед них лише 4 сільськогосподарські підприємства. Якщо в цілому по економіці в цей рік було використано 9343 передових виробничих технологій, то в сільському господарстві тільки вісім. Підприємствами

галузі в 2010 р. створено три передові виробничі технології (із загального числа 376). Усі вони є новими лише для України, тобто мають відповідні аналоги за межами держави. На ці нові технології було отримано 14 охоронних документів, у тому числі 6 патентів на винахід, 7 – на корисну модель, 1 – на промисловий зразок. Серед них 3 технології мають патентну чистоту в інших країнах. Середній вік передових виробничих технологій, які використовувалися сільськогосподарськими підприємствами в 2010 р., досягав 7,3 року. Ця коротка характеристика свідчить про високий рівень інноваційної пасивності сільськогосподарських підприємств України та необхідності її кардинальної активізації. Вирішення цього питання, на нашу думку, базується на використанні комплексного підходу і врахуванні соціальних, політичних, організаційних та економічних аспектів.

Початковим етапом в інноваційному процесі є створення нових продуктів. Нині науково-технічною діяльністю, орієнтованою на аграрне виробництво, займаються переважно науково-дослідні установи системи Національної академії аграрних наук України та вищі учбові заклади, які підпорядковані Міністерству аграрної політики та продовольства України. Сьогодні головним джерелом фінансування науково-технічної діяльності в АПК України є кошти державного бюджету, на долю яких припадає понад двох третіх його загального об'єму. При цьому питома вага цього джерела в загальних обсягах фінансування зростає, тоді як власні кошти і кошти замовників мають тенденцію до зниження.

В цілому по економіці України помітна позитивна тенденція росту обсягів фінансування наукових і науково-технічних робіт за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел. Якщо в 2000 р. на ці цілі було витрачено 2,0 млрд. грн., то в 2010 р. – 9,0 млрд. грн., або в 4,4 рази більше. При цьому на фінансування аграрної науки виділяється лише 6,6-7,6 %. Очевидно, що таке місце аграрної науки в загальному фінансуванні не відповідає ні сучасному стану матеріально-технічної бази аграрного виробництва, ні завданням його перспективного розвитку. Поки що немає достатніх підстав для прогнозування істотних позитивних змін в цій сфері.

Одним із важливих каналів використання інноваційної продукції є іноземне інвестування. У розвиток підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства станом на 1 січня 2011 р. вкладено 833,7 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій

(наростаючим підсумком з початку інвестування), що становить лише 1,9% загального обсягу іноземних інвестицій в Україну. Приріст іноземного капіталу з урахуванням його переоцінки, втрат і курсової різниці, за 2010 р. склав лише 40,7 млн. дол. США. Це свідчить про низький рівень зацікавленості іноземних інвесторів здійснювати вкладення.

Проблема інноваційного розвитку на макрорівні пов'язана з низьким фінансовим потенціалом багатьох сільськогосподарських підприємств.

Доходи від реалізації продукції виробництва – базова основа формування власних фінансових ресурсів. З початку нового століття помітна тенденція зростання валової доданої вартості, створеної в аграрному виробництві. За 2001-2010 рр. її розмір зріс у 2,7 рази і становив майже 80 млрд. грн. (у поточних цінах). Якісне наповнення цього зростання не адекватне фінансовим потребам аграрного сектору. По-перше, його темпи значно нижчі ніж в цілому по економіці держави в наслідок чого частка сектору за вказаний період знизилась з 16,3 до 8,2 %. По-друге, майже дві третини валової доданої вартості припадає на господарства населення, фінансові ресурси яких слабо включені в фінансово-кредитну систему держави.

В 2011 р. відбулося помітне зростання консолідованих фінансових результатів аграрного виробництва. Обсяг чистого прибутку зріс майже до 19 млрд. грн., а число збиткових господарств скоротилося в двічі.

Однак цього недостатньо для забезпечення навіть для поточних потреб. Щорічний дефіцит оборотних коштів у сільськогосподарському виробництві досягає 100 млрд. грн. Для інвестиційної діяльності потрібно близько 50 млрд. грн.

Розрахунки показують, що фінансування виробничої та інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств здійснюється на 75-80 % за рахунок власних джерел, на 6-9 % – фінансових ресурсів державного та місцевих бюджетів та на 10-15 % – кредитних ресурсів комерційних банків.

В ринкових умовах важливе місце в фінансовому забезпеченні інвестиційно-інноваційної діяльності належить фондовому ринку. Українські агрокомпанії мають позитивний досвід залучення капіталу шляхом IPO на біржах Варшави, Франкфурту, Лондону. На кінець 2010 р. найбільші агрохолдинги України мали ринкову капіталізацію 10,7 млрд. дол. США і залучили через біржі інвестицій в обсязі

2,7 млрд. дол. США.

Малі та середні сільськогосподарські підприємства не мають такої можливості через певні вимоги щодо використання цього джерела: проведення ринкової оцінки, проходження аудиту згідно з міжнародними стандартами, наявність прозорої управлінської структури, сумарна вартість акцій не менше 10 млн. євро.

Тому існує невідкладна потреба раціонального використання наявного потенціалу фінансування інноваційного розвитку аграрного виробництва.

У цьому контексті важливе значення має вибір адекватних методичних інструментів для оцінки перспектив реалізації інноваційних проєктів агроформувань та ефективності їх фінансування.

Оцінка доцільності та ефективності фінансування інноваційних проєктів повинна здійснюватися на усіх етапах життєвого циклу інноваційного продукту. Вважаємо, що важливе значення у вирішенні цього питання належить універсальності використовуваного для оцінки методичного інструментарію. При цьому, зважаючи на специфіку інноваційних проєктів, першочергова увага повинна зосереджуватися на питаннях адекватної оцінки вартості джерел фінансування і рівня фінансових ризиків, властивих конкретному нововведенню.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

*Білоусько В.С., к.е.н., професор,
Утенкова К.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва*

Інтеграція України у світову економіку зумовлює необхідність переходу до зрозумілих в усьому світі стандартів складання фінансової звітності. Обраний Україною курс на вступ до Європейського Союзу і членство у Світовій Організації Торгівлі буде сприяти подальшому залученню іноземних інвестицій, обсяги яких будуть залежати від прозорості вітчизняного бізнесу та зрозумілості показників, що його характеризуватимуть.

Міжнародні стандарти фінансової звітності на даний момент є ефективним інструментом підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань, яка надає можливість об'єктивно розкривати і віддзеркалювати існуючі фінансові ризики у звітуючих суб'єктів, а також порівнювати результати їх діяльності з метою забезпечення адекватної оцінки їх потенціалу та ухвалення відповідних управлінських рішень. Крім того, МСФЗ якісно впливають на можливості керівництва в області управління організацією і надають значні переваги перед конкурентами. У суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно зростає можливість залучити додаткові джерела капіталу та бізнес-партнерів, які допоможуть забезпечити економічне зростання і процвітання. У свою чергу суб'єкти, використовуючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, що слугує додатковим інструментарієм при їх виборі.

Перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності – це, беззаперечно, процес складний і довготривалий. В нашій країні він бере свої витoki ще з 90-х років, коли в рамках гармонізації вітчизняного обліку з міжнародними стандартами почалася розробка національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

У 2001-2007 рр. прийнято ряд нормативних документів, за допомогою яких було здійснено спробу довести необхідність застосування МСФЗ учасниками фондового ринку, але практичне втілення їх положень гальмувалось через суперечності у законодавстві.

Наступним етапом стало внесення змін у нормативну базу, які дозволили і регламентували складання звітності за Міжнародні стандарти фінансової звітності. Так у 2011 році Верховною Радою України було внесено зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», які встановили сферу і порядок застосування МСФЗ в Україні.

Внесені зміни повністю відповідають вимогам Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», а також Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» і Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р.

З урахуванням внесених змін, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» визначає сферу обов'язкового застосування МСФЗ, які є міжнародним орієнтиром гармонізації і стандартизації фінансової звітності.

Важливим кроком до впровадження МСФЗ став спільний лист Національного банку України, Міністерства фінансів України і Державної служби статистики України «Про застосування міжнародних стандартів фінансової звітності» від 7 грудня 2011 р. Відповідно до даного документа МСФЗ для складання фінансової звітності застосовують: обов'язково - публічні акціонерні товариства, банки, страховики; добровільно - інші підприємства (крім бюджетних установ), які самостійно визначили доцільність застосування міжнародних стандартів.

Підприємства, які здійснюють господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складатимуть фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність починаючи з дати, визначеної постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1223 "Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності".

Отже, підприємство може обрати датою переходу на МСФЗ 01 січня 2011р. або 01 січня 2012, а для банків дата переходу встановлена чітко – це 01 січня 2011р.

У випадку, якщо підприємство обрало датою переходу на МСФЗ 01.01.2011, то у фінансовій звітності в 2012 році наводиться порівняльна інформація за 2011 рік, трансформована відповідно до вимог МСФЗ. Складається баланс станом на 01.01.2011 за вимогами МСФЗ. Таким чином для складання попередньої фінансової звітності за МСФЗ за 2011 рік і першої фінансової звітності за МСФЗ за 2012 рік застосовуються МСФЗ, чинні на 31.12.2012, з урахуванням винятків, визначених у МСФЗ 1 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності».

Перша фінансова звітність та консолідована фінансова звітність, складена за МСФЗ, за 2012 рік має містити інформацію в балансі станом на 01.01.2011, 31.12.2011, 31.12.2012 та звіти про фінансові результати, звіти про рух грошових коштів, звіти про зміни у власному капіталі за 2011 і 2012 роки, відповідні примітки, в тому числі порівняльну інформацію.

У випадку, якщо підприємство обрало датою переходу на МСФЗ 01.01.2012, то у фінансовій звітності за звітні періоди 2012 року

не наводиться порівняльна інформація за 2011 рік (крім балансу). Складається баланс станом на 01.01.2012 за вимогами МСФЗ. А для складання попередньої фінансової звітності за МСФЗ за 2012 рік і першої фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності за МСФЗ за 2013 рік застосовуються МСФЗ, що будуть чинні на 31.12.2013, з урахуванням винятків, визначених у МСФЗ 1.

Перша фінансова звітність, складена за МСФЗ, за 2013 рік має містити інформацію в балансі станом на 01.01.2012, 31.12.2012, 31.12.2013, та звіти про фінансові результати, звіти про рух грошових коштів, звіти про зміни у власному капіталі за 2012 і 2013 роки, відповідні примітки, в тому числі порівняльну інформацію.

Отже, перехід на МСФЗ надає ряд переваг, серед них такі:

- забезпечення порівняльності звітних даних із іншими підприємствами, організаціями, установами, незалежно від їх резидентності;

- можливість залучення іноземних інвестицій і позик;

- довіра з боку власників-нерезидентів до звітності;

- забезпечення менеджменту більш якісною інформацією для прийняття управлінських рішень;

- забезпечення прозорості інформації, яка подана у звітності, шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності.

Практичне впровадження МСФЗ супроводжується рядом проблем. Насамперед, це відмінність у підходах до ведення обліку за традиційною для нас системою і вимог МСФЗ. Чітка регламентація форм фінансової звітності, що звична для України, зовсім не характерна для звітності, що відповідає міжнародним вимогам. Крім того, в Україні відсутні ряд стандартів аналогічних міжнародним, а тому виникає багато принципово нових методів, підходів тощо. Досить значною проблемою є відсутність спеціально підготованих кадрів, які володіли б необхідними знаннями для практичного застосування МСФЗ.

Переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є, і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити реальний майновий стан організації.

ОЦІНКА ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА КОНТРОЛЮ

Білецька К.Ю., магістр,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Проблеми контролю запасів у сільськогосподарському виробництві набувають важливого методологічного і практичного значення. Тому в комплексі заходів по створенню системи економічного контролю на сільськогосподарському підприємстві велике значення має формування повної й достовірної облікової інформації про наявність, рух і використання запасів, насамперед виробничих, а також чітка організація внутрішньогосподарського контролю за їх станом та збереженням.

Значний вклад в теорію та методологію обліку та контролю запасів внесли вчені М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.Я. Дем'яненко, М.М. Коцупатрий, В.Б. Моссаковський, В.Г. Лінник, П.Я. Хомин та ін.

Вирішення проблеми ефективного управління запасів потребує врахування всіх аспектів їх кругообороту та контролю на кожній його стадії. Важливого значення набуває поліпшення якісних показників використання виробничих запасів, що досягається шляхом економії і більш ефективного споживання кожного їх виду. Заходи, які вирішуються в системі економічного контролю, лежать в площині застосування більш прогресивних складових матеріальних запасів та скорочення відходів і втрат у виробничому процесі сільськогосподарської діяльності.

Основним напрямком підвищення ефективності використання цих активів є вдосконалення системи бухгалтерського обліку в частині обліку надходження і витрат запасів, що є основою організації матеріального обліку. Вдосконалення обліку опирається на інформаційні запити управління, а з'єднуючою ланкою між ними виступає контроль.

Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання

* Науковий керівник – Веретельник Н.І., ст. викладач

виробничого потенціалу підприємств в умовах фінансової кризи *вимагає формування якісно нової системи управління виробничими запасами*, в якій головну роль відіграє система їх ідентифікації як об'єктів обліку та методів оцінки.

Однієї з важливих проблем бухгалтерського обліку на підприємствах, висунутих практикою, є порядок оцінки матеріальних запасів та його удосконалення, тому що від нього у багатьох випадках залежить об'єктивність усієї бухгалтерської інформації.

Оцінка запасів є важливою передумовою організації обліку запасів, адже вона впливає на точність фінансових результатів підприємства.

Теоретично є ряд методів оцінки виробничих запасів, як в українському так і в зарубіжному обліку, які можна використовувати для відображення в обліку та фінансовій звітності окремих видів запасів. В Україні, Росії та Білорусії, як і в більшості інших країн світу, запаси оцінюють за фактичними витратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів під час виробництва. У зарубіжній практиці до собівартості запасів не включають витрати, які не будуть відшкодовані покупцями.

Згідно з П(С)БО №9 "Запаси" на сьогоднішній день в Україні можуть використовуватися п'ять методів оцінки списання виробничих запасів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.

Вибір методу оцінки залежить від мети, яку ставить перед собою підприємство, тобто якщо запаси залишаються для власних потреб (у тому числі і для виробництва), зазвичай застосовується оцінка за собівартістю, а якщо на продаж, то - ринкова. Ринкова вартість застосовується і в інших випадках, наприклад, при залученні інвестицій, коли необхідно підняти вартість активів. Така практика поширена в економічно розвинутих державах, Україна, Росія і Білорусія ж не мають достатнього досвіду ефективного застосування ринкової вартості щодо активів підприємств, які виставляються на продаж на аукціонах.

Враховуючи той факт, що всі підприємства активно інтегруються в систему міжнародних економічних відносин доцільно розглянути підходи до оцінки вибуття виробничих запасів як в Україні, так в Росії та Білорусії.

В Україні облік запасів здебільшого побудований на схожих принципах із тими, що викладені в МСБО 2 "Запаси".

В Білорусії виробничі запаси оцінюються за такими методами: за собівартістю одиниці продукції; за середньою собівартістю, визначеною по закінченню кожного місяця по однорідним видам матеріальних ресурсів; метод ФІФО; метод ЛІФО.

У Росії підходи до оцінки та обліку виробничих запасів дещо інші. В Росії використовується чотири методи визначення собівартості запасів: за собівартістю кожної одиниці; за середньою собівартістю; за собівартістю перших за часом придбання матеріально виробничих запасів (метод ФІФО) та за собівартістю останніх за часом придбання (метод ЛІФО). Використання методу ЛІФО під час оцінювання запасів є невід'ємною відмінністю в обліку запасів в Україні, Росії і Білорусії.

Сьогодні можна застосовувати декілька методів оцінки запасів, кожен з яких має свої переваги та недоліки. Дуже важливо обрати той метод, який дозволяє найточніше провести оцінку з урахуванням інтересів власників підприємства та специфіки виробничої діяльності. В бухгалтерському обліку дуже важлива не кількість методів оцінки запасів, а їх безперечно позитивний вплив при прийнятті рішень щодо ціноутворення на вироблену продукцію та оцінку фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Основним напрямком підвищення ефективності використання цих активів є вдосконалення системи бухгалтерського обліку в частині обліку надходження і витрат запасів, що є основою організації матеріального обліку. Вдосконалення обліку опирається на інформаційні запити управління, а з'єднуючою ланкою між ними виступає контроль.

Удосконалити стан контролю запасів сільськогосподарських підприємств можна, насамперед, на підставі вивчення, систематизації й інтерпретації економічних законів, що діють в цій галузі.

У цьому зв'язку актуальними є традиційні завдання бухгалтерського обліку оборотних засобів, що полягають у наступному: відображення всього комплексу даних, пов'язаних з надходженням, зберіганням і витрачанням запасів;

точне і чітке групування запасів у складі оборотних засобів відповідно до потреб управлінської та фінансової звітності; узагальнення і контроль за даними про надходження, використання і залишки запасів; задоволення потреб управління щодо стану і руху запасів в

оперативній і зручній для використання формі інформації.

Таким чином, система контролю запасів дозволить: створити в сільськогосподарських підприємствах раціональну й ефективну систему бухгалтерського обліку з метою оперативного і стратегічного управління й планування виробничої діяльності; більш обґрунтовано формувати витрати виробництва; виявити внутрішні резерви зміцнення фінансового стану; підвищити загальну ефективність сільськогосподарського виробництва. Подальшими дослідженнями в даній сфері можуть бути взаємоузгодження даних обліку та контролю для використання в управлінських рішеннях. Для цього під сучасні нормативні концепції обліку матеріальних цінностей необхідно підвести теоретичну базу, і на цій основі інтерпретувати суть обліку та контролю запасів у сільськогосподарському виробництві.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВСТАНОВЛЕННЯ РЕСУРСНИХ ПАРАМЕТРІВ У РЕГЛАМЕНТУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ ЛІКВІДНОСТІ

*Бригінська А.Г.**

Чернігівський державний інститут економіки і управління

Вивчення досвіду управління ліквідністю в банківських системах різних країн може послужити інформаційною базою для побудови методологічної основи нового механізму функціонування вітчизняної банківської системи.

У більшості країн показники ліквідності банку законодавчо регламентуються, тобто встановлюється перелік оцінних показників і їх критерії. Для оцінки ліквідності банку (його балансу) використовується система показників (нормативів, коефіцієнтів), що визначають бажані або допустимі з точки зору регулюючих органів співвідношення окремих активних і пасивних статей балансу, а також структурні співвідношення у межах активної і пасивної частин балансу банку. Так, при визначенні кількісного співвідношення ліквідних активів і депозитів використовують два показники: рівень

* Науковий керівник – Гонта О.І., д.е.н.

співвідношення первинних резервів (каса + кореспондентський рахунок у центральному банку) до депозитів; рівень співвідношення суми первинних і вторинних резервів (державні цінні папери) до депозитів. Ці показники встановлюють безпосередній зв'язок між ліквідними активами та зобов'язаннями.

В загальній банківській практиці рівень першого показника для забезпечення ліквідності банку є прийнятним у розмірі не менше 5–10 %; рівень другого – не менше 15–25 %. Другий показник використовується у Японії (як обов'язковий до виконання всіма банками), де його рівень має бути не менше 30 % [2].

Банками США для оцінки ліквідності використовуються показники співвідношення суми наданих кредитів і депозитів (чим більше він перевищує 1, тим нижча ліквідність банку) та частки кредитів у загальній сумі активів (цей показник прийнято вважати оптимальним при рівні 65–70 %). Показник, що характеризує стабільність депозитів, розраховується як відношення суми основних депозитів до їх загальної суми (не менше 75 %) [2].

У Франції коефіцієнт ліквідності обчислюється щокварталу як відношення суми розміщених коштів, термін платежу по яких настає через 3 місяці, цінних паперів, що легко реалізуються, і готівкових коштів до суми коштів, залучених до запитання і на строк до 3 місяців, його рівень не має бути нижче 60 % [2].

У Англії коефіцієнт ліквідності розраховується як відношення готівки, залишків на рахунках "ностро", активів, розміщених до запитання на 1 день, цінних паперів, включаючи векселі, що приймаються до переобліку, до всієї суми залучених коштів. Встановлена щомісячна звітність по дотриманню цього показника, а мінімальне допустиме його значення визначено на рівні 12,5 %. Окрім цього банки розраховують і інші коефіцієнти, але вони носять швидше довідковий характер (відповідні дані не потрібно надавати в регулюючі органи): касовий коефіцієнт (відношення ліквідних активів і кредитів у формі овердрафту до суми залучених коштів), одномісячний коефіцієнт (відношення активів, розміщених на строк до 1 місяця, до суми зобов'язань, терміном погашення також до 1 місяця); шестимісячний коефіцієнт (аналогічно попередньому, але з розрахунку на терміни в 6 місяців).

У Німеччині банки звітують про стан своєї ліквідності щомісячно, використовуючи аналогічні коефіцієнти, але за триваліші

терміни: відношення суми коштів, розміщених на термін 4 роки і більше, до величини ресурсів, залучених на аналогічні періоди (або до власних коштів чи до ощадних вкладів); відношення коротко- і середньострокових вкладень (до 4 років) до рівнозначних по термінах залучених ресурсів (ощадних вкладах). При цьому такі статті пасиву, як ощадні вклади, включаються в розрахунок у певній пропорції від їх загальної суми. Рівень коефіцієнтів встановлений у розмірі 100 % [2].

У деяких країнах для визначення коефіцієнтів ліквідності використовуються складніші розрахунки, що базуються на порівнянні ліквідних активів і пасивів, класифікованих по термінах їх вимоги. При цьому для кожної групи пасивів до запитання встановлюються окремі нормативи (наприклад, до 15 %, від 15 до 25 %, від 25 до 35 %).

Українські нормативи ліквідності більш подібні до російських і згруповані за строками ліквідності. Натомість у більшості іноземних країн нормативи ліквідності представлені лише одним-двома показниками, в основу яких покладене відношення касових коштів та коштів на коррахунках до відповідних за строками зобов'язань.

Отже, результати аналізу досвіду зарубіжних підходів щодо оцінки нормативних параметрів ліквідності банків показали, що в європейських банківських системах основний акцент робиться на фактичній забороні фінансування короткостроковими ресурсами довгострокових активів банку, якщо першими не покриті короткострокові зобов'язання. Такий підхід є, на нашу думку, раціональним і повинен також використовуватись в українській практиці, адже чим вища в банку розбалансованість активів та пасивів за строками, тим вищим є ризик ліквідності. Крім цього в банківській системі України доцільно розрахунок усіх нормативів ліквідності (в тому числі довгострокової) оцінювати на щоденній основі; а саму оцінку ліквідності здійснювати не лише з погляду строковості, але й з погляду збалансованості фінансування.

Література.

1. Єкимов О.М. Ліквідність под надзором: новые инициативы Базельского комитета [Текст]// Банковское обозрение. – Москва. – 2010. – № 8 (200). – С. 40-45.
2. Сомик А. Ліквідність банківської системи: зарубіжний досвід управління [Текст]// Вісник національного банку України (з додатком). – К. – 2008. – № 12. – С. 6-11.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

Ващенко А., магістр,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Ринкова трансформація економіки України зумовила зміни в системі управління підприємствами різних галузей. Ці зміни передусім торкнулися системи постачання сировини і матеріалів, розрахунків з постачальниками і підрядниками. Незабезпеченість підприємств власними оборотними коштами зумовлено недоліками в управлінні кредиторською заборгованістю.

У ході становлення ринкових відносин і відповідної трансформації грошової сфери економіки посилюється значення та роль розрахунків між постачальниками і підрядниками як важливих самостійних відокремлених об'єктів економічних відносин, а відповідно, й окремого дослідження економічної науки.

Прибутковість діяльності підприємства залежить від швидкості обороту капіталу, що визначається цілим комплексом економіко-організаційних заходів. Його частиною є розрахунки між суб'єктами господарської діяльності. Для дотримання діючих правил розрахунків слід запобігати їх простроченню, сприяти зменшенню кредиторської і дебіторської заборгованостей. Чим швидше здійснюється процес розрахунків, тим ефективніше працює економіка.

Порядок і форми розрахунків з постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання - кредиторська заборгованість. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці.

Сучасна економіка побудована так, що підприємець має постійно вести розрахунки з різними юридичними та фізичними особами. У процесі діяльності підприємства повинні купувати матеріальні цінності: сировину, паливо, запасні частини, різні товари тощо, оплачувати за виконання роботи і послуги. Отже, підприємство постійно має розрахунки. Правильна організація їх обліку має важливе

* Науковий керівник — Амбросов В.Я., д.е.н., професор

значення для ефективного використання коштів.

Центральним моментом обліку процесу постачання є облік розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками. Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, надають послуги, виконують роботи.

Зазвичай на підприємствах облік розрахунків з конкретним підприємством зосереджують на одному рахунку незалежно від того, ким воно є: постачальником, покупцем або іншим кредитором чи дебітором на 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», який має три субрахунки: – 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками»; – 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками та підрядниками»; – 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ».

На жаль, на нашу думку, субрахунок 631 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» не показує заборгованість за кожним договором, не видно яка заборгованість поточна – термін сплати якої ще не настав, а яка вже прострочена, заборгованість змішалась з дебіторською заборгованістю.

Для полегшення ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за конкретними договорами, пропонуємо ввести у План рахунків додатковий позабалансовий рахунок 10 «Кредиторська заборгованість»: – 101 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»; – 102 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»; – 103 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»; – 104 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

За допомогою цих субрахунків полегшується робота бухгалтерів, не потрібно аналізувати кожний договір та вибирати кредиторську заборгованість на 631 субрахунку. Цей аналіз заборгованості буде накопичуватись на позабалансових субрахунках – конкретно за кожним договором.

Ці позабалансові рахунки допомагають стежити за кредиторською заборгованістю, контролювати терміни її сплати. Показують всю картину щодо заборгованості за кожним договором, що дає змогу більш правильно планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками.

Основними проблемами при аналізі стану розрахунків з кредиторами є визначення критеріїв класифікації кредиторської заборгованості, перевтілення системи взаємних неплатежів у систему взаємних платежів.

З метою оцінювання кредиторської заборгованості, що має сприяти визначенню стану підприємства, рекомендуємо здійснювати контроль за кредиторською заборгованістю за розмірами заборгованості окремих кредиторів, за строками погашення боргів за графіком та фактично.

При розрахунках з постачальниками та підрядниками виникає податковий кредит, бувають випадки, коли постачальники не додають до документів на постачання податкової накладної. Для цього підприємства звіряються за звітний період за допомогою акта звірвання. Але, на жаль, така форма акта звірвання не дає інформації про отримані податкові накладні, тому для перевірки наявності податкових документів на підтвердження розрахунків з податку на додану вартість на підприємствах рекомендуємо удосконалити форму акта звірвання заборгованості шляхом додавання нової графи, особливістю якої є наявність інформації відносно отриманих податкових накладних на підтвердження розрахунків підприємства з податку на додану вартість.

При звірванні з постачальниками нова форма акта звірвання надасть можливість виявити не отримані податкові накладні на товарно-матеріальні цінності, які отримано у звітному місяці, та віднести податок на додану вартість на податковий кредит.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

***Ващенко А., магістр*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Облік є невід'ємною складовою частиною господарської діяльності. Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форму організації бухгалтерського обліку, визначає облікову політику підприємства, має право виділяти

* Науковий керівник – Амбросов В.Я., д.е.н., професор

на окремий баланс філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з наступним включенням їх показників до фінансової звітності підприємства.

Основними контрагентами підприємств при закупівлі предметів та засобів праці є постачальники і підрядники. Постачальники - це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, запасних частин, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо). Підрядники - спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Порядок та форми розрахунків між постачальником та договорів покупцем визначаються в господарських договорах. Це найбільш розповсюджена і важлива підстава виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці. Обов'язковою умовою укладання договорів має бути максимально точне відображення зобов'язань обох сторін.

Відповідальність за своєчасну і якісну підготовку необхідних матеріалів та оформлення договірних відносин, а також облік, реєстрацію, зберігання договорів рекомендується покладати на службу, відповідальну за підготовку і оформлення договірних відносин відповідно до покладених на неї функцій (матеріально-технічного забезпечення, збуту, комерційну, маркетингу, менеджменту, технічного контролю, реклами, капітального будівництва, фінансів, транспорту, інші служби).

Організація обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками повинна забезпечити:

— своєчасну перевірку розрахунків з постачальниками і підрядниками;

— попередження прострочки кредиторської заборгованості.

Основними завданнями організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є:

— чітке документування розрахунків;

— своєчасна та повна реєстрація даних первинного обліку в реєстрах;

— правдиве відображення інформації щодо розрахунків з

— постачальниками та підрядниками в звітності та примітках до

неї.

Етапи організації бухгалтерського обліку тісно пов'язані між собою та повністю залежать від якості первинних даних, відображених в документах. Керівники великих підприємств в організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками покладаються на розрахункові відділи бухгалтерії. Тут же повинен здійснюватися контроль за дотриманням строків оплати рахунків постачальників і підрядників.

При організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками особливу увагу слід приділити безнадійній кредиторській заборгованості (при закінченні терміну позовної давності, банкрутстві чи ліквідації підприємства, виникненні форс-мажорних обставин).

Всі аспекти організації обліку з постачальниками і підрядниками затверджуються в наказі про облікову політику.

Порядок та форми розрахунків між постачальником та договорів покупцем визначаються в господарських договорах. Це найбільш розповсюджена і важлива підстава виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин в ринковій економіці. Обов'язковою умовою укладання договорів має бути максимально точне відображення зобов'язань обох сторін.

Відповідальність за своєчасну і якісну підготовку необхідних матеріалів та оформлення договірних відносин, а також облік, реєстрацію, зберігання договорів рекомендується покладати на службу, відповідальну за підготовку і оформлення договірних відносин відповідно до покладених на неї функцій (матеріально-технічного забезпечення, збуту, комерційну, маркетингу, менеджменту, технічного контролю, реклами, капітального будівництва, фінансів, транспорту, інші служби відповідно до їх функцій в порядку, визначеному на підприємстві). Договір вважається оформленим після погодження з усіма відповідальними особами. Якщо з часом сторони бажають змінити певні початкові умови договору, повинна бути підписана додаткова угода.

Про реальність укладання договору поставки свідчить наявність таких документів: журнал обліку вантажів, що надійшли (М-1); акт про приймання матеріалів (М-7); акт про виявлені дефекти устаткування (М-17); накладні на відпуск ТМЦ; прибутковий ордер (М-4); товарно-транспортна накладна (1-ТН); податкова накладна; платіжні і розрахункові документи. Порядок проходження документації, пов'язаної з укладанням договорів на підприємстві, повинен бути

встановлений наказом або положенням, в залежності від кількості договорів.

У процесі господарської діяльності підприємство вступає в розрахункові взаємовідносини з іншими господарськими органами, юридичними чи фізичними особами - за товарно - матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги та інше. Розрахунки являють собою систему грошових відносин, яка ґрунтується на господарському розрахунку, суворому виконанні договорів та додержанні фінансової дисципліни, розрахунки здійснюються готівкою і в безготівкових формах. Необхідно наголосити на тому, що система безготівкових розрахунків сприяє зміцненню договірної дисципліни, прискоренню оборотності оборотних засобів, ефективному використанню коштів і посиленню контролю за фінансовою діяльністю підприємства.

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Вербицька І.О., студентка,
Харківський національний технічний університет
сізьського господарства ім. П. Василенка*

Автоматизація бухгалтерського обліку на підприємстві і підготовка фінансової звітності в податкові органи в умовах Європейської інтеграції України є одним з найбільш важливих шляхів для поліпшення стану обліку в підприємствах. На сьогоднішній день склалась така ситуація, при якій форма ведення бухгалтерського обліку є внутрішньою справою підприємства, основою для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства з боку держави є звітність.

Автоматизація бухгалтерського обліку на базі персональних комп'ютерів складає ядро комплексних систем автоматизації. Подальший розвиток автоматизованих систем бухгалтерського обліку все більше інтегрується з розвитком на вітчизняних підприємствах сучасних комплексних інформаційних систем управління відповідно до міжнародних стандартів. Засоби підтримки, доступні користувача

* Науковий керівник – Малій О.Г., к.е.н., доцент

бухгалтерських програм, включають загальні засоби програмування, що пропонуються, наприклад, MS Office, і вбудовані безпосередньо у бухгалтерські програми. На даний час існує широкий вибір різних систем автоматизації бухгалтерського обліку. Усі вони гарні і їхні можливості знаходять практичне застосування на підприємствах різного розміру, профілю і роду діяльності. При автоматизації варто вибрати необхідну систему автоматизації бухгалтерського обліку (САБО), виходячи із завдань та наявних ресурсів. Програмні ресурси, вбудовані в бухгалтерські програми, в переважній більшості представлені редакторами звітів. Особливо слід відзначити програму «1С», починаючи з 7-ї версії, - крім конфігуратора, що забезпечує доступ до комп'ютерної мови програми, вона має ще й власний відладчик. Крім того, новітні версії програм передбачають виведення даних у форматі текстових документів і електронних таблиць MS Office.

Однією з багатьох не розв'язаних проблем є комп'ютеризація бухгалтерського обліку в сільському господарстві.

Комп'ютеризація обліку підприємств агропромислового підкомплексу потребує свого спеціалізованого шляху розвитку. Існуючі програми не можуть повністю задовольнити потреби сільськогосподарських підприємств, інші причини, що гальмують розвиток комп'ютеризації, є значна вартість вже існуючих, хоч і не досконалих програм, та бідність сільськогосподарських підприємств.

Жоден нормативно-методологічний документ не містить рекомендації до застосування комп'ютерної технології, єдиної бази ПОЕМ, автоматизованого робочого місця бухгалтера (АРМ) не розкрито зв'язок.

При автоматизації бухгалтерського обліку в Україні залишається багато нерозв'язаних проблем. Однією із таких проблем є комп'ютеризація бухгалтерського обліку в сільському господарстві. Досить вагомими причинами, що гальмують розвиток комп'ютеризації сільського господарства є значна вартість вже існуючих, хоч і недосконалих, програм та бідність сільськогосподарських підприємств.

Необхідно розвивати не лише автоматизацію бухгалтерського обліку, але і комп'ютеризацію усього сільськогосподарського виробництва. Це передусім створення програмного забезпечення з аналізу основних видів діяльності сільськогосподарських підприємств. Такі програми повинні легко пристосовуватися до умов господарства, бути сумісними з бухгалтерськими програмами для отримання даних,

використовувати дані різноманітних датчиків.

Виходячи із практики обліку, на підприємствах України в даний час найбільш розповсюдженою є часткова автоматизація бухгалтерського обліку, яка передбачає автоматизацію окремих етапів та ділянок облікової роботи. На багатьох підприємствах за допомогою ПЕОМ як правило здійснюють облік заробітної плати, виробничих запасів та ін., які являються найбільш трудомісткими ділянками обліку. За таких умов, наголошує В. Роздобудько, автоматизації підлягає лише другий етап облікового процесу (автоматизована обробка інформації), а перший (документування господарських операцій) та третій (узагальнення облікової інформації) забезпечується виконанням вручну. Це звичайно впливає на затрати робочого часу бухгалтерів, а також на якість і строки отримання облікової інформації.

Відсутність повної автоматизації облікової роботи не завжди пов'язана із фінансовими можливостями конкретного підприємства. Велика увага, поряд з іншим, повинна приділятися питанням підготовки і перепідготовки облікових працівників, на що у вищих навчальних закладах має бути спрямовано велику увагу.

Отже, перехід на автоматизовану форму бухгалтерського обліку дозволяє покращити облік на підприємствах, полегшити труд працівників бухгалтерії, звільнивши їх від виконання рутинної праці, підвищувати швидкість обробки інформації. Крім того це сприяє підвищенню оперативності, аналітичності і достовірності облікової інформації, скороченню строків обробки даних та зниженню трудомісткості обліку, здешевленню утримання апарату управління, посиленню стратегічних регулюючих функцій управління.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ КАРТ В УКРАЇНІ

Веретельник Н.І., ст. викладач,

Крючек Г.М., студентка,

*Харківський національний технічний університет
сізького господарства ім. П. Василенка*

Кризовий стан сучасної української економіки, супроводжується деформаціями механізмів розрахункових відносин. Безнадійні платежі - характерна риса діючої системи розрахунків. Основною формою взаємовідносин між постачальниками, виробниками та покупцями

продукції стає неефективний натуральний обмін. Зрозуміло, що при бартері кошти на розрахункові поточні рахунки господарських суб'єктів у банківських установах не надходять. Здійснюючи розрахунки як підприємства, так і кредитні установи зобов'язані суворо дотримуватись чинних законодавчих актів, банківських правил, вдосконалювати системи розрахункових відносин в Україні, сприяти прискоренню платежів та зміцненню розрахункової дисципліни і тому питання розрахункових відносин є досить актуальним на цьому етапі становлення національної економіки України.

У сучасних умовах досить чітко проявилися основні проблеми подальшого розвитку системи безготівкових розрахунків у народному господарстві України це: оптимізації форм і способів безготівкових розрахунків, їх організації; вибір раціональних у певних економічних умовах форм розрахунків, які б давали оптимальний результат; підвищення самостійності господарських суб'єктів за умови досконалої організації і здійснення безготівкових розрахунків у господарському обороті, грошова відповідальність підприємств недоодержанням грошових коштів після відправлення товарів чи надання послуг вимагає, щоб ці ж підприємства мали право вільно діяти в сфері безготівкового обігу; проблема створення зв'язку системи безготівкових розрахунків з ринковим середовищем, що формується у вітчизняному народному господарстві, набуває сьогодні особливої актуальності.

Проблематика управління обслуговуванням фізичних та юридичних осіб знайшла своє відображення у роботах низки провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, таких, як Байройтер У., Бакун О., Берназюк Я., Бодров В., Войнаренко М., Гулд У., Дзюблюк О., Євтух А., Жуков Е., Івасів Б., Матвієнко В., Миловидов В., Новіков В., Рибай О., Спицын И., Спицын Я., Філіпенко А.У.

Разом із тим, варто звернути увагу на відсутність практико-економічних робіт, пов'язаних із обґрунтуванням особливостей обслуговування приватних осіб як в умовах трансформаційних процесів національної економіки, так і в умовах кризових явищ світової економічної системи.

Ціллю роботи є вивчення стану використання банківських карток в Україні, зокрема аналіз специфіки функціонування карток з розрахунків за операціями підприємства та юридичних і фізичних осіб, з метою співставлення позитивних та негативних позицій для визначення ролі картохунків та їх економічної ефективності.

Безготівкові розрахунки в господарському обороті в Україні проводяться за встановленими чіткими правилами застосовані при здійсненні розрахункових операцій платіжними документами (інструментами): платіжним дорученням, платіжною вимогою-дорученням, меморіальним ордером, акредитивом.

Проведеними дослідженнями було встановлено, що 91% проведених безготівкових розрахункових операцій здійснюється платіжними дорученнями, як зазначав Бубнов А.В. Але на сьогодні є альтернатива платіжним дорученням – це пластикові картки, які на сьогодні найбільш динамічно розвиваються в вітчизняній системі розрахунків [1].

На сьогоднішній день в економіці нашої країни пройшла деяка стабілізація. Перед крупними організаціями стоять задачі більш ефективного використання отримуваних ними грошових коштів, удосконалення системи організації, переходу на нові, більш сучасні та зручні принципи управління. Поряд з екстенсивним розвитком, властивим підприємствам в попередні роки, сьогодні багато організацій намагаються перейти на нові, інтенсивні шляхи розвитку, коли увага приділяється не тільки збільшенню об'ємів випуску і виручки, але і зниженню витрат, більш ефективному використанню отриманих грошових коштів. Починається період активного вивчення власних ресурсів підприємства, розробки внутрішньої облікової політики, ініціювання аудиту, пошук більш ефективних шляхів розвитку.

Сам процес входження України в ринкові відносини перш за все був пов'язаний з перебудовою банківської системи, появою значної кількості комерційних банків, фінансових і страхових компаній, які проявляли інтерес до використання пластикових карт.

Зростанню популярності банківських платіжних карток сприяло і розширення мережі банкоматів та збільшення кількості банків, що надають послуги з обслуговування карткових рахунків.

Одна з переваг - зменшення кількості операцій підприємства з готівковими грошовими коштами в касі, а також те, що втрата пластикової картки, за правильних дій її власника, ще не означає втрату грошових коштів. До позитивних сторін використання платіжних карток можна також зарахувати таке: картковий рахунок може бути відкритий у гривнях, доларах та іншій валюті або ж у двох різних валютах водночас, що дає економію за рахунок зменшення витрат на конвертацію валют; за допомогою картки тримач має

можливість купувати (отримувати послуги) в багатьох закладах торгівлі й побутового обслуговування; за допомогою картки тримач має можливість отримувати готівку в багатьох банкоматах і банках майже в будь-якому куточку світу. Нема потреби постійно тримати при собі велику кількість грошової готівки; перевезення грошових коштів, що на банківських платіжних картках через кордон здійснюється без зайвих митних процедур, при цьому сума грошових коштів на картрахунку необмежена; щомісяця банк, у якому у власника платіжної картки відкритий картрахунок, здійснює нарахування відсотків на залишок грошових коштів на картрахунку; незалежність від режиму роботи обслуговуючого банку, тобто можливість здійснювати операції цілодобово;- власникам банківських платіжних карток у певних торгових підприємствах і сервісних центрах надаються знижки і пільгові тарифи при купівлі; можливість придбання товару в мережі Internet та багато іншого.

Одним з недоліків є те, що використання банківських платіжних карток на території України можливе ще не повсюдно, оскільки ринок цих послуг у нас ще на стадії розвитку, а це призводить до того, що цими "благами цивілізації" можуть користуватися підприємства й фізичні особи у великих населених пунктах. Ще один недолік - те, що певні типи карток можуть обслуговуватися лише в певних банкоматах. До недоліків банківських платіжних карток можна зарахувати також: вплив на них природних чинників (перепад температури, волога, прямі сонячні промені, механічні навантаження); якщо власник платіжної картки забув або втратив ПІН-код, деякі банки беруть додаткову плату; можливі зломи комп'ютерних мереж банку хакерами, перехоплення даних про банківські платіжні картки і його власників при розрахунках через мережу Internet. Така ситуація може призвести до того, що хтось може скористатися вашими грошовими коштами на картрахунку; банкрутство банку. Призводить до замороження (повної або часткової втрати) грошових коштів на картрахунку до її відшкодування та ін.

Інтерес держави у введенні розрахунків по пластиковим карткам також очевидний: знижуються колосальні затрати на інкасацію грошових засобів, емісію та регенерацію банкнот і монет; спрощуються облік руху грошей і збирання податків. Технологія розрахунків без участі готівкових грошей допоможе знизити криміногенність ситуації навколо підприємств і осіб, працюючих з готівкою. Втілення таких розрахунків допоможе заглибити і навіть в

деякій мірі знизити темпи росту інфляції в країні. І нарешті, Україна живе в світовому суспільстві, яке уже сьогодні широко використовує системи розрахунків по пластиковим карткам, залишатися в стороні від загального процесу при розширенні культурних, політичних і економічних зв'язків з іншими країнами практично неможливо і невигідно.

Платіжні картки можуть, що застосовуються для проведення розрахунків між підприємствами є: корпоративна картка - БПК надана банком підприємству і використовується його працівниками для різноманітних як готівкових, так і безготівкових розрахунків; розрахункова картка - БПК надана банком для фізосіб, які використовують її для безготівкових розрахунків за придбані товари (послуги) через спеціалізовані торгові термінали, а також для переведення в готівку грошових коштів.

Корпоративні картки - це платіжні картки, які дають можливість фізичним особам - працівникам суб'єктів підприємницької діяльності (працівникам фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності без створення юридичної особи, підприємств (організацій, установ), далі за текстом - СПД) здійснювати операції за рахунок грошових коштів, що є на картковому рахунку СПД тільки для підприємницьких цілей. Цей вид картки використовується довіреними особами СПД. Виходячи з цього необхідно, щоб така особа мала довіреність, видану СПД на користування БПК, або ж ця особа була зазначена в договорі на користування платіжною карткою як один з її тримачів.

Використання карток має як позитивні так і негативні сторони використання корпоративних карток. До позитивних можна віднести:

1. У разі відсутності готівкових грошових коштів у касі підприємства, використання корпоративної картки дає змогу розрахуватися готівкою з постачальниками (грошові кошти необхідно заздалегідь зняти з картрахунка).

2. Ця картка, у разі відсутності готівки в касі, дасть змогу відправити працівника у відрядження. Наприклад, можна дати підзвітній особі корпоративну картку; у разі якщо підзвітна особа не має права користуватися корпоративною карткою, то довірена особа (особа, яка має таке право) може зняти грошові кошти з картрахунка (наприклад, через банкомат) і здати їх до каси і вже з каси вони передаються як підзвітна сума відрядженій особі.

3. Під час відряджень за кордон при перетині митного кордону України з корпоративною карткою, емітованою вітчизняним банком,

не обов'язково декларувати її письмово. Ввезення і вивезення таких карток здійснюється за умови усного декларування їх митному органу.

4. У разі втрати або крадіжки картки, за умови своєчасного повідомлення про це банку, який видав її, гроші на картрахунку залишаються цілими. Звичайно, попередити банк необхідно якнайшвидше після виявлення втрати або крадіжки картки, що унеможливить використання її іншою особою.

5. Якщо підприємство використовує валютну корпоративну картку, воно може уникнути всіх складнощів (наприклад, подання заяви на отримання інвалюти тощо) при отриманні готівкової інвалюти.

До негативних явищ належать:

— корпоративні платіжні картки не застосовуються для виплати зарплати, інших виплат соціального характеру.

— корпоративні картки також для оплати в інвалюті договорів (контрактів), здійснюваній від імені резидентів і представництв юридичних осіб - нерезидентів.

Поряд з цим можуть бути передбачені й інші обмеження стосовно використання корпоративних платіжних карток, тому при придбанні корпоративної картки слід уважно прочитайте умови договору, особливо те, що стосується обмежень їх використання.

Розрахунки з використанням банківських платіжних карток належать до безготівкової форми розрахунків і здійснюються через банки, які є членами тих або інших платіжних систем.

Підприємство торгівлі і сфери обслуговування, яке хоче залучити до себе покупців - тримачів платіжних карток, повинно укласти договір еквайрингу (обслуговування) з банком - членом відповідної платіжної системи. При укладенні договору обов'язково потрібно звернути увагу на термін, протягом якого банк опрацьовує документи й перераховує підприємству грошові кошти за операціями з БПК, а також на розмір комісійної винагороди, яка при цьому стягується.

Ситуація, яка склалася в економіці потребує прийняття конструктивних заходів для формування ефективної системи розрахунково-платіжних відносин між підприємствами. Щоб вийти з цієї ситуації, необхідно модернізувати безготівкову систему розрахунків, зробити її більш надійною .

Для ефективного функціонування і більш раціонального застосування необхідно розвивати таку сферу як безготівкові розрахунки за допомогою карток, які в наш час стають більш практичним видом розрахунків.

Література.

1. Положення про розрахунки банківськими картками з розрахунків за операціями №576 від 25.02.1996 / zakon4/rada/gov/ua
2. Положення про міжбанківські розрахунки за операціями, що здійснюються банківськими платіжними картками VISA International №544 від 15.12.2003 / zakon3/rada/gov/ua
3. Бубнов А.В. Банк можна змінити / Урядовий кур'єр, 2011, № 61, с. 18
4. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: Підручник. / Ф.Ф. Бутинець, С.М. Лайчук, О.В. Олійник. - Житомир: ПП "Рута", 2002. - 592 с.
5. Демківський А.В. Гроші та грошовий обіг: навчально – методичний посібник / А.В. Демківський.– К.: ГРОТ, 2009 р.-71 с.
6. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік в сільськогосподарських підприємствах: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. /М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко; За ред. проф. М.Ф. Огійчука. – К.: Вища освіта, 2003. – 800 с.
7. Novostimira.com/novosti_mira_1695.

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Долбіна І.Ю., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Податкова система будь-якої країни ставить собі за мету, по-перше, акумулювати фінансові ресурси в руках держави; по-друге, стимулювати розвиток економіки держави за рахунок розширеного відтворення. За умов ринкової економіки важлива роль в наповненні бюджету держави належить малому бізнесу. Його підтримка, у тому числі через систему оподаткування, є одним із способів подолання економічної кризи в державі.

Дослідженню проблем сучасної податкової системи в цілому, а також податкової політики в сфері оподаткування підприємств малого бізнесу присвячені роботи вітчизняних вчених: М. Азарова, М. Дем'яненка, Д. Кобильника, О. Макарова, А. Поддєрьогіна, П. Саблука та інших.

* Науковий керівник – Красноруцький О.О., к.е.н., доцент

Метою статті є аналіз особливостей спрощеної системи оподаткування в Україні та наслідки її використання суб'єктами малого підприємництва.

Підтримка стійкого економічного зростання. Активне використання на користь економічного розвитку стихійних сил ринку й конкуренції неможливе без обґрунтованого встановлення певних обмежувальних і регулювальних умов для запобігання негативного впливу ринку на економіку. Саме такий підхід реалізується у країнах із розвинутою ринковою економікою, де провідна роль відводиться регулюючій функції держави, здійснюваній різними методами, серед яких важливе місце посідає податкове регулювання.

На сьогоднішній день існуюча система оподаткування в Україні має ряд недоліків. В ринкових умовах податкова система в Україні постійно удосконалюється.

Зметою реалізації державної політики щодо розвитку й підтримки міцного підприємництва, підвищення його ролі в розвитку національної економіки з 1 січня 1999 року впроваджена спрощена система оподаткування для суб'єктів малого підприємництва [1, 2].

Суть спрощеної системи оподаткування - встановлення єдиного податку, спрощення обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. На даній системі оподаткування можуть знаходитися:

— юридичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, середньооблікова чисельність працюючих за рік не повинна перевищувати 50 осіб, а розмір виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не повинен перевищувати 1 млн. гривень;

— фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, а кількість осіб, які перебувають у трудових відносинах з такою особою, включаючи членів її сім'ї, за рік не перевищує 10 осіб і величина виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує 500 тис. гривень.

Суб'єкти підприємницької діяльності - юридичні особи, які перейшли на спрощену систему оподаткування за єдиним податком, не мають права застосовувати інший спосіб розрахунків за відвантаженою продукцією, крім готівкового та безготівкового розрахунків грішми.

Для переходу на спрощену систему оподаткування суб'єкт малого підприємництва має подати письмову заяву в орган державної податкової служби за місцем державної реєстрації не пізніше ніж за 15 днів до початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу),

за умови сплати всіх установлених податків та зборів за попередній звітний (податковий) період.

Суб'єкти підприємницької діяльності - фізичні особи, мають право вибирати спосіб оподаткування доходів, одержуючи свідоцтво про сплату єдиного податку. Новостворені та зареєстровані в установленому Порядку суб'єкти малого підприємництва, які подали заяву на право застосування спрощеної системи оподаткування, стають суб'єктами вказаної системи оподаткування з того кварталу, в якому здійснено їхню державну реєстрацію.

Суб'єкт малого підприємництва може відмовитися від застосування спрощеної системи і повернутися до загальної системи оподаткування з початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу). Для цього необхідно подати заяву до відповідного органу державної податкової служби за 15 днів до закінчення звітного податкового періоду [3,4].

Отже, після детального розгляду питання про спрощену систему оподаткування, можна зробити висновок про необхідність його впровадження, оскільки вона дає змогу малим підприємствам полегшити ведення податкового обліку, а також зменшити суми платежів до бюджетів. Важливим є те, що підприємці, будь це фізична чи юридична особа, може самостійно обрати спосіб оподаткування на спрощеній системі, або ж залишитись на загальноприйнятій системі оподаткування.

В Україні ще спостерігається багато невизначених моментів що стосуються спрощеної системи. Та, не зважаючи на певні недоліки в нормативній базі, що регулює функціонування спрощеної системи оподаткування, її впровадження є ідоком назустріч малим підприємствам і прямим стимулом для подальшого їх розвитку, що сприятиме економічному розвитку нашої країни.

Література.

1. Указ Президента України " Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва" від 03.07.98 р. № 727/98

2. Указу Президента « Про спрощену систему оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва » зі змінами від 28 червня 1999 р.

3. Горьковий В.П. Інвестування діяльності малих підприємств // Вісник аграрної науки. - 2007. - №5 - С. 67-73

4. Виговський Е.В., Виговская М.Е. О предпринимательской деятельности и налоговом контроле за расходами физических лиц // Консультант. - 2006. - №17. - С. 47

СУТНІСНЕ ПОРІВНЯННЯ ПОНЯТЬ ФІНАНСУВАННЯ ТА ІНВЕСТУВАННЯ

Дудник О.В., аспірант,
Харківський національний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Фінансування та інвестування постійно супроводжують господарську діяльність підприємств. Проте однозначних визначень даних понять в економічних джерелах не існує.

Слово фінансування (financing, Finanzierung f) походить від латинського *financia*, що в перекладі означає грошовий платіж.

На даний час, в економічних джерелах існує декілька підходів до трактування поняття «фінансування». Одні автори розглядають фінансування як процес постачання, забезпечення необхідними фінансовими ресурсами, інші як сукупність методів і засобів покриття витрат, необхідних для реалізації економічного проекту.

Термін „інвестиції“ походить від латинського „invest“, що означає „укладати“. Але досить часто це слово трактують як вкладення коштів в основний капітал з метою отримання прибутку, при цьому приріст капіталу повинен бути достатнім, щоб компенсувати інвестору відмову від використання ним наявних коштів на споживання в поточному періоді, одержати винагороду за ризик, відшкодувати втрати від інфляції у майбутньому періоді. Такий підхід до розуміння інвестицій є домінуючим, як у вітчизняній, так і в закордонній економічній літературі.

В економічних джерелах зустрічається твердження, що якщо метою фінансування є отримання прибутку – то фінансування перетворюється на інвестування. З цього випливає, що інвестування є різновидом фінансування. На скільки це вірно та чи є принципові відмінності між цими поняттями можна визначити дослідивши їх сутність.

Сутність — це комплекс необхідних, глибинних зв'язків і відносин, які визначають основні риси, особливості і тенденції розвитку певної матеріальної системи. Сутність розкриває лише глибинні, сталі, внутрішньо необхідні, причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами і процесами.

В результаті дослідження понять, встановлено, що поняття

* Науковий керівник – Мазнев Г.Є., професор

взаємопов'язані, так як інвестування інвестиційної діяльності здійснюється за рахунок джерел фінансування, а фінансування звичайної діяльності може фінансуватися за рахунок інвестованих ресурсів в рамках інвестиційного проекту.

Крім того, фінансування та інвестування завжди мають джерела формування, здійснюються цілеспрямовано, для них характерний фактор часу та ризику, регламентуються нормативно-законодавчими актами.

Першочергова відмінність полягає в меті здійснення платежів. Метою фінансування є придбання ресурсів для забезпечення виробничого, інвестиційного, інноваційного процесів, а метою інвестування отримання прибутку чи соціального результату від використання об'єкту інвестування.

Відмінними також є принципи та функції даних процесів.

Функції фінансування:

1) розподільча – наявні фінансові ресурси розподіляються за напрямками та об'єктами використання;

2) регулююча – за допомогою фінансування регулюються виробничі процеси, спрямовуються кошти в ті напрямки, які потребують цього.

3) прогнозування – в процесі фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств плануються результати його діяльності та періоди надходження витрачання та надходження фінансових ресурсів;

4) координації — наявні та мобілізовані фінансові ресурси повинні спрямовуватися на досягнення цілей, визначених у стратегії розвитку підприємства;

5) інвестиційна — вільні фінансові ресурси спрямовуються в інвестиційну діяльність.

Функції інвестування:

1) розподільча — відбувається розподіл створеного суспільного продукту в його грошовій формі між окремими власниками, рівнями і сферами сільськогосподарського виробництва;

2) регулююча — контроль за процесами відтворення капіталу і підтримання темпів його росту;

3) інноваційна — прискорення науково-технічного прогресу, впровадження інновацій;

4) стимулююча. Інвестування спрямовано на оновлення основних засобів виробництва, на активізацію можливих резервів;

5) індикативна — інвестиції дозволяють контролювати рух до поставленої цілі, тобто виробити такі регулюючі механізми, що забезпечують стабільний розвиток.

Принципи фінансування:

1) платності — платежі за позиковий капітал визначаються умовами угоди, а за власний капітал підприємства — дивідендною політикою;

2) сезонності — залежить від циклу виробництва сільськогосподарської продукції;

3) цільового спрямування — удосконалення форм та методів оперативного управління виробничою та фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств, крім того кредит, як можливе джерело запозиченого фінансування надається позичальнику зазвичай на конкретну мету, а не тому, що в нього виникла нагальна потреба в коштах;

4) економії — застосовується на стадії фактичного використання коштів й проявляється у раціональному використанні трудових та матеріальних ресурсів, використанні новітніх ресурсозберігаючих технологій, підвищенні норм виробітку сировини та природних ресурсів тощо;

5) оптимального поєднання власних, кредитних та бюджетних коштів — полягає в тому, що під час визначення обсягу фінансування на всіх рівнях спочатку враховується наявність та можливість використання власних коштів або скорочення власних видатків, потім можливість отримання банківських кредитів та державних асигнувань.

Принципи інвестування:

1) максимізація прибутку, орієнтація на зростання капіталу;

2) мінімізація ризику — врахування можливих проявів внутрішнього та зовнішнього середовища та розробка заходів щодо їх нейтралізації;

3) відповідність стратегії;

4) врахування вартості капіталу;

5) диверсифікація — розробка нових видів продукції одночасно з освоєнням нових ринків;

6) управління проектами, програмою, портфелем;

7) детальне планування;

8) контролю — постійний моніторинг прийняття рішень;

9) ритмічність — інвестовані кошти надходять згідно затвердженого графіку та у встановленому обсязі.

Наступна відмінність полягає в видах діяльності, які обслуговують поняття, що досліджуються. Так, фінансування забезпечує фінансовими ресурсами операційну, фінансову, інвестиційну та надзвичайну діяльність сільськогосподарських підприємств, а інвестування спрямоване лише на інвестиційну діяльність підприємства. Згідно П(С)БО № 4 «Звіт про рух грошових коштів» під інвестиційною діяльністю слід розуміти придбання

та реалізація необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів; операційною діяльністю — основну діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю; під фінансовою діяльністю — діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства.

Суть поняття фінансування передбачає використання лише фінансових ресурсів, що включають високоліквідні активи підприємства. На відміну від фінансування при інвестуванні вкладення можуть здійснюватись не лише у вигляді фінансових ресурсів, а й у формі рухомого і нерухомого майна, фондів інструментів (передусім, цінних паперів), нематеріальних активів (майнові і немайнові права, патенти і ліцензії, товарні знаки, ноу-хау тощо).

За результатами проведено порівняння можемо зробити висновок, що інвестування — процес вкладення капіталу у всіх його видах на чітко визначений період з метою нарощення капіталу, отримання прибутку чи соціального ефекту, а фінансування — процес забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності фінансовими ресурсами з метою придбання необхідних ресурсів та досягнення поставлених цілей.

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ

***Євтушенко К.М., магістрант*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

З 1 січня 2011 року відбулися кардинальні зміни у системі державного пенсійного та соціального страхування, вступив в силу Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI від 08.07.2010 року.

З прийняттям даного закону спростилася система адміністрування внесків до пенсійного фонду та фондів соціального страхування. Замість чотирьох платежів до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування на випадок безробіття, Фонду соціального

*Науковий керівник – Прохвятилов Ю.Ф., к.е.н., доцент

страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонду соціального страхування від нещасного випадку сплачується один – єдиний соціальний внесок.

Введення єдиного соціального внеску принесло багато переваг для роботодавців та підприємців. Адаже не треба реєструватися у чотирьох державних установах, не треба сплачувати внески до цих установ чотири рази, не треба подавати чотири різних звіти, не треба стояти чотири різних черги для того, щоб здати ці самі звіти. Замість цього один єдиний платіж — єдиний соціальний внесок.

Слід звернути увагу, що діючі закони, що регулюють пенсійну систему та систему соціального страхування в Україні будуть діяти у частинах, що не суперечать закону про єдиний соціальний внесок.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування — консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Обліком платників єдиного внеску, забезпеченням збору та веденням обліку страхових коштів, контролем за повнотою та своєчасністю їх сплати, веденням Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування займається Пенсійний фонд України. Єдиний соціальний внесок сплачується саме на його рахунки. Потім ці суми розподіляються серед фондів соціального страхування.

Ставки єдиного соціального внеску для роботодавців встановлюються відповідно до класів професійного ризику виробництва, до яких віднесено платників єдиного внеску, з урахуванням видів їх економічної діяльності. Класів професійного ризику виробництва наведено аж 67 та відповідна ставка внеску становить від 36,76 % для першого класу до 49,7 % для 67 класу професійного ризику виробництва.

Для працівників, які працюють на підприємствах, у фізичних осіб – підприємців або у фізичних осіб, що забезпечують себе роботою самостійно на умовах трудового договору встановлюється ставка єдиного соціального внеску 3,6 %. Державні службовці сплачують внесок за ставкою 6,1 %.

Для підприємців на загальній системі оподаткування та

спрощенців встановлена однакова ставка внеску, що дорівнює 34,7 % бази оподаткування.

Для підприємців на загальній системі оподаткування базою оподаткування є сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб, та сума доходу, що розподіляється між членами сім'ї фізичних осіб – підприємців, які беруть участь у проведенні підприємницької діяльності. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за кожен місяць, у якому отримано дохід (прибуток).

Для підприємців на спрощеній системі оподаткування базою оподаткування є сума, що визначається такими платниками самостійно для себе та членів сім'ї, які беруть участь у провадженні ними підприємницької діяльності, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за кожен місяць.

Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Мінімальний страховий внесок визначається розрахунково як добуток мінімального розміру заробітної плати на розмір внеску, встановлений законом.

Проте, якщо звернути увагу на ставки, які встановлюються, наприклад, для підприємців на спрощеній системі оподаткування, то знову збільшується сума, яку підприємець повинен сплачувати щомісяця.

ЄСВ має бути сплачений під час виплати доходу та не пізніше 20 числа місяця, що настає за базовим звітним періодом. Тобто, якщо до 2011 року підприємства в обов'язковому порядку сплачували внесок до ПФУ не пізніше 20 числа, а решту внесків — під час виплати зарплати, то з 2011 року відповідно до п. 8 ст. 9 Закону №2464-VI до 20 числа треба сплачувати вже повну суму ЄСВ, яка складається із суми і нарахувань, і утримань!

Та є одна особливість щодо сплати внесків, а саме: для кожного виду нарахувань сум єдиного внеску визначений окремий рахунок, на який проводиться перерахування, і тільки при перерахуванні коштів на відповідні рахунки можливе зарахування нарахованих сум єдиного внеску.

Як показала практика, відповідальність бухгалтера за

перерахування коштів на відповідні рахунки є значною, тільки від їх компетентності та уваги залежить як кількість застосованих фінансових санкцій, так і притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб за несвочасну сплату єдиного соціального внеску.

Розглянемо правомірність застосування фінансових санкцій до платника єдиного соціального внеску, якщо той перерахував платіж на неналежний рахунок.

Ураховуючи, що рахунки для зарахування ЄСВ відкрито в розрізі категорій платників (а їх чимало) та класів професійного ризику виробництва, перераховувати внесок на «неправильний» рахунок неважко. Тому на практиці нерідко виникають ситуації, коли ЄСВ, утриманий з лікарняних за ставкою 2 %, потрапляє на рахунок, призначений для сплати ЄСВ із зарплати за ставкою 3,6 % тощо.

Виявивши таку помилку, роботодавець повинен подати заяву до органу Пенсійного фонду з проханням переказати помилково перераховані суми ЄСВ на належний рахунок. На підставі заяви роботодавця орган Пенсійного фонду повинен перерахувати зазначені суми на відповідний рахунок не пізніше наступного робочого дня надходження заяви.

У ст. 25 Закону №2464-VI таке порушення, як перерахування ЄСВ на неналежний рахунок, та відповідно штраф за нього не передбачено. Водночас, органи Пенсійного фонду вважають правомірним застосування в такому разі штрафу, передбаченого п. 2 ч. 11 ст. 25 Закону №2464-VI, який накладається на платника за несплату або несвочасну сплату ЄСВ у розмірі 10 % своєчасно несплачених сум, та пені в розмірі 0,1 % суми недоплати за кожний день прострочення платежу.

Таким чином, навіть якщо страхувальник-роботодавець сплатив вчасно ЄСВ, але помилково перерахував його на неналежний рахунок, то йому загрожують фінансові санкції.

На наш погляд, це, щонайменше, несправедливо, оскільки суми ЄСВ було перераховано до органу Пенсійного фонду і фактично недоплати у страхувальника не виникло. А покарано його буде так само, як і тих страхувальників, які зовсім не перерахували ЄСВ або перерахували його з порушенням строків. Але ураховуючи наявність роз'яснень, наведених у Листі Пенсійного фонду України від 06.09.11 р. № 18726/03-2, довести відсутність порушення норм Закону №2464-VI у разі перерахування ЄСВ на неналежний рахунок можна буде тільки в суді. Тому рекомендуємо бути уважними при перерахуванні сум нарахованого та утриманого ЄСВ на відповідні рахунки.

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Єрмакова М.В., магістрант,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені П. Василенка*

У 2010 р. Верховною Радою України прийнято Податковий кодекс України (надалі – ПКУ) [1]. Попри стабільний характер відпрацьованості цілої низки механізмів оподаткування, цим документом вводиться ряд нових положень, зокрема тих, які стосуються податку на доходи фізичних осіб. Відтак, актуальним постає питання дослідження впливу цих новацій на функціонування податку на доходи фізичних осіб, його вкладу у формування доходів бюджету.

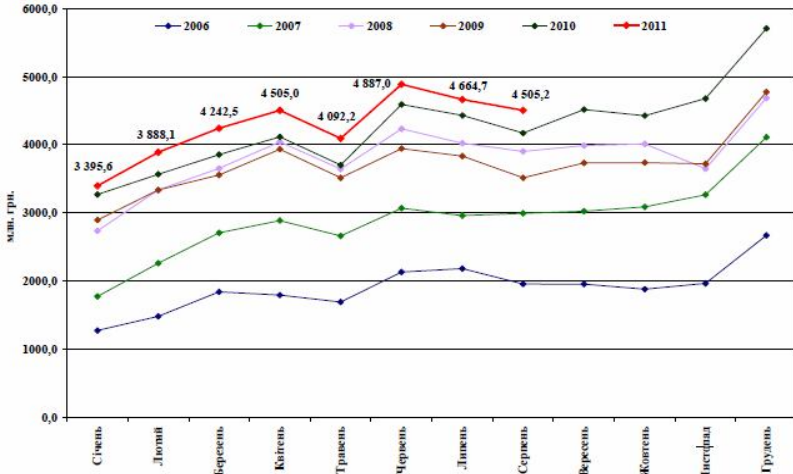

Рис. 1. Динаміка щомісячних надходжень податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів у 2006-2011 рр.

За своїм фіскальним значенням ще донедавна податок не займав основних позицій, що обумовлювалося недосконалістю його фіскального механізму, низьким рівнем доходів більшості громадян та неготовністю платників до сплати податку внаслідок недовіри щодо ефективного використання податків державою [2].

* Науковий керівник — Веретельник Н.І.

Проте останнім часом, за даними рис.1, протягом 2006-2011 рр. спостерігається динаміка до збільшення суми надходжень від податку на доходи фізичних осіб з 1,3 млрд. грн. у січні 2006 року до 4,5 млрд. грн. у серпні 2011 року [3].

У структурі ПДФО надходження з доходів найманих працівників протягом 2004-2010 рр. склали близько 90 % та забезпечували основну складову надходжень від податку (рис.2). Таким чином, основними платниками податку на доходи фізичних осіб є наймані працівники, які сплачують податок із своєї заробітної плати, тоді як на оподаткування інших видів доходів припадає зовсім незначна частка, яка не відіграє суттєвої ролі у цілісній структурі даного податку.

Основна новація ПКУ щодо справляння ПДФО стосується:

— введення терміну «податкової знижки» замість «податкового кредиту»;

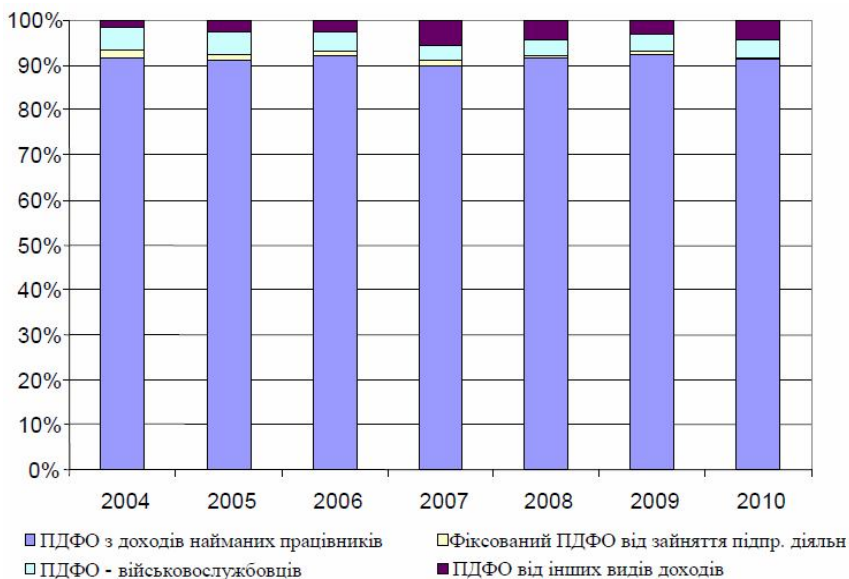

Рис. 2. Структура надходжень від ПДФО протягом 2004 - 2010 р., %

— присвоєння податковому агенту офіційного статусу платника податку, що автоматично посилює його відповідальність щодо

нарахування, утримання та сплати податку на доходи фізичних осіб до бюджету;

— запровадження єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування як консолідованого страхового внеску, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

— зменшення податкового навантаження на доходи фізичних осіб з 4,1 %–4,6 % до 3,6 % (табл. 1).

Таблиця 1

Утримання з доходів фізичних осіб

До прийняття ПКУ		Після прийняття ПКУ	
Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування	2%	Єдиний соціальний внесок	3,6%
Збір на обов'язкове соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності	0,5%-1%		
Збір на обов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття	0,6%		
Збір до фонду соціального страхування від нещасних випадків	1%		
Усього утримань	4,1%-4,6%	Усього утримань	3,6%

— введення помірно прогресивної шкали, що відображає пряму залежність розміру податку від отриманого доходу і більш точно відбиває економічну сутність податку на доходи фізичних осіб. Так, базова ставка податку не змінилася і складає 15%. Якщо загальна сума отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік», ставка податку становить 17 % для суми перевищення з урахуванням податку, сплаченого за ставкою 15 %;

— зрівняння у правах щодо оподаткування доходів резидентів та нерезидентів, отже можна очікувати підвищення економічної активності нерезидентів на території України;

Література.

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.

2. Мельник В.М. Фіскальна ефективність податку з доходів фізичних осіб в Україні : можливості зростання / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 38-41.

3. Щомісячний моніторинг основних індикаторів бюджетної та банківської систем України станом на 01.09.2011:ІБСЕД – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/2011_08_bank&budget_new_ukr.pdf.

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Заєць С.В., магістрант*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Діяльність кожного підприємства передбачає наявність засобів виробництва та відповідних матеріальних умов. Вони є одним з найважливіших елементів продуктивних сил, визначають їх рівень. Основною передумовою здійснення будь-якого виробничого процесу є наявність відповідних засобів праці. В сучасних умовах їх питома вага становить від 35 % до 70 % активів, їх склад і структура визначають вид діяльності та виробничу потужність підприємства.

Амортизаційні відрахування є одним з найважливіших джерел фінансування відтворення основних засобів, що дозволяє їх оновляти і підвищувати технічний рівень, а від цього залежить конкурентоспроможність виробленої продукції.

Питання амортизації основних засобів посідають важливе місце

* Науковий керівник – Прохвятилов Ю.Ф., к.е.н., доцент

як у державній політиці оподаткування підприємств, так і в процесі управління самих підприємств. Для досягнення стабільності економічного розвитку країни та зростання конкурентоспроможності продукції національних виробників, державна політика має заохочувати оновлення машин, обладнання й транспортних засобів підприємств, стимулювати інвестиції для забезпечення їх сучасною технікою та технологією. Тому в розвинених країнах амортизаційна політика передбачає не тільки фіскальні, але й регулюючі та стимулюючі функції.

Амортизаційна політика поєднує в собі широке коло взаємопов'язаних питань, які характеризують економічну сутність амортизації, відображають управління амортизаційними відрахуваннями. Її основними складовими є визнання, класифікація, розподіл за групами, облік і вартісна оцінка основних засобів; порядок змін первинної й балансової вартості основних засобів і визначення їх справедливої вартості; методи, норми та порядок нарахування амортизації й використання амортизаційних відрахувань; практичне застосування окремих положень у разі зміни очікуваних економічних вигод від використання тих чи інших об'єктів основних засобів; створення реального ресурсу підприємств для відшкодування зносу їх основного капіталу і фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань процесу відтворення та ін.

Слід зазначити, що особливість амортизації виявляється в тому, що вона виконує свої функції тільки за умов безбитковості підприємства, тобто необхідне реальне надходження коштів підприємству в розмірі, не менше визначеної собівартості продукції, частина з яких буде джерелом створення амортизаційного фонду, що використовуватиметься на просте відтворення основних засобів.

Наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. № 1591 «План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» затверджено застосування позабалансового рахунка 09 «Амортизаційні відрахування».

На цьому рахунку ведеться облік надходження та використання амортизаційних відрахувань. Збільшення залишку на рахунку 09 «Амортизаційні відрахування» (надходження) відбувається на суму нарахованої амортизації необоротних активів. Зменшення залишку на рахунку 09 відображається на суму використаної амортизації на капітальні інвестиції, на погашення отриманих на капітальні інвестиції позик тощо. При визначенні суми використаних амортизаційних

відрахувань не враховуються капітальні інвестиції, здійснені за рахунок бюджетних інвестиційних асигнувань, цільових коштів, внесків до статутного (пайового) фонду (капіталу) підприємства тощо.

Але нарахування амортизації не означає акумулювання коштів. Якщо б акумулювання коштів, призначених для відновлення основних засобів, здійснювалося на позабалансовому рахунку 09 «Амортизаційні відрахування», то в такому випадку дана процедура не відповідала б основним принципам бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, як достовірність і обачність. Адже при цьому підприємство, вилучаючи кошти з балансу на позабалансовий рахунок, штучно занижуватиме вартість своїх активів.

Відтворення основних засобів — це процес їх безперервного поновлення (відновлення). Відтворення буває просте та розширене. Просте відтворення основних засобів — це їх відновлення в тому самому обсязі, у якому вони були зношені та вибули. Воно здійснюється шляхом заміни окремих зношених частин основних засобів, шляхом ремонтів або придбання нових засобів на заміну зношених. Головним джерелом простого відтворення основних засобів в умовах ринкових відносин є амортизаційні відрахування.

Розширене відтворення — це таке відтворення, яке передбачає розширення діючих основних засобів за рахунок збільшення їх кількості та поліпшення або придбання більш продуктивних та економічних основних засобів. Розширене відтворення може здійснюватися у вигляді нового будівництва, технічного переозброєння, реконструкції або розширення діючих підприємств, модернізації обладнання або його придбання тощо. Основним джерелом розширеного відтворення основних засобів в умовах ринкових відносин та самофінансування підприємств є прибуток.

Як свідчать статистичні дані, обсяги амортизаційних відрахувань сільськогосподарських підприємств за останні роки суттєво скоротилися. Пояснюється така ситуація багатьма причинами. З одного боку, це неправильна оцінка вартості об'єктів основних засобів. Проблема здійснення реальної та економічно обґрунтованої оцінки вартості об'єктів основних засобів була важливою за всіх часів. Але особливої актуальності вона набула останніми роками у зв'язку з реформуванням аграрного сектору економіки та пов'язаним з цим паюванням майна колишніх КСП, зокрема, основних засобів, коли їхня вартість, як база для нарахування амортизації, при розпаюванні була значно занижена. З іншого боку, це користування необґрунтованими для сучасних умов методиками нарахування

амортизації основних засобів. Таким чином, через зазначені вище причини склалася ситуація, коли суми амортизаційних вирахувань є мізерними, а амортизація перестала виконувати одну із головних своїх функцій — функцію відтворення.

Отже, для відновлення відтворювальної функції амортизаційних вирахувань доцільно для нарахування амортизації визначати реальну залишкову вартість основних засобів. Здійснювати це необхідно шляхом переоцінки, тобто доведення залишкової вартості до рівня справедливої. Адже достовірна оцінка є запорукою нарахування реальних сум амортизаційних вирахувань, що мають у свою чергу, забезпечити просте відтворення основних засобів. Також необхідно мобілізувати кошти на відтворення основних засобів шляхом створення амортизаційного фонду. Так, після одержання від покупців чи замовників коштів за реалізовану продукцію, товари чи надані послуги потрібно суму амортизаційних вирахувань включити до амортизаційного фонду, призначеного для капіталовкладень.

У цілому формувати ефективну амортизаційну політику, спрямовану на сприяння процесу відтворення основних засобів, необхідно на двох рівнях: на рівні держави й на рівні конкретних підприємств. Тому з метою повернення амортизації втраченої останніми роками відтворювальної функції, сільськогосподарським підприємствам доцільно скористатися поданими вище пропозиціями, а на державному рівні в межах правового регулювання процесу інвестування необхідне відповідне законодавче й методичне забезпечення.

АНАЛІЗ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

*Ілляшенко К.В., к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет*

Взаємозв'язок економічного аналізу та звітності бюджетних установ відбувається за рахунок руху інформаційних потоків підприємства. Так бухгалтерська звітність є формою збирання, узагальнення та підсумовування інформації, а економічний аналіз – процесом оцінки інформації.

До найбільш важливих показників діяльності бюджетних установ варто віднести:

- обсяг бюджетного фінансування;
- витрати за бюджетом;
- доходи від надання платних послуг;
- витрати, пов'язані з наданням платних послуг;
- прибуток (збиток) від надання платних послуг.

Кожен етап алгоритму дослідження фінансового стану бюджетної установи аналізується як самостійний блок, що вимагає більш глибокої деталізації та обробки. Результати, отримані на окремих етапах, можуть бути економічно значимі, як самі по собі, так і для використання у якості вихідних даних для подальшого аналізу.

Бюджетні установи, будучи розпорядниками засобів, не мають у своєму володінні грошових коштів, усі вони зосереджені на єдиних спеціальних рахунках. Доступ до цих рахунків бюджетні установи одержують тільки через використання особових рахунків, які вони відкривають у фінансових органах. Таким чином, замість рахунків обліку коштів у бюджетних установ є рахунки внутрішніх розрахунків з органами, що організують виконання бюджету. Бюджетні установи ведуть роздільний облік по кожному з основних джерел фінансування, під якими маються на увазі бюджетне фінансування, доходи від надання платних послуг, цільові та безоплатні надходження.

Аналіз діяльності бюджетної установи розпочинається з огляду її звітності.

Основною формою звітності кожної організації є баланс. Баланс бюджетної установи (ф.№1) – це звіт про стан засобів установи, що відображає її активи, капітал та зобов'язання у синтезованому вигляді на певну дату. Він не має за мету розкриття інформації про фінансовий стан установи, а розкриває забезпечення контролю та аналізу використання коштів загального та спеціального фондів [1, с.64]. Тому джерелом аналізу фінансового стану бюджетної установи є кошторис.

Кошторис – це фінансово-плановий акт, який визначає обсяг, цільовий напрямок і поквартальний розподіл асигнувань, що забезпечують функціонування бюджетних установ і організацій. Він є планом фінансування установ і витрат бюджетних коштів. Кошторис діє в плані фінансового року – з 1 січня по 31 грудня.

Кошториси підрозділяються на індивідуальні та зведені.

Індивідуальні кошториси, містять витрати та доходи тільки однієї установи та дозволяють урахувати всі особливості її призначення, характеру та масштабу діяльності. При складанні кошторису крім контрольних цифр бюджетна установа керується

нормативами витрат (розміри витрат на розрахункову одиницю встановлені компетентними органами).

Кошторис бюджетної установи складається й підписується керівником і головним бухгалтером, і направляється у вищестоящу організацію, де включається у якості складової частини до зведеного кошторису цієї організації. У свою чергу зведені кошториси включаються складовою частиною у видаткову частину відповідного бюджету. Щомісяця, щокварталу, після закінчення року, бюджетні установи формують Звіти про виконання кошторису (ф.№2). Необхідно також виділити, що із всіх складових витрат кошторису, головною є стаття оплати праці [2, с.52].

Бюджетні установи, як правило, не мають доходів, а мають лише відповідні витрати, які фінансуються за рахунок бюджету та позабюджетних фондів органів державної влади або місцевого самоврядування. Але бувають ситуації, коли бюджетна установа має значні доходи.

Сутність кошторисно-бюджетного фінансування полягає в тому, що державні й муніципальні установи невиробничої сфери, що не мають своїх доходів, всі свої витрати діяльності покривають за рахунок бюджету на основі фінансових планів – кошторисів витрат. Обсяг необхідних витрат відповідно до кошторисів закріплюється в бюджетах усіх рівнів.

Кошторисно-бюджетне фінансування – це безповоротна та безоплатна видача коштів на основі загальних принципів фінансування. Однак йому властиві і спеціальні принципи, такі як видача коштів на забезпечення діяльності установ і організацій з бюджету, що відповідає їхній підпорядкованості; видача коштів відповідно до програм і планів економічного та соціального розвитку на кожний бюджетний рік і в міру їхнього виконання; планування та фінансування на основі економічних нормативів, науково обґрунтованих із застосуванням технічних норм або на конкурсній основі з вибором пріоритетних напрямків і контрактного виконання при дотриманні режиму економії.

Аналіз фінансових результатів бюджетної установи здійснюється на підставі Звіту про результати фінансової діяльності (ф.№9), у якому відображаються результати за звітний рік. У звіті відображаються операції, проведені за доходами або видатками бюджетної установи, або операції, наслідками яких є збільшення або зменшення доходів або видатків бюджетної установи.

На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що

найбільш інформативним для аналізу діяльності бюджетних установ є кошторис та звіти по його виконанню. Однак це не зменшує інформаційної цінності інших форм звітності, аналіз яких дозволить більш детально дослідити стан організації.

Література.

1. Ткаченко І.Т. Звітність бюджетних організацій: Навч. Посібник / І. Т. Ткаченко / К.: КНЕУ, 2006. – 216 с.

2. Гуцалюк Л. Про аналіз кошторису бюджетної установи / Л. Гуцалюк // Фінансовий контроль. – 2009. – №6. – С.51-53.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Калашикова Т.В., к.е.н., докторант,
ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*

Сільське господарство — практично єдина галузь, яка не постраждала внаслідок фінансово-економічної кризи. Протягом останніх п'яти років сільськогосподарське виробництво приносить прибуток, величина якого збільшилася з 6,85 млрд. грн. у 2007 р. до 17,09 млрд. грн. у 2010 р., а частка збиткових господарств становила відповідно 28 % та 30,7 %. За попередніми оцінками органів державної статистики, у 2011 р. галузь закінчила рік з прибутком у розмірі 14,7 млрд. грн., а питома вага збиткових підприємств скоротилася до 14,9 %. Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств визначається надзвичайно широким колом чинників, одним з яких є державна підтримка, від обсягів, об'єктів та механізму застосування якої у значній мірі залежать показники та фінансові результати діяльності агроформувань.

Нами було систематизовано дані щодо державної підтримки та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні та Харківській області у 2009-2010 рр. (таблиця). Згідно з наведеними в таблиці даними, спостерігається нарощування обсягів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а його темпи по країні (60 %) значно випереджають показники по Харківській області (40 %). При цьому лівова частка коштів підтримки формується за рахунок спеціальних режимів оподаткування ПДВ, тоді як питома вага бюджетної підтримки скорочується. Зокрема, у Харківській області

вона зменшилася за два роки з 15,8 % до 14,6 %; в цілому по країні – навпаки, зростає з 24 % до 28,6 %. Слід зазначити, що в період економічного зростання (протягом 2000-2008 рр.), частка бюджетних коштів в структурі державної підтримки агроформувань збільшилася з 19 % до 58 %, внаслідок кризи (2009-2010 рр.) відбулося її суттєве скорочення.

Таблиця

Показники державної підтримки та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України та Харківської області у 2010-2011 рр.*

Показники	Україна		Харківська область	
	2009	2010	2009	2010
Отримано коштів-всього, млн. грн.	2775,2	4379,4	169,2	235,1
у т.ч. за рахунок бюджетних дотацій –всього, млн. грн.	666,7	1252,4	26,7	43,2
з них у рослинництві	176,8	429,2	2,6	14,9
у тваринництві	196,6	264,9	10,8	16,9
за іншими напрямками підтримки	293,3	558,3	13,3	2,4
за рахунок ПДВ, млн. грн.	2108,5	3127,0	142,5	200,9
з них у рослинництві	1124,8	1637,1	116,7	152,8
у тваринництві	983,7	1490,0	25,8	48,1
Фінансовий результат, млн. грн.	7678,8	17177,3	299,6	521,9
Скорегований на розмір підтримки фінансовий результат, млн. грн.	4903,6	12797,9	130,4	286,8
Рівень рентабельності усієї діяльності, %	9,0	17,2	5,7	8,4
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	15,8	24,7	11,2	17,6
Частка збиткових підприємств, %	30,1	29,5	35,5	37,5

*Джерело: складено автором за даними офіційного сайту Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Ефективність державної підтримки у значній мірі визначається цільовим характером використання виділених коштів. Якщо в цілому по країні розподіл між програмами підтримки здійснюється більш рівномірно: на підтримку продукції рослинництва направлено 47 %, тваринництва – 40 %, за іншими напрямками – 13 % державних коштів, то у Харківському регіоні лівову частку коштів спрямовано на підтримку виробництва продукції рослинництва – 71 %, тоді як на підтримку продукції тваринництва та за іншими програмами використано відповідно лише 28 % та 1 % фінансування. Слід зазначити, що показники ефективності діяльності сільгоспідприємств в області значно відстають від загальних по країні: рівень рентабельності усієї діяльності у 2010 р. становить 8,4 %, тоді як по країні – 17,2 %, рівень рентабельності операційної діяльності відповідно 17,6 % проти 24,7 %. Як бачимо, величина прибутку, отриманого господарствами, в цілому по країні збільшилась з 7,7 до 17,2 млрд. грн., або у 2,2 рази. При цьому скорегований на величину державної підтримки фінансовий результат зріс у 2,6 рази (з 4,9 до 12,8 млрд. грн.). Сільгоспідприємства Харківської області наростили обсяги прибутку на 70 %, або на 222 млн. грн., а без урахування отриманої підтримки фінансовий результат збільшився зі 130 до 287 млн. грн., або у 2,2 рази. Знаковим, на наш погляд, є той факт, що протягом 2000–2008 рр. сільськогосподарські підприємства отримували позитивний фінансовий результат лише завдяки фінансовим преференціям від держави, тоді як починаючи з 2009 р. сума отриманого прибутку перевищує направлені на підтримку кошти.

Отже, підводячи підсумок, можемо стверджувати, що сільськогосподарські підприємства в країні та Харківській області, навіть у післякризовий період здійснюють ефективну діяльність, а величина отриманого прибутку є результатом дії як ринкових чинників, так і цілеспрямованих дій держави щодо фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Формування механізму державної підтримки слід здійснювати з урахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на організацію виробничих процесів в аграрних підприємствах та кон'юнктури аграрного ринку, виходячи із сучасних підходів щодо ролі та призначення самої державної підтримки в ринкових відносинах.

Зміщення формування державної підтримки в бік податкових пільг та скорочення частки бюджетного фінансування набагато зменшує прозорість процесу прийняття рішень щодо виділення та цільового використання обмежених державних ресурсів.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В КРУГООБОРОТІ КАПІТАЛУ

*Каменська Т.Г., к.е.н., доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Основним призначенням підприємств сфери матеріального виробництва є виробництво необхідної для суспільства продукції. Для забезпечення безперерійності виробництва повинні здійснюватись процеси постачання необхідними засобами і предметами праці та процеси реалізації створеного продукту. Всі ці процеси – постачання, виробництво, реалізація постійно змінюють один одного, внаслідок чого відбувається кругообіг капіталу на підприємстві. Характер руху капіталу частково обумовлений інвестиціями. Якщо ми маємо справу з інвестуванням засобів у капітальні вкладення, то основний капітал буде представлений придбаними (побудованими) основними засобами і нематеріальними активами. Якщо інвестування засобів здійснюється у формі довгострокових фінансових внесків, то основний капітал може бути сформований у процесі реалізації спільної діяльності.

Кругообіг капіталу детально розглянуто в працях таких економістів як Ф. Кене, К. Маркса та ін. Відображення в бухгалтерському обліку кругообіг капіталу досліджувалось такими вітчизняними і зарубіжними вченими як В. П. Астахов, А. Бикова, Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малюга, Я. В. Соколов, Ю. Ю. Корольов, В. Г. Макаров, І. В. Малишев, В. Г. Швець, І. Й. Яремко та ін. Наукові результати їх досліджень досить активно використовуються в науці та навчальному процесі, але тема залишається актуальною, зважаючи на необхідність сучасного погляду на кругообіг капіталу, враховуючи економічні реалії.

Різноманіття напрямів вчення про капітал дозволили логічно визначити відношення цієї категорії капіталу до господарюючого суб'єкта. Тому варто виділити три напрями, які характеризують капітал: 1) капітал як сукупність ресурсів чи виробничих потужностей господарюючого суб'єкта, які є універсальним джерелом його доходів. Ця характеристика в економічній літературі одержала назву «фізична концепція капіталу як квінтесенція економічного підходу»; 2) капітал як частка засновників власників підприємства, розміщена в її активах («фінансова концепція капіталу як квінтесенція бухгалтерського

підходу»); 3) капітал як сукупність довгострокових джерел фінансування господарюючого суб'єкту («модифікована фінансова концепція капіталу як квінтесенція обліково-аналітичного підходу»).

Специфіка руху основного капіталу стосовно до сегментів бізнесу може бути розглянута за наступними напрямками: 1) напрям – інвестиційна діяльність: капітальні вкладення (будівництво, придбання основних засобів) з метою збільшення основного капіталу; 2) напрям – фінансова діяльність: довгострокові вкладення в цінні папери; вкладення в спільну діяльність з метою формування спільного основного капіталу та його збільшення; в статутні капітали інших організацій (консолідація капіталу); 3) напрям – операційна діяльність: прибуткові вкладення в матеріальні цінності (фінансовий лізинг) з метою збільшення доходу.

Концепція підтримки капіталу є тією базою, на основі якої створені теоретичні та методичні підходи до інвестування коштів в основний капітал. Згідно того, як класифікується основний капітал для відображення його в якості активів балансу, визначаються напрями інвестування коштів в ці частини основного капіталу. Інформація про інвестиції в основний капітал, що формується в бухгалтерському обліку та звітності, потребує особливого методичного підходу при її інтерпретації для використання в управлінні основним капіталом. Тому важливим фактором, що впливає на структуру інвестицій в основний капітал, є інвестиційна політика, яка впливає на протікання *кругообороту капіталу*. Від її змісту та процедури реалізації залежить система показників, яка може і повинна відображатися у звітності для характеристики основного капіталу та інвестицій в основний капітал.

Викладені вище теоретичні та методологічні проблеми, від вирішення яких залежить зміст категорії «основний капітал», дають можливість сформулювати концепцію обліково-аналітичного інструментарію для управління інвестиціями в кругообороті капіталу. Ця модель містить чотири взаємопов'язаних блоки, що відображають обліково-аналітичну інформацію формування і руху основного капіталу в процесі інвестиційної діяльності. До них відносяться:

1. *Інвестицій в основний капітал*. В даному блоці розглядаються цілі та завдання інвестиційної політики організації і положення облікової політики, пов'язані з відображенням руху основного капіталу в бухгалтерському обліку та звітності. *Інвестиції є найважливішою умовою кругообороту капіталу на підприємстві.*

2. *Обліковий інструментарій*. Цей блок включає елементи, які можна

вважати критеріями формування інформації (або виду обліку) для відображення інвестицій в основний капітал. До цих елементів відносяться: 1) бухгалтерська класифікація елементів основного капіталу; 2) оцінка (способи оцінки) основного капіталу, що відображається показниками активу балансу; 3) визнання витрат, пов'язаних з обслуговуванням основного капіталу: відновленням (реконструкцією, модернізацією, капітальним ремонтом) основних засобів; 4) робочий план рахунків для відображення елементів основного капіталу та його джерел в активі і в пасиві балансу; 5) внутрішня звітність про ефективність використання основного капіталу, взаємопов'язана із звітом про рух грошових коштів.

3. *Оцінка грошових потоків.* Цей блок містить інформацію, на базі якої формуються обліково-аналітичні показники забезпечення інвестицій в основний капітал. Грошовий потік – це сукупність розподілених у часі обсягів надходжень і вибуття грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності організації.

4. *Аналітичний інструментарій.* Аналіз грошових потоків спрямований на формування інформації про достатній обсяг коштів, а також для підтримки їх збалансованості в часі. До завдань аналізу грошових потоків організації відносяться: оцінка оптимальності обсягів грошових потоків підприємства; оцінка оптимальності грошових потоків за видами господарської діяльності; оцінка складу, структури, напрямів руху грошових коштів; оцінка динаміки потоків грошових коштів; виявлення та вимірювання впливу різних чинників на формування грошових потоків; виявлення та оцінка резервів поліпшення використання грошових коштів; розробка пропозицій щодо реалізації резервів підвищення ефективності використання грошових коштів. Як показує практика, українські підприємства надають перевагу відображенню інформації про рух грошових коштів у формі № 3, використовуючи прямий метод.

Таким чином, господарські процеси, які відбуваються на підприємстві, взаємопов'язані та взаємообумовлені, оскільки вони уособлюють загальний рух капіталу в процесі його відтворення. Важливим фактором, що впливає на структуру інвестицій в основний капітал, є інвестиційна політика, яка впливає на протікання *кровообороту капіталу*. Від її змісту та процедури реалізації залежить система показників, яка може і повинна відображатися у звітності для характеристики основного капіталу та інвестицій в основний капітал.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Кіданова Н.Б., к.н.з держ.упр., доцент,
Євтушенко Т.А., студентка,
Харківський національний технічний університет
сізьського господарства ім. П. Василенка*

Динамічні зміни в економіці України останнього десятиріччя обумовили потребу модернізації національної системи фінансово-економічного контролю, її адаптації до ринкового середовища сьогодення внаслідок чого в Україні відбулося становлення і подальший розвиток нової підсистеми фінансово-економічного контролю – аудиту.

Сучасний ринок аудиторських послуг України перебуває на стадії свого становлення. Як результат – на практиці має місце недооцінка можливостей аудиту, відсутність кваліфікованих кадрів, недосконала нормативно-правова база регулювання аудиторської діяльності, а бурхливий розвиток комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій викликав необхідність визначення шляхів створення ефективної методики аудиту в комп'ютерному середовищі.

Питанню використання комп'ютерної техніки і програм в аудиті та бухгалтерському обліку приділяють увагу багато науковців: П. Саблук, М. Дем'яненко, В. Давидов, В. Рудницький, Ф. Бутинець, М.Ф. Кропивко, Л. Шатковська, О. Петрик, Б. Одинцов, Е. Аренс, Дж.К.Лоббек, Р. Адамс, Дж. Робертсон та інші. Аналіз результатів досліджень присвячених цим питанням дозволив зробити висновок, що поглибленого вивчення потребує сфера використання комп'ютерної техніки в аудиті, оскільки науковці оцінюють її порізно. Деякі автори вважають, що застосовувати ЕОМ необхідно лише у випадках здійснення складних економіко-математичних розрахунків при застосуванні в аудиторському контролі економічного аналізу, статистичних розрахунків і економіко-математичних методів (на технічній базі ЕОМ), що підвищує наукову достовірність аудиту і його ефективність у раціональному господарюванні в умовах ринкових відносин. Інші вчені (Е.Аренс та Дж.К.Лоббек) вказують, що програму комп'ютерного аудиту можна використовувати при виконанні широких аналітичних процедур, як додатковий спосіб аудиторського тестування[1,3].

Ціль роботи – розглянути та проаналізувати стан аудиту в Україні в умовах широкого застосування комп'ютерних технологій.

У зв'язку з широким застосуванням обчислювальної техніки, комп'ютерних інформаційних мереж та систем у бізнесі та бухгалтерському обліку перед аудиторами постало завдання пристосування технології своєї роботи або навіть значної її зміни з використанням спеціальних методів і комп'ютерних програм при проведенні аудиту фінансової звітності підприємств, які застосовують автоматизовані фінансово-облікові системи. У світовій практиці аудиту питанням застосування інформаційних технологій приділяють значну увагу, зокрема, професійні організації. Про це свідчить постійне оновлення (з інтервалом в 1-2 роки) фактично всіх Міжнародних стандартів аудиту, що видаються Міжнародною федерацією бухгалтерів, в яких найбільших змін зазнають саме стандарт і положення про Міжнародну аудиторську практику, що стосуються комп'ютеризації аудиту[4]. В офіційному українському виданні Міжнародних стандартів аудиту 2004 р., яке діяло на території України, також містились положення, що стосувалися інформаційних технологій.

Загалом програмне забезпечення аудиту базується на комп'ютерних програмах (пакетах програм, утилітах), які можуть використовуватись як обліковий інструмент для обробки даних, сортування, створення і виведення файлів.

Аудит за допомогою комп'ютерних систем використовується для різноманітних процедур перевірки: тестування результатів обробки інформації в системі обліку клієнта; аналітичного огляду процедур для виявлення нестандартних випадків; доступу до файлів даних і бібліотек; тестування на відповідність нормативних засобів і систем управління, бухгалтерського обліку і контролю [1].

Кожна аудиторська фірма (аудитор) при створенні автоматизованої системи для проведення аудиту на етапі його планування змушена обирати відповідну комп'ютерну програму. Тобто перед спеціалістами постає питання вибору програми аудиту, яка б найкраще відповідала потребам конкретного підприємства. Це є важливим етапом, оскільки після поділу програмного забезпечення за певними категоріями на групи можна ставити вимоги до програм та порівнювати їхні функціональні можливості.

На сьогоднішній день ринок прикладних програм досить

різноманітний і неоднорідний, що є результатом впливу трьох основних факторів: постійно зростаючі вимоги до споживачів, кон'юнктурний світогляд більшості розробників, нестійке нормативно-правове середовище [2].

Практика свідчить, що при проведенні аудиту використовуються існуючі програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансово-господарської діяльності та інші спеціальні програми.

Слід звернути увагу на те, що вітчизняні аудитори в більшості використовують прикладні програми (електронні таблиці Excel, Lotus 1-2-3, SuperCalc) для виконання аналітичних процедур, але, на відміну від зарубіжних колег, розрахунки проводяться переважно на завершальній стадії аудиту.

В даний час аудиторам у своїй роботі часто доводиться зустрічатися з автоматизованими системами обліку. Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливають на організаційну структуру підприємств, процедури і методи проведення аудиту. При проведенні аудиту необхідно враховувати такі особливості: рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку, наявність методик проведення аудиту на підприємстві, доступність облікових даних, складність існуючої автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту. Однією з бухгалтерських програм, яка широко використовується на українських підприємствах, є система, розроблена російськими програмістами "1С: Підприємство. Конфігурація "Бухгалтерський облік для України", призначена для підприємств, які займаються виробництвом, торгівлею, посередництвом, наданням послуг тощо. В ній реалізована стандартна методологія бухгалтерського і податкового обліку для госпрозрахункових операцій відповідно до законодавства України. Методологія обліку відповідає стандартам ведення бухгалтерського обліку.

Спеціалісти в сфері комп'ютеризації та автоматизації на сьогоднішній день розробили вітчизняний продукт "БЕСТ ЗВІТ", призначений для автоматизації процесів підготовки, передачі-прийому, обробки і накопичення звітних документів між організаціями (відомствами). Функціонально система складається із двох незалежних модулів (АРМів): АРМ підготовки даних та АРМ збору і обробки інформації.

АРМ підготовки даних призначений для формування звітних

документів, їх перевірки і передачі в АРМ збору і обробки. Він реалізує наступні функції: формування і ведення реєстру форм (бланків) звітних документів; формування звітних документів інтерактивному режимі з використанням різних перевірок, які слідкують за можливими помилками на етапі підготовки документів; формування звітних документів на основі імпорту електронних даних із будь-яких автоматизованих систем обробки інформації; перевірка коректності заповнення звітних документів; формування пакетів електронної звітності для передачі в АРМ збору і обробки інформації.

АРМ збору і обробки інформації призначений для прийому, накопичення і обробки пакетів електронної звітності. Він реалізує такі функції: виконання всіх функцій АРМ підготовки даних; ведення реєстру підприємств та їх підрозділів, які здають звітність; прийом пакетів електронної звітності, які сформовані АРМом підготовки даних; перевірка коректності заповнення прийнятих документів; контроль строків подачі звітності; обробка і аналіз інформації, що міститься в документах; формування зведених звітів, довідок і т.д.; можливість обробки і аналізу інформації в режимі віддаленого доступу до баз даних звітних документів.

Облікові комп'ютерні системи дозволяють аудитору працювати з комп'ютерною мережею клієнта. При цьому необхідно мати комп'ютерні програми, які використовуються для перевірки змісту файлів клієнта; контрольні дані, які використовуються для комп'ютерної обробки з метою перевірки функціонування комп'ютерних програм клієнтів.

Основні вимоги до аудиторських програмних продуктів:

1. Програма повинна бути забезпечена розвинутими засобами контролю операцій. Причому контроль операцій повинен здійснюватись не в момент оформлення документу чи проводки, як це прийнято в чисто бухгалтерських програмах, а окремо, коли в цьому виникає необхідність.

2. Розробка повинна легко перенастроюватися. Аудиторам доводиться працювати з різними замовниками, в яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть плани рахунків. З цього випливає принцип підвищеної гнучкості системи.

3. Ергономічність системи. Під цим поняттям розуміють наявність засобів для зручного введення великих об'ємів інформації для оперативного і простого формування звітів. Іншими словами,

програма повинна бути розрахована не на програміста, не на оператора, а на аудитора, сфера знань якого не в комп'ютерній сфері. До того ж це користувач, який, працюючи з великим обсягом документів, цінує кожну хвилину.

4. Зв'язок на рівні вихідної інформації з іншими бухгалтерськими системами. Додаткові засоби імпорту і експорту даних, представлених в різних форматах.

5. Простота засвоєння програми, її швидкодія, професіональна оперативна підтримка зі сторони розробника.

При проведенні аудиту з використанням комп'ютерних систем велику увагу потрібно приділяти аудиторському ризику. Основними факторами, які формують ризик аудитора, на нашу думку, є: децентралізація комп'ютерної мережі, географічна віддаленість комп'ютерних терміналів, недостатній рівень знань бухгалтерського персоналу в області інформаційних технологій, відсутність внутрішнього контролю за функціонуванням середовища комп'ютерної обробки даних тощо [3].

Шляхами зниження рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних є: застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, включаючи філії, підрозділи, представництва, дочірні підприємства тощо; функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення; наявність можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення; кваліфіковане визначення інформаційної політики керівництвом економічного суб'єкта; узгодження інформаційної політики економічного суб'єкта з основним використанням системи комп'ютерної обробки даних; наявність довгострокового плану та стратегії розвитку системи комп'ютерної обробки даних економічного суб'єкта.

Узагальнюючи викладене можна сказати, що для збільшення кількості професійних розробок для аудиторських фірм та аудиторів, на нашу думку, необхідно:

1. Розробити програми забезпечені розвинутими засобами контролю операцій, які повинні легко перенастроюватись - аудиторська програма повинна будуватись на принципі гнучкості. Це

пов'язано з тим, що аудитори працюють з різними замовниками у яких різні облікові політики, прийняті форми звітності і документів, навіть різні плани рахунків.

2. Програмні продукти повинні бути ергономічними, тобто містили засоби контролю для зручного введення великих об'ємів інформації для подальшого оперативного і простого формування звітів – програма розраховувалась не на програміста чи оператора, а на аудитора.

3. Програми легко зв'язувались з іншими бухгалтерськими системами й характеризувались простотою засвоєння, швидкодією, професійною і оперативною підтримкою зі сторони розробника.

4. Основними шляхами зменшення рівня аудиторського ризику в системі електронної обробки даних вважалося застосування ліцензійних систем автоматизації обліку та аудиту; використання сучасного програмного забезпечення; застосування єдиного середовища комп'ютерної обробки даних в межах економічного суб'єкта, функціонування спеціальної системи контролю програмного забезпечення та наявності можливого поглиблення деяких видів контролю за рахунок застосування спеціально розробленого для аудиторів програмного забезпечення, перевірки правильності та надійності алгоритмів розрахунків; формування на комп'ютері необхідних аудитору реєстрів аналітичного обліку і звітності.

5. При проведенні аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторами до індивідуальних завдань включались питання з перевірки програми та правильності обробки інформації.

Література.

1. Бондар В.П. Концепція розвитку аудиту в Україні; теорія, методологія, організація:[монографія] / В.П. Бондар. – Житомир: ЖДТУ,2008. – 456 с.

2. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан та тенденції розвитку а Україні та світі:[монографія] / Ф.Ф.Бутинець, Н.М.Петренко; за ред.. проф. Ф.Ф.Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564с.

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості в та супутніх послуг: Ч.1,2. – К.:МФБ, АПУ,2011. – 42с.

4. Редько О.Ю. Аудит в Україні. Морфологія:[монографія] / О.Ю. Редько. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. – 493с.

ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ ЗА ПРЕТЕНЗІЯМИ

*Кіданова Н.Б., к.н.держ.упр., доцент,
Усачова О.А., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Перехід України до ринкових відносин виявив необхідність створення нових економічних інститутів, що регулюють взаємовідносини різних суб'єктів підприємницької діяльності. Серед них одне з провідних місць має належати інституту аудиторства, головна мета якого — забезпечити контроль за достовірністю інформації, що відображається в бухгалтерській (фінансовій) та податковій звітності. В умовах становлення ринкової економіки в Україні неабиякий інтерес викликає досвід зарубіжних країн щодо організації внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит є одним із видів внутрішньогосподарського контролю суб'єктів підприємницької діяльності. Мета внутрішнього аудиту - удосконалення організації й управління виробництвом, виявлення й мобілізація резервів його зростання.

Основні функції служби внутрішнього аудиту, як правило, складаються з процедур дослідження окремих операцій підприємства, оцінювання і контролю відповідності цих операцій, відображених у бухгалтерському обліку, контролю за правильністю оформлення приймання і відпуску матеріальних цінностей, оприбуткування, видачі й перерахування грошових коштів, створення власного капіталу, контролю за дотриманням правил штатно-фінансової дисципліни, правильним визначенням і розподілом прибутків.

Аудитор повинен вирішити чи правильно відтворена в обліку і звітності інформація подана підприємством.

Одним із важливих завдань аудиту є перевірка розрахунків за претензіями за невиконання договірних зобов'язань. Є декілька груп претензій:

— до постачальників і підрядників за виявлені під час перевірки рахунків завищення обсягів виконаних робіт, недопоставку товарів, завищення цін і тарифів, завищення сум внаслідок арифметичних помилок, за невідповідність якості поставлених товарів стандартам або технічним умовам, за простої з вини постачальників;

— до транспортних організацій за нестачу вантажу понад норми

природних втрат, що виникла у дорозі, і за зайві сплачені суми при перевезенні вантажів;

— за санкціями (штрафи, пені, неустойки) за недотримання договірних умов, визнаних платниками або присуджених судом;

— до банків за сумами, помилоково списаними за рахунками в банку (за валютними операціями).

Претензії пред'являють після того, як підприємство дізналося про порушення своїх майнових прав і законних інтересів іншим підприємством. Аудитори з'ясовують обґрунтованість претензій, встановлюють винних осіб, суму шкоди, завданої підприємству шляхом погашення необґрунтованих претензій

При проведенні аудиту розрахунків щодо претензій і відшкодування завданих збитків досліджують рух кожної суми не тільки на рахунках 374 “Розрахунки за претензіями” і 375 “Розрахунки з відшкодування завданих збитків”, але і на рахунку 947 “Недостачі і втрати від псування цінностей”, а й таких, які обліковуються в складі матеріалів у дорозі, товарів на відповідальному зберіганні у покупців у зв'язку з відмовою від акцепту, товарів, відвантажених і не оплачених у термін покупцями й інші. Кожну суму, записану за дебетом і кредитом цих рахунків, потрібно розглянути за картками і іншими регістрами аналітичного обліку із залученням первинних документів. Вивчаючи прикладені первинні документи, потрібно звертати увагу на своєчасність і повноту відображення заборгованості, правильність стягнення заборгованості і недопущення необґрунтованого списання її на інші рахунки.

Розрахунки за претензіями перевіряють у взаємозв'язку з контролем виконання господарських договорів. Шляхом зіставлення сум на рахунку 374 “Розрахунки за претензіями” і в журналі реєстрації претензій за невиконання договорів постачальниками з результатами перевірки виконання договірних зобов'язань при постачанні сировини, матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих виробів можна виявити випадки неперед'явлення претензій постачальникам. Одночасно перевіряють повноту пред'явлених претензій транспортним організаціям за невчасну доставку, недостачу або втрату вантажів у дорозі. Багато підприємств не пред'являють претензій до транспортних організацій за порушення термінів доставки вантажів. Дане зобов'язання вимагає перевірки своєчасності надходження вантажів на підприємство і фактів затримки їх у дорозі на підставі залізничних накладних і інших транспортних документів, де відмічають дату відправки вантажу, а також даних прибуткових

документів складу.

Для цілеспрямованої, вибіркової перевірки документів потрібно заздалегідь з'ясувати затримку окремих вантажів у дорозі за журналом оперативного обліку вантажів, які надійшли, що ведеться у відділі постачання. За даними цього журналу зіставляють дату рахунків-фактур постачальників із датою надходження вантажів на підприємство, виявляють партії вантажів, що поступили з порушенням термінів доставки. При цьому аудитор повинен встановити суму не відшкодованого матеріального збитку, не стягнутих штрафних санкцій і винних у цьому осіб. Аналогічно пред'явлені претензії покупцями підприємства, які відображені на рахунку 374 "Розрахунки за претензіями" і в журналі реєстрації претензій, що поступили, необхідно пов'язати і використати при перевірці виконання договорів про постачання продукції покупцям. Така перевірка звичайно сприяє підвищенню відповідальності підприємства за виконання господарських договорів.

Підприємства зобов'язані пред'являти претензії відразу ж після їх виникнення. Тому аудитор повинен одночасно перевірити стан претензійної роботи на підприємстві. Насамперед з'ясовують правильність і повноту обліку пред'явлених претензій, що надійшли, здійснюють контроль за ходом розгляду претензійних справ. За даними журналу пред'явлених претензій іншим підприємствам, організаціям і особам визначають кількість незадоволених претензій із загальної кількості пред'явлених. Усі незадоволені претензії треба згрупувати за суттю їх виникнення, причинами відмови і винними особами. Крім того, потрібно виділити спірні справи і питання, за якими не пред'являлися претензії в зв'язку з їх безнадійністю. Аудитор встановлює кількість нерозглянутих претензій на момент перевірки, особливо з тривалим часом затримки в суді. При необхідності здійснюють запит або проводять зустрічну перевірку в судових органах. За журналом реєстрації претензій, що поступили, встановлюють кількість задоволених претензій на користь позивача і кількість претензій нерозглянутих на момент аудиту. Їх групують за причинами виникнення і винними особами з вказівкою суми заподіяного матеріального збитку. Одночасно аудитор перевіряє, які приймалися заходи до винних осіб щодо незадоволених пред'явлень і претензій, що поступили, вирішених на користь позивача.

Розрахунки із недостач, розтрат, розкрадання і відшкодування матеріального збитку перевіряють у взаємозв'язку з суміжними ділянками господарської діяльності, місцями виникнення недостач,

втрат і розкрадання, розмірами заподіяного збитку.

До 2012 року стягнення сум недостач, розтрата і розкрадання товарно-матеріальних цінностей з винних осіб проводилися за продажними цінами. Зараз відповідно до обновленого положення порядку №116 передбачено тільки один варіант визначення збитків, а саме проведення незалежної експертної оцінки. При цьому незалежна оцінка буде проводитися за двома методиками: при визначенні майнової шкоди країні, територіальній общині або суб'єкту господарювання з господарською (комунальною) частиною в уставному капіталі – по Методиці оцінки майна затвердженій постановою КМУ від 10.12.03 р. №1891; в інших випадках – відповідно національних стандартів оцінки.

Кожний випадок відмови у відшкодуванні недостач, розтрата і розкрадання за рахунок винних треба дослідити і занести в накопичувальну відомість, згрупувавши їх за причинами відмови і винними особами. Встановлюються факти незабезпечення збереження цінностей, умисне порушення встановленого порядку і вимог у корисних цілях та інші.

При аудиті розрахунків за претензіями і відшкодуванням матеріального збитку треба мати на увазі, що суми недостач, втрат і розкрадання товарно-матеріальних цінностей можуть бути приховані на рахунках матеріалів у дорозі і товарах, відвантажених покупцям. Вивчення причин утворення цих сум за кожним рахунком-фактурою і листуванням з постачальниками і покупцями дозволить виявити подібні факти, а також прийняти рішучі заходи щодо відшкодування матеріального збитку за рахунок винних.

З особливою увагою перевіряють погашення заборгованості щодо розтрат, недостач і розкрадань. При цьому з'ясовують наявність виконавчих листів або зобов'язань про погашення боргу кожним дебітором, причини припинення платежів або тимчасового припинення їх за окремі місяці.

Роль внутрішньогосподарського аудиту полягає в аналізі ситуації ризику, застереженні від банкрутства, вживанні заходів, що сприяють фінансовій діяльності підприємства та використанні ноу-хау для збільшення прибутку і ефективності нової технології.

Оцінку діяльності внутрішньогосподарського аудиту доречно доповнити системою показників, в основу яких покладається:

- ступінь (рівень) досягнення головного завдання – підтвердження функціонування бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю;
- рівень управління контролем (кількісний та якісний, стан

працівників, використання робочого часу, наявність відповідного методологічного забезпечення, ступінь завантаження аудиторів в цілому та за окремими видами робіт, тощо);

— оцінка результатів та ефективності аудиторського контролю (сума виявлених незаконно витрачених коштів, стягнення матеріальних збитків, скорочення непотрібних асигнувань, зниження штрафних санкцій, стягнення боргу з винних осіб);

— становлення резервів зростання ефективності (вдосконалення професійної підготовки, методів та технічних засобів контролю, інформаційно-правове забезпечення, тощо).

ОПТИМІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ СТАВОК В ПРОЦЕСІ ДОВГОСТРОКОВОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Кравченко А.С., к.е.н.,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Сутністю кредитного ринку, як економічної категорії, є система економіко-правових взаємовідносин між кредиторами та позичальниками, яка ґрунтується на законах та принципах кредитування з урахуванням вимог НБУ та внутрішньобанківських положеннях з метою трансформації активних грошових коштів для отримання прибутку, що за пруденційної діяльності банків такі взаємовідносини між суб'єктами кредитного ринку позитивно впливають, на стимулювання економічного зростання.

Ціна кредиту — це вартість кредиту скоригована на співвідношення попиту — пропозиції з урахуванням коефіцієнта еластичності. У нашому дослідженні критерієм вартості кредиту є необхідна кредитна ставка, яка враховує всі суттєві фактори, що її формують, окрім співвідношення попиту і пропозиції. Щодо реальних кредитних ставок, на які впливає це співвідношення, можна внести уточнення що, кредитна ставка — це ціна або плата за кредит, яка враховує суттєві чинники та формується на кредитному ринку під впливом попиту та пропозиції.

Фактори кредитної ставки слід поділяти на опосередковані та

безпосередні. До опосередкованих чинників впливу віднесено: стан міжнародного фінансового ринку; фінансовий рейтинг країни, політично-правовий та економічно-соціальний стан країни; стан державного бюджету, динаміка ВВП; стан грошово-кредитного ринку; кон'юнктура кредитного ринку; рівень конкуренції; процентна політика банку; оподаткування; ставка рефінансування Національного банку України. Безпосередні чинники впливу визначені в моделі необхідної кредитної ставки: вартість кредитного ресурсу; постійні банківські витрати на кредит, змінні банківські витрати на кредит; термін кредиту; сума кредиту; питома вага власного банківського капіталу в його пасивах; прибуток банку; індекс стійкості валют; коефіцієнт повернення кредиту.

Зниження кредитних ставок слід насамперед пов'язувати із зниженням депозитних ставок, підвищенням стійкості валют, та рівня повернення кредитів. Зниження депозитних ставок і підвищення стійкості гривні можливе лише за умови значного зниження рівня інфляції. Ріст інфляції у поєднанні із дефіцитом грошової маси в банках призвів до значного зростання депозитних ставок, негативно відбився на стійкості валют, що ніяк не сприятиме зниженню кредитних ставок. Підвищення рівня повернення кредитів залежить від поліпшення банківського менеджменту, вдосконалення законодавства а покращення загальної економічної ситуації в Україні. Лише за наявності всіх зазначених передумов можливе суттєве зниження кредитних ставок.

Причиною високих кредитних ставок для сільського господарства є залежність фінансових результатів від природних умов, сезонність та нестабільність виробництва, недостатній рівень конкурентоспроможності більшості сільськогосподарських підприємств на аграрному ринку, недостатня ліквідність та низька вартість предметів застави аграрних підприємств, що стимулює «фінансові очікування» високої ризикованості кредитування сільськогосподарських проєктів. Шлях розвитку кредитування аграрних підприємств полягає в створенні умов необхідного захисту, достатнього рівня фінансової підтримки урядом (витрати на кредит враховують: кредитну ставку, яка включає частку сплачену аграрним підприємством та частку сплачену коштом Державного бюджету плюс комісійні), удосконалення законодавчої бази щодо розвитку та фінансування сільськогосподарських підприємств, підтримання

конкурентності на аграрному ринку.

Вплив на обсяги довгострокового кредитування аграрних підприємств спричиняють внутрішні та зовнішні фактори. До зовнішніх факторів належать: аграрна політика, нормативно-законодавча база, державна фінансова підтримка сільського господарства, фондовий ринок, ринок землі, гарантії та поручительства (державних, майнових поручителів тощо). До внутрішніх факторів належить кредитоспроможність підприємства, яка визначається: 1. Діловою репутацією. 2. Кредитною історією. 3. Фінансовим станом. 4. Якістю проектного плану. 5. Наявністю забезпечення.

Вирішенню проблеми довгострокового кредитування сприятимуть: стабілізація фінансово-економічної ситуації в країні, заснування іпотечних банківських установ у тому числі державних, що, в першу чергу, приносить суспільну користь; довгострокові кредитні джерела банків; адекватний аналіз кредитоспроможності аграрних підприємств (врахування фінансового стану, сезонності); створення якісної нормативно-правової бази; мережі бюро кредитних історій, системи реєстрації майна (прийняття земельного кадастру та створення державної реєстрації прав на нерухоме майно тощо), державні гарантії (як перерозподіл ризиків); збільшення безповоротної допомоги підприємствам аграрного сектору економіки країни, компенсаційне та пільгове кредитування за рахунок держави, ефективне регулювання кредитного ринку НБУ, розвиток страхування.

Факторний аналіз показав, що найсуттєвіший вплив на рівень кредитної ставки має рівень повернення кредиту. Другою за значенням є стійкість валюти та пов'язані з нею фактори (рівень цін, вартість кредитного ресурсу, компенсація знецінення власних активів банку). Нарешті, третє місце за впливом на рівень необхідної кредитної ставки належить іншим факторам (банківські витрати на кредит, строк кредиту, сума кредиту, прибуток банку).

Оптимізація банківських кредитних ставок ґрунтується на зіставленні фактичних рівнів кредитних ставок з необхідними із урахуванням галузевої приналежності підприємств-позичальників та видів кредитів, що дає змогу глибше аналізувати якість банківського кредитного портфелю, прогнозувати кредитні ставки певних секторів економіки, виявляти збиткове кредитування тощо.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кушнар'єв В.С.,

Луганський національний аграрний університет

Найважливішою умовою функціонування сільськогосподарського виробництва є оборотні засоби, які забезпечують безперервність процесу виробництва і реалізації продукції. У ринковій економіці проблеми формування оборотних засобів і раціонального їх використання є особливо актуальними, оскільки дозволяють вирішувати питання подолання їх дефіциту, знижувати собівартість продукції, максимізувати прибуток, прискорювати оборотність фондів. Розвиток ринкових відносин в Україні та досвід зарубіжної системи господарювання визначають залежність результатів діяльності підприємств від ефективності використання оборотних засобів. Тому дослідження ефективності використання оборотних засобів як важливого чинника підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств набуває особливої актуальності.

Ефективність використання оборотних засобів досліджували багато вчених-економістів, зокрема В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, М.О. Бессєдін, І.А. Бланк, М.Я. Дем'яненко, Л.А. Демчук, М.М. Коваленко, Т.Г. Маренич, П.П. Матичак, О.В. Олійник, Д.В. Полозенко, П.Т. Саблук, П.А. Стецюк, О.В. Ульянченко та інші вчені. За даними економічної енциклопедії ефективність факторів виробництва - це здатність цих факторів "приносити економічний ефект і реалізація цієї здатності. Беручи оборотні засоби як найважливіший елемент факторів виробництва можна відзначити, що абсолютна ефективність оборотних засобів є ставлення продуктів виробництва до величини цього фактора, тобто «оборотність» [1]. Тому, в економічній теорії «оборотність» розглядають як кругообіг капіталу підприємства, який проходить три стадії: процес придбання, виробництва та реалізації. Чим швидше відбувається кругообіг, тим більше продукції підприємство може виробляти та реалізовувати, в свою чергу, сповільнення оборотності, потребує додаткового вкладення засобів і може спричинити погіршення фінансового стану підприємства [2].

Метою статті є визначення найбільш прийнятної та адекватної

методики розрахунку коефіцієнта оборотності оборотних засобів та розрахунок даного економічного показника на прикладі сільськогосподарських підприємств Луганської області.

Ефективність використання оборотних засобів оцінюється комплексом показників, до складу яких включаються коефіцієнт оборотності, тобто кількість обертів за звітний період, коефіцієнт завантаження оборотних засобів в обігу, тривалість одного обороту в днях. При факторному аналізі ефективності використання оборотних засобів визначається кількісний вплив факторів на оборотність, економія або перевитрата засобів у результаті прискорення або уповільнення оборотності. На думку більшості економістів загальний коефіцієнт оборотності розраховується як відношення виручки до середньорічної вартості оборотних активів. Його розрахунок є досить наближеним, оскільки баланси підприємств містять перелік активів різноманітних типів по всіляким рівням цін, що відносяться до різних періодів у минулому. Зазначена в бухгалтерському балансі вартість запасів досить часто має мале відношення до реальної ринкової вартості у даний момент. Крім того, часто у сільськогосподарських підприємств є кілька напрямів діяльності. В той час, як виробнича сфера зазвичай має тенденцію до найбільш інтенсивного використання активів, для інших видів діяльності (торгівля, надання послуг).

Але Мартюшева А.С. зазначає: «якщо розраховувати оборотність оборотних засобів на основі собівартості, то підприємства будуть зацікавлені у збільшенні собівартості» [3]. Проте, не погоджується з методикою розрахунку Герасимчук В.Г, який відмічає, що загальноприйнятий коефіцієнт оборотності не може об'єктивно відображати процес перенесення вартості оборотних засобів на продукцію, так як в чисельнику вказується вартість продукції не по собівартості, а в продажних цінах. Крім того, навіть якщо використати повну собівартість продукції, вона також не є показовою, так як містить амортизацію, яка відображає процес перенесення вартості основних фондів, а не оборотних засобів [4].

Ми вважаємо, що розраховувати коефіцієнт оборотності в умовах інфляції доцільно в поточних цінах з виручки від реалізації продукції, що дозволить згладити вплив цільового фактора. Тобто коефіцієнт оборотності оборотних засобів розраховується діленням вартості реалізованої продукції за діючими цінами за певний період на середній залишок оборотних засобів за той самий період, і показує

кількість здійснених оборотів суми коштів, авансованої в оборотні засоби у процесі виробництва.

Динаміка зміни коефіцієнта оборотності оборотних засобів в цілому по сільськогосподарським підприємствам Луганської області за 2005-2010 р.р. представлена на рисунку 1.

Аналізуючи отримані дані можна сказати, що за п'ять років коефіцієнт оборотності збільшився на 0,25 оборотів, що свідчить про прискорення обороту оборотних засобів сільськогосподарських підприємств Луганської області. Але у 2007 році цей показник склав 0,67 оборотів, що менше ніж у 2010 на 0,41 оборотів. Вирівнювання динамічного ряду коефіцієнта оборотності оборотних засобів аграрних підприємств дає можливість зробити висновок про те, що щорічно відзначається збільшення цього показника на 0,0402 обороти.

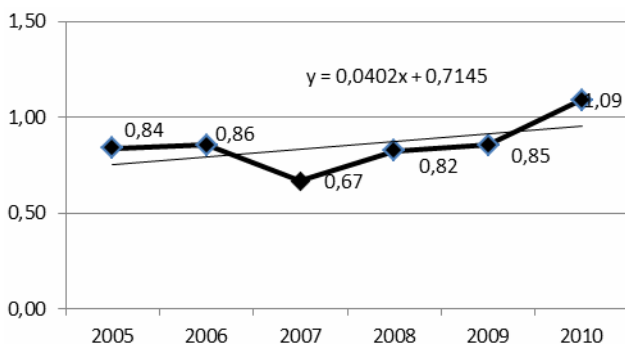

Рис. 1. Динаміка зміни коефіцієнта оборотності оборотних засобів в цілому по сільськогосподарським підприємствам Луганської області за 2005-2010 рік

Декомпозиція коефіцієнта оборотності оборотних засобів зазвичай акцентує увагу на тих групах активів, які безпосередньо стосуються операційної діяльності:

— коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості дає змогу оцінити, скільки разів у середньому протягом року дебіторська заборгованість перетворюється на грошові засоби, тобто погашається:

$$\text{К.об.д.з.} = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість чистої дебіторської заборгованості}}$$

— коефіцієнт оборотності запасів характеризує, скільки разів протягом року запаси перенесли свою вартість на готову продукцію:

К.об.зап. = Собівартість реалізованої продукції /Середньорічна вартість запасів

Аналіз динаміки коефіцієнта оборотності запасів сільськогосподарських підприємств (рисунок 2) показує, що збільшення даного показника за п'ять років на 0,23 оборотів свідчить про несуттєве зниження виробничих запасів і незавершеного виробництва або про збільшення попиту на готову продукцію. Вирівнювання динамічного ряду коефіцієнта оборотності запасів дає можливість зробити висновок про те, що щорічно відзначається збільшення цього показника на 0,0454 обороти. У цілому, чим вище показник оборотності запасів, тим менше коштів зав'язані в цій найменш ліквідній статті оборотних активів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні активи й тим стійкіше фінансове становище підприємства. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показав, що виручка перевищує середню дебіторську заборгованість у 2000 році у 2,2 рази, а у 2010 – у 4,64 відповідно. Це говорить про те, що за п'ять років цей показник збільшився на 2,44 обороти.

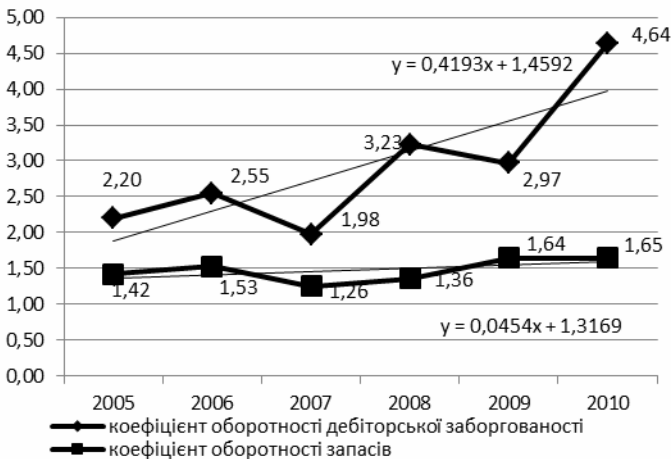

Рис. 2. Динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості і запасів сільськогосподарських підприємств Луганської області за 2005-2010 рік.

Прискорення оборотності засобів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини засобів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Також серед заходів для підвищення ефективності використання

оборотних засобів чільне місце належить оптимізації виробничих запасів. Саме з оптимізацією зв'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємствах, особливо з матеріаломістким виробництвом.

Проаналізував значимість, визначення методики розрахунку, а також розрахунок коефіцієнта оборотності оборотних засобів на прикладі сільськогосподарських підприємств Луганської області можна говорити про недосконалість процесу управління, тобто про відсутність стратегії розвитку конкурентоспроможності підприємств. Як наслідок, успіхи підприємств на ринку також нестабільні. Важливо вибрати стратегію прискорення оборотності як основи підвищення прибутковості і забезпечення фінансової стійкості підприємств. Вони можуть бути різними, але найбільш поширеною є нарощування обороту. Абстрагуючись від вартісного механізму, можна відзначити, що прискорення оборотності на основі отримання більшої кількості продукції за однаковий часовий проміжок, в аграрній сфері досить обмежена, що пов'язано, насамперед, з сезонним характером виробництва. Дійсно, практично неможливо кардинально прискорити зростання рослин або тварин, однак, якоюсь мірою скоротити виробничу стадію кругообігу капіталу реально. Йдеться насамперед про застосування високоврожайних і короткоциклічних сортів насіння і розсади, збалансованих кормів, своєчасне внесення добрив, отрутохімікатів, дотриманні всього спектру агротехнічних заходів.

Література.

1. Экономическая энциклопедия / Научн. ред. Совет изд-ва «Экономика»; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л.И. Абалкин. М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1999.- 1055 с.
2. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник. / за ред.Ф.Ф. Бутинця.- Житомир: ПП «Рута», с.2007.
3. Мартошева Л.С. Організація управління рухом оборотного капіталу підприємств / Л.С. Мартошева, Д.А. Горовий // Матеріали 1-ї Всеукр. конф. "Розвиток фінансово-кредитної системи України в умовах ринкових трансформацій". – Вінниця: Універсум - Ландо Лтд. – 2003. – С. 250-253.
4. Герасимчук В.Г. Розвиток підприємства: діагностика, стратегія, ефективність / В.Г. Герасимчук. – К.: Вища школа, 1995.
5. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропивного.- Вид. 2-ге, перероб. Та доп. - К.:КНЕУ,2000.-528с.
6. Фащевский В.Н. Об анализе оборотных средств / В.И.Фащевский // Бухгалтерский учет. - 1997. - №2.

ПОШУК ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ЩОДО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Масюк Ю.В., к.е.н., доцент, Нестор І.А., студентка,
Дніпропетровський державний аграрний університет*

На сьогоднішній день в Україні стан основних засобів можна визнати незадовільним, низькими темпами здійснюється оновлення матеріально-технічної бази виробництва, досить проблематичним є запровадження нових технологій для підприємств. Недостатність фінансового забезпечення відтворення основних засобів на підприємствах є основною причиною такого становища.

Ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства залежить від певних факторів. Останніми роками помітно збільшилось значення речових факторів виробництва – основних засобів. Протягом останніх років в більшості підприємств аграрної сфери спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Ефективність відтворювальних процесів певною мірою залежить від термінів експлуатації активної частини основних засобів.

Аналіз управління відтворенням основних засобів на сільськогосподарських підприємствах України показує недостатню ефективність використання принципів управління. Причиною низької ефективності відтворення основних засобів є невідповідність потреб та можливостей підприємства. Даний факт пов'язаний із подорожчанням сільськогосподарської техніки, так як вартість та кількість нової техніки, що ставиться на баланс, є набагато вищою за вартість та кількість техніки, що списується.

Від формування джерел фінансування відтворення основних засобів залежить ефективність діяльності суб'єктів господарювання, кінцеві результати господарської діяльності підприємства, зокрема: випуск продукції, її собівартість, прибуток, рентабельність, стійкість фінансового стану, конкурентоспроможність їхньої продукції. Саме під впливом конкуренції підприємства здійснюють більш прискорене списання основних виробничих засобів з метою придбання більш прогресивного устаткування, впровадження сучасних технологій.

Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлює вимоги щодо інформації про, їхню кількість, стан, вартість, технічний рівень рух і ефективність використання основних засобів.

Проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів потребують особливої уваги не тільки з боку вчених, а і практиків. Тому й надалі залишається актуальним вивчення фінансового забезпечення відтворення основних засобів.

У науковій літературі теоретичним аспектам фінансового забезпечення основних засобів значну увагу приділено в роботах Поддєрьогіна А.М., Онисько С.М., Шматковської Т.О., Агрес О.Г., Доценко Н.С., Шевченко Н.І., Бурлака В.

На нашу думку, потрібно виділяти власні фінансові ресурси як джерела відтворення основних засобів, а саме: амортизаційні відрахування, чистий прибуток, нерозподілений прибуток, грошові кошти від здачі майна в оренду.

Основним джерелом відтворення основних засобів вважається амортизація. Саме її призначення полягає в тому, щоб покрити знос основних засобів та відшкодувати їх вартість.

Слід зазначити, що особливість амортизації виявляється в тому, що вона використовується у разі беззбиткової діяльності підприємства, тобто необхідне постійне надходження коштів в підприємство не менше визначеної собівартості продукції, адже та частина коштів і буде джерелом що використовуватиметься на відтворення основних засобів.

Наступним джерелом відтворення основних фондів є чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати всіх податків і зборів. Цей показник є вирішальними для підприємства тому, що він відображає головну мету його подальшої діяльності. Використання прибутку як джерела фінансування є не можливим у разі збитковості підприємств.

Нерозподілений прибуток є також джерелом власного фінансового забезпечення. Саме він характеризує ту суму прибутку яку реінвестовано безпосередньо в розвиток підприємства. Однією з умов наявності цього джерела є прибутковість підприємства.

Грошові кошти від здачі майна в оренду приносять підприємству додатковий прибуток, який може бути використаний як джерело відтворення основних засобів.

Також потрібно виділяти позичкові джерела, такі як банківські кредити, лізинг. В період економічної кризи банки зменшили кількість видачі довгострокових кредитів, надають лише короткострокові та під високі відсоткові ставки. Хоча не для кожного сільськогосподарського підприємства кредит є ефективним джерелом фінансування. Причинами цього є низька кредитоспроможність

сільськогосподарських підприємств під час фінансової кризи.

На протипагу довгостроковим кредитам банків ми можемо запропонувати лізинг, як джерело фінансування аграрних підприємств. Його переваги полягають в тому, що основні засоби не купуються у власність, а використовується на правах оренди.

Отже, в сучасних умовах фінансової кризи необхідність відтворення основних виробничих засобів є гострою проблемою сільськогосподарських підприємств, особливо в період переходу до ринкових відносин, від вирішення яких залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку, рейтинг, репутація тощо.

Відтворення основних засобів забезпечує збільшення випуску продукції в більш стислі строки із значно меншими матеріальними витратами. За допомогою власних та позичкових джерел фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарські підприємства України можуть стати більш рентабельними.

Перераховані нами джерела фінансування підприємств аграрної сфери дають можливість підприємствам оновлювати основні засоби, лише за умови прибуткової діяльності підприємства.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ЗА КРЕДИТАМИ БАНКІВ

***Мащенко О.А., магістр*,
Полтавська державна аграрна академія***

Оснору підприємства складає власний капітал, проте ефективна його діяльність неможлива без залучення позикових коштів. Позикові кошти дозволяють суттєво розширити обсяги господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання капіталу, пришвидшити формування цільових фінансових фондів та підвищити ринкову вартість підприємства.

Кредитування – це процес, що включає сукупність механізмів реалізації кредитних відносин. Усі питання щодо кредитування

* Науковий керівник – Письмаченко А. М., д.е.н., професор

вирішуються безпосередньо між двома сторонами: кредитором і позичальником. Документальне забезпечення розрахункових операцій за кредитами банків важлива складова процесу залучення кредитів, так як правильно побудований процес документування операцій за кредитами банків є основою для отримання кредиту.

Дослідженням теоретичних та практичних аспектів кредитування та його документального забезпечення кредитних операцій займалися такі відомі науковці як В.Д. Лагутін, М. М. Агарков, Т.В. Бессараб, а також практики М. Стрельников, Н. Белова та ін. Але, як засвідчує огляд літературних джерел і реальний стан справ з кредитуванням сільськогосподарських підприємств, є ще ряд невирішених питань, які вимагають поглибленого дослідження.

Основними цілями дослідження є вивчення загальних засад документального забезпечення розрахункових операцій за кредитами банків щодо первинного обліку та зведеного. Доцільність використання сучасної системи банківського обслуговування для розрахунків за кредитами банків.

Для отримання банківського кредиту позичальник звертається до банківської установи з проханням у формі листа, клопотання, заявки чи заяви. Обов'язковим є зазначення у зверненні необхідної суми кредиту, мети, використання, строків погашення та форми забезпечення.

Після надання підприємством банківській установі всіх необхідних документів, банківські працівники, на підставі Положення Національного банку України “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат по кредитних операціях банків” затверджене Постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 № 279 від 3 серпня 2000 р. № 474/4695 (зі змінами і доповненнями від 31 грудня 2010 року № 593), розраховують критерії фінансового стану позичальника. До них відносять: платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельність та систему грошових потоків позичальника [2].

Кредитні взаємовідносини між позичальником і банком оформляються кредитним договором, який відповідно до статті 1055 Цивільного кодексу має бути укладений у письмовій формі, інакше він вважається недійсним.

Кредитним договором визначаються: сторони договору, основні зобов'язання сторін; сума кредиту; графік погашення кредиту та відсотків; ставка відсотків та умови її зміни; цільове використання кредиту позичальником; вид забезпечення кредиту; відповідальність

позичальника за невиконання у визначений термін своїх зобов'язань за договором; зобов'язання позичальника надавати банку необхідну інформацію та документи, які підтверджують фінансово-економічний стан підприємства; право банку проводити перевірку цільового використання кредиту, наявність і умови зберігання заставленого майна; порядок припинення дії кредитного договору.

Перелік документів, які подаються підприємствами-позичальниками до банку для отримання банківського кредиту, затверджено та наведено у ст. 346 Господарського кодексу [1].

Зазначимо, що банк-кредитор може встановити необхідність подання і деяких інших документів. Інформацію про склад пакета документів для отримання кредиту в кожному випадку можна уточнити у кредитному відділі банку [3].

Сума погашення кредиту і сума відсотків за користування кредитом перераховуються банку через використання платіжного доручення. Для відображення операцій по поточних рахунках з отримання кредитів та їх погашення, призначена банківська виписка. Загальновстановленої форми виписки немає, але вона повинна містити такі основні (обов'язкові) реквізити: дату попередньої виписки, номери рахунків дебітора та кредитора, коди операцій, суми. Виписки банк повинен подавати підприємству у міру руху коштів на рахунку. При отриманні виписки бухгалтер робить її котирунку, тобто нумерує, перевіряє наявність первинних документів та відповідність суми у виписці сумам, зазначеним в цих документах, проставляє кореспонденцію рахунків.

Комп'ютерні системи привнесли значні покращення в розрахунках та значно їх прискорили. Система "Клієнт-Банк" належить до систем віддаленого банківського обслуговування, сучасна комп'ютерна програма для зв'язку та обміну інформацією між банком і позичальниками (підприємствами, організаціями). Зв'язок здійснюється через стандартні комутовані (телефонні) канали зв'язку за допомогою модему. Система "Клієнт-Банк" забезпечить позичальнику можливість оперативного управляти власними рахунками в банку, зокрема, відправляти в банк і приймати з банку платіжні документи, оперативного відслідковувати стан своїх рахунків, зокрема отримувати інформацію про обороти на своїх рахунках за будь-який день.

Переваги системи "Клієнт-Банк" при її застосуванні у розрахунках за кредитами банків узагальнено схематично на рис.

Рис. Переваги системи «Клієнт-Банк» у здійсненні розрахунків за кредитами банків

На підприємствах, які систематично залучають у свою діяльність кредити банків вважаємо доцільним створення в бухгалтерії відокремленого підрозділу, який відповідатиме за різні етапи організації кредитування. Функціями такого підрозділу мають буди: підготовка та надання банку всіх необхідних документів для отримання кредиту, нарахування та сплата відсотків за кредитами, а також контроль їх проведення, через розробку графіку, контроль за виконанням процедури погашення кредитів. Створення відділу кредитування передбачає розробку робочої інструкції бухгалтера з обліку розрахунків за кредитами банків.

Облік довгострокових та короткострокових кредитів банків ведеться суб'єктами господарювання з використанням різних рахунків бухгалтерського обліку (табл.).

**Рахунки обліку розрахунків за довгостроковими
та короткостроковими кредитами банків**

Рахунки обліку згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва	Рахунки обліку згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій
55 “Інші довгострокові зобов'язання”	50 “Довгострокові позики”
68 “Розрахунки за іншими операціями”	60 “Короткострокові позики”

Регістром синтетичного обліку господарських операцій, що відображаються на рахунках обліку довгострокових позик та короткострокових позик згідно Методичних рекомендацій щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, затверджених Наказом Міністерства аграрної політики № 390 від 4.06.2009 р. є Журнали-ордери № 2 с.-г., який відкривають на місяць. Для кожного рахунку виділяють окремі розділи. Підставою для запису господарських операцій протягом місяця у цей реєстр є виписки банку з позикового рахунку і додані до них первинні документи. Аналітичний облік за видами позик ведуть в спеціальних таблицях – “Аналітичні дані до рахунку”, дані яких використовують при складанні звітності. Залишок на кінець місяця за рахунками позик, визначених в аналітичних даних, підсумовують і порівнюють із залишками в Головній книзі. В кінці місяця кредитові обороти рахунків 50, 60 з Журналу-ордера № 2 с.-г. переносять в Головну книгу.

Підприємства, що в веденні обліку керуються Методичними рекомендаціями з організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою на підприємствах агропромислового комплексу, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики від 07.03.2001 р. № 49, – узагальнюють облікові дані по рахунках 50 та 60 у журналі-ордері № 4 с.-г. Але, доцільно запропонувати в обліку використання нового журналу-ордера № 2 с.-г., так як він має значні переваги. Так, в розділі аналітичних даних по рахунках 50 та 60 передбачено позицію щодо банків (позикодавців) та строку погашення позики, сальдо на початок місяця, обороти за звітний

період та позиція щодо нарахованих відсотків за користування кредитами.

Дослідивши документальне забезпечення розрахункових операцій за кредитами банків, встановлено документальне забезпечення використання позикових коштів, перерахування банку відсотків, основної суми боргу. Визначено, що на сучасному етапі розвитку комп'ютерних систем і технологій підприємствам доцільно застосовувати систему «Клієнт-Банк», яка забезпечить швидке, оперативне проведення розрахунків за кредитами банків. Також доцільно створювати на підприємствах відділ кредитування. Тож, правильно побудований процес документування операцій за кредитами банків є важливою складовою процесу залучення кредитів.

Література.

1. Господарський кодекс України № 436–IV від 16 січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

2. Корнєєв В. Капіталотворення і кредит у координатах “довіра – відповідальність” / В. Корнєєв // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 13–22.

3. Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в агроформуваннях: [підручник] / Т. Г. Маренич, В. Я. Амбросова ; [2-ге вид. доп. і перероб.]. – К. : ВД “Професіонал”, 2005. – 896 с.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

***Мікіш В.М., магістр*,
Харківський національний технічний університет
сізьського господарства ім. П. Василенка***

В ринкових умовах на перший план виходить потреба в оперативній, якісній і повній обліковій інформації, як для управлінського персоналу підприємства, так і для користувачів різних категорій. На сьогоднішній день з метою забезпечення формування ефективної управлінської системи, яка б сприяла своєчасному

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н, професор

забезпеченню обліковою інформацією власників, бухгалтерів, інвесторів та інших користувачів необхідним є впровадження на підприємстві автоматизованих інформаційних систем обліку на базі комп'ютеризації.

Заробітна плата є дуже важливим об'єктом бухгалтерського обліку. Треба констатувати, що до інформації про заробітну плату мають інтерес: підприємства, працівника, податкова служба, фонди, профспілки тощо. Кожна з цих сторін оцінює значення заробітної плати, якщо не як найважливіших. Важко переоцінити значення роботи бухгалтера, пов'язаної з обліком розрахунків за виплатами працівникам. Ця ділянка роботи бухгалтера, як правило, найбільш складна та трудомістка. Помилка у нарахуванні заробітної плати автоматично призводить до цілої серії помилок і порушень, які є найважчими за своїми наслідками.

Вважаємо, що з метою формування якісної та оперативної інформації про розрахунки за виплатами працівникам цей об'єкт обліку необхідно автоматизувати, що дасть змогу зменшити трудомісткість обліку, значно покращити і урізноманітнити аналітичність обліку, одержувати облікові реєстри на будь-яку дату, не чекаючи закінчення облікового періоду, створювати на базі бухгалтерської комп'ютерної системи комп'ютерні мережі різної складності.

Важливо відмітити, що існує можливість автоматизації розрахунків за виплатами працівникам в системі комплексної автоматизації, тобто створенні бухгалтерської комп'ютерної системи, застосування якої дозволяє комп'ютеризувати й об'єднати в одну систему не лише всі ділянки обліку, а й усі підрозділи підприємства, у тому числі підрозділи управління, реалізації, технічні підрозділи тощо, або ж часткова комп'ютеризація окремого об'єкта. Для часткової комп'ютеризації на ринку програмних продуктів існує також широка пропозиція.

На нашу думку, найбільш досконалим програмним продуктом, який існує на сьогодні для часткової автоматизації розрахунків за виплатами працівникам є програмний комплекс «1С: Підприємство», який містить конфігурацію «1С: Зарплата і Управління персоналом 8 для України». Ця конфігурація дає змогу: планування потреби у персоналі; управління атестацією, навчанням та фінансовою мотивацією працівників; ефективне планування зайнятості персоналу; ведення обліку кадрів і аналіз кадрового складу; ведення штатного розпису підприємства; розрахунок заробітної плати персоналу;

розрахунок регламентованих законодавством податків, утримань із заробітної плати та нарахувань на фонд оплати праці; автоматизацію розрахунку нарахувань та утримань за будь-якими алгоритмами; відображення нарахованої заробітної плати і податків у складі витрат підприємства; управління грошовими розрахунками з персоналом, включаючи депонування; проведення розрахунків «заднім» числом; формування розрахункових листків будь-якого виду; розрахунки як індивідуальних, так і групових нарахувань типу бригадних нарядів; формування платіжних відомостей з впорядкуванням інформації за різними критеріями шляхом розподілу її за категоріями, підрозділами та іншими ознаками; розрахунок лікарняних листків, відпусток, оплати по середньому заробітку на основі даних за попередні розрахункові періоди; повний розрахунок зарплати як по місячному, так і по тижневому циклу; формування стандартних звітів для податкової інспекції і позабюджетних фондів; отримання статистичної інформації по працівниках підприємства; фіксацію кадрових переміщень працівників і їх просуванням по службі із створенням відповідних звітів тощо.

В той же час варто констатувати, що часткова автоматизація не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних, а, отже, і приймати оперативні рішення, використовуючи всю сукупність інформації, вивчивши всі фактори, що вплинули на певну управлінську ситуацію.

Отже, вважаємо, що автоматизація розрахунків за виплатами працівникам повинна проводитись в системі з автоматизацією інших ділянок бухгалтерського обліку з метою створення комплексної комп'ютерної системи бухгалтерського обліку.

На наш погляд, комплексна комп'ютерна система повинна базуватися на об'єднанні кількох локальних автоматизованих робочих місць (АРМ) в одну велику комплексну систему АРМ. Однею з локальних АРМ, враховуючи важливість і трудомісткість на цій ділянці обліку, необхідно виділити АРМ бухгалтера з обліку розрахунків за виплатами працівникам.

Враховуючи специфіку галузі і запропоновану нами систему комплексної автоматизації, а також проаналізований ринок програмного забезпечення, вважаємо, що найбільш ефективно ця система буде працювати на основі програмного забезпечення фірми «1С». Цей програмний продукт дає змогу врахувати специфіку сільського господарства.

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК: РІК ЗАСТОСУВАННЯ – ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мікіш В.М., магістр,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Вже рік в Україні діє єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (єдиний соціальний внесок), який являє собою консолідований страховий внесок. Контролюючим органом з адмініструванням обрано Пенсійний фонд України.

Запровадження єдиного соціального внеску призвело до ряду змін в системі соціального страхування. В першу чергу, ці зміни стосувалися порядку адміністрування, обліку та контролю в цій системі. Важливим завданням з боку державних органів є здійснення аналізу ефективності введення єдиного соціального внеску і виправлення допущених помилок та його оптимізація.

Зміни в адмініструванні, обліку та контролі, які були викликані впровадженням єдиного соціального внеску, на нашу думку, необхідно розглядати на двох рівнях: на рівні держави та органів пенсійного та соціального страхування, і на рівні підприємств, установ та організацій, які відповідають за нарахування та утримання єдиного соціального внеску.

В перу чергу, варто зазначити, що впровадження єдиного соціального внеску мало як переваги, так і недоліки.

Для роботодавців впровадження єдиного соціального внеску призвело до таких переваг: зникла потреба в реєстрації в чотирьох фондах соціального страхування; скоротився час на розрахунок сум нарахувань і утримань, що більш актуально для роботодавців з ручною формою обліку; скоротилася кількість звітних форм, які подаються в органи соціального страхування; зменшився час на перерахування коштів внеску до фондів. Недоліками для роботодавців є: збільшились випадки невчасної виплати лікарняних, підвищився рівень соціальних виплат в окремих груп платників.

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н, професор

Для держави і органів пенсійного та соціального страхування можна виокремити переваги від єдиного соціального внеску, які стосуються уникнення дублювання соціальними фондами функцій, пов'язаних із формуванням страхових коштів, скорочення адміністративних витрат фондів на виконання цих функцій (по окремим оцінкам – зменшення витрат на утримання органів соціального страхування не відбулось), ефективнішого використання коштів соціального страхування, формування єдиної інформаційної бази платників єдиного соціального внеску, що дає змогу налагодити більш якісний контроль за його нарахуванням та сплатою. Недоліками запровадження внеску є те, що не встановлено системи контролю за Пенсійним фондом, що може призвести до нецільового використання коштів, сформувалася недосконала система взаємообміну інформацією між Пенсійним та соціальними фондами.

Вважаємо, що обраний стратегічний напрям (запровадження єдиного соціального внеску) в забезпеченні фінансування фондів пенсійного та соціального страхування є виправданим, але потребує поточних коректив, які дадуть змогу удосконалити систему соціального страхування. Більшість окреслених вище проблем можна вирішити шляхом внесення науково обґрунтованих змін до нормативно-правових актів з питань єдиного соціального внеску.

Необхідно враховувати, що удосконалення єдиного соціального внеску повинно бути направлено також на зниження податкового навантаження та виведення економіки із «тіні». В той же час, без комплексного підходу в реформуванні соціального страхування ці проблеми не вирішити.

Запровадження єдиного соціального внеску стало лише одним з важливих і необхідних елементів реформування системи соціального страхування. Продовженням змін направлених на консолідацію в соціальному страхуванні може стати запровадження єдиного органу, який би взяв на себе виконання функцій пенсійного та соціального страхування. Підтвердженням ефективності такої системи можуть слугувати приклади таких розвинутих європейських країн, як Фінляндія, Швеція, Норвегія та інші. Але даний напрямок реформування потребує ретельних і зважених досліджень та дій.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ І ВИХОДУ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Почтар О.С., студент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Нинішній етап розвитку економіки характеризується насамперед глибокими змінами в управлінні виробництвом, що потребує належного інформаційного забезпечення. Цього можна досягти при створенні відповідної системи бухгалтерського обліку, яка б орієнтувалась на задоволення потреб внутрішніх та зовнішніх споживачів інформації.

В останні роки відбулася і продовжується реорганізація виробництва, відносин власності, форм господарювання, що спричиняє необхідність змін у системі обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства та потребує додаткового дослідження.

Питання теорії та методології обліку в ринкових аграрних формуваннях, процесі автоматизації обліково-аналітичних робіт та облік витрат і виробництво сільськогосподарської продукції висвітлювали відомі вітчизняні вчені: М.Т. Білуха, І.О. Белебега, І.М. Белий, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, В.Г. Лінник, Ю.Я. Литвин, В.Б. Моссаковський, М. Огійчук, П.Т. Саблук, В.В. Сопко, А.К. Сук, М.Г. Чумаченко; країн близького і далекого зарубіжжя – В.Г. Макаров, В.Ф. Палій, Я.В. Соколов, С.О. Стуков, А.Д. Шеремет, А. Яругова та ін. Вони збагатили економічну науку глибокими, фундаментальними ідеями. Під впливом їх досліджень суттєво змінилися уявлення про систему обліку сільськогосподарської продукції, що ознаменувало новий етап у їх вивченні.

Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення обліку витрат та виходу продукції молочного скотарства в нинішніх умовах для своєчасного отримання достовірної інформації про стан виробництва та ефективне управління господарськими процесами.

Особливістю обліку у молочному скотарстві, на відміну від рослинництва, є те, що у ньому не існує тривалих перерв між строками вкладення матеріальних ресурсів, виходу продукції.

* Науковий керівник – Прохвятилов Ю.Ф., к.е.н., доцент

Вважається, що всі витрати даного звітного року відносяться на виробництво продукції цього ж року. Тому у бухгалтерському обліку немає необхідності розмежовувати витрати скотарства за суміжними роками.

Основними завданнями обліку витрат у галузі тваринництва є: економічно обґрунтований розподіл витрат за видами виробництв і групами тварин; точний розподіл всіх витрат за економічно однорідними елементами і статтями, які формують собівартість виробленої продукції; своєчасне, точне і повне відображення виходу продукції, отриманої від тваринництва; визначення собівартості основної, супутньої та побічної продукції.

Правильна побудова обліку та контролю витрат потребує їх належної систематизації. Проведені дослідження свідчать, що на практиці в сільськогосподарських підприємствах допускаються відхилення від діючих інструктивних положень щодо складу статей витрат. Такий підхід доцільно вважати цілком виправданим, оскільки деякі статті вже застаріли і розширення їх номенклатури дасть змогу збільшувати інформаційну місткість системи аналітичного обліку з урахуванням особливостей кожного окремого господарства [1].

Одним з важливих питань групування витрат є їх поділ за елементами. В діючих нормативних документах виділяють п'ять економічних елементів (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація основних фондів, інші витрати). Нині, коли гостро стоять екологічні проблеми, потрібно всі зусилля спрямовувати на виробництво екологічно чистої продукції молочного скотарства. І тому враховуючи таку ситуацію, доцільно було б ввести окремо статтю «Витрати на екологію». Ця стаття дала б змогу обліковувати окремо витрати на виробництво екологічно чистої продукції і враховувати їх при визначенні ціни реалізації.

Розширення кількості статей збільшить інформаційну ємність системи обліку, але при цьому зросте його трудомісткість. Необхідно правильно визначати критерії виділення витрат у самостійні статті. Затверджену номенклатуру статей витрат слід розглядати як обов'язкову для звітності, а в конкретному господарстві при плануванні обліку і калькуляції може застосовуватись і більш детальний перелік витрат. Такий підхід цілком виправданий, бо для кожного рівня управління потрібна інформація різного ступеня деталізації.

Одним із основних напрямів покращення облікового процесу виробництва сільськогосподарської продукції є пропозиції щодо

удосконалення типових форм первинних документів з обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства. Основна частина первинних документів складалася ще за часів Радянського Союзу, тому деякі з них не повністю відповідають сучасним вимогам документування операцій та потребам управління. Виходячи з вимог Державного стандарту України “Молоко коров’яче незбиране”, необхідно у Відомість руху молока (ф. 112) додатково ввести графи “Густина”, “Ступінь чистоти” та “Вміст білку”. Показник ступеня чистоти має значний вплив на загальну бактеріальну забрудненість молока, яка впливає на його сортність. Цей же показник необхідно також враховувати при встановленні розцінок з оплати праці доярок, щоб він мав стимулюючий характер і спонукав до зацікавленості працівників у якості продукції [3].

З метою визначення кількості молока за базисною жирністю і контролю за його рухом у перерахунку на однопроцентне, вважається за необхідне ввести у Журнал обліку надою молока (ф. 112) графу “Кількість жиродиниць”.

У більшості господарств при витрачанні кормів не враховується їх якість. Це значно знижує контроль за поживністю кормів.

Спостерігаються також недоліки в документальному оформленні операцій по видачі кормів. Зокрема, відомість витрат кормів складають при їх одержанні на ферму, а операції щодо їх передачі працівникам, які обслуговують тварин, документально не оформлюються. Це сприяє погіршенню контролю за повнотою їх згодовування. Деякі вчені пропонують списувати їх в два етапи: спочатку при відпуску записувати в підзвіт завідувачам ферм, а остаточно списувати при передачі працівникам, що обслуговують тварин [3].

Одним з питань обліку тварин основного молочного стада та продукції, що від нього отримується, яке потребує вирішення, є оцінка молодняку при переведенні в основне стадо. Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку це питання недостатньо врегульоване. На думку вчених, при переведенні в основне стадо молодняк слід оцінювати за чистою реалізаційною вартістю, що дасть змогу більш реально відобразити вартість як самого основного стада, так і фінансові результати від дорощування і відгодівлі худоби. Однак нерозвинений ринок нетелей та корів-первісток, відсутність достатньої інформації про ціни на них на даному етапі розвитку молочного скотарства в Україні ускладнюють їх об’єктивну оцінку. Для вирішення цього питання необхідно використовувати інформацію органів

статистики та дорадчих служб.

Дискусійним питанням нині є доцільність відображення в бухгалтерському обліку приросту живої маси корів основного стада. У процесі господарського використання жива маса та вгодованість корів основного стада постійно змінюється. Від цього в кінцевому результаті залежить їх реалізаційна вартість. Діючим Планом рахунків не передбачена методика обліку приросту живої маси корів основного стада. Не наводиться така інформація і в статистичній звітності за формою 24 “Звіт про стан тваринництва”. Разом з тим, зміна живої маси корів відображається в межах зоотехнічного обліку. Постійне врахування зміни живої маси корів у обліку створює потік непотрібної інформації, тому приріст живої маси корів необхідно відображати лише при вибутті їх зі складу основного молочного стада [4].

Як свідчить практика, мають місце певні недоліки у відображенні в обліку падежу тварин, особливо великої рогатої худоби. Для їх усунення пропонується змінити кореспонденцію рахунків на списання загиблого молодняка тварин і дорослих тварин на відгодівлі. При загибелі молодняка великої рогатої худоби народження попередніх років і дорослих тварин на відгодівлі, їх живу масу на початок року та балансову вартість доцільно списувати на збитки підприємства. Приріст живої маси звітного періоду і його вартість необхідно списувати методом сторнування за дебетом рахунка 212 або 213 „Поточні біологічні активи” і кредитом 232 „Тваринництво” [2].

Нині деякі підприємства використовують журнально-ордерну форму обліку. Проте перехід до ринкової економіки, поява великої кількості підприємств різних форм власності та сфери діяльності значно ускладнили її застосування. З’явилися нові рахунки, змінилися вимоги до накопичення даних аналітичного обліку, значно підвищилася вартість виготовлення бланків облікових реєстрів. Важливим етапом удосконалення обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства є його автоматизація. Сучасні комп’ютерні технології дозволять переорієнтувати облік на одержання оперативної інформації, яка необхідна для управління та сприятиме скороченню витрат праці, при обробці первинних і зведених документів.

Дослідження обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства дозволило теоретично обґрунтувати основні напрями його поліпшення. Для забезпечення оперативного, достовірного та повного отримання необхідної інформації про стан виробництва та ефективне управління господарськими процесами доцільно удосконалити типові

форми первинних документів з обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства та розширити номенклатуру статей витрат.

Література.

1. Гайдучок Г.С. Сучасні проблеми удосконалення обліку витрат та виходу продукції молочного скотарства // Вісник Державної Агроекологічної Академії України. – 1999. – №1-2. – С. 193-199.

2. Потриваєва Н.В. Шляхи вдосконалення обліку продукції молочного скотарства. // Вісник ХНАУ. – 2002. – №8. – С. 219-221.

3. Сарана Н. Організація обліку витрат та виходу продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2006. – №12. – С. 2-4.

4. Уланчук В.С. Вдосконалення обліку у молочному скотарстві // Облік і Фінанси АПК. – 2007. – №1/2. – С. 100-104.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ

Почтар О.С., студент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Спад обсягів виробництва молока в суспільному секторі створює проблеми для розвитку молочної галузі, оскільки виникає питання забезпечення переробних підприємств якісною сировиною. Згідно даних Державного комітету статистики в 2010 р. в Україні нараховувалося 3655 сільськогосподарських підприємств – виробників молока, які утримували 589,1 тис голів або 22,4% основного молочного стада.

Усіма категоріями господарств було вироблено 11248,5 тис. т молока, сільськогосподарськими підприємствами – 2216,6 тис. т молока чи 19,7 %. Водночас, тільки 4,4 % реалізованого молока переробним підприємствам мали гатунок «екстра», і 31,3 % – вищий гатунок, що свідчить про невтішний стан галузі [1].

Проблеми якості молока та ефективності його виробництва

* Науковий керівник – Прохвятилов Ю. Ф., доцент

досліджувались у працях вітчизняних вчених В.І. Бойка, В.Н.Зимовця, С.Р. Камілової, О.А. Козак, Т.Л. Мостенської, О.М. Шпичака. Облікові аспекти виробництва і реалізації молока з урахуванням його якості розглядали вчені В.Б. Моссаковський, Л.П. Сук, Л.С. Шатковська, В.С. Уланчук. Незважаючи на широкий резонанс у нормативних джерелах та наукових колах проблем забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції, організація і методика обліку та контролю виробництва і реалізації молока з урахуванням якості потребує подальшого вдосконалення.

Метою статті є дослідження організаційно – технологічних особливостей молочного скотарства та його впливу на побудову обліку і контролю виробництва і реалізації молока з урахуванням його якості.

Забезпечити необхідну якість виробленого молока сьогодні можуть лише сільськогосподарські підприємства з автоматизованими технологічними процесами утримання, доїння, очистки та охолодження молока. Луценко М.М. наголошує, що розвиток господарств з виробництва молока повинен бути зорієнтований на прогресивні технології, які базуються на груповому утриманні худоби.

В Україні лише близько 300 господарств належать до крупнотоварних. Ними виробляється 3,7 % всього молока. При цьому тільки 31 господарство має 1000 і більше корів. 70% господарств мають стада корів з чисельністю 20–500 голів [2, с. 62].

Як і будь-який процес виробництва, виробництво продукції молочного скотарства пов'язане із певними витратами, що знаходять безпосереднє відображення в обліку. Вартісний вимір витрат засобів виробництва і робочої сили для виготовлення продукції визначає витрати виробництва, а їх розрахунок на одиницю продукції – собівартість одиниці продукції. Певною мірою, раціональність та доцільність понесених витрат формує якість продукції.

У молочному скотарстві серед об'єктів обліку витрат виділяють: основне стадо (враховуються витрати на утримання корів та бугаїв-плідників); тварини на вирощуванні і відгодівлі (для обліку витрат на вирощування та відгодівлю худоби різного віку, незалежно від статі).

Кількість аналітичних рахунків для обліку витрат і виходу продукції повинна бути оптимальною і забезпечувати правильність та обґрунтованість розрахунку собівартості продукції; збір інформації для оперативного контролю; їх ув'язку з іншими об'єктами обліку та складовими виробництва: технологією, системою годівлі та оплатою праці.

Інформація про виробництво продукції молочного скотарства включає, крім бухгалтерських документів, дані зоотехнічного, ветеринарного та лабораторного обліку. В умовах автоматизованого інформаційного забезпечення підприємства виникає потреба створення єдиної інформаційної бази обліку, яка впорядкуватиме потоки облікової та необлікової інформації і дозволить оперативно керувати галуззю та контролювати виконання виробничих завдань.

Ведення молочного скотарства за кожним з напрямків потребує визначення відповідних об'єктів обліку витрат, методу обліку витрат, коригування статей обліку витрат, документального оформлення витрат і виходу продукції, вибору методу калькуляції собівартості продукції. Прийняті в господарстві системи утримання тварин (прив'язна і безприв'язна) визначають затрати праці на виробництво одиниці продукції, а відтак і рівень мотивації працівників. Затрати праці на виробництво 1 ц молока при використанні прив'язної і безприв'язної систем відповідно становлять 17 та 1,5–2 люд.-год. Головною причиною таких високих затрат праці на виробництво молока є низька організація виробництва, невідповідність соціальним вимогам за рівнем культури виробництва і умов праці.

Особливої уваги заслугоує ступінь залежності якості продукції від годівлі тварин. Навіть при найсучаснішій техніці та технології неможливо отримувати високоякісну продукцію, якщо корми не відповідають діючим вимогам. Покращення споживчих властивостей молока – підвищення вмісту білка, жиру, вітамінів, смакових його якостей значною мірою забезпечується раціональною годівлею тварин. Серйозною проблемою годівлі залишається колективно утримання корів з різною продуктивністю та фізіологічним станом.

Нерідкими є випадки утримання корів з високими добовими надоями разом із коровами на останніх місяцях лактації чи сухостійними, хоч умови утримання і годівлі таких тварин повинні бути різними. При існуючих способах роздачі кормів корови отримують однакову їх кількість, хоч високопродуктивна корова повинна отримувати їх більше, а сухостійна корова – вибірково корми кращої якості. Вирішення цих питань досягається застосуванням поточно-цехової системи утримання тварин. Одним з важливих моментів забезпечення конкурентоспроможного виробництва молока є якісне покращення племінної справи у тваринництві яка, в свою чергу, базується на трьох основних складових – репродукції поголів'я, вирощуванні ремонтного молодняка і селекції. В обліку приплід відносять до додаткових біологічних активів, які при первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, зменшеною на

очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю (чи собівартістю за прямими витратами) відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». Первісне визнання додаткових біологічних активів відображається у тому звітному періоді, у якому вони відокремлені від біологічного активу. Відтак обраний підприємством метод оцінки приплоду повинен відображатись у наказі про облікову політику підприємства.

Отже, підвищення питомої ваги корів класів еліта-рекорд та еліта, зменшення некласного поголів'я, постійний контроль та турбота про вгодованість, тільність, вакцинацію тварин, вирощування ремонтного молодняка сприяють покращенню економічних показників виробництва та якості молока.

Одразу після доїння молоко повинно бути поміщене в чисте місце і бути охолодженим до температури не вище, ніж 8°C у випадку щоденного збору або не вище 6°C, якщо збір не відбувається щоденно.

Під час транспортування повинна підтримуватися низька температура, і після прибуття до установи призначення температура молока не повинна бути вищою 10°C. Ця умова необов'язкова, якщо молоко обробляється впродовж двох годин після доїння; або з технологічних причин необхідна вища температура для виробництва певних молочних продуктів, і це дозволено компетентним органом.

Методика обліку витрат на охолодження є дискусійною. Відповідно до методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 [2], облік витрат на утримання холодильних установок рекомендується вести на окремому аналітичному рахунку з обліку витрат допоміжних виробництв, а фактичну собівартість послуг холодильних камер відносити на споживачів шляхом збільшення собівартості продукції, що зберігається або на витрати збуту. Однак при виробництві молока витрати на утримання холодильних установок з охолодження молока слід розглядати як частину технологічного процесу з відповідним відображенням у обліку.

Щоб сформувати достовірну ціну на продукцію необхідно знати вартість її виробництва. Існуючі нормативно-правові акти в сфері обліку сільськогосподарської продукції передбачають, що при первісному визнанні вона оцінюється за одним із методів, обраних підприємством, а саме: 1) справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу; 2) виробничою собівартістю; 3) собівартістю за прямими витратами. При цьому, лише повна

собівартість включатиме всі витрати, пов'язані з діяльністю підприємства і є найоптимальнішою для формування збутової політики підприємства.

Організаційно-технологічні фактори виробництва формують якість продукції молочного скотарства, а рівень якості продукції залежить від правильного управління ними. Організаційно-технологічні фактори виробництва необхідно врахувати при розробці інформаційного забезпечення управління якістю продукції, розробці облікової політики і організації облікового процесу на підприємстві.

Серед проблемних питань обліку виробництва і реалізації якості продукції молочного скотарства – документальне оформлення виходу і реалізації молока; удосконалення складу і статей обліку витрат виробництва; методика первісного визнання сільськогосподарської продукції; організація обліку і контролю непродуктивних втрат на підприємстві.

Література.

1. Тваринництво України 2010 рік: Статистичний зб. // За ред. Ю.М. Остапчука. – К.: Держкомстат України, 2011. – 202с.

2. Бондаренко В.М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С.61–64.

3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затв. Наказом Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001р. №132.

РОЗРАХУНКИ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОБЛІК

***Румянцева О.О., студентка*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Підприємства України широко використовують в своїй господарській діяльності банківські платіжні картки (далі – БПК). Щораз більше підприємств виплачують зарплату своїм працівникам не через касу, а перераховують її на їх персональні карткові рахунки в банку. Багато підприємств використовують у своїй господарській

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

діяльності корпоративні картки. Кількість громадян, які використовують БПК для зберігання своїх заощаджень, призначених для поточних витрат і здійснення розрахунків, з кожним роком збільшується.

Популярність БПК в тому, що вони мають безліч переваг перед грошовими коштами у вигляді банкнот. Зростанню популярності БПК також сприяло розширення мережі банкоматів та збільшення кількості банків, що надають послуги з обслуговування карткових рахунків.

Одна з переваг пластикових карток – зменшення кількості операцій підприємства з готівковими грошовими коштами в касі, а також те, що втрата пластикової картки, за правильних дій її власника, ще не означає втрату грошових коштів. До позитивних сторін використання платіжних карток можна також зарахувати таке:

- картковий рахунок може бути відкритий у гривнях, доларах та іншій валюті або ж у двох різних валютах водночас, що дає економію за рахунок зменшення витрат на конвертацію валют;

- за допомогою картки тримач має можливість купувати (отримувати послуги) в багатьох закладах торгівлі й побутового обслуговування;

- за допомогою картки тримач має можливість отримувати готівку в багатьох банкоматах і банках майже в будь-якому куточку світу. Нема потреби постійно тримати при собі велику кількість грошової готівки;

- перевезення грошових коштів, що на БПК через кордон здійснюється без зайвих митних процедур, при цьому сума грошових коштів на картрахунку необмежена;

- щомісяця банк, у якому у власника БПК відкритий картрахунок, здійснює нарахування відсотків на залишок грошових коштів на картрахунку;

- незалежність від режиму роботи обслуговуючого банку, тобто можливість здійснювати операції цілодобово;

- власникам БПК у певних торгових підприємствах і сервісних центрах надаються знижки і пільгові тарифи при купівлі;

- можливість придбання товару в мережі Internet та багато іншого.

Одним з недоліків є те, що використання БПК на території України можливе ще не повсюдно. При цьому, певні типи карток можуть обслуговуватися лише в певних банкоматах. Наклейки з емблемами БПК на банкоматах вказують перелік карток, які вони обслуговують. До недоліків БПК можна зарахувати також:

- вплив на них природних чинників (перепад температури, волога, прямі сонячні промені, механічні навантаження);

- якщо власник БПК забув або втратив ПІН-код, деякі банки

беруть додаткову плату;

— можливі зломи комп'ютерних мереж банку хакерами, перехоплення даних про БПК і його власників при розрахунках через мережу Internet. Така ситуація може призвести до того, що хтось може скористатися вашими грошовими коштами на картрахунку;

— банкрутство банку. Призводить до замороження (повної або часткової втрати) грошових коштів на картрахунку до її відшкодування та ін.

Залежно від використання БПК операції з допомогою БПК можна зарахувати або до безготівкових, або до готівкових розрахунків. Так, якщо не знімаючи з картки грошових коштів, здійснюються розрахунки (або інші операції), то така операція є безготівковою. У разі якщо спочатку зняли грошові кошти з картрахунка і потім здійснили розрахунки готівковими грошовими коштами – операція належить до готівкових розрахунків. Така особливість БПК (подвійність) дозволяє її тримачам користуватися перевагами обох видів розрахунків.

Платіжні картки можуть бути кількох видів:

— корпоративна картка – БПК надана банком підприємству і використовується його працівниками для різноманітних як готівкових, так і безготівкових розрахунків;

— зарплатна картка – БПК надана банком працівникам підприємства і використовується ними для отримання тільки зарплати через мережу банкоматів і банків;

— розрахункова картка – БПК надана банком для фізичних осіб, які використовують її для безготівкових розрахунків за придбані товари (послуги) через спеціалізовані торгові термінали, а також для переведення в готівку грошових коштів;

— накопичувальна – БПК надана банком як юридичній, так і фізичній особі для накопичення грошових коштів, а також для розрахунків і отримання зарплати або для переведення в готівку грошових коштів.

Залежно від того, який вид платіжної картки використовується, визначається і сфера її застосування.

Розширення сфери використання платіжних карток та інтенсивний розвиток розрахунків ними сприяють тому, що все більше і більше юридичних і фізичних осіб у повсякденному житті користуються платіжними картками.

Але, незважаючи на позитивні сторони розвитку платіжних карток, необхідно зазначити про можливі ризики, пов'язані з використанням платіжних карток, та дотримуватися наступних

рекомендацій:

— під час отримання платіжної картки слід ставити підпис на її зворотному боці в місці, яке призначено для підпису держателя платіжної картки. Це зменшить ризик використання платіжної картки без згоди власника в разі її втрати;

— треба бути уважним до умов зберігання та використання платіжної картки;

— ніколи не слід розголошувати персональний ідентифікаційний номер картки (ПІН) стороннім особам, при цьому ПІН необхідно запам'ятати або зберігати його окремо від платіжної картки в недоступному для сторонніх осіб, місці;

— ніколи не передавати платіжну картку для використання іншими особами;

— телефон банку-емітента, який видав платіжну картку, зазначено на зворотному боці платіжної картки; потрібно завжди мати контактні телефони банку-емітента, номер платіжної картки на інших носіях інформації: у записнику, мобільному телефоні тощо, але не разом із записом про ПІН;

— у разі втрати платіжної картки держатель повинен негайно повідомити про це емітента. У протилежному разі емітент не несе відповідальності за переказ коштів, ініційований до отримання такого повідомлення за допомогою цієї платіжної картки, якщо інше не передбачено договором;

— з метою запобігання незаконним операціям з використанням платіжної картки та зняття коштів з карткового рахунку доцільно встановити добовий ліміт на суму та кількість операцій із застосуванням платіжної картки та одночасно підключити електронну послугу оповіщення про проведені операції (наприклад, оповіщення у вигляді коротких текстових повідомлень на мобільний телефон);

— здійснювати операції з використанням платіжних карток через банкомати, які встановлені в безпечних місцях (в банках, торговельних комплексах та інших установах);

— не застосовувати фізичну силу, щоб вставити платіжну картку в отвір призначений для приймання карток. Якщо платіжна картка легко не вставляється, то не треба використовувати такий банкомат;

— набирати ПІН таким чином, щоб особи, які перебувають поруч, не змогли його побачити;

— якщо банкомат працює некоректно (наприклад, довгий час перебуває в режимі очікування, мимоволі перезавантажується), необхідно відмовитися від послуг такого банкомата, відмінити поточну

операцію і дочекатися повернення платіжної картки;

— після отримання готівки в банкоматі необхідно її перерахувати та переконатись у тому, що платіжна картка була повернена банкоматом, дочекатись видачі чека в разі його запиту і тільки після цього відходити від банкомата;

— роздруковані банкоматом чеки потрібно зберігати для звірки зазначених у них сум з випискою про рух коштів на картковому рахунку;

— якщо під час проведення операції через банкомат платіжна картка не повертається, то необхідно зателефонувати до банку за телефоном, який зазначено на банкоматі, та описати ситуацію, що склалася, а також звернутися з цього приводу до банку-емітента, який видав платіжну картку;

— розрахунки з використанням платіжної картки мають виконуватися тільки у присутності держателя та перед тим, як підписати квитанцію, в обов'язковому порядку слід перевірити суму, що зазначена на ній;

— якщо під час спроби здійснити оплату товарів або послуг з використанням платіжної картки не вдалося здійснити успішно операцію, то необхідно зберігати один примірник виданої терміналом квитанції для перевірки відсутності зазначеної операції у виписці про рух коштів за картковим рахунком.

Отже, створення та запровадження внутрішніх карткових платіжних систем містить величезний потенціал подальшої розбудови фінансово-банківської системи України на засадах кращих зразків світового досвіду у цій сфері. Наявність широкого спектра послуг, що їх надають карткові платіжні системи, дозволить задовольнити потреби як фізичних, так і юридичних осіб у своєчасних розрахунках, зменшенні питомої ваги готівки у грошовому обороті, вчасному отриманні точної інформації щодо стану коштів. Крім того, система масових електронних платежів сприятиме прискоренню грошового обігу, упорядкуванню процесів кредитування, зміцнить банківську систему, надасть їй додаткові важливі джерела фінансування, а також сприятиме більшій фіскальній прозорості та фінансовій дисципліні платежів. Але поряд з цим існують негативні ризики при використанні платіжних карток, тому з метою запобігання їм, необхідно пам'ятати і дотримуватися правил використання платіжних карток.

За допомогою корпоративних карток підприємства можуть оплачувати: витрати за відрядження (готель, оренда автомобілів, замовлення квитків тощо); накладні витрати (підписка, придбання літератури, послуги перекладача тощо); господарські витрати

(канцтовари, бензин та ін.); витрати, пов'язані з основною діяльністю підприємства (закупівля товару, розрахунки з постачальниками).

Банківські пластикові картки можуть використовуватися для реалізації і підприємствами зарплатних карткових проектів. На думку Скрипкіної К., запровадження зарплатного проекту має свої переваги:

- спрощення процедури виплати заробітної плати;
- скорочення витрат, пов'язаних з інкасацією (отриманням, зберіганням, транспортуванням) готівкових грошових коштів;
- можливість виплати заробітної плати працівникам у разі відсутності працівника з будь-якої причини (тимчасова непрацездатність, робота в іншому населеному пункті, відпустка, відрядження тощо) і відповідно відсутність необхідності депонування заробітної плати та зберігання готівкових коштів у касі підприємства [2].

Операції з нарахування заробітної плати, з нарахування та утримання єдиного соціального внеску, а також з утримання податку на доходи при виплаті заробітної плати в безготівковій формі у бухгалтерському обліку відображаються у звичайному порядку, тобто так само, як і при виплаті заробітної плати готівковими коштами.

Щодо відображення в бухгалтерському обліку операції з погашення заборгованості підприємства із заробітної плати перед своїми працівниками, зазначимо таке. Платіжним дорученням на перерахування заробітної плати підприємство перераховує загальну суму грошових коштів, що підлягають виплаті працівникам, на спеціальний транзитний рахунок. Із зазначеного рахунка грошові кошти на виплату заробітної плати розподіляються на карткові рахунки працівників[3].

Транзитний рахунок – це рахунок, який використовується для тимчасового обліку платежів до перерахування їх за призначенням згідно з нормативно-правовими актами або договорами. Такий рахунок є балансовим обліковим рахунком банку.

Таким чином, заборгованість підприємства з виплати заробітної плати працівникам погашається в момент списання коштів з поточного рахунка підприємства в банку, що в бухгалтерському обліку відображається записом Дт 661 — Кт 311. Тобто, при виплаті заробітної плати з використанням пластикових карток заборгованість підприємства перед працівниками (кредит субрахунка 661) закривається в момент перерахування підприємством коштів на відповідний рахунок у банку, а не в момент фактичного отримання працівниками заробітку на руки (як це відбувається у випадках виплати заробітної плати через касу підприємства). Інакше кажучи,

перерахувавши до банку грошові кошти на виплату заробітної плати, підприємство вважається таким, що виконало свої зобов'язання щодо її виплати.

Одночасно з перерахуванням коштів на оплату праці працівників підприємству слід перерахувати єдиний соціальний внесок і суми утриманого із заробітку податку на доходи фізичних осіб.

Після надходження від підприємства належної до виплати заробітної плати на підставі наданої підприємством відомості суми заробітку зараховуються банком на поточні карткові рахунки працівників. Сума заробітної плати, що значиться на поточному картковому рахунку, є доходом працівника, порядок використання якого суто індивідуальний і ніяк не стосується бухгалтерського обліку підприємства.

Витрати, пов'язані із запровадженням зарплатного проекту (витрати на відкриття карткового рахунка, на річне обслуговування карткового рахунка, на оплату комісійної винагороди банку за розрахунково-касове обслуговування з виплати заробітної плати в безготівковій формі) збільшують витрати підприємства. У бухгалтерському обліку такі витрати включаються до складу адміністративних витрат підприємства (Дт 92 – Кт 311).

Отже, запровадження зарплатного проекту на підприємстві має свої переваги для працівників бухгалтерії, економлячи їх робочий час. Отримання заробітної плати з використанням платіжних карток зручно і для самих працівників. Крім того, запровадження зарплатного проекту не потребує великих фінансових витрат. Усе це дає підставу керівникам підприємств надати перевагу виплаті заробітної плати в безготівковій формі виплаті готівковими грошовими коштами з каси.

Література.

1. Лисенко С.В. Розрахунки платіжними картками / С.В. Лисенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://factor.ua/ukr/golden/doc.html>
2. Скрипкіна К. Зарплата за картками: організація та облік / К. Скрипкіна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 8. – С. 25-28.
3. Куликова М. Організація та методика бухгалтерського обліку операцій банку з платіжними картками / М. Куликова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insstitute.novostimira.com>
4. Пиріг С.О. Платіжні системи: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ АКРЕДИТИВАМИ

Румянцева О.О., студентка,
Харківський національний технічний університет
сізького господарства ім. П. Василенка*

Необхідність розвитку міжнародної торгівлі в Україні, вихід на світовий ринок резидентів, застосування загальноприйнятих в міжнародній практиці форм безготівкових розрахунків набувають як ніколи великої важливості та значущості [1].

Найпоширенішою формою розрахунків в ринковій економіці є акредитиви, що переважно застосовуються в розрахунках за товари та послуги, коли постачальник хоче забезпечити собі гарантію оплати.

Акредитив – це специфічна форма безготівкових розрахунків, при яких одна установа банку доручає іншій провести за рахунок спеціально заброньованих для цього грошових коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажені товари чи надані послуги. При розрахунку акредитивом банк-емітент за дорученням свого клієнта (заявника акредитива) зобов'язаний: виконати платіж третій особі (бенефіціару) за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги; надати повноваження іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж. Ці два види операцій є головними акредитивними операціями.

При розрахунках акредитивами в економічні відносини вступають такі суб'єкти: платник – заявник акредитива, який звертається до банку, що його обслуговує, для відкриття акредитива; банк-емітент – банк платника, що відкриває акредитив своєму клієнту; бенефіціар – юридична особа, на користь якої виставлений акредитив (продавець, виконавець робіт або послуг тощо); виконуючий банк – банк бенефіціара або інший банк, що за дорученням банку-емітента виконує акредитив. Отже, при розрахунках акредитивами платіж виконує банк постачальника за рахунок коштів, спеціально заброньованих для цієї мети в банку платника. Умови та порядок проведення акредитивної операції передбачаються у договорі між бенефіціаром і заявником акредитива. Акредитиви можуть бути

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

депоновані у банку платника (банку-емітенті) і в банку постачальника (бенефіціара).

Банки мають здійснити контроль за строком дії акредитивів. Строк дії акредитива в банку-емітенті встановлюється покупцем у межах 15 днів з дня відкриття, не враховуючи нормативного терміну проходження документів спецв'язком між банками.

Акредитив закривається: а) за заявою постачальника про припинення дії відзивного акредитива до закінчення його строку. Банку-емітентові надсилається повідомлення виконуючим банком. Невикористана сума перераховується банку платника на рахунок, з якого депонували кошти; б) після закінчення обумовленого строку акредитива. Про закриття акредитиву банк-емітент повідомляє виконуючий банк; в) за заявою покупця за відзивним акредитивом про відмову акредитива повністю або частково акредитив закривається або зменшується у день одержання повідомлення від банку-емітента. Про закриття акредитива виконуючий банк надсилає повідомлення банкові-емітенту.

Акредитивна форма розрахунків, з одного боку, гарантує вчасність і повноту платежу постачальникові за відвантажені товари чи надані послуги; однак, з другого боку, вона сповільнює обіг (рух) грошових коштів, тому що вимагає депонування покупцем певної грошової суми ще до того, як здійснений сам акт купівлі-продажу товарно матеріальних цінностей. Форма розрахунків за акредитивами у наших умовах є засобом адаптації системи безготівкових розрахунків до нових ринкових відносин в умовах кризової економіки. На жаль, акредитивна форма розрахунків у господарському обороті України обмежена і не дає належного економічного ефекту.

Необхідно відмітити, що використання акредитиву в міжнародних розрахунках є поширеною практикою підприємств, що здійснюють імпорتنі операції. Демчук Т.П. вважає, що використання такої форми розрахунків для вітчизняних підприємств можливо не настільки вигідна як їх іноземним партнерам, але зважаючи на відсутність інформації про платоспроможність контрагентів, акредитив є запорукою якісного виконання зовнішньоекономічних зобов'язань [2].

Відповідно до норм ст. 1088 Цивільного кодексу України акредитив є однією із форм безготівкових розрахунків [3]. Тому бухгалтерський облік акредитивів здійснюється на рахунку 31

"Рахунки в банках" на відповідних субрахунках.

Відповідно до Інструкції № 291, облік акредитивів за зовнішньоекономічними розрахунками слід здійснювати на рахунку 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті". По дебету рахунку відображається сума коштів, призначена для розрахунків або її збільшення; по кредиту – закриття (сплата) акредитиву або зменшення початкової суми [4].

Рекомендуємо для обліку акредитивів використовувати субрахунки нижчого порядку, наприклад, 3141, 3142 та навіть 31411, 31412 – для обліку акредитивів за їх видами, валютою розрахунків або в розрізі постачальників.

При відкритті покритого акредитиву валютні кошти імпортера бронюються на окремому банківському рахунку в якості забезпечення платежу за імпортованим товаром (роботи, послуги); така операція в бухгалтерському обліку буде відображатися по дебету субрахунку 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті" і кредиту субрахунку 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті". Проте може бути ситуація, коли в імпортера відсутня вільна іноземна валюта. В такому випадку підприємство може перерахувати банку відповідну суму гривень і на рахунках бухгалтерського обліку необхідно здійснити такий запис – дебет 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті", кредит 311 "Поточні рахунки в національній валюті". А коли уповноважений банк придбає необхідну кількість валюти, можна провести запис: дебет 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті", кредит 313 "Інші рахунки в банку в національній валюті". Якщо кошти грошового забезпечення надані в грошовій одиниці України, то в разі значного зростання курсу іноземної валюти або гривні, в заяві про відкриття акредитива підприємство може передбачити право уповноваженого банку списати (у день виконання платежу за акредитивом) з його поточного рахунку додаткову суму коштів у національній валюті для здійснення операції з купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України з метою забезпечення покриття за акредитивом у повному обсязі. Якщо іноземна валюта грошового забезпечення акредитива відрізняється від виду іноземної валюти, у якій відкривається акредитив, то сума коштів грошового забезпечення акредитива за вимогою уповноваженого банку може бути збільшена на суму можливих ризиків від зміни курсів іноземних валют за умови, що це передбачено в заяві про відкриття акредитива або в договорі

банківського рахунку чи інших договорах, укладених між підприємством та уповноваженим банком.

Інший випадок – відкриття непокритого акредитиву. Така операція в бухгалтерському обліку буде відображатися по дебету субрахунку 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті" і кредиту субрахунку 602 "Короткострокові кредити банків в іноземній валюті". За час користування кредитом у підприємства будуть виникати витрати на сплату відсотків банку, а також відповідно до умов договору між банком та імпортером, останній повинен буде повністю погасити суму кредиту за визначений період часу. При одержанні повідомлення виконуючого банку про списання грошових коштів з акредитива в оплату рахунків постачальника, підприємство робить запис по дебету рахунка 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками" і кредиту рахунка 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті". Оприбуткування ТМЦ, одержаних від постачальника, відображається записом по дебету рахунків 20 "Виробничі запаси" (відповідний субрахунок), 22 "МШП", 28 "Товари" та інших рахунків і кредиту рахунка 632 "Розрахунки з іноземними постачальниками".

Відповідно до норм ст. 1098 ЦКУ акредитив може закритися у разі: спливу строку дії акредитива; відмови одержувача грошових коштів від використання акредитива до спливу строку його дії, якщо це передбачено умовами акредитива; повного або часткового відкликання акредитива платником, якщо таке відкликання передбачено умовами акредитива. В таких випадках невикористаний залишок коштів перераховується на поточний рахунок покупця або спрямовується на погашення банківського кредиту (якщо акредитив було виставлено за рахунок кредиту банку), що оформляються записом по дебету рахунків 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті" або 602 "Короткострокові кредити банків в іноземній валюті" і кредиту рахунка 314 "Інші рахунки в банку в іноземній валюті".

Особливої уваги бухгалтера при обліку валютних розрахунків з акредитивами заслуговує питання дотримання вимог валютного законодавства. Адже при застосуванні розрахунків щодо імпортних операцій резидентів у формі документарного акредитиву, встановлений термін надходження товару, що не повинен перевищувати 180 календарних днів з моменту здійснення уповноваженим банком платежу на користь нерезидента. "Безкарне" перевищення зазначеного терміну можливе лише за умови отримання

висновку центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики. В іншому випадку нараховуватиметься пеня в розмірі 0,3 % контрактної вартості не отриманого товару за кожен день перевищення зазначеного терміну [5]. Тому, з метою забезпечення контролю за виконанням розрахунків акредитивом, пропонуємо обліковувати "валютні акредитиви" на окремому позабалансовому рахунку – наприклад можна відкрити окремий субрахунок 031 "Відриті акредитиви в іноземній валюті".

Отже, на основі дослідження питання використання документарних акредитивів при здійсненні імпорتنих операцій, можна зробити такі висновки:

1) для обліку операцій з валютними акредитивами необхідно використовувати окремі рахунки, що застосовуються для відображення інформації про валютні операції підприємств;

2) з метою забезпечення контролю за виконанням розрахунків акредитивом, пропонуємо обліковувати "валютні акредитиви" на окремому позабалансовому рахунку.

Література.

1. Корнилов О.В. Акредитив / О.В. Корнилов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apelyacia.org.ua/.../stattya-1093-akreditiv-02>. Демчук Т.П. Облік валютних розрахунків підприємств акредитивами при здійсненні імпорتنих операцій / Т.П. Демчук // Наука й економіка. – 2009. – № 4 (16), Т. 1. –С. 170-175 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/.pdf.

3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.03, зі змінами станом на 21.05.2009 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: [затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 зі змінами і доповненнями] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Буркун О.С. Бухгалтерський та податковий облік розрахунків з використанням акредитива / О.С. Буркун // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. – 2008. – № 1. –С. 45-48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cursor-audit.com/.../buxgalterskij-ta-p>.

УНІФІКАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сиротюк К.С., студентка,
Львівський національний аграрний університет*

Входження України в світовий економічний простір зобов'язує її надання іноземним партнерам об'єктивної інформації про діяльність українських підприємств, з метою залучення іноземних інвестицій, створення спільних підприємств тощо. В умовах міжнародної інтеграції посилюється увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку через його гармонізацію і стандартизацію.

Уніфікацію бухгалтерського обліку досліджували вчені Ф.Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В.М. Пархоменко, В.Г. Швець та інші.

Гармонізація бухгалтерського обліку – це узгодження критеріїв визначення статей фінансових звітів (методів, принципів і процедур, пов'язаних із складанням і поданням фінансової звітності) з метою усунення відмінностей у порядку складання фінансової звітності підприємствами різних країн і забезпечення порівняння даних бухгалтерського обліку та подання зовнішнім користувачам якісної, вичерпної, достовірної, зрозумілої, зіставної інформації, що необхідна для прийняття управлінських рішень в умовах розвитку міжнародних економічних зв'язків [3].

Гармонізація дозволить: підвищити порівнянність бухгалтерської звітності різних країн; активізувати оборот капіталу; підвищити загальний методологічний рівень бухгалтерського обліку; скоротити витрати на складання бухгалтерської звітності багатонаціональними корпораціями.

Стандартизація бухгалтерського обліку – це сукупність облікових стандартів, що регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, з метою уніфікації бухгалтерського обліку в рамках однієї країни, групи країн або на міжнародному рівні [3].

Стандартизація дає змогу глобалізувати облікову політику, принципи і систему бухгалтерського обліку та звітності. Вона здійснюється в межах уніфікації обліку на міжнародному рівні, яку проводить Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board – IASB).

* Науковий керівник – Прокопишин О.С., к.е.н.

Головне завдання гармонізації та стандартизації полягає в тому, щоб вони суттєво не відрізнялись від аналогічних стандартів в інших країнах – членах співтовариства, тобто знаходились у гармонії один з одним.

Уніфікація бухгалтерського обліку може здійснюватися на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Уніфікація бухгалтерського обліку в Україні – це уніфікація облікових принципів і методів відповідно до міжнародних стандартів, що здійснюється в рамках єдиної методологічної основи в умовах регламентації бухгалтерського обліку нормативно-правовими актами та у формі стандартизації, уніфікації бухгалтерських документів, уніфікації реєстрів бухгалтерського обліку, уніфікації плану рахунків, уніфікації фінансової звітності.

С. Голов вважає, що уніфікація фінансової звітності означає превалювання форми над сутністю, що суперечить принципу превалювання сутності над формою, а наслідками уніфікації є постійне зростання кількості вписуваних рядків у формах звітності, додаткові витрати підприємств на розкриття інформації за міжнародними стандартами, неможливість відображення галузевої специфіки діяльності підприємств [1].

У вдосконаленні вітчизняного обліку та його інтеграції у світове співтовариство значну роль відіграють міжнародні стандарти.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку охоплюють коло питань, які мають важливе міжнародне значення в умовах розвитку зовнішньої торгівлі, діяльності транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків [2]. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку мають рекомендаційний характер і є міжнародним орієнтиром гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку і фінансової звітності в усьому світі.

В Україні національні П(С)БО мають відповідати Міжнародним стандартам фінансової звітності, які постійно переглядаються та доповнюються.

Для прискорення уніфікації стандартів бухгалтерського обліку існує ряд чинників:

- діяльність різноманітних міжнародних інституцій; глобалізація ринків капіталу;
- взаємодія національних економік на міжнародному рівні;
- зростаюче прагнення до утворення політичних союзів.

Відмінностей у формах звітів навряд чи вдасться уникнути в найближчому майбутньому, оскільки вони теж спричинені дією

чинників: законодавством країни застосування; корпоративною власністю; системою оподаткування; політичними та історичними реаліями.

Міжнародне узгодження принципів і процедур системи обліку є визначальною передумовою гармонізації фінансової звітності з метою стандартизації та уніфікації облікових процедур вітчизняних підприємств та їх зарубіжних партнерів. Подальше реформування вітчизняної системи обліку необхідне для : зменшення ризику кредиторів та інвесторів; поглиблення міжнародної кооперації в галузі бухгалтерського обліку та зростання довіри до її показників в усьому світі.

Література.

1. Голов С. Уніфікація як гальмо розвитку бухгалтерського обліку в Україні / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 7. – С. 3-7.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. 2004 пер. с англ. / За ред. С. Ф. Голова. - К. : ФПБАУ, 2005 - 1,2 ч.
3. Охрамович О.Р. Проблемні аспекти уніфікації бухгалтерського обліку / О.Р. Охрамович // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Випуск 2 (50). -2010. – С. 171-178.

АУДИТ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент,
Львівський національний аграрний університет*

Процес виробництва продукції сільськогосподарських підприємств породжує виникнення певних видів витрат. Для оперативного управління виробництвом доцільно якісно вести облік витрат та обчислення собівартості продукції, а також забезпечити належний контроль за використанням всіх видів ресурсів.

Особлива увага належить аудиту витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Забезпечення якості аудиторських перевірок вимагає від аудиторів високої кваліфікації, використання методики аудиту, що враховує галузеві особливості.

Мета аудиту витрат полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення в обліку та звітності підприємства інформації про витрати виробництва.

Якість аудиту залежить від того, наскільки ретельно проведена робота до початку аудиторської перевірки : увага до підбору клієнта, отримання інформації про клієнта, встановлення і прийняття умов і зобов'язань підприємства і аудиторської фірми, планування аудиту.

Перш ніж приступити до проведення аудиту витрат виробництва, необхідно провести попередній огляд з метою оцінки слабких і сильних сторін внутрішнього контролю процесу виробництва і витрат. Для цього можна використати методи і прийоми, які розробляються аудиторською фірмою, а також спеціальні аудиторські процедури - тести.

Під час такого тестування аудитор встановлює :

- чи визначаються в наказі про облікову політику витрати, що списуються на виробництво, відповідно до П(С)БО;
- чи не змінювалась протягом звітного періоду облікова політика щодо визначення витрат на виробництво і собівартості продукції;
- чи дотримуються на підприємстві вимог, встановлених наказом про облікову політику.

Оцінивши систему внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку, аудитор приймає рішення щодо методу організації перевірки (суцільний, вибірковий), кількості аудиторських процедур, необхідних для підготовки об'єктивного висновку.

Щоб скласти об'єктивну думку щодо інформації про витрати на виробництво продукції та її собівартості, аудитору необхідно : одержати обґрунтовану гарантію того, що інформація в бухгалтерській документації та інших джерелах даних із питань перевірки достовірна і достатня; вирішити, чи правильно відтворена в обліку і звітності відповідна інформація.

Аудитору важливо правильно оцінити суттєвість і аудиторський ризик.

Враховуючи, що збір аудиторських доказів здійснюється за кожним сегментом, а не за звітністю в цілому, аудитор складає попереднє судження про суттєвість за кожним сальдо рахунків, що дозволить йому приймати рішення зі збору достатньої кількості аудиторських доказів.

Стратегія проведення аудиту витрат виробництва розробляється виходячи із норм МСА 300 «Планування», згідно якого аудитор розробляє план і програму аудиту. Аудит витрат на виробництво сільськогосподарської продукції можливо здійснити за програмою, перелік аудиторських процедур якої, враховує усі чинники, що роблять вплив на достовірність оборотів і сальдо за окремих

рахунками бухгалтерського обліку.

Програма аудиту витрат на виробництво продукції включає наступні процедури :

- перевірку стану внутрішнього контролю за обґрунтованістю списання на виробництво понесених витрат;
- перевірку законності і доцільності списання витрат;
- підтвердження витрат відповідними первинними документами;
- перевірку обґрунтованість відображення витрат згідно класифікації видів діяльності;
- встановлення наявності окремого обліку витрат різних видів діяльності;
- правильність оцінки виробничих запасів при їх списанні на виробництво;
- визначення достовірності незавершеного виробництва;
- перевірку правильності включення у витрати на виробництво витрат на оплату праці;
- перевірку правильності нарахування амортизації;
- перевірку правильності і обґрунтованості формування накладних витрат;
- перевірку правильності розподілу накладних витрат;
- перевірку повноти розкриття інформації про витрати у примітках до фінансових звітів.

Під час перевірки витрат на виробництва і калькулювання собівартості необхідно керуватися нормами МСА 540 «Аудит оціночних значень», згідно якого аудитор повинен підтвердити обґрунтованість оцінного значення.

Важливим етапом є перевірка правильності формування собівартості продукції, яка виступає одним з основних оціночних показників, що визначає якість роботи підприємства. Перевірку доцільно проводити в такій послідовності : перевірка формування витрат виробництва за елементами, правильність складання калькуляції собівартості продукції за статтями витрат, дослідження шляхів її зниження.

Особлива увага звертається на достовірність віднесення витрат на собівартість продукції – чи правильно витрати згруповані за елементами (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні потреби, амортизація основних засобів, інші витрати).

Проведення аудиту витрат виробництва і собівартості продукції дозволить виявити і попередити порушення у веденні обліку, що позитивно вплине на підвищення ефективності господарської діяльності.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПРОЄКТІВ

Стецюк Ю.П., здобувач,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

Важливим компонентом системи управління інвестиційним кредитуванням аграрних проєктів є оцінка ризиків. Аналіз літературних джерел засвідчує, що нині науково обґрунтовано і широко використовується на практиці значна кількість методичних підходів до оцінки ризиків, пов'язаних з фінансуванням програм і проєктів суб'єктів господарювання. Така ж ситуація існує і при інвестиційному кредитуванні, яке виступає складовою частиною фінансування інвестиційної діяльності. Різні методичні підходи до оцінки ризиків застосовуються до одних і тих же об'єктів, що часто призводить до відмінних результатів і неоднозначностей в їх інтерпретації. А це може спричинити неправильні висновки та неякісні управлінські рішення. Тому існує необхідність наукового вирішення питання вибору системи показників оцінки ризиків інвестиційного кредитування.

При кількісній оцінці ризиків найчастіше використовують методи варіаційної статистики, які характеризують відхилення (варіацію) окремого результативного індикатора навколо його середнього значення. В якості результату найчастіше виступають показники доходності підприємства чи оцінюваного об'єкту. Незаперечною позитивною ознакою методів варіаційної статистики є їх проста та незначна трудомісткість розрахунку, однозначність сприйняття та зрозумілості в інтерпретації. Однак вони мають і певні недоліки, які пов'язані з необхідною проведенням постійного моніторингу явищ та процесів і відповідного якісного інформаційного забезпечення. Показники цієї групи методів можна використовувати для аналізу та математичної оцінки фінансових та інвестиційних ризиків, а також ризиків, притаманних конкретному аграрному проєкту.

Досить часто в практиці оцінки використовуються експертні методи. Їх доцільність обумовлена відсутністю або недостатньою

* Науковий керівник - Дем'яненко М.Я., д.е.н., професор, академік НААН України

повнотою необхідної аналітичної інформації. Очевидно, що така ситуація існує у випадку оцінки зовнішнього оточення оцінюваного проекту чи підприємства в цілому. Взагалі зовнішнє економічне середовище є потужним генератором фінансових ризиків і для інвестиційного кредитування їх оцінка виступає обов'язковою умовою успішного управління фінансуванням реалізації проекту.

Експертні методи доцільно застосовувати для комплексної оцінки ризиків, а також для їх комбінаторики, у тому числі й у випадках, коли об'єкти оцінки важко формалізувати чи квантифікувати.

В контексті оцінки ризиків інвестиційного кредитування аграрних проектів варто вказати й на те, що розроблені науковцями методичні підходи та інструментарій абсолютно не враховують галузеві особливості виробничої діяльності підприємств – ініціатора проекту. Для компенсації цього дефекту методичного інструментарію банки відповідним чином збільшують вимоги до застави, або ціну кредитних ресурсів.

Отже, існує необхідність формування нових методичних підхід до оцінки ризиків інвестиційного кредитування аграрних проектів.

Необхідними науковими передумовами вирішення цього питання є:

- формування чіткої системи індикаторів, що мажуть бути формалізовані для якісної і кількісної оцінки, а також легко інтерпретовані різними потенційними користувачами;

- вибрані індикатори повинні включати вимірники, що враховують технологічну специфіку сільськогосподарського виробництва та особливості використання біологічних активів;

- оціночні вимірники мають враховувати флуктації та вплив зовнішнього економічного оточення на процес реалізації аграрних програм і проектів;

- методичні інструменти оцінки ризиків повинні мати відкритий алгоритм для введення нових індикаторів, зумовлених якісними змінами у зовнішньому оточенні та внутрішньому середовищі як здійснюваного проекту, так і виробничо-фінансової діяльності ініціатора проекту.

З цього переліку витікає те, що формування системи оцінки ризиків повинне синтезувати важливі компоненти існуючих методичних підходів до оцінки ризиків; об'єднати в єдину систему індикатори, найбільш важливі з економічної точки зору; відфільтрувати показники, що мають дефекти в інформаційному

забезпеченні та економічній інтерпретації.

Ми пропонуємо систему оцінки ризиків інвестиційного кредитування аграрних проєктів, яка включає паралельну оцінку за двома інтегральними показниками:

- мультиризики виробничо-фінансової діяльності підприємства;
- фінансово-економічний мультиризики аграрного проєкту.

Формування цільової системи показників оцінки ризиків інвестиційного кредитування аграрних проєктів здійснене нами в два етапи.

На першому етапі було здійснено аналіз тематичних наукових розвідок, присвячених ризикам короткострокового та довгострокового кредитування аграрних підприємств. Узагальнення проаналізованого матеріалу дозволило з широкого грона запропонованих ризиків виділити найбільш значущі для аграрних підприємств. На другому етапі проводилась їх формальна та якісна оцінка на предмет селекції найбільш суттєвих з них в контексті фінансування інвестиційних проєктів. За результатами цієї оцінки сформульовані відповідні рекомендації щодо вибору системи показників оцінки ризиків, на основі якої сформована вибірка ключових показників для розрахунку інтегральних показників оцінки ризику.

На думку більшості авторів проаналізованих публікацій найбільш суттєвий вплив на результати виробничо-фінансової діяльності аграрних підприємств та умови реалізації їх інвестиційних проєктів, який може призвести до негативних наслідків, чинять наступні види ризиків :

- зміни в нормативно-правовому регулюванні виробничої та інвестиційної діяльності (податки, державна аграрна політика, обмеження, ліцензування, квотування, міжнародні зобов'язання тощо);
- падіння попиту на продукцію, монопольний тиск оптових споживачів продукції та постачальників матеріально-технічних ресурсів для сільськогосподарського виробництва;
- адміністративні бар'єри;
- вибір неефективного напрямку для інвестування;
- помилки в техніко-економічних обґрунтуваннях проєкту та його проєктно-кошторисній документації;
- зміни умов фінансового забезпечення реалізації запланованого проєкту інвесторами та кредиторами;
- технічні проблеми реалізації інвестиційного проєкту;
- труднощі з ресурсним забезпеченням експлуатації створених в процесі реалізації проєкту активів;

— посилення конкуренції на товарних ринках, де реалізується продукція активів проекту чи підприємства.

Виходячи з цього, в процесі інвестиційного кредитування аграрних проектів доцільно: проаналізувати ризики, пов'язані із змінами нормативно-правового регулювання економічної діяльності аграрних підприємств, фінансування діяльності підприємства та проекту, інвестиційної діяльності, проектні ризики; оцінити процеси на ринках товарно-матеріальних та трудових ресурсів, інфляційні процеси, загальні економіко-адміністративні умови здійснення сільськогосподарської діяльності, інвестиційну кредитоспроможність підприємства.

ПРО ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*Ткаченко С.А., к.е.н.,
Миколаївського політехнічного інституту*

В процесі дослідження історії нашої науки не раз робилися спроби виділити основні етапи у її формуванні. Так, Ф.В. Єзерський вважав, що обліку іманентно належить ціль: максимальне збільшення точності записів, під точністю він розумів повне виключення реєстраційних арифметичних помилок. Кожний наступний етап був кроком у досягненні цілі, а таких кроків було сім: 1) перерахунковий, при якому складався тільки опис наявних цінностей (майна); 2) перерахунковий борговий - окрім обліку майна вівся облік особистих рахунків-розрахунків (ресконтро); правильність запису контролювалася шляхом співставлення інвентарного опису та ресконтро; 3) простий – записи контролювалися тільки шляхом співставлення зустрічних обертів, які ще не складають єдиної замкненої системи; 4) подвійна італійська – уся реєстрація і підрахунки контролювалися системним шляхом за допомогою подвійного запису; 5) англійська – контроль посилювався за рахунок спеціальних прийомів, введених у систему обліку; 6) поєднана подвійна та англійська – передбачалася комбінація контрольних моментів із двох попередніх етапів; 7) російська потрійна – якщо у подвійної італійської було тільки 2 ознаки вірності, то в російській їх 19 [1, с. 7].

Основним пороком даної класифікації було бажання автора видати свій винахід за останнє досягнення, за «венець» усієї еволюції бухгалтерського обліку.

Д.Б. Стернсон у історичній схемі розвитку обліку виділяв п'ять етапів: інвентарно-натуральний, інвентарно-грошовий, розрахунковий, проста бухгалтерія та балансовий облік [2, с. 4-5]. У цієї схемі, на наш погляд, пропущені: облік споживчих господарств та система, яка отримала назву камеральної.

Як би розкриваючи зміст балансового (подвійного) обліку, австрійський дослідник Антон Хаар поділяє його на п'ять етапів: 1) бухгалтерія без заключної інвентаризації та заключного балансу; 2) пробний баланс без інвентарного опису (баланс складається тільки з метою вивірки записів та підрахунків); 3) баланс складається в цілях визначення суми капіталу, але нерегулярно і без інвентаризації; 4) статичний (майновий) баланс, який складається у строго визначені звітні періоди і на основі інвентаризації; 5) динамічний (фінансовий) баланс складається у цілях визначення суми прибутку [3].

Не зменшуючи наукової цінності праці означеного дослідника, хибною виступає ідея, відносно розкриття змісту диграфічної бухгалтерії через наголос на еволюцію бухгалтерської категорії балансу.

Адепт обліково-економічної думки Я.В. Соколов вважав, що методологія бухгалтерського обліку «... пройшла шість головних етапів, помножуючись, ускладнюючись і вдосконалюючись. При цьому досягнення попередніх етапів органічно включалися до складу наступних етапів, розщеплювалися в них» [4, с. 6]. Ним виділено та всебічно розглянуто наступні етапи: натуралістичний; вартісний; диграфічний; теоретико-практичний; науковий; сучасний [4, с. 6-11].

Слабкою стороною означеної думки виступає той беззаперечний факт, що автор безапеляційно вважав, «займаючись теорією бухгалтерського обліку, ми повинні уявляти її як розвинуту ідею удосконалення процесів управління господарською діяльністю» [4, с. 6].

Основним пороком наведених класифікацій потрібно визнати той факт, що багато які явища, що виникли одночасно, розвивалися паралельно, тривалий час і незалежно один від одного співіснували, розглядаються як такі, що передують один одному. Це викривлення процесів, які реально проходили не дозволяло надати досить впевнену картину еволюції облікових ідей. Тому правильніше говорити не про стадії або етапи в розвитку «облікових ідей» (А.М. Галаган), а про парадигми бухгалтерського обліку (Г. Кун). Під парадигмою, філософ епохи пост позитивізму, Г. Кун розумів «сукупність переконань, цінностей, технічних засобів тощо, яка характерна для членів цього

співтовариства» [5, с. 228].

Коли ми говоримо про теоретичні концепції бухгалтерського обліку, їх зміни та розвиток, то, в сутності, ми маємо на увазі тільки парадигму подвійного обліку. Для порозуміння інших більш простих парадигм обліку необхідно виходити із розуміння самої складної. Г. Гегель писав: «Для розуміння нижчих ступенів необхідно знайомство з вищим організмом, бо він є масштабом і первообразом для менш розвинутих; тому що в ньому усе дійшло до своєї розгорнутої діяльності, тоді ясно, що лише із нього можливо познати нерозвинуте» [6, с. 518].

Література.

1. Езерский Ф.В. Различные систем счетоводства / Ф.В. Езерский. - СПб.–М. [б. г.].
2. Стернинсон Д.Б. Основы балансоведения / Д.Б. Стернинсон. - М.: Госстатиздат, 1936. - ч. I.
3. Naar A. Das Wesen der transitorischen Posten und Antizipationen und ihre Behandlung in der Buchhaltung und Bilanz / A. Naar. - Wien, 1926.
4. Соколов Я.В. История бухгалтерского учёта: Учебник / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 288 с.: ил.
5. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1977.
6. Гегель Г. Философия природы / Г. Гегель. - М.–Л.: Соцэкгиз, 1934. - т. II.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

***Чуракова Ю.М. студентка* ,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва***

Запаси є ваговою частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності; при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні

* Науковий керівник – Рагуліна І.І., к.е.н., доцент

інформації про його фінансовий стан. Це в свою чергу вимагає повної, достовірної та своєчасної інформації про наявність та рух активів підприємства, яку може надати бухгалтерський облік, який в даному випадку слід розглядати як елемент господарської інформаційної системи, яка генерує та інтерпретує всю базу інформаційного потоку, надану різними ринковими системами для ефективного управління. Тому посилення ролі бухгалтерського обліку в контролі за станом виробничих запасів і раціональним їх використанням робить істотний вплив на рентабельність підприємства і його фінансового положення.

Багатьох економістів турбують проблеми розвитку та удосконалення обліку та контролю виробничих запасів. Даній тематиці присвятили свої наукові праці такі відомі вчені, як Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Сопко В.В., Грабова Н.Н., Чумаченко М.Г., Іваненко В.М., Білуха М.Т., Попович П.Я., Савицька Г.В., Гетьман О.О., Шаповал В.М., та ін. Проте питання обліку і контролю виробничих запасів не втрачають своєї актуальності й потребують подальшого дослідження.

Актуальність теми полягає у тому, що добре побудований, належним чином організований облік виробничих запасів, тобто якісна проінформованість про їх наявність та рух мають суттєве значення в управлінні виробничою діяльністю кожного підприємства.

В першу чергу при обліку виробничих запасів потрібно організувати їх документальне оформлення. Перш за все, це оформлення первинними документами усіх стадій просування товарно-матеріальних цінностей з усуненням дублювання, забезпечення цілісності та всебічності відображення господарських операцій і використання принципу випереджувального відображення з відходом від фіксації факту здійснення господарської операції з руху цінностей.

При використанні автоматизованої форми обліку значно спрощується документальне оформлення здійснення господарських операцій. Але не завжди сільськогосподарські підприємства мають можливість використовувати дану форму обліку. Це відбувається через брак коштів і специфіки діяльності. Значно ускладнює проведення своєчасного обліку віддаленість виробничих підрозділів від бухгалтерії, а, отже, і здійснення контролю за своєчасністю здійснення обліку матеріальних цінностей, правильністю складання документів та надання їх до бухгалтерії.

Всі документи, підтверджуючі здійснення господарської

операції, повинні мати юридичну силу. Для цього рекомендовано використовувати типові первинні документи, затвержені законодавством. При цьому кожне господарство має враховувати специфіку своєї діяльності. Важливим напрямом удосконалення організації оперативного й складського обліку запасів є раціоналізація форм документів, документообігу й всієї системи оформлення, реєстрації й обробки документів.

Для усунення дублювання, забезпечення цілісності та всебічності відображення господарських операцій передбачене створення графіків документообігу і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа. Це істотний крок в плані оптимізації системи організації роботи з документами.

Типові помилки і порушення, властиві неефективно функціонуючій системі організації обліку матеріально-виробничих запасів, дозволяє зробити висновок про те, що більшість порушень неможливо виправити «непомітно», і оптимальним способом їх виправлення є переоформлення документації або внесення виправлення в первинний документ.

Кращий спосіб уникнути помилок і порушень – здійснення організаційних заходів, направлених на підвищення достовірності і оперативності обліку матеріально-виробничих запасів.

СЕКЦІЯ

***ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ
ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ***

ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ ПІДПРИЄМСТВ

*Амбросов В.Я., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Підприємства як частина господарської системи і складова національного виробництва розвиваються під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішні фактори, які впливають на розвиток підприємств, повинні бути пов'язані зі споживачами виробленої продукції, партнерами із забезпечення засобами виробництва та ресурсами, підприємствами I і III сфер АПК. Зовнішні зв'язки мають галузевий, міжгалузевий, регіональний, міжрегіональний і територіальний характер і базуються на принципах купівлі-продажу, субординації, підпорядкування, координації та взаємодопомоги через пайову участь, капітальні інвестиції тощо. Взаємозв'язок і взаємодія сільськогосподарського підприємства з суб'єктами його системного оточення впливають на процеси, які пов'язані зі спеціалізацією та концентрацією виробництва, кооперацією та інтеграцією, ефективністю використання ресурсів, фондів і праці. Отже, зовнішні зв'язки визначають роль і місце підприємств у суспільстві тими завданнями, які ставляться національною економікою з метою вирішення державних програм, та можливостями виробничого потенціалу господарств. Тому держава завжди повинна формувати не віртуальні, а конкретні організаційно-виробничі структури в аграрній сфері, з якими треба встановлювати постійні економічні відносини, вирішувати питання розвитку колективів і громад. Як показала практика реформування та розвитку нових підприємств, порушення таких зв'язків веде до великих невідворотних втрат як для господарств, так і для держави. На це звертають увагу Т. Маренич, В. Онегіна, І. Охріменко та інші вчені. Разом з тим, як показує досвід, вирішальну роль у сталому розвитку сільськогосподарських підприємств відіграють внутрішні зв'язки, які, насамперед, визначаються цілями та завданнями функціонування господарюючих суб'єктів. Сільськогосподарське підприємство як локальна економічна система має багатоцільовий характер розвитку, відповідно до якого в якості ланок забезпечення збалансованого пропорційного розвитку можна

виділити конкретні напрями зв'язків, що сприяють їх досягненню. Метою організаційного розвитку підприємства є постійне підвищення його економічної ефективності, зростання продуктивності праці, конкурентоспроможності та окупності капіталу, а також створення умов для розширеного відтворення. Виходячи з цього підприємство як цілісний економічний суб'єкт господарювання об'єктивно базується на складових підсистем через комплекс організаційних зв'язків, які поєднують усі фактори виробництва. Як показали дослідження, з урахуванням функціональної спрямованості на підприємстві можна виділити такі групи сталих внутрішніх системоутворюючих зв'язків: організаційно-технологічні, техніко-технологічні, організаційно-трудова, інституціонально-правові, інноваційно-інвестиційні, соціально-економічні, зовнішньоекономічні, внутрішньоекономічні, коопераційно-інтеграційні та ресурсно-екологічні. Їх взаємодія та єдність зумовлюють відповідну організаційну цілісність підприємств і динамізм розвитку.

Організаційно-технологічні зв'язки забезпечують оптимальну структуру підприємства, функціонування основного, допоміжного й обслуговуючого виробництв, досягнення раціонального поєднання галузей з метою ефективного використання природного та виробничого потенціалів. Вони є вихідними при обґрунтуванні спеціалізації, кооперуванні, комбінуванні та диверсифікації виробництва, визначають розміри галузей та рівні концентрації. Здійснення виробництва на основі раціональної спеціалізації та оптимальної концентрації відповідає вимогам законів пропорційного розвитку, спадної дохідності й економії на масштабах.

Література.

1. Мареніч Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики). Монографія. К., ННЦ ІАЕ, 2005, 454 с.

2. Онегіна В.М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників. Монографія. К., ННЦ ІАЕ, 2007, 590 с.

3. Охріменко І.В. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств. Монографія. К., "Логос", 2009, 338 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ РЕГІОНУ

*Жибак М.М., д.с.н., доцент,
ВП НУБіП України „Бережанський агротехнічний інститут”*

В умовах інтеграції в аграрній сфері найбільш ринково - адапційні можливості, як показує практика, має сектор приватних господарств населення, який утримує позитивні результати виробництва продукції незважаючи на економічні кризи. І тут в першу чергу заслуговують на увагу фермерські господарства, як одна з найбільш пристосованих до ринку форм господарювання, що з року в рік збільшує обсяги землекористування та валового виробництва відповідно.

На сільських територіях західного регіону і Тернопільської області зокрема, у перспективі найбільш прогресивним вбачається розвиток великих форм господарювання, які забезпечують суспільно необхідний рівень продуктивності праці. Проте з огляду на інституційні перетворення, що відбулися в Україні, перспективним у досліджуваному регіоні є розвиток малого підприємництва в аграрній сфері і зокрема такої його складової, як фермерські господарства.

Основним ресурсом аграрного виробництва і фермерських господарств в тому числі є земельні ресурси, стан яких відображається не тільки на ефективності процесів аграрного виробництва, а й на стані зовнішнього середовища взагалі

Загальна кількість сільськогосподарських угідь у користуванні фермерських господарств області зросла проти 2005 року на 71,1 % і склала 68,8 тис. га, з яких 97,4 % припадає на орні землі. Лише 12,2 % господарств регіону мають у своєму користуванні сільськогосподарські угіддя що перевищують 100 га в той же час по Україні даний показник становить 30,4 %.

Активізація діяльності фермерських господарств тісно пов'язана із забезпеченістю трудовими ресурсами.

Незважаючи на те, що спостерігається зменшення кількості працюючих у фермерських господарствах, в той же час випуск валової продукції за досліджуваний період з 2005 року по 2010 має в цілому тенденцію до зростання. Зокрема у досліджуваному регіоні у 2010 році фермерські господарства області виробили валової продукції на суму 132,4 млн. грн. (у порівнянних цінах 2005 року), проти 2009 року вона збільшилась на 54,8 млн. грн., або в 1,7 раза. В

основному, фермери області займаються вирощуванням зернових та технічних культур, так зокрема частка зернових у 2010 році становила 8,3 % , гречки - 18,9 %, пшениці -8,5 %, цукрових буряків - 14,5 % від їх загальних обсягів по області.

Значно меншого розвитку набуло тваринництво, яким займається незначна кількість господарств. Тваринництво вважається найбільш трудомісткою групою галузей сільського господарства. До того ж воно потребує значних капіталовкладень (приміщень для утримання худоби, обладнання та ін.). У фермерів області тваринництво поширене мало, саме через його трудомісткість і дефіцит грошових коштів.

Необхідною умовою ефективної виробничої діяльності фермерських господарств є технічне та технологічне оновлення, тобто відповідна забезпеченість сільськогосподарською технікою. Це завдання потребує вирішення насамперед на державному рівні, оскільки без цього через кілька років техніка на селі стане повністю непридатною для експлуатації. На кінець 2010 року у фермерських господарствах області налічувалось 484 трактори, 148 зернозбиральних та 34 бурякозбиральних комбайни. За рік у фермерських господарствах зменшилась наявність усіх видів техніки за винятком кормозбиральних комбайнів. Однак незважаючи на всі негаразди, фермерські господарства Тернопільщини забезпечують свою життєдіяльність за рахунок сільськогосподарського виробництва. Від реалізації сільськогосподарської продукції в 2010 році фермери регіону отримали 68,4 млн. гривень прибутку і рівень рентабельності її склав 19,8 %. Позитивними тенденціями є збільшення величини доходу від реалізації продукції та зменшення собівартості реалізованої продукції до збільшення кількості фермерських господарств, які працюють прибутково.

Головними факторами, які істотно впливають на розвиток фермерства і вибір напрямку виробничої діяльності фермерських господарств, як на сучасному етапі так і на перспективу, є забезпечення їх в необхідних розмірах земельними, трудовими, фінансовими та матеріально-технічними ресурсами. Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновки, що для ефективної роботи фермерських господарств, перш за все, потрібна всебічна державна підтримка. Негайного вирішення потребують питання з кредитуванням на вигідних умовах фермерів для забезпечення їх необхідним для виробництва сільгосппродукції. Необхідна контрольованість цінової політики при реалізації сільськогосподарської продукції.

Також безпосередній вплив на виробничий потенціал та економічну ефективність функціонування фермерських господарств мають: запровадження інноваційних технологічних проєктів, які дозволяють перейти на адаптовані системи землеробства вирощування екологічно чистої продукції; збільшення обсягів кредитування закупівлі насіння, добрив, засобів захисту сільськогосподарськими виробниками тощо. Такі фермерські господарства зможуть забезпечити достатні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, знайти свою нішу і закріпитись на внутрішньому та зовнішньому ринках. Основою концептуального положення стратегії розвитку фермерства в Тернопільській області є необхідність формування фермерства товарного типу, що доповнюється кооперуванням по збуту і переробці сільськогосподарської продукції, постачанню фермерів засобами виробництва та наданню їм сервісних послуг. Фермерство, як рівноправна форма господарювання, повинна зайняти своє місце на ринку продовольства і сировини. Тому необхідно розробити заходи щодо розвитку фермерства, обґрунтувати основні напрями стабілізації виробництва і підвищення ефективності функціонування фермерських господарств, удосконалення фінансово-кредитної та податкової політики щодо цієї форми господарювання.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ

Антощенко В.В., асистент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Проблеми розвитку молочного скотарства постійно знаходяться в полі зору науковців. Визначають декілька основних причин занепаду виробничого потенціалу галузі. По-перше, зниження купівельної спроможності населення та зменшення попиту внутрішнього ринку на молоко та молочну продукцію. Упродовж 2010 року ціни на молочну продукцію зростали швидшими темпами, ніж доходи населення. Відтак, і загальнорічне споживання молока та молочних продуктів за підсумками 2010 року, було меншим. По-друге, низька ефективність

* Науковий керівник – Олена В.М., д.е.н., професор

молочного скотарства. Незважаючи на високі минулорічні закупівельні ціни на молоко, галузь залишається мало привабливою для господарників. Якщо в травні 2010 року середня закупівельна ціна на молочну сировину, вироблену у сільськогосподарських підприємствах, становила 2,6 тис. грн./т, то в жовтні досягла 3,8 тис. грн. За порівняльного оцінку експертів ринку, середня ціна на молоко у 2010 році в розрахунку на 100 кг дорівнює €31,1, що на 61% перевищує рівень попереднього періоду, та є вищою за ціни у країнах Східної Європи (€22-29), а також країнах - основних виробниках молока: Бразилії (29,5), США, Новій Зеландії (27,1). Молоко, вироблене в господарствах населення, коштувало на вітчизняному ринку значно дешевше. Впродовж минулого року за нього можна було отримати в середньому від 1,5 до 2,9 тис. грн/тонну.

Проте навіть така цінова ситуація не забезпечує належний рівень ефективності галузі. Такі підсумки діяльності в молочному скотарстві ускладнюють навіть просте відтворення галузі, не говорячи про її розширений розвиток. По-третє, демографічні причини, які обумовлюють швидке скорочення поголів'я в господарствах населення.

Економічні показники виробництва молока значною мірою залежать від зміни вартості вихідних матеріально-технічних ресурсів та послуг, які використовуються при виробництві продукції. В Україні ринок МТР традиційно схильний до значних цінових коливань з узагальненим трендом до зростання. Так лише за останні п'ять років сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції збільшився в 2,7 рази. За таких умов не дивно, що в країні спостерігається тенденція до зростання цін на с.-г. продукцію, що веде до загального збільшення вартості продуктового кошику, і молочна продукція в цьому переліку не є виключенням.

При цьому слід зазначити, що темпи зростання цін на молоко останніми роками були досить високі і в цілому відповідали темпам подорожчання матеріально-технічних ресурсів. Цей чинник серед іншого, був досить вагомим, що стимулював залучення інвестицій у велико-товарне виробництво. Адже при оптимізації структури собівартості за рахунок сучасних технологій такі проекти хоча і не гарантували прибутковості, порівняно з рослинництвом, але все ж були досить привабливими з економічної точки зору.

Однак суттєве зростання цін на молоко призвело до ситуації, коли ціни на молочні продукти в Україні вийшли на європейський ринок або наблизились до нього. Отже, подальше зростання цін виглядає малоімовірним, оскільки в цьому випадку зросте конкуренція

з боку імпортованої молочної продукції. Згідно з даними офіційної статистики в структурі повної собівартості молока лівову частку займають витрати на корми (45-47%) та витрати на оплату праці (19-23%). З 2005 по 2010 рік сукупні витрати на ці статті при виробництві продукції збільшились в 2,3 та 3,1 рази відповідно, що призвело до загального зростання собівартості молока майже в 2,5 рази. В 2010 р. повна собівартість виробництва молока становила 2,29 грн/1кг. Варто підкреслити, що в господарствах населення, які залишаються основним виробником молока, хоча починаючи з 2010 р. і в них намітилася тенденція до скорочення обсягів його виробництва, практично не можливо виробляти молочну сировину високої якості, що особливої актуальності набуває в контексті забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку.

На фоні стабільного зростання собівартості виробництва молока, певні занепокоєння щодо перспектив галузі молочного виробництва викликає фактор низьких витрат на амортизацію, адже загальна зношеність основних засобів та низький рівень амортизаційних витрат створює значні ризики для ефективного виробництва молока в майбутньому.

Рівень рентабельності виробництва молока за останні 5 років спостерігається зі значними перепадами. Наприклад, рентабельність виробництва молока в 2006 р. була від'ємною і становила -3,7 %, але вже в 2007 р. стала позитивною 13,8 %. Головною причиною такої різкої зміни стало формування високих закупівельних цін на молоко зі сторони переробних підприємств, які під впливом поступового зростання купівельної спроможності населення, а також поновлення експорту молочної продукції з Російською Федерацією (в 2007р.), збільшили обсяги закупівельна 8 %, при цьому закупівельні ціни на молоко зросли на 60 %. Наступного, 2008 р., в період значного подорожчання кормів, показник рентабельності знизився, але залишився на позитивному рівні.

В 2010 р. дефіцит молочної сировини спровокував чергове зростання закупівельних цін на молоко. Лише за рік закупівельні ціни збільшились на 58,2 %. Прикладом ажіотажного попиту може служити той факт, що восени 2010 р. сільськогосподарські підприємства реалізовували молоко за цінами закупівельним цінам європейського ринку (0,35 євро/літр). Як наслідок показник рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах в 2010 р. склав 17,7 %. При цьому слід зазначити, що в цьому році

прибутковість молочного скотарства була досягнута лише в 62,3 % підприємств. Варто, також зауважити, що проведені групування сільськогосподарських підприємств за рівнем рентабельності виробництва молока в 2010 р. показали, що досить велика група підприємств (майже 50%) із високою рентабельністю виробництва молока (понад 20 %) забезпечує цей показник за рахунок оптимізації собівартості виробництва, яка на 15-20 % нижча від аналогічного показника інших підприємств.

ПРОБЛЕМА ВИРОБНИЦТВА БІОЕТАНОЛУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Вайсблат Ю.В., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Виробництво біологічних видів палива (біоетанол, ЕТВЕ, біодизель і т.д.) є пріоритетним напрямком у світовій нафтопереробці. Україна, на жаль, значно відстає в цій галузі від країн ЄС та США.

Основними причинами цього є:

- а) недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази у сфері регулювання виробництва біопалива, а також її невідповідність європейським стандартам;
- б) відсутність ефективних структур, які розвивали б і координували ринок біопалива;
- в) лобі певних фінансово-промислових груп;
- г) непрофесійний підхід до цієї проблеми чиновників міністерств і відомств, а також комерційних і фінансових структур, не здатних дати адекватну оцінку цьому виду бізнесу.

Ось уже одинадцять років в Україні діють державні програми "Етанол" і низка інших, закони щодо стимулювання розвитку ринку біопалива – а реального виробництва біопалива, зокрема біоетанолу, в державі не існує. Питається – чому? Висновок напрашується сам: українська влада не зацікавлена в розвитку вказаного ринку. Адже навіть приймати закони, коли вони не працюють. Навіщо писати програми, котрі ніхто не збирається виконувати. Влада ще й на всі

* Науковий керівник – *Калініченко С.М., ст. викладач*

рівнях говорить про енергетичну безпеку держави. Наприклад, в таких державах, як США,

Бразилія, а також країни Європи біоетанол займає важливе місце в посиленні енергетичної безпеки цих країн.

Український ринок бензину за останні роки відчутно змінився. Цей рік мав стати останнім для старого покоління бензину. А з наступного року – Україна мала б перейти на більш якісний і екологічно чистий клас бензину та дизельного палива для автомобілів. Стандарт палива Євро-4, який став обов'язковим у Європі 2005 року, дає вдвічі менше шкідливих викидів, зокрема монооксиду вуглецю (СО), ніж паливо стандарту Євро-2, який зараз домінує в Україні. Ба більше, з 2009 року країни ЄС вже перейшли на наступну сходинку – стандарт Євро-5 – і готуються до Євро-6. Проте схоже, що загальний перехід – з нинішнього стандарту Євро-2 на новіший Євро-4 – може бути відкладено аж до 2013 року. Через те, що більша частина українських НПЗ не встигли підготувати своє виробництво до такого переходу і просять додатковий час на модернізацію.

Українські нафтопереробні заводи 2011 році виготовили 3,257 млн. тонн бензину. Споживання бензину 2011 року становило 4,24 млн. тонн, із них: А-95 – 2,47 млн. т, А-92 – 1,37 млн. т і А 76/80 – 0,38 млн. т. Для виробництва високооктанових бензинів А-95 і А-98 українські виробники 2011 року використали близько 200000 тонн МТВЕ, з яких імпорт із Росії становив близько 75000 тонн. У грошовому еквіваленті це близько \$75,0 млн.

За рахунок державної підтримки виробникам біоетанолу (за прикладом США) потрібно досягти ціни на український біоетанол, який був би економічно вигідним для виробників бензинів. Держава просто не має іншого виходу із ситуації, коли достатньо потужностей для виробництва біоетанолу, а товару немає через неконкурентну ціну.

Однак український ринок нафтопродуктів, як і ринок спирту, живе за своїми правилами, які не можуть бути "публічними", оскільки структури собівартості їх виробництва – це тема, закрита для громадськості. Це, напевно, одна з небагатьох суттєвих причин, які породжують своєрідні "думки", що й скільки коштує та хто скільки заробляє на реалізації бензину і спирту чи інших товарів в Україні.

Якщо сьогодні говорити про стан українських виробників спирту, то ситуація тут виглядає дуже тривожною. На думку аналітиків, близько 50 % спиртових заводів України збиткові. Причини різні, але головна – це застаріле обладнання, яке споживає удвічі більше енергії, необхідної для отримання пари (яку використовують для виробництва

куб. метра спирту), ніж аналогічні заводи в Європі.

Питань до спиртової галузі більше, ніж відповідей. Хто сьогодні здатен:

- а) оцінити ринкову вартість об'єктів етанольної структури;
- б) провести технічну експертизу сучасного обладнання для виробництва спирту;
- в) розрахувати ефективність біопаливного виробництва;
- г) узгодити різні міжнародні стандарти з українською нормативною базою тощо.

Для виробництва куб. метра біоетанолу спиртозаводи в Україні споживають 9,6 тонни пари, а в США та Європі – 4,2 тонни пари. Деякі етанольні компанії США збанкрутіли, і це важливо для України, оскільки в нашій державі економічно вигідно будувати нові заводи з виробництва біоетанолу. Можливо, потрібно здійснити реконструкцію старих спиртозаводів відомими інжиніринговими компаніями світу, щоб зменшити використання пари при виробництві спирту. Нарешті, потрібно приватизувати спиртозаводи, які вироблятимуть біоетанол, оскільки ніхто не вкладатиме коштів у державні підприємства. Тому важливим моментом є врахування вказаних помилок у США. На жаль, за останні роки в Україні не збудовано жодного нового етанольного заводу.

Отже, на думку експертів ОПЕК, у Китаї, Індії, державах Латинської Америки та Близького Сходу зростатиме попит на нафту. Відповідно, приріст споживання сирової нафти спричинить збільшення споживання бензину у вказаних країнах, а це, своєю чергою, вплине на збільшення використання біоетанолу у світі.

Збільшення споживання біоетанолу 2011 року на 44 % в Німеччині підтверджує наведені факти в статті про те, що світовий ринок біоетанолу має прогресивну динаміку. Економія нафти у світі від споживання біоетанолу становить близько 45 млн. тонн щорічно (Україна 2011 р. спожила 12 млн. тонн нафти).

Тому Україні, енергетично залежній державі, потрібно якнайшвидше вирішити питання розвитку вітчизняного виробництва біоетанолу, а для цього необхідно:

- 1) розробити реальну програму стимулювання виробництва і використання біоетанолу, в якій визначити конкретні терміни і виконавців.

У програмі потрібно передбачити:

- а) за прикладом США надати урядову підтримку виробникам біоетанолу в розмірі 0.5 грн. за літр (\$0.063 за літр, що дорівнює 24 ¢ рг);

б) визначити на першому етапі (певний термін) квоту на біоетанол, який буде використовуватися для бензинів і матиме урядову підтримку в розмірі 0.5 грн. за літр;

в) сприяти спиртовим заводам (пільгові кредити), що будуть проводити реконструкцію, щоб зменшити споживання пари для виготовлення біоетанолу;

г) запровадити диференційовану ставку акцизного збору на бензини, що містять біоетанол чи ЕТВЕ (етилтретбутиловий ефір);

д) ефективно використання Кіотського протоколу, оскільки споживання біоетанолу зменшує використання бензину.

2) законодавство України узгодити з вимогами Директиви 2009/28/ЄС, як це роблять у країнах ЄС.

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Войничка А.Й., асистент,*

Львівський національний аграрний університет

Альтернативою традиційному веденню сільського господарства є екологічне землеробство або екологічне сільське господарство, яке передбачає повну узгодженість (симбіоз) з законами природи.

Результатами пошуку симбіотичних форм землекористування є запропоновані в різних країнах варіанти екологічного землеробства: органічне, біологічне, біодинамічне, адаптивно-ландшафтне. Назви цих систем землеробства пов'язана з назвою їх елементів, які відрізняються своїм змістом: застосування в системі удобрення лише органічних матеріалів, у системі захисту рослин – виключно біологічних засобів, вибір строків сівби сільськогосподарських культур за астрономічним календарем, адаптацію цілої системи до конкретних ландшафтів та інше.

За кордоном вже давно належну увагу приділяють екологічно чистому виробництву продукції. До країн ЄС, у яких вагоме місце займає цей напрям сільського господарства належать: Польща, Іспанія, Португалія, Німеччина, Швейцарія. Чисельність господарств, що займаються органічним землеробством в країнах Євросоюзу за останні

* Науковий керівник – Березівський П.С., д.е.н., професор

15 років зроста майже в двадцятьох. Хоча тут доволі обмежені можливості виробництва екологічно чистої продукції через бідність ґрунтів на яких тривалий час застосовувались інтенсивні технології.

На сьогодні Україна, враховуючи природно-кліматичний та ресурсний потенціал, має усі передумови для розвитку органічного землеробства. Крім цього, в недалекому майбутньому вона може стати гідним конкурентом на ринку екологічно чистої продукції з країнами ЄС.

У 2008 р. в Україні нараховувалось 249 тис. га органічних земель. На початок 2009 р. їх кількість складала понад 269 тис. га. Якщо 2007 р. «органікою» займалися 92 господарства, то 2008 р. – 118 господарств. Частку ринку органічних продуктів у абсолютних величинах визначити складно. За попередніми оцінками, частка української «органіки» становить менш як 0,1 % ринку всіх продуктів.

Переходу від традиційного до органічного землеробства в Україні серйозно перешкоджає відсутність державних стандартів та державної сертифікації органічної продукції.

Розвитком органічного руху в Україні займаються: Федерація органічного руху в Україні, Асоціація «Чиста Флора», Об'єднання «Полтава-органік», Міжнародна Громадська Асоціація учасників біовиробництва «БІОЛан Україна», Клуб органічного землеробства, Спілка учасників органічного агровиробництва «Натурпродукт» та багато інших організацій. У 2007 р. було створено перший український акредитований сертифікаційний орган Органік стандарт, який проводить сертифікацію органічного виробництва в Україні за стандартами ЄС, є включений у перелік контролюючих органів, що визначені Європейською комісією. Органік стандарт тісно співпрацює з одним із світових лідерів у сфері сертифікації органічного виробництва – Інститутом екологічного маркетингу, ІМО (Швейцарія), що розширює можливості клієнтів на міжнародному ринку. Також з 2010 р. Органік Стандарт є членом Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху – IFOAM.

Важливо зазначити, що 21 квітня 2011 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про органічне виробництво», яким визначались правові, економічні, соціальні та організаційні основи ведення органічного сільського господарства, вимоги щодо вирощування, виробництва, перероблення, сертифікації, етикетування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції та сировини. Згідно з документом, виробництво має вважатися органічним лише після отримання відповідного сертифікату на виробництво органічної продукції. Закон мав набрати чинності з 1 січня 2012 р. Однак

Президент України відхилив ухвалений Верховною Радою України Закон «Про органічне виробництво» та повернув його зі своїми пропозиціями для повторного розгляду до парламенту, що вважається великим кроком назад у розвитку українського органічного землеробства. Отже, виробництво органічної продукції в Україні і надалі залишається неофіційним чи нелегальним.

Багато науковців беззаставно вважають, що порятунок села – у впровадженні органічного землеробства. Адже через певні особливості ним часто краще займатися малим сільськогосподарським виробникам, таким як фермери, селяни. В основі органічного землеробства лежить послаблення навантаження на навколишнє природне середовище шляхом зменшення кількості використання машин та хімічних речовин, що не можливо при промисловому виробництві на великих фермах. Також виробництво органічної продукції в особистих селянських господарствах може сприяти розвитку агротуризму, що набуває дедалі більшої популярності серед міського населення. На туристичному ринку власники особистих селянських господарств поряд з іншими послугами можуть пропонувати екологічно чисту продукцію. Таким чином, розвиток органічного землеробства може сприяти створенню робочих місць в сільській місцевості, підвищенню життєдіяльності сільських поселень.

Крім цього, органічне землеробство сприятиме сталому розвитку села, а саме збалансованому економічному зросту, збереженню природо-ресурсного потенціалу, гарантуватиме екологічну безпеку з метою задоволення життєво необхідних потреб самих селян.

Органічне землеробство – це альтернатива для особистих селянських господарств, завдяки якій вони можуть вийти на зовсім інший рівень розвитку. Органічне виробництво побудовано на принципах пермакультури, тобто це праця в гармонії з природними процесами з мінімальними витратами праці і без шкоди для навколишнього середовища, при цьому працювати потрібно не важче, а розумніше.

Держава у процесі переходу на органічне землеробство має відіграти вирішальну роль. Оскільки саме держава має визначити критерії ефективності сільськогосподарського виробництва, але врахувавши не тільки економічні показники, а й соціальні та економічні параметри. Також саме держава має визначити оптимальне співвідношення між розвитком традиційного та органічного сільського господарства.

РОЛЬ АКВАКУЛЬТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Вдовенко Н.М., к.е.н., докторант,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Основними питаннями сучасного етапу розвитку аквакультури є стабілізація і подальше нарощування обсягів виробництва, розширення асортименту та поліпшення якості товарів, а на цій основі забезпечення оптимізації споживання риби та рибних продуктів на душу населення, позбавлення залежності України від імпортних поставок, створення сприятливих умов рибогосподарським виробникам, поліпшення соціального розвитку села. За таких умов, розвиток аквакультури, як унікальної ланки АПК, повинен займати одне з пріоритетних місць у формуванні і здійсненні аграрної політики держави. Для того, щоб не допустити помилок на цьому шляху, необхідно створити адекватну теоретичну базу для створення нового, нетрадиційного механізму регулювання розвитку аквакультури, який відповідав би загальним тенденціям розвитку системи, спираючись на яку можна значно покращити практику ведення рибництва. Саме на вирішення зазначеної проблеми спрямоване дане дослідження.

В основі сучасної вітчизняної методології формування продовольчих підкомплексів і національного ринку продовольства лежать праці В. Амбросова, П. Борщевського, В. Галушка, Ю. Губені, Б. Кваснюка, С. Квапі, Ю. Коваленко, М. Кропивка, М. Лобаса, В. Лагутіна, І. Лукінова, М. Маліка, Ю. Мельника, В. Мессель-Веселяка, Т. Осташко, П. Руснака, П. Саблука, М. Стасишена, Л. Шепотька, О. Шкільова, О. Шпичака, В. Юрчишина та інших.

Водночас, мало опрацьованими як у зарубіжній, так і вітчизняній науковій літературі ще залишаються комплексні підходи до удосконалення регулювання розвитку аквакультури. А саме від неї залежить

розвиток рибогосподарської галузі, і зокрема сектору аквакультури в цілому, а отже і соціально-економічний розвиток, забезпечення продовольчої і економічної безпеки держави. Розвиток аквакультури, який передбачає широкий спектр виробництва тварин чи рослин, що мають різноманітні пристосування для життя у воді, їх переробку і зберігання, буде сприяти забезпеченню працевлаштування населення, в тому числі і за рахунок розвитку суміжних галузей, підвищенню дохідності сімей і, як наслідок, покращенню здоров'я і якості життя громадян України. Постійне підвищення попиту населення на рибу викликано тим, що усвідомлена турбота про здоров'я передбачає при організації раціонального харчування широке використання рибних продуктів. Вказане положення чітко виписане в Постанові КМ України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» від 14.04.2000 № 656 (рис. 1).

На сучасному етапі розвитку важливим і необхідним є прийняття Закону України «Про продовольчу безпеку України», який би встановив відповідальність держави за належний рівень харчування населення. Крім того, розглянутий Верховною Радою України в другому читанні закон № 8370-1 поширюється на галузі, що забезпечують виробництво продукції сільського і рибного господарства, її заготівлю, зберігання, переробку та реалізацію, що безпосередньо стосується й аквакультури. Водночас в Державній цільовій економічній програмі розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки від 23.11.2011 № 1245 передбачено створення сприятливих умов для забезпечення розвитку рибного господарства та його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, що дасть змогу задовольнити потреби населення України у рибній продукції відповідно до науково обґрунтованих норм споживання.

Закон України “Про продовольчу безпеку України” (проект)																				
<p>Концепція Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки. <i>Розпорядження КМ України від 5.10.2011 № 1003-р</i></p>	<p>Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення. <i>Постанова КМ України від 14.04.2000 № 656</i></p> <p>Набір продуктів харчування (кг/рік) для:</p> <p>дітей</p> <p>риба, рибопродукти:</p> <table> <tr> <td>риба свіжа,</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>свіжоморожена</td> <td>8,6</td> <td>14,6</td> </tr> <tr> <td>рибопродукти</td> <td>4,2</td> <td>7,3</td> </tr> </table> <p>працездатного населення</p> <p>рибопродукти:</p> <table> <tr> <td>риба свіжа</td> <td>7,0</td> </tr> <tr> <td>оселедці</td> <td>4,0</td> </tr> <tr> <td>інші</td> <td>2,0</td> </tr> </table> <p>непрацездатного населення</p> <p>рибопродукти:</p> <table> <tr> <td>риба свіжа</td> <td>2,5</td> </tr> <tr> <td>оселедці</td> <td>0,7</td> </tr> </table>	риба свіжа,			свіжоморожена	8,6	14,6	рибопродукти	4,2	7,3	риба свіжа	7,0	оселедці	4,0	інші	2,0	риба свіжа	2,5	оселедці	0,7
риба свіжа,																				
свіжоморожена		8,6	14,6																	
рибопродукти	4,2	7,3																		
риба свіжа	7,0																			
оселедці	4,0																			
інші	2,0																			
риба свіжа	2,5																			
оселедці	0,7																			
<p>Державна цільова економічна програма розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки. <i>Постанова КМ України від 23.11.2011 № 1245</i></p>																				
<p>Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року <i>Постанова КМ України від 19.09.2007 № 1158</i></p> <p><i>III. Розвиток аграрного ринку</i></p> <p>1. Продовольча безпека та продовольча незалежність держави. Виробництво вітчизняними товаровиробниками сільськогосподарської продукції, яке переважно формує продовольчу безпеку держави</p>																				
<p>Закон України “Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів” від 08.07.2011 № 3677-VI</p> <p>Стаття 5. Завданням державної політики у галузі рибного господарства є забезпечення продовольчої безпеки держави</p>																				

Рис. 1. Роль рибного господарства у забезпеченні продовольчої безпеки

Отже, визнання в Україні державою людини як вищої соціальної цінності та прийняті зобов'язання перед світовою спільнотою із вступом її до провідних міжнародних організацій зумовлює необхідність зосередження державного регулювання на питаннях забезпечення продовольчої безпеки України, де, суттєву роль має відіграти риба, враховуючи її високу споживчу цінність.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ПРІОРИТЕТ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ: ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Гелуненко О.Ю., Сідорюков А.В., студенти,
Харківський національний технічний університет
сізьського господарства ім. П. Василенка*

Задоволення фізіологічних потреб людини якісними та безпечними продуктами харчування складає матеріальну основу біологічного, політичного, соціального та духовного існування індивіда, сім'ї, соціальної групи, держави, суспільства та людства в цілому. Інтеграція України у світове та європейське співтовариство актуалізує проблему продовольчої безпеки, оскільки лише за умови гарантування забезпечення населення продовольством за будь-яких умов держава може проводити незалежну політику. Насамперед, вона має захищати права громадян на повноцінне харчування. Забезпечуючи захист цього права, держава має знаходити засоби щодо ліквідації продовольчої залежності від зарубіжних країн і скорочення імпорту продовольства. Держава покликана установити соціальний порядок, створити справедливую політику продовольчого забезпечення, сприяти при цьому підвищенню рівня калорійності добового раціону харчування населення, усуненню дисбалансу споживання їжі між соціальними групами, підвищенню купівельної спроможності бідних і соціально незахищених верств населення, в т.ч. осіб з фіксованими доходами (пенсіонерів, студентів), що залежать від державного соціального забезпечення.

Забезпечення продовольчої безпеки визначено у якості одного з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері. Стратегією національної безпеки України передбачено необхідність забезпечення послідовності у здійсненні земельної реформи, забезпеченні на практиці пріоритетного розвитку агропромислового комплексу як основи продовольчої безпеки держави. Проте зазначені законодавчі акти мають суто декларативний характер і не визначають чітких механізмів управління системою продовольчої безпеки. Відсутні визначення об'єктів і суб'єктів управління, їх функцій і завдань, методів управління, комплексні критерії та інтегровані показники оцінки ефективності державного

* Науковий керівник – Сахненко В.І., к.е.н., доцент

регулювання системи продовольчої безпеки і в цілому система моніторингу виконання прийнятих стратегічних рішень. Це унеможливає здійснення ефективного управління в зазначеній сфері, викликає некерованість процесів розвитку, деструктивну конкуренцію між елементами системи за ресурси, безсистемний і нерациональний їх розподіл останніх.

Для системи продовольчої безпеки характерні певні принципи формування. Стрижневим є принцип соціальності, який передбачає цільову спрямованість цієї системи та кожної її складової на задоволення харчових потреб людини. Другим важливим принципом є комплексність, що означає одночасний вплив на всі складові системи. Наступний принцип – системність, який передбачає всебічний підхід до вирішення економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів проблеми продовольчої безпеки. Ще один важливий принцип – адекватність у виборі регуляторів, що пов'язано з неоднозначністю їх дії на різних етапах розвитку економічної системи та в умовах зміни кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків.

Початковий етап формування продовольчої безпеки вимагає створення системи моніторингу, на яку покладатимуться завдання визначення фактичного її стану, прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз продовольчої безпеки. На цій основі розробляються заходи щодо локалізації та нейтралізації негативних факторів, що впливають або можуть у майбутньому вплинути на зниження рівня безпеки. Система моніторингу продовольчої безпеки зосереджується на наступних напрямках: агропродовольче виробництво, продовольчий ринок, споживання продовольства, харчування населення, якість та безпека продовольства.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 р. № 1379 затверджено Методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки. При цьому індикаторами продовольчої безпеки визначено:

1) добову енергетичну цінність раціону людини, що визначається як сума добутоків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживаються людиною протягом доби, та їх енергетичної цінності. Граничний (пороговий) критерій встановлений у 2500 ккал на добу, при цьому 55 % добового раціону повинні забезпечуватися за рахунок споживання продуктів тваринного походження;

2) забезпечення раціону людини основними видами продуктів, що визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою;

3) достатність запасів зерна у державних ресурсах, що визначається як співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному продовольчому резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно. Граничним (пороговим) критерієм для зазначеного показника вважається його 17 % рівень, що відповідає 60 дням споживання;

4) економічну доступність продуктів, що визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств. Граничним (пороговим) критерієм для зазначеного показника вважається його 60 % рівень;

5) диференціацію вартості харчування за соціальними групами, що відстежується в динаміці та розраховується як співвідношення між вартістю харчування 20 % домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20 % домогосподарств з найменшими доходами;

6) ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, що відстежується в динаміці та визначається у натуральному виразі як добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення;

7) продовольчу незалежність за окремим продуктом, що визначається як співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку. Граничним (пороговим) критерієм для зазначеного показника вважається його 30 % рівень.

Проте у наведеному наборі індикаторів не враховуються питання якості та безпеки харчових продуктів, показники розвитку агропродовольчої сфери як системоутворюючої для всієї системи продовольчої безпеки. Завищеними є граничні критерії показників економічної доступності харчових продуктів та продовольчої незалежності. Власне, методика визначення економічної доступності є обмеженою та не відповідає змісту даної категорії. Диференціацію вартості харчування за соціальними групами доцільно розраховувати як співвідношення між вартістю харчування не 20, а 10 % домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 10 % домогосподарств з найменшими доходами.

Таким чином, існуючі підходи до визначення ефективності аграрної політики вимагають подальшого вдосконалення. При цьому набір відповідних показників формується з урахуванням визначеної цільової спрямованості зазначеної політики. Враховуючи вищевикладене, основним критерієм ефективності аграрної політики є

стан продовольчої безпеки країни, який визначається широким спектром взаємозалежних показників, що систематизуються у відповідні групи і характеризують:

1. *Стан забезпечення населення якісною і безпечною продукцією* (рівень захворюваності населення, пов'язаний з недостатнім чи нерациональним харчуванням; стан контролю за дотриманням якості і безпеки продовольчої продукції; розвиток інформаційної діяльності, спрямованої на поліпшення забезпеченості населення якісним і безпечним продовольством; обсяг окремих видів продовольчої продукції, що виробляється за міжнародними стандартами якості в загальному обсязі її виробництва).

2. *Рівень споживання населенням продуктів харчування* (фактичне споживання окремих видів харчових продуктів в розрахунку на душу населення; споживання продуктів харчування в домогосподарствах з дітьми в залежності від кількості дітей у їхньому складі; споживання продуктів харчування в домогосподарствах за децильними (10%) групами за рівнем середньодушових сукупних витрат).

3. *Економічну* (вартість набору продуктів харчування відповідно до раціональних норм їхнього споживання; рівень середньомісячної номінальної і реальної заробітної плати; розподіл населення за рівнем середньодушових сукупних витрат; частка сукупних і грошових витрат на продукти харчування в загальній структурі витрат населення; індекс споживчих цін на продовольчі товари, в т.ч. у розрізі окремих видів товарів; рівень монополізації продовольчого ринку) і *фізичну* (структура джерел реалізації продовольчих товарів на ринку; наявність мережі роздрібної торгівлі у розрахунку на 10 тис. чол.; чисельність торгових місць на продовольчих ринках у розрахунку на 10 тис. чол.; чисельність приватних підприємств у сфері торгової діяльності на відповідній території; стан розвитку оптової торгівлі продовольчими товарами; наявність основних видів продовольчих товарів у роздрібній торговій мережі (чи на ринках) на відповідній території (міста, селища, села); асортимент продовольчих товарів у роздрібній торговій мережі на відповідній території) доступність продовольства.

4. *Стійкість продовольчого ринку* (визначається рівнем роздрібних і закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням нормативної рентабельності її виробництва) і *ступінь його незалежності* (частка імпортних товарів у загальній структурі реалізації; рівень залучення місцевих можливостей агропромислових структур щодо насичення локальних ринків продукцією власного виробництва, що вимірюється у відсотках продажу окремих видів продовольчих товарів

місцевого виробництва в загальному обсязі їхньої реалізації; рівень самозабезпеченості продовольчими товарами; обсяг запасів продовольства; баланс зовнішньої торгівлі продовольчими товарами);

5. *Рівень розвитку агропродовольчої сфери* (частка агропродовольчої сфери у формуванні валового внутрішнього продукту; обсяги виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів; урожайність основних видів сільськогосподарських культур; продуктивність худоби і птиці; частка господарств населення у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції; рентабельність виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів; фінансові результати діяльності сільськогосподарських і переробних підприємств; обсяги інвестицій в агропродовольчу сферу, у т.ч. іноземних; рівень державної підтримки аграрних товаровиробників).

6. *Природно-ресурсний потенціал і ефективність його використання* (площа ріллі в розрахунку на 1 жителя; родючість землі, у т.ч. в розрізі окремих територій; частка деградованих земель у загальній їхній структурі; рівень розораності земель і ін.).

Ефективність аграрної політики є наслідком спільної дії великої кількості факторів, тому при її оцінці враховується їхня взаємодія і комплексний вплив на регульовані державою об'єкти, розрізняють результати часткової і загальної дії. Негативна зміна кожного з показників, що входять до оціночних груп, розглядається як реальна чи потенційна загроза продовольчій безпеці країни, оскільки усі вони взаємозалежні і взаємопідпорядковані в контексті своєї цільової спрямованості.

Таким чином, основним недоліком процесу регулювання продовольчої безпеки держави є ігнорування системного принципу та зосередження тільки на окремих аспектах цієї складної соціально-економічної проблеми. Наразі необхідна комплексна аграрна політика та відповідне їй інституційне і нормативне забезпечення, що забезпечать формування належного рівня продовольчої безпеки держави.

Інституціоналізація процесу формування продовольчої безпеки передбачає впровадження владними інституціями адекватних засобів регулювання, насамперед правового. Охоплюючи управління продовольчою безпекою з економічної, екологічної, організаційної, нормативної та соціокультурної позицій, інституціоналізація сприятиме формуванню продовольчої безпеки на якісно новому рівні.

РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

*Гіржева О.М., викладач,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Україна входить до десятки найбільших світових експортерів молочних продуктів. Утім великий експорт не свідчить про великі обсяги виробництва і, що більш сумно, – внутрішнього споживання, яке наразі складає третину від біологічної норми і продовжує скорочуватися. І якщо селяни можуть пити молоко від своєї корови, то жителям мегаполісу залишається або зачаровано розглядати молочні полиці супермаркетів з недоступними цінами, або купувати дешевші (і виробники цього не приховують), зроблені з пальмової олії, ароматизаторів та замінників смаку сурогати молочних продуктів.

У той час, коли ми, експортуючи, потерпаємо від нестачі молока, глобальна продовольча криза змушує основних експортерів нарощувати обсяги виробництва і не лише виробництва, але і поголів'я, всіх – крім України. Вітчизняні молочарі вперше за 20 років незалежності добилися збільшення виробництва у сільгоспідприємствах. Проте пишатися особливо нічим – середній надій в державі близько 4 тис. кг на корову, тому у десятці провідних експортерів з таким показником ми залишаємося лише через низьку купівельну спроможність населення. З іншого боку, ми можемо вдвічі збільшити виробництво лише за рахунок підвищення продуктивності до середньоєвропейської. Принаймні отримувати більше 6 тис. кг на рік можна вже сьогодні, навіть без суттєвих витрат, якщо просто досконало виконувати технологію.

До початку 90-х років характерним у розвитку молочного скотарства України було розширене відтворення. У 80-ті роки воно здійснювалося виключно шляхом підвищення продуктивності корів при деякому скороченні поголів'я молочного стада. Найбільший обсяг виробництва молока припадав на 1987 р. і становив 26,7 млн. т. Слід підкреслити, що приріст продуктивності був досягнутий у цілому за рахунок інтенсифікації кормо-виробництва, підвищення рівня і повноцінності годівлі худоби, а також за рахунок організаційно-економічних факторів, перед усім мотиваційного механізму і матеріального стимулювання праці. Поголів'я корів на кінець 1990 р. досягло 8378 тис. гол., а виробництво молока – 24,5 млн. т. Це

дозволило досягти споживання молока та молочних продуктів на душу населення до 373 кг, що наблизило цей рівень до науково обґрунтованої норми – 380 кг. Високий рівень рентабельності виробництва молока (в 1990 р. – 32,2 %) підтримувався гнучкою ціновою політикою Але з 1994 р., коли регіонам і переробним підприємствам було надано право ціноутворення на молоко та молочні продукти, підприємства монополісти встановили такі ціни на молоко, які призвели до зuboжіння товаровиробників. Саме тому, динаміка виробництва молока протягом 1990-2010 рр. мала в цілому негативну спрямованість, але відрізнялася за категоріями господарств.

За 1991-2010 рр. поголів'я корів в усіх категоріях господарств скоротилося з 8378,2 до 2631,2 тис. гол. (в 3,2 рази) і стало менше ніж в 1945 р. в 1,6 рази. Особливо відчутним було скорочення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах – з 6191,6 тис. гол. у 1990 р. до 589,1 тис. гол. в 2010 р. (в 10,5 рази). Іншою була тенденція в господарствах населення. До 2002 р. включно мало місце поступове збільшення поголів'я корів (в 2002 р. в порівнянні з 1990 р. на 1127,2 тис. гол.). З 2003 р. навпаки намітилася стійка тенденція скорочення поголів'я корів – з 3313,8 тис. гол. в 2002 р. до 2042,1 тис. гол. в 2010 р.

Негативні тенденції та сучасний стан розвитку молочного скотарства є наслідком недосконалих ринкових трансформацій, системної аграрної кризи. Зміна економічних відносин, нееквівалентний міжгалузевий товарообмін, нерегульована цінова політика, падіння платоспроможності населення, недосконалість фінансово-кредитного механізму та інших важелів регулювання виробничих відносин – це ті основні умови і фактори, які визначають характер розвитку молочного скотарства в Україні.

Світовий і вітчизняний досвід свідчать, що висока економічна ефективність молока досягається в крупних спеціалізованих молочних господарствах.

В Україні одним з таких господарств з високо розвинутим молочним скотарством є сільськогосподарський кооператив «Восток» Ізюмського району Харківської області. Відмінною рисою цього кооперативу є те, що стратегія розвитку підприємства орієнтована на організацію великомасштабного виробництва молока. Молоко є основним ринковим продуктом, на частку якого припадає 65,4 % усіх грошових надходжень, у тому числі в структурі грошових надходжень від реалізації продукції сільського господарства – 66,8 %. Тому СК «Восток» може служити зразком при виборі моделі господарства з

високо розвинутим молочним скотарством. В числі не багатьох в Україні цей кооператив по праву вважається фабрикою з виробництва молока. Завдяки оптимальному поєднанню галузей в господарстві досягнуті високі виробничо-економічні показники з більшості видів сільськогосподарської продукції. На відміну від більшості господарств у СК «Восток» розширене відтворення в молочному скотарстві здійснюється за рахунок збільшення поголів'я корів і за рахунок підвищення продуктивності.

Висока економічна ефективність виробництва молока у цьому кооперативі досягається за рахунок того, що всі фактори інтенсифікації молочного скотарства тут приведені в дію і використовуються комплексно.

Але в Україні досі переважають процеси руйнації крупного сільськогосподарського виробництва. Встановлено, що сучасний стан розвитку молочного скотарства не відповідає вимогам формування конкурентоспроможності ринку молока і продовольчій безпеці в Україні. Важливим напрямом інтенсифікації молочного скотарства є збереження і подальший розвиток крупних спеціалізованих молочних господарств.

ОСОБИСТІ ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ: ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА

Дармограй О.В., здобувач,
Вінницький національний аграрний університет*

Продовольчий ринок має системне значення у формуванні економічної безпеки країни, забезпеченні споживчих потреб населення у продуктах харчування. Експортний потенціал держави значною мірою формується за рахунок продукції сільського господарства та переробної промисловості.

Розвиток продовольчого ринку в Україні має особливі характеристики, основною з яких є надзвичайно висока питома вага особистих домогосподарств населення в структурі забезпечення

* Науковий керівник – Колесов О.С., к.е.н., доцент

споживчих потреб. Процес реформування сільськогосподарського виробництва не призвів до бажаних наслідків – частка аграрних підприємств в забезпеченні пропозиції на ринку продовольства значно скоротилась у порівнянні з періодом початку ринкових перетворень в державі.

Згідно статистичних досліджень, в Україні в 2010 р. налічувалося понад 17,1 мільйона домогосподарств, у користуванні і володінні яких знаходилося 37,7 % сільськогосподарських угідь країни, а вклад у сільськогосподарське виробництво за результатами 2009 року становив понад 55 % [1].

В наукових дослідженнях [2] пропонують наступну класифікацію особистих підсобних господарств:

— багатогалузеве споживче господарство, орієнтоване на забезпечення внутрішніх споживчих потреб домогосподарства;

— товарно-споживче господарство – більшу частину виробленої продукції спрямовує на внутрішнє споживання, надлишки реалізовує на ринку;

— товарне – моногалузеве спеціалізоване ринкове господарство.

Певною мірою зазначена класифікація корелюється із поділом домогосподарств за розміром їх земельних наділів. Із збільшенням розміру земельної ділянки збільшується частка товарної продукції у валовому виробництві домогосподарства.

За період 1990-2010 рр. в Україні відбулися істотні трансформації у частці домогосподарств населення у виробництві продукції сільського господарства. В 1990-2000 рр. частка особистих господарств населення у сільськогосподарському виробництві зростала, у 2001-2007 рр. – скорочувалась і стабілізувалась у 2008-2010 рр. на рівні 54-55 %.

Вінницька область має свої особливості у веденні сільськогосподарського виробництва домогосподарствами населення. Середня частка господарств населення у сільськогосподарському виробництві Вінницької області близька за значенням до загальнодержавного рівня і у 2010р. становила 55%. Але в структурній характеристиці спостерігаються істотні відмінності. Населення області виробило значно більше продукції тваринництва (понад 72%), а його внесок у виробництво рослинницької продукції (47%), був нижчим за середній по Україні.

Така ситуація обумовлена меншою розораністю ґрунтів,

наявністю доступних пасовищ, вищою часткою особистих господарств, які займалися тваринництвом. Якщо частка сільських домогосподарств, що утримували худобу та птицю в Україні у 2010 р. становила 70 %, то у Вінницькій області – понад 78 %.

Із 1995 р. частка домогосподарств населення у виробництві продукції сільського господарства Вінницької області невинно зростала, особливо в галузях тваринництва. В 2005 р. частка підсобних господарств у виробництві тваринницької продукції досягла максимуму – 76 % від загальнообласного рівня. До 2010 р. цей показник дещо зменшився, що пов'язано з деяким поживленням тваринницької галузі в регіоні, в основному в птахівництві.

В домогосподарствах населення зосереджено виробництво працевістих, "нетехнологічних" видів сільськогосподарської продукції.

Населення виробляє практично усю картоплю та овочі у Вінницькій області. Ці види продукції вимагають значних затрат ручної праці та вирощуються без дотримання мінімальних вимог до технології виробництва. При цьому застосовується незначна кількість органічних та мінеральних добрив, практично не використовуються сівозміни та наймана праця. Це підтверджується дослідженнями [1].

Рілля складає понад 96 % від площі сільськогосподарських угідь домогосподарств, площа яких складає менше 0,5 га. Частка таких домогосподарств у Вінницькій області складає 52,7 % за кількістю та лише 19,6 % за площею землекористування. Найменші домогосподарства регіону володіють часткою поголів'я ВРХ у 28,7 %, свиней – 34,8 %, птиці – 41,6 %.

Значно інтенсивніше ведення тваринництва у середніх та великих особистих підсобних господарствах сільського населення. При досить низькому значенні частки великих домогосподарств у загальній їх кількості (лише 14,6 %) вони займають більше половини земель (53,4 %), що знаходяться у особистому володінні населення у землекористуванні, а також утримують близько третини поголів'я худоби (за виключенням птиці, де частка складає близько 22 %).

У рослинництві основну частку у посівній площі в 2010 р. становили зернові культури – 37,4 %. Істотну питому вагу займали картопля (22,4 %) та інші (перш за все кормові) культури.

Структура посівних площ значно варіювалася, залежно від середнього розміру домогосподарства. Так, у малих підсобних

господарствах головним видом рослинницької продукції була картопля. В середніх її частка зменшувалась, в основному за рахунок зростання площ під кормовими культурами, оскільки практично усі ці домогосподарства володіли худобою і потребували значної кількості кормів. Великі домогосподарства, середній розмір яких у Вінницькій області у 2010 р. склав понад 3 га, орієнтувалися на вирощування зернових та технічних культур, тобто високоліквідної товарної продукції. При виробництві цих видів продукції активно застосовувалась техніка, оскільки обробити такі площі за рахунок ручної праці однієї сім'ї досить складно.

Головними проблемами у функціонуванні особистих підсобних господарств в Україні в цілому та у Вінницькій області зокрема є низький рівень використання техніки та важливих елементів технологій виробництва продовольчої продукції, переважаюча частка ручної праці у виконанні технологічних процесів, граничні навантаження на членів сімей в пікові періоди (посіву, збирання врожаю тощо). Лише 7% домогосподарств у Вінницькій області мають техніку, тоді як в середньому по Україні цей показник становить 13 %, а в таких областях як Волинська, Донецька, Миколаївська – 31-53 %.

Дещо кращий стан у забезпеченні домогосподарств Вінницької області господарськими приміщеннями. Так, 77 % володіють приміщеннями для зберігання врожаю, 62 % - для утримання худоби, 38,7 % - для зберігання кормів. В середньому в Україні ці показники становили відповідно 62,4 %, 49,2 % та 31,7 %.

Більшість особистих домогосподарств населення здійснюють окремі заходи з ефективного ведення господарства. Рівень застосування агротехнічних та ветеринарних заходів у домогосподарств області у більшості випадків є вищим, ніж в цілому в державі. Найбільш істотне відхилення спостерігається у використанні мінеральних добрив, районованих сортів сільськогосподарських культур, застосуванні сівозмін та окремих ветеринарних процедур. Із наведених даних важко оцінити якість і доцільність проведення зазначених технологічних процесів та заходів, але розуміння їх важливості та необхідності їх здійснення є важливим у виробництві якісної та конкурентоздатної сільськогосподарської продукції, яка буде користуватися попитом на продовольчих та сировинних ринках.

На нашу думку, однією із найважливіших проблем розвитку

продовольчого ринку в Україні є пасивна участь у його діяльності колишніх працівників реформованих сільськогосподарських підприємств. Отримавши у приватну власність земельні наділи та частину майнового фонду, більшість із них не приймають участі у діяльності та розподілі доходів новостворених господарських суб'єктів у сільській місцевості. Переважна маса жителів сільської місцевості зосереджені у діяльності особистих підсобних господарств, в результаті чого часта їх у створенні валової продукції сільського господарства стала перевищувати питому вагу господарств суспільного сектору.

Така деформація має позитивні сторони, такі як забезпечення часткової зайнятості, задоволення продовольчих потреб сільського населення, підвищення його сукупних доходів. Але існують й істотні вади такої системи. Відсутнє централізоване планування, контроль за виробництвом та якістю кінцевої продукції, ускладнений збут та постачання якісними посадковим, племінним матеріалом, практично недотримуються такі обов'язкові технологічні елементи як сівоzmіни, відновлення поживності ґрунту, засоби захисту рослин тощо. В результаті рівень якості продукції особистих селянських господарств має неоднорідний характер (від високоякісної органічної продукції до відверто шкідливої), а ритмічність постачання цієї продукції взагалі непередбачувана і часто залежить від кліматичних умов та кон'юнктури ринку у минулі періоди.

Варіантом вирішення цієї ситуації та послаблення її негативних впливів є створення постачальницько-збутових кооперативів та невеликих складських господарств в сільській місцевості, що дасть можливість поліпшити постачання та збут продукції домогосподарств, посилити контроль за її якістю тощо.

Література.

1. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2010 році. Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 81 с.
2. Малікова І.Ю. Ефективність діяльності господарств сільських жителів. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02 / І.Ю. Малікова; Сум. нац. аграр. ун-т. — Суми, 2006. — 19 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Доля В.Б., студент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Національну продовольчу безпеку слід розглядати— як гарантовану здатність держави задовольняти потреби населення в особі кожного громадянина продуктами. Специфіка забезпечення продовольчої безпеки України, на відміну від деяких інших країн, повинна полягати не лише у максимальному забезпеченні власних потреб у зернових культурах, але й у створенні потужного зернового експортного потенціалу і відновленні втрачених Україною позицій "європейської житниці". Цьому сприяють кліматичні умови України та наявність майже 40 % світових запасів чорноземів. Хоча умови членства у СОТ і встановлюють певні обмеження. На нашу думку, інтенсивне виробництва саме зернових може дати найкращі результати для економіки нашої країни. У зерновому балансі країни провідне місце належить пшениці. Найважливіше завдання на перспективу— зростання врожайності й поліпшення якості зерна на основі інтенсифікації виробництва. Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що застосування інтенсивних технологій вирощування пшениці на сучасному етапі розвитку землеробства дає можливість у зонах із сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами постійно одержувати на великих площах 45 - 50 ц /га зерна. Агротехніка різних сортів пшениці, яка відповідає вимогам інтенсифікації, потребує прийняття науково обґрунтованих та економічно виправданих рішень і спрямована на постійне врахування ситуацій, що складаються на полі. Інтенсифікація землеробської галузі сільськогосподарського виробництва і охорона навколишнього середовища — це єдиний процес. Застосувати і повністю використовувати потенціал інтенсивних технологій вирощування пшениці без забруднення навколишнього середовища можна лише при реалізації потенціалу ценозу сорту з врахуванням його біологічних властивостей: екологічної стійкості проти посухи, низьких температур та інших негативних факторів, а звідси і підвищення потенційної продуктивності сорту, ценозу пшениці і кожної рослини в ньому. Сучасні сорти пшениці інтенсивного типу мають потенційну

* Науковий керівник – Батюк Л.А., к.е.н., доцент

продуктивність 40 - 60 ц/га зерна і більше. В основному у виробничих умовах урожай цих сортів набагато менший. Причин невеликої продуктивності багато і основні серед них — порушення технологічної дисципліни. Потенційна врожайність рослин є головним фактором формування можливо високого врожаю. Також важливим джерелом може стати міжнародний досвід. Наприклад, країни ОПЕК захищають разом свої інтереси. Використовуючи їх досвід, Україна, Росія і Казахстан об'єднавши зусилля можуть забезпечити достойні умови для виробників, котрим стабільність і підтримка держави дозволить в найкоротші строки переобладнати машинно-тракторні парки, закупити високопродуктивний посівний матеріал, підвищити якість виробленої продукції. За таких умов інтенсивне вирощування не тільки пшениці, а й інших культур стане не метою, а реальною можливістю для господарств. На нашу думку саме тоді земля отримає дбайливих господарів, а селяни можливість достойно жити.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

*Калініченко О.В., к.е.н., доцент, Нос А.М., студентка,
Полтавська державна аграрна академія*

Зерновиробництво є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту України. Отриманню високих врожаїв зернових культур сприяють природно-кліматичні та ґрунтові умови, що поряд з транспортними, географічним, соціальним чинниками забезпечує ефективний розвиток підприємств зернового підкомплексу. Водночас потенціал продуктивності зернових культур використовується неповністю, оскільки їх врожайність нижча, ніж у розвинених країнах світу. Проблема низької ефективності зернового сектора зумовлена, передусім, високим рівнем витрат. Тому, для України питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна набуває особливої актуальності.

Проблемам економічної ефективності виробництва зерна присвячено дослідження вітчизняних вчених і практиків: І.М. Дергалюка [1], К.А. Лебедева [3], І.В. Пилипенка [4], А.М. Чепеленка [5], О.Г. Шпикуляка [6] та іншими. Однак у поглядах економістів на сутність та зміст економічної ефективності виробництва зерна відсутній єдиний погляд.

З огляду на вище зазначене, метою дослідження є аналіз економічної ефективності виробництва зерна в Україні в контексті продовольчої безпеки.

В аграрній політиці України зерно, особливо пшениця, займає центральне місце. Зерно є стратегічним продуктом і впливає на стан продовольчої безпеки.

Продовольча безпека – захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її життєдіяльності.

Концепція продовольчої безпеки на національному рівні, повинна передбачати те, що країна має виробляти достатньо продуктів для власних потреб, але якщо порівняльні переваги не сприяють цьому, вона повинна бути в змозі імпортувати необхідну кількість продовольства.

За 2005–2009 рр. в Україні обсяг виробництва зерна збільшився на 8012 тис. т (21,1 %) і становив у 2009 р. 46028 тис. т. Коефіцієнт продовольчої безпеки порівняно з 2005 р. збільшився на 0,057 і становив у 2009 р. 0,586. Що пояснюється зниженням рівня урожайності зернових культур та зниженням ефективності виробництва зерна (табл. 1).

Таблиця 1

Продовольча безпека України, 2005 – 2009 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2009 р. від 2005 р.	
	2005	2006	2007	2008	2009	абсолютне, (+; -)	відносне, %
Чисельність населення України, млн. осіб	47,1	46,7	46,5	46,1	45,9	-1,2	97,5
Обсяг виробництва зерна, тис. т	38016	34258	29295	53290	46028	8012	121,1
Обсяги виробництва зерна, спроможні забезпечити продовольчу безпеку в Україні, тис. т	41000	48700	50020	75755,2	78590,9	37590,9	191,7
Коефіцієнт продовольчої безпеки	0,529	0,979	0,927	0,703	0,586	0,057	X

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

Сучасний стан споживання основних продуктів харчування може бути охарактеризований як такий, що має стійку тенденцію до збільшення і не загрожує здоров'ю громадян та продовольчій безпеці України (табл. 2). Протягом 2005 – 2009 рр. населенням споживалося більше: м'яса і м'ясопродуктів – на 27,1 %, риби та рибних продуктів – 4,9 %, яєць – 14,3 %, овочів та баштанних – 14,1 %, плодів та ягід – на 22,9 %. Але зменшилися обсяги споживання: молока та молочних продуктів – на 5,9 %, цукру – 0,5 %, хлібних продуктів – на 9,6 %. Проте ці показники стосовно переважної більшості найменувань продуктів харчування не відповідають науково обґрунтованим нормам споживання та нормам мінімального споживання кошика.

Таблиця 2

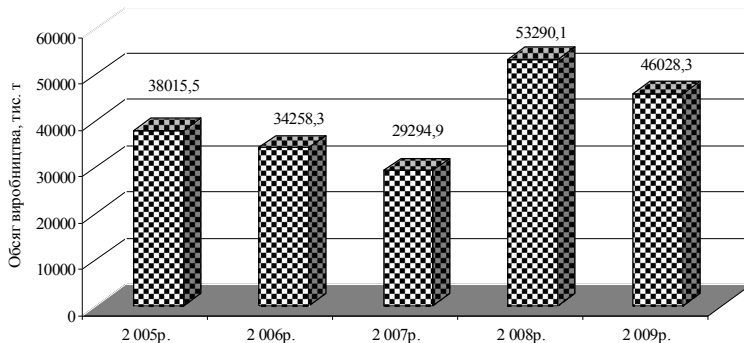
**Споживання основних продуктів харчування
населенням України, 2005 – 2009 рр.**

Продукти харчування	Фактичне споживання, кг					Рекомендовані норми*	Нормативи*
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.		
М'ясо і м'ясні продукти	39,1	42,0	45,7	50,6	49,7	83,0	45,4
Молоко і молочні продукти	225,6	234,7	224,6	213,8	212,4	395,0	353,3
Риба і рибні продукти	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	20,0	14,1
Яйця (шт.)	238	251	252	260	272	291	246,2
Цукор	38,1	39,5	40,0	40,9	37,9	38,0	26,8
Картопля	135,6	133,6	130,4	131,8	133,0	124,0	90,1
Овочі і баштанні	120,2	126,7	118,4	129,2	137,1	161,0	106,7
Плоди, ягоди	37,1	348	42,1	43,5	45,6	90,0	61,3
Хлібні продукти	123,5	119,5	115,9	115,4	111,7	101,0	94,8

* Норми споживання розроблені НДІ гігієни харчування на період 2000 – 2010 рр. та для умов соціально-економічної кризи (норми мінімального кошика) Джерело: розраховано авторами за даними [2]

На продовольчу безпеку України впливає стан виробництва зерна. Так, виробництво зернових культур у 2009 р. порівняно з

2005 р. збільшилося на 8012,8 тис. т (21,1 %) і становило 46028,3 тис. т, але зменшилося порівняно з 2008 р. – на 7261,8 тис. т (13,6 %) і становило 53290,1 тис. т. Такі зміни відбулися за рахунок зниження урожайності зернових культур (рис. 1).

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

За 2005 – 2009 рр. рівень рентабельності виробництва зерна в Україні підвищився на 4,2 % порівняно з 2005 р. і становив 7,3 %, але знизився порівняно з 2008 р. на 9,1 %. Собівартість продукції у 2009 р. порівняно з 2005 р. збільшилася на 339,4 грн. /т (83,8 %) і становила 744,64 грн./т. Прибуток знизився на 41,8 грн. /т (у 4,3 рази) і становив у 2009 р. 54,36 грн. /т (табл. 3).

Таблиця 3

Досягнутий рівень економічної ефективності виробництва зерна в Україні, 2005 – 2009 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2009 р. від 2005 р.	
	2005	2006	2007	2008	2009	абсолютно-тис. (+; -)	віднос.-не%
Урожайність, т/га	1,9	2,6	2,2	3,5	3,0	1,1	156,8
Ціна реалізації, грн. /т	417,80	515,20	833,50	778,60	799,00	381,20	191,2
Собівартість, грн. /т	405,24	479,70	647,63	668,90	744,64	339,40	183,8
Прибуток, грн. /т	12,56	35,50	185,87	778,02	54,36	41,80	432,7
Рівень рентабельності виробництва, %	3,1	7,4	28,7	16,4	7,3	4,20	X

Джерело: розраховано авторами за даними [2]

Авторами на макрорівні пропонуються наступні заходи підвищення економічної ефективності виробництва зерна в Україні (рис. 2).

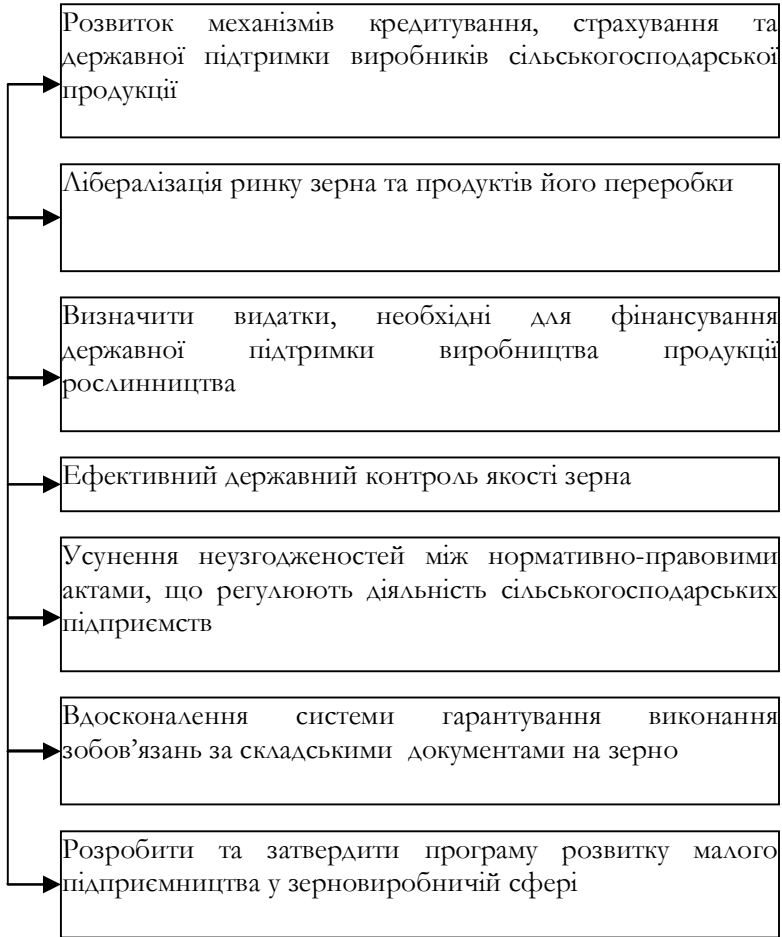

Рис. 2. Комплекс заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва зерна в Україні

Джерело: авторська розробка

На мікрорівні пропонуються наступні заходи підвищення економічної ефективності виробництва зернових (рис. 3).

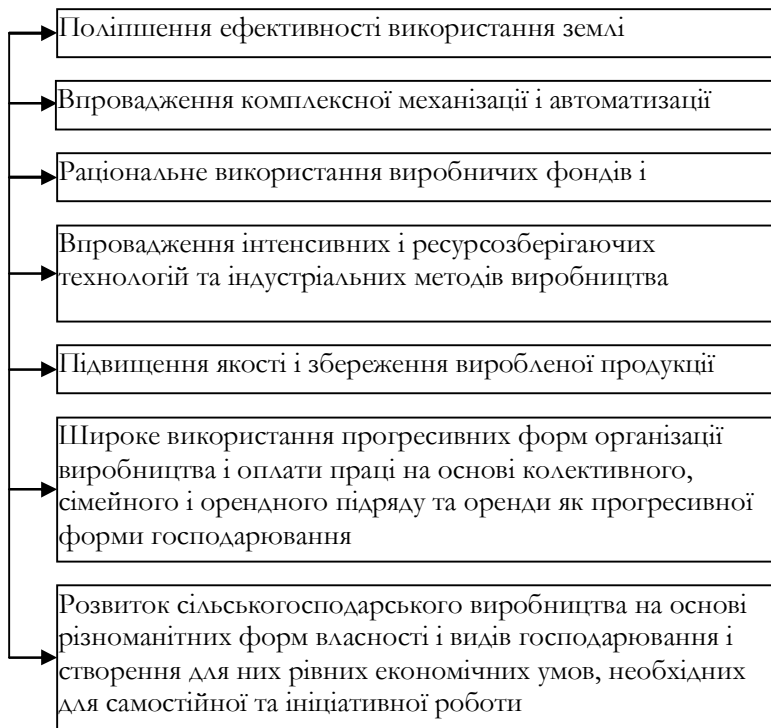

Рис. 3. Комплекс заходів щодо підвищення економічної ефективності виробництва зерна в сільськогосподарському підприємстві

Джерело: авторська розробка

Фізична доступність продовольства в Україні залишається недостатньою, що підтверджується продовольчою кризою у 2009 р., коли коефіцієнт продовольчої безпеки становить 0,59 процентних пунктів. Обсяг виробництва зерна, який забезпечив би продовольчу безпеку країни становить 78590,905 млн. т. Мають місце значні коливання середніх обсягів споживання продуктів харчування населенням. Галузь сільського господарства залишається низькорентабельним видом діяльності. Підвищення ефективності виробництва можна досягти за рахунок впровадження ресурсозберігаючих технологій, інтенсифікації виробництва, використання прогресивних форм організації виробництва, забезпечити ефективне функціонування інфраструктури аграрного

ринку, удосконалити економічний механізм відносин між суб'єктами агропромислового комплексу, поглибити інтеграційні зв'язки між виробниками сільськогосподарської продукції та переробними підприємствами, стимулювання розвитку науково-технічного прогресу шляхом підвищення ефективності використання наявного науково-технічного потенціалу АПК тощо. Метою продовольчої політики держави має стати досягнення споживання основних продуктів харчування населенням України на рівні науково обґрунтованих норм з подальшим покращанням його структури та підвищення якості продукції вітчизняного виробництва.

Література.

1. Дергалюк І.В. Економічна безпека національного зернового сектору України в умовах світової продовольчої кризи [Текст] // Стратегічні пріоритети / І. В. Дергалюк – № 4. – 2010. – с. 76 – 83.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Лебедев К.А. Стратегія розвитку зернопродуктового підкомплексу України / К.А. Лебедев // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – с. 119–123.
4. Пилипенко І.В. Концептуальні проблеми та шляхи поліпшення ефективності функціонування зерновиробничого підкомплексу / І. В. Пилипенко // Вісник СНАУ. – 2010. – № 5/2. – с. 34 – 38.
5. Чепеленко А.М. Стан та перспективи розвитку ринку зерна в Україні [Текст] // Агросвіт / А.М. Чепеленко – 2011. – № 6. – с. 28 – 32.
6. Шпикуляк О.Г. Формування і розвиток ринку зерна в Україні / О. Г. Шпикуляк, Ю. П. Воскобийник. – К.: ННЦІАЕ, 2009. – С. 190.

МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО УКРАЇНИ, СУЧАСНІСТЬ І МИНУЛЕ

***Караченцев В.В., студент*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Молочне скотарство – традиційно важлива і невід'ємна галузь сільського господарства, ступінь розвитку якої є однією з ознак прогресу в розвитку сільськогосподарської сфери в цілому. Варто

* Науковий керівник – Антощенко В.В., асистент

відмітити, що розвиток молочного скотарства в значній мірі залежить від стану молокопереробного сектора, адже молокопереробні підприємства є єдиними надійними покупцями молока-сировини у сільгоспвиробників. Поступове скорочення поголів'я корів вплинуло на обсяги виробництва і продажу молока, змінилася структура і асортимент виробництва молочної продукції, суттєво зменшились обсяги споживання молока та молочної продукції. Так, в 2010 р. обсяги споживання молочної продукції становили 206,4 кг, для порівняння, в 1990 р. споживання молочної продукції на 1 особу становило 373,2 кг, при раціональній медично-обґрунтованій нормі споживання – 380 кг молока за рік.

Давно минули ті часи, коли в Україні щороку виробляли понад 20 млн. т молока (в 1990 р. – 24,5 млн. т., а в 2010 р. – 11,2 млн. т). Якби було збережено тодішній потенціал, вітчизняна молочна галузь була б лідером серед країн Європи. Проте, з початку 90-х років минулого століття й донині ситуація повністю змінилася. Сільськогосподарські товаровиробники пережили безліч проблем і негараздів. Катастрофічно зменшувалося поголів'я корів (з 8378,2 тис. гол. в 1990 р. до 2631,2 тис. гол. в 2010 р), дуже повільно підвищувалась продуктивність молочного стада (з 2863 кг/гол. в 1990 р. до 4082 кг/гол в 2010 р.).

Отже, за період 1990-2010 років обсяги виробництва молока зменшилися більш ніж удвічі, поголів'я основного стада скоротилося майже втричі, а продуктивність виросла в півтора рази. Безумовно до занепаду галузі тваринництва призвела системна криза всієї економіки країни.

При даному наявному на сьогодні в Україні поголів'ї корів, для того, щоб досягти рівня виробництва 1990 р. продуктивність корів повинна становити більш ніж 9000 кг молока за рік.

А орієнтуючись на досвід країн з розвиненим молочним скотарством ця цифра реальна і на сьогодні в передових сільськогосподарських підприємствах України така продуктивність корів є нормою ефективної діяльності.

Вкрай негативний вплив на функціонування галузі молочного скотарства, проявляються в домінуванні стихійних процесів на ринку молока і молокопродуктів; відсутністю нормативного забезпечення системи договірних, в т.ч. інтеграційних відносин; монополізація ланцюгів просування молочної продукції від виробника до споживача з відповідним впливом на цінову ситуацію; неналежний рівень селекційно-плеємної роботи та технологічного забезпечення галузі;

відсутність підтримки інтегрування виробництва, переробки і реалізації молочної продукції, що посилює диспаритет міжгалузевих цін.

Стан вітчизняного молочного скотарства наразі не влаштовує ні товаровиробників, ні переробників, ні споживачів продукції, ні органи державної влади, що опікуються питаннями галузі. Не викликає сумніву необхідність змін на краще. Проте залишається не до кінця визначеним шлях досягнення бажаної мети, а саме: прибуткове виробництва якісного молока для забезпечення власних потреб та потреб споживачів в повному обсязі.

Молочне скотарство України функціонує у надзвичайно великому діапазоні від натурального виробництва в особистих селянських господарствах до сучасних спеціалізованих молочних підприємств. Основні обсяги виробництва молока (81 % в 2010 р.) зосереджені в особистих селянських господарствах. Це практично унеможливає технологічне забезпечення якості молока (молоко приймається переробними підприємствами лише II гатунком). У загальних заготівлях переробних підприємств молоко з особистих селянських господарств становить близько 65 %, тоді як із сільськогосподарських підприємств - лише 35 %. Через невідповідність вимогам якості молочних продуктів, національна молочна продукція є неконкурентоспроможною, і поступово Україна втрачає усталені в попередні роки позиції на зовнішніх ринках, а просування продукції на нові ринки, в т.ч. ЄС, є проблемним. Стримує розвиток молочної галузі також низька купівельна спроможність значної частини населення і, відповідно, обмежена ємність внутрішнього ринку.

Незважаючи на постійні дорікання до якості молочної сировини, що виробляється на подвір'ях особистих селянських господарств, саме їм ми завдячуємо задоволенню потреб внутрішнього ринку в молоці та молочних продуктах. Наразі, лише в останні роки, незважаючи на негативну тенденцію скорочення обсягів виробництва, господарствами населення було реалізовано на молокопереробні підприємства понад 50% від загального обсягу надходження молока. До цього ця частка складала 60-65%. Існують певні відмінності в межах України, щодо питомої ваги виробництва молока господарствами населення. Західні та південно-західні регіони характеризуються більш суттєвою часткою господарств населення і подекуди вона досягає 98%. Найнижча частка, що не перевищує 70%, спостерігається в центральних та північно-східних областях.

При відродженні і розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції молочного скотарства в ринкових умовах необхідно враховувати регіональні ґрунтово-кліматичні, економічні, соціальні та екологічні умови. Останнім часом стан галузі скотарства викликає все більше занепокоєння, адже всупереч прогнозним оцінкам уряду, у відповідності з якими передбачалося щорічне нарощування виробництва молока (у 2009 р. до 12 млн. т, 2010 р. -12,6 млн. т і в 2015 р. до 20 млн. т), і в 2010 р. продовжувалося зменшення обсягів виробництва молока до рівня 11,6 млн. т, що складає 47,4 % рівня 1990 р.

Наразі можна впевнено говорити, що Україна має значний потенціал та перспективи для розвитку галузі молочного скотарства. Зокрема за останні роки сільськогосподарські підприємства проявляють великі перспективи, за рахунок приросту поголів'я корів, збільшення обсягів виробництва молока високої якості, запровадження новітніх технологій.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кириленко М.І., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Узагальнення думок учених і експертів щодо джерел виникнення загроз економічній безпеці дає змогу стверджувати, що головна загроза полягає у відсутності цілеспрямованої політики державного регулювання економічними процесами в контексті реалізації проголошених стратегій соціально-економічного розвитку країни. Визначальним у проведенні економічних реформ повинно стати поєднання прагматичної політики захисту національних інтересів з конструктивним курсом на зростання добробуту широких верств населення країни.

Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки - створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні

* Науковий керівник – Мазнев Г.Є., професор

процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів.

Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки - найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві. Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз - необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей.

Найгостріші проблеми сьогодення у сфері забезпечення національної безпеки взагалі і економічної зокрема: суттєве посилення фінансової безпеки і максимальне поліпшення інвестиційного клімату; досягнення реального економічного зростання та утворення ефективної системи соціального захисту населення; посилення трудоворесурсної безпеки; підвищення рівня продовольчої безпеки держави; створення надійних гарантій техногенної, екологічної та технологічної безпеки, розвитку науково-технічного потенціалу; посилення енергетичної безпеки; забезпечення інформаційної безпеки держави; поглиблення інтеграційних взаємовідносин; підвищення рівня конкурентоспроможності держави з урахуванням національних інтересів за всіма складовими зовнішньоекономічної політики.

Продовольча безпека є органічною складовою економічної безпеки, яка в узагальненій формі визначається спроможністю чи неспроможністю країни самостійно протистояти загрозам національним економічним інтересам. Найбільш загрозливим в надзвичайній ситуації може стати руйнування механізму господарювання - розрив сфери виробництва та грошового обігу, послаблення кредитно-банківської системи, згортання фондового ринку, інвестиційної діяльності, різке зниження платоспроможного попиту населення та підприємств, послаблення податково-бюджетної системи тощо. Ці загрози, в першу чергу, впливають на рівень продовольчої безпеки.

Історичний досвід та сучасні економічні, політичні оцінки свідчать про те, що продовольство зберігає свою іманентну властивість найбільш важливого стратегічного продукту. Фундаментальною основою забезпечення національної продовольчої безпеки та продовольчої незалежності держави в сучасному світі є ефективний і сталий розвиток її агропромислового комплексу, насамперед, його головної сфери - сільського господарства. Саме високо інтенсивне та високоефективне функціонування останнього

визначає рівень виробництва аграрної продукції і сировини, а отже - й споживання основних продуктів харчування, від чого залежить здоровий фізичний та психічний розвиток населення даної країни. Серед багато чисельних підгалузей сільського господарства вирішальну роль у забезпеченні належної продовольчої безпеки відіграє виробництво продовольчого і кормового зерна високої якості. Отже, не є перебільшенням стверджувати, що ключова проблема продовольчої безпеки держави - зернове господарство.

Побудова державної концепції продовольчої безпеки та економічної, зовнішньоекономічної діяльності підприємств продовольчого та агропромислового сектора усіх форм власності, повинна спиратись на аналіз існуючої теоретичної, методологічної та нормативної бази, історичного вітчизняного та іноземного досвіду, виділення, уточнення тих положень, які прямо чи опосередковано стосуються проблеми продовольчої безпеки, ролі та місця цієї проблеми у загальній системі національної безпеки, формулювання на цій основі принципів створення та функціонування системи продовольчої безпеки. При цьому слід враховувати об'єктивно існуючі основні суперечності в економічній сфері, стан та перспективи розвитку економіки України. Створення методологічних основ системних досліджень проблем продовольчої безпеки необхідно вести з врахуванням ступеню загроз національним інтересам України, їх вагомості з точки зору можливого впливу та наслідків реалізації, стану та тенденцій розвитку продуктивних сил України, основних чинників продовольчої безпеки, складових її забезпечення в надзвичайних ситуаціях.

РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ВІДРОДЖЕННЯ ТВАРИННИЦТВА

*Кишка Е.В., студент**,

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Сільське господарство має бути пріоритетною галуззю економіки країни, що об'єктивно випливає з виняткового значення та незамінності продукції сільського господарства у життєдіяльності

* Науковий керівник – Турченко М.М., к.е.н, професор

людини і суспільства, з потреби відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури. Рівень розвитку сільського господарства є запорукою продовольчого та сировинного забезпечення країни, розширення участі України на міжнародних продовольчих ринках, її економічної незалежності, розвитку сільських територій, удосконалення інфраструктури сільської поселенської мережі, забезпечення соціальних стандартів проживання в сільській місцевості.

За період реформування аграрного сектору України відбувся цілий ряд позитивних зрушень. До числа найбільш доленосних позитивних зрушень можна віднести ліквідацію командно-адміністративного устрою та формування цивілізованого аграрного устрою, який відкрив шлях до зміни характеру відносин власності і виробничих відносин та до створення мережі формувань ринково-підприємницького типу.

Проте, разом, з тим мали місце і негативні наслідки, які багато в чому знецінили згадані вище позитивні зрушення. Серед багато чисельних негативних наслідків найбільш руйнівними є підстави вважати:

— відставання з формуванням зовнішнього та внутрішнього підприємницьких середовищ;

— відставання із здійсненням адміністративно - територіальної реформи;

— відставання з впровадженням надбань нової парадигми управління та її відгалуження стратегічного менеджменту на всіх структурних рівнях аграрного сектору;

— відставання з оптимізацією структури ділової активності на всіх структурних рівнях аграрного сектору;

— відставання з матеріалізацією ідеї глобального менеджменту та з впровадженням положень менеджменту XXI століття.

Інтереси успішного реформування аграрного сектора вимагають негайного здійснення заходів щодо усунення перерахованих вище негативних наслідків його соціально - економічних перетворень.

Розвиток тваринництва, і зокрема молочного скотарства, сьогодні мають стати вирішальними напрямками реформування аграрної сфери.

Відставання з реформування аграрного сектору України призвело до того, що молочне скотарство в даний час знаходиться в важкій кризовій ситуації. Поголов'я сільськогосподарських тварин

неухильно скорочується, що веде до скорочення обсягів виробництва..

В результаті молочне скотарство не в змозі виконати покладені на нього завдання:

по-перше молочне скотарство не здатне внести гідний вклад у забезпечення продовольчої безпеки країни так, при мінімальній нормі споживання 347 кг молока на душу населення і раціональній 380 кг на рік споживання на одну особу в 1990 році становило 373,2 кг а це 98,2 % від раціонального споживання, а в 2010 році 206,4 кг що складає 54,3 % від раціональної норми споживання;

по-друге молочне скотарство не сприяє створенню робочих місць у той час як 50 % працездатного сільського населення є безробітними;

по-третє молочне скотарство не сприяє забезпеченню бездефіцитного балансу гумусу в ґрунті. Так, за 30 років (з 1965 до 1995) вміст гумусу в ґрунтах України знизився з 5,5 % до 3,2 %, тобто на 2,3 %. Якщо такий темп руйнування гумусу протягом наступних 30 років будуть збережені, то його вміст у ґрунті в 2025 році складе 0,9 %;

по-четверте молочне скотарство не сприяє врегулюванню енергетичної кризи шляхом виробництва і подальшого використання біогазу;

по-п'яте молочне скотарство не сприяє реалізації програм соціальної відповідальності як перед персоналом так і перед населенням сільських агломерацій на які базуються тваринницькі об'єкти.

Все сказане вище про економічну, екологічну та соціальну ролі молочного скотарства дозволяє прийти до висновку про невідкладну необхідність нарощування чисельності поголів'я великої рогатої худоби до об'єктивно необхідних розмірів.

Розглядаючи шляхи і способи розв'язання проблеми доцільним буде впровадження міжгосподарської горизонтальної інтеграції, тобто шляхом створення виробничих об'єднань кластерного типу, а також впровадження механізму державної фінансової підтримки шляхом компенсації витрат на будівництво, компенсацію обладнанням та поголів'ям нових молочних ферм розміром не менш, як 2200 корів кожна адже успішно функціонують крупні тваринницькі об'єкти лише за умов створення виробничих об'єднань кластерного типу і різних організаційно-правових форм, кожна з яких уявляє локальну інтегровану виробничу аграрну або агропромислову систему. Такий особливий тип співпраці господарських організацій різного виробничого спрямування в основу якої прокладено взаємні потреби

задоволення яких є взаємовигідними дозволить створити нові високотехнологічні молочні ферми, підвищити продуктивність існуючих, забезпечити виробництво молока, для забезпечення продовольчої безпеки держави, додатково забезпечити виробництво яловичини, забезпечити зростання зайнятості та доходів сільського населення.

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОПРОМИСЛОВІЙ СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Коваленко В.А., пошукач,
Вінницький національний аграрний університет*

Розвиток аграрно-промислової інтеграції у різних її проявах на господарському, регіональному, міжрегіональному рівнях та у межах окремих продуктових підкомплексів показує, що створені впродовж останніх десятиліть інтегровані структури та механізми інтеграційних взаємодій нерідко демонструють свою малоефективність, відсутність довгострокової стратегії розвитку, непорядкованість розміщення та спеціалізації у відповідності до регіональних схем поглиблення суспільного поділу праці тощо. Все це вимагає розробки методичних й практичних рекомендацій з удосконалення внутрі- і міжгалузевих взаємодій у формуванні первинних структур аграрно-промислових формувань.

Технологія створення аграрно-промислової структури передбачає послідовне здійснення низки етапів, відповідно до цілей та зовнішніх умов інтегрування, зокрема: визначення мети та обґрунтування цілей інтегрованого формування; окреслення кола його потенційних учасників, їх функцій та завдань; вибір варіанту організаційного оформлення аграрно-промислового об'єднання та виробничо-господарських взаємодій між його учасниками; побудова організаційно-економічної моделі інтегрованої структури, включаючи її матеріальне, кадрове та нормативно-правове забезпечення; врегулювання питань власності; розробка системи зовнішніх взаємовідносин; відпрацювання механізмів реалізації економічних інтересів учасників інтеграції.

Крім того, процес моделювання аграрно-промислового

формування потребує врахування законодавчо-правових, організаційно-технологічних та соціально-економічних вимог; він також ґрунтується на особливостях аграрного розвитку окремих регіонів, особливостях сучасної експортно-імпоротної політики, стану розвитку аграрного ринку тощо.

Основним завданням організаційного проектування є наступні: 1) формування переліку елементів системи з її кількісними і якісними характеристиками; 2) просторове розташування елементів системи; 3) перебудова технологічної (горизонтальної) та управлінської (вертикальної) структур системи; 4) регламентування основних процесів у самій системі; 5) встановлення характеру інформаційних потоків у системі; 6) проектування технології управлінських процесів. У відповідності із вищевикладеними завданнями логіка організаційного проектування матиме наступний вигляд (рис.).

Для забезпечення максимального охоплення усіх параметрів різнопланового впливу у процесі моделювання аграрно-промислового формування логічним є використання економіко-математичних методів. Їх використання є необхідним, поки мова йде про: оцінку оптимальності планів, визначення впливу сукупності факторів; розрахунку економічної ефективності впровадження інновацій; обчислення економії ресурсів за різними рівнями оптимальності; оцінку альтернативних управлінських рішень, тобто про вирішення окремих складних завдань [1,2].

Стандартна модель обґрунтування якісних параметрів інтегрованих формувань за допомогою економіко-математичного методу передбачає розробку цільової функції, що в загальному вигляді може бути представлена наступним чином:

$$\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m C_{ij} X_{ij} - \min ,$$

де: C_{ij} – сумарні витрати на виробництво, транспортування та переробку одиниці сільгоспсировини кожного аграрного учасника інтегрованого об'єднання;

X_{ij} – фінансовані обсяги сировини i -го сільгоспвиробника на j -те переробне підприємство ($X_{ij} \geq 0$);

i – індекс постачальника сировини ($i=1,2,\dots,n$);

j – індекс переробного підприємства ($j=1,2,\dots,m$).

Рис. Логіка (процес) організаційного проектування аграрнопромислового об'єднання

При цьому задаються наступні обмеження:

— на переробне підприємство надходить та ж кількість сировини, що і заготовляється сільгоспвиробниками (A_i);

$$\sum_{i=1}^n X_j = A_i (i = 1, 2, \dots, n);$$

— переробне підприємство стовідсотково завантажує власні потужності (B_i) за рахунок сировини аграрних учасників інтегрованого формування:

$$\sum_{j=1}^m X_{ij} = B_j (j = 1, 2, \dots, m);$$

— аграрні підприємства забезпечують надходження сировини в обсягах, що дорівнюють сумі виробничих потужностей для переробки певного виду сировини:

$$\sum_{i=1} A_i = \sum_{j=1} B_j$$

Організаційна форма інтегрованого об'єднання може існувати у вигляді асоціації, спілки, союзу, кооперації тощо. При цьому не обов'язковим є створення спільного виробництва; підприємства – учасники можуть зберігати повну самостійність і незалежність.

Основними видами діяльності зазначеної спілки (асоціації) можуть бути: виробництво та реалізація усіх видів сільськогосподарської продукції; матеріально-технічне забезпечення учасників, в т.ч. через лізинг і надання виробничо-технічних послуг на комерційних засадах; захист та представництво спільних законних інтересів в органах законодавчої, виконавчої та судової влади; надання інформаційно-консультативних, юридичних, маркетингових, рекламних та інших невиробничих послуг; створення спеціальних фондів для реалізації цільових проектів; надання послуг та іншої непродовольчої продукції стороннім замовникам; інші види діяльності згідно цілей і завдань об'єднання його учасників.

Література.

1. Бакаев А.А. Имитационные модели в экономике [А.А. Бакаев, Н.И. Костина, Н.В. Яровицкий]. – К.: Наук. думка, 1978. – 304 с.
2. Бусленко Н.П. Моделирование сложных систем [Н.П. Бусленко]. – М.: Наука, 1978. – 399 с.

ПРОБЛЕМА ЕКОНОМІЇ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПЛОДООВОЧЕВОЇ КОНСЕРВАЦІЇ

***Колосовський О.О., Колосовська Ю.В., студенти*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Основним завданням діяльності будь-якого підприємства є оптимізація його виробничої програми, що дозволяє збільшити прибуток або досягти очікуваних соціальних ефектів. Перехід до ринкових відносин вимагає від підприємств нових підходів до управління господарською діяльністю. В зв'язку з цим постійно існує потреба в удосконаленні існуючих і запровадженні принципово нових підходів до управління матеріальними сировинними ресурсами, які є одним з основних компонентів виробничого процесу у плодоовочевій консервній промисловості. Важливу роль у підвищенні ефективності їх використання на підприємстві відіграє, насамперед, правильна організація бухгалтерського обліку та аналізу як джерела інформації для прийняття управлінських рішень [2].

Процес реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів зумовив суттєві зміни в організації та методології обліку матеріальних ресурсів плодоовочевих консервних підприємств. Підприємства отримали значні можливості у виборі облікової політики щодо цього об'єкта. Але для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна більша аналітичність та оперативність облікової інформації про матеріальні сировинні ресурси [5].

Український ринок плодоовочеві консервації протягом останніх років активно розвивається. За оцінками фахівців, протягом останніх двох років ринок виріс на 10-50%, залежно від виду продукції. Такі ж темпи очікуються в найближчі роки. Нині в Україні працює понад 500 виробників плодоовочеві консервації [4].

Кількість потужних виробників не перевищує десятка. При тому на ринку функціонують дрібні виробники, які неспроможні забезпечити себе стабільно недорогою сировиною високої якості, і як наслідок, діяльність яких є низькорентабельною (до 10 %). Проте на невеликих лініях простіше контролювати якість продукції, вони не

* Науковий керівник – Сахненко В.І., к.е.н., доцент

вимагають значних капіталовкладень і тому не спонукають до використання різного роду цукро-, арома- і смакозамінників, що здешевлюють виробництво, але й понижують якість [1].

При цьому слід враховувати, що плодоовочева консервна промисловість належить до галузей із високим рівнем матеріаломісткості. Питома вага затрат сировини і матеріалів у собівартості її продукції становить від 70 до 80 %.

Наведені вище аргументи свідчать про важливість раціонального використання матеріальних ресурсів для цієї галузі, що відповідно зумовлює необхідність оптимальної методики їх аналізу. Як показує практика, аналіз використання сировини і матеріалів на плодоовочевих консервних підприємствах має чимало недоліків і потребує удосконалення. Такими недоліками, зокрема, є відсутність у галузі прогресивних методів обліку витрачання сировини і матеріалів; непристосованість первинної документації до галузевих особливостей; відсутність обліку якісних параметрів сировини; неналежний облік відходів виробництва та необ'єктивна їх оцінка; відсутність ефективних методик перспективного аналізу використання матеріальних ресурсів тощо [3].

Головним напрямком економії матеріальних ресурсів на підприємстві є збільшення виходу кінцевої продукції з однієї і тієї самої кількості сировини і матеріалів. Це, у свою чергу, залежить від технічного рівня виробництва, рівня кваліфікації, майстерності робітників, що виготовляють продукцію, раціональної організації матеріально-технічного забезпечення, норм витрат і запасів матеріальних ресурсів [5].

Література.

1. Волков Н. Учет производственных запасов // Бухгалтерский учет.– 2004, № 4. – С. 18 - 27.
2. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств: Навчальний посібник. – К.:Кондор, 2004. – 180 с.
3. Гарасим П.М., Кізіма А.Я., Зайчук В.Д. та ін. Фінансовий облік і звітність на підприємствах різних галузей / За ред. Хомина П.Я. – Тернопіль: Астон, 2000. – 288 с.
4. Голов С.Ф., Єфименко В.І. Фінансовий та управлінський облік. – К.: ТОВ Автоінтерсервіс, 1996. – 544 с.
5. Деркач Д.И. Анализ производственно – хозяйственной деятельности промышленных предприятий, Учебное пособие для подготовки и повышения квалификации ст. бух. пром. предприятий, издательство 2-е, дополненное и переработанное М.: Статистика, 1975 г. – 258 с.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Кухарева А.І., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Під економічною безпекою країни розуміють таке поєднання економічних, політичних та правових умов, які можуть забезпечити довгострокове виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найбільш ефективним способом.

Загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи.

Продовольча безпека - соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості.

Продовольча безпека є одним із елементів економічної політики держави, яка спрямована на забезпечення стабільного виробництва продуктів харчування, доступності їх отримання та використання населенням відповідно до фізіологічних норм споживання за рахунок власного виробництва та надходження від імпорту. Боротьба з голодом визнана як першочергове завдання міжнародного економічного співробітництва держав, тому продовольча проблема належить до категорії глобальних, оскільки для її розв'язання не достатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво світової спільноти, незалежно від суспільного та економічного розвитку.

* Науковий керівник – Сахненко В.І., к.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Лазебний М.Є., студент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

На сучасному етапі економіка України, включаючи її агропромисловий комплекс, знаходиться в стані глибокої кризи. Негативний вплив мають структурні, міжгалузеві диспропорції, що нагромадилися в народному господарстві протягом десятиліть, що і привели до гострого дефіциту товарів виробничого і невиробничого призначення, і особливо енергоносіїв. Криза підсилюється розбалансованістю фінансово-кредитної системи, невідповідністю сформованих управлінських структур потребам економічного розвитку.

За умови надзвичайно високої монополізації економіки галузі переробної промисловості АПК виявилися дуже чуйними до різких змін соціально-економічної ситуації в Україні й у США. Економічна криза багатосторонньо впливає на розвиток інвестиційного процесу у всіх АПК. З одного боку, необхідність здійснення структурної перебудови вимагає великих капітальних вкладень у такі ключові виробництва, як машинобудування для переробних галузей АПК, випуск засобів і матеріалів, включаючи необхідне устаткування, біотехнології в агропромисловому виробництві. Економічний підйом цих господарських ділянок привів би до значної позитивної ланцюгової реакції у всьому агропромисловому комплексі. Але вітчизняна промисловість не може забезпечити належного рівня розвитку відзначених галузей тільки за рахунок власних ресурсів. Цілий ряд засобів виробництва взагалі не випускається в Україні. Наприклад, нове обладнання для переробки молока виробляється тільки в декількох країнах і декількома великими корпораціями. Тому проблема імпорту товарів виробничого призначення й іноземних інвестицій для розвитку АПК є надзвичайно актуальною для економіки України.

Необхідно відзначити, що потреба АПК України у відзначених видах інвестицій неоднакова. Найбільшу цінність мають нові технології устаткування; ноу-хау, вільно конвертована іноземна валюта.

* Науковий керівник – Сахненко В.І., к.е.н., доцент

З іншого боку, можливості вкладення тих чи інших видів інвестицій часто різні в різних іноземних інвесторів у залежності від країни походження. Тому проблему залучення закордонних капіталів в АПК України доцільно розглядати диференційоване по інвесторах з розвитих країн, із країн на території колишнього СРСР, з інших країн.

На державному рівні для АПК України повинні бути чітко визначені пріоритетні галузі, виробництва, куди в першу чергу повинні залучатися іноземні інвестиції. Одним з ведучих критеріїв доцільності такого вибору повинна бути можливість досягнення ланцюгової реакції господарської активності й економічного росту у всьому агропромисловому комплексі як наслідок первинної ін'єкції капіталів. У зв'язку з цим, з огляду на вітчизняні потреби, а також світовий досвід, особливо досвід країн Східної Європи, для умов України можна запропонувати наступні пріоритетні сфери-адресати для іноземних інвестицій з метою забезпечення динамічного розвитку переробних галузей АПК:

- виробництво технологічного устаткування для цукрової, олійно-жирової, хлібопекарної, мукомельно-круп'яної, м'ясо-молочної промисловості, таропакувального господарства, для випуску дитячого харчування;

- виробництво тари й упакування;

- біотехнології в галузях переробної промисловості АПК;

- створення об'єктів соціальної інфраструктури.

Про доцільність відзначених пріоритетів свідчить хоча б той факт, що в Україні від несвоєчасного збору і вивозу, поганого збереження і переробки цукрового буряка щорічно губиться до 600-800 тис. т. цукру. Аналогічні приклади можна було б привести і по інших галузях і виробництвам.

Що стосується створення підприємств, що цілком належали б іноземним власникам, то для цього останні повинні мати для своїх капіталів в Україні не тільки сприятливе правове й економічне середовище, але і бути добре обізнаними про ринок, що вони захочуть освоїти. Тому по об'єктивних обставинах не слід очікувати створення більш-менш значного прошарку таких підприємств в АПК України раніше, ніж через чотири-п'ять років.

Доцільним для економіки України сценарієм залучення іноземних інвестицій в АПК є поетапний перехід від імпорту невеликих партій технологічного чи устаткування інших товарів виробничого призначення з метою вивчення й освоєння ймовірного ринку збуту продукції до створення спільних підприємств із їхньою наступною експансією на ринки за межами України. Можливість такого варіанта дій залежить від послідовності в проведенні

радикальних економічних реформ. При цьому необхідно відзначити, що всі рішення щодо висновку контрактів повинні приймати незалежні від держави суб'єкти, що хазяюють, підприємці, що будуть розпоряджатися власними чи позиковими ресурсами і відповідати за результати прийнятого рішення своїм майном. Державі повинна приділятися роль регулятора податкової, митної, а опосередковано – і кредитної політики. Тільки на такій основі залучення іноземних інвестицій буде сприяти підйому агропромислового комплексу й економіки України в цілому.

СТАБІЛІЗАЦІЯ УРОЖАЙНОСТІ ТА НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ЯЧМЕНЮ

Луцик Я.С., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Україна за своїм виробничим потенціалом є аграрною державою, в якій основним багатством виступає земля. Сільське господарство України - одна із провідних сфер матеріального виробництва, мета якого полягає в тому, щоб забезпечити людство в достатній кількості екологічно чистими продуктами рослинного і тваринного походження, а переробну промисловість сировиною.

Ячмінь є важливою продовольчою культурою, за посівними площами ячмінь посідає четверте місце в світі – 80 млн. га - після пшениці, рису та кукурудзи, а ось за посівною площею та валовим збором зерна в українському рільництві ячмінь поступається лише пшениці. Це зумовлюється його цінністю в продовольчому, зернофуражному й технічному відношенні, високою врожайністю, невибагливістю до умов середовища й агротехніки.

Останнім часом все більших об'ємів набувають дослідження з нових напрямків використання ячменю, зокрема голозерного ячменю для виробництва етанолу, трансгенних ліній, що синтезують колаген, для виробництва желатину, тощо.

Ячмінь – цінний продукт харчування. Із зерна скловідного крупнозерного дворядного ячменю виробляють перлову та ячмінну крупу, у складі якої міститься 9-11 % білка, 82-85 % крохмалю. За

* Науковий керівник – Зайка С.О., ст. викладач

своїми продовольчими цінностями ячмінь набагато переважає пшеницю. Важливо, що білок ячменю є повноцінним за амінокислотним складом, а за вмістом таких амінокислот, як лізин і триптофан, навіть переважає білок зерна усіх інших злакових культур. Кілька років тому вчені виявили в білку ячменю такі речовини, як тригліцерид і токотриенол, здатні значно знижувати рівень холестерину в крові, що для більшості країн вважається значною проблемою людства. У країнах північних і гірських районах США із зерна ячменю виробляють борошно, яке використовують як домішку до пшеничного або житнього борошна при випіканні хліба. Також із зерна ячменю виготовляють сурогат кави, екстракти солоду, які використовують у кондитерській, спиртовій і фармацевтичній промисловості.

Зараз більшість сортів ячменю за сприятливих умов здатні давати 70-80 ц/га зерна і більше. І такі врожаї сьогодні часто одержують у наукових установах, іноді на сортодільницях. Але, коли справа доходить до виробництва, особливо в поганих умовах вирощування, на перше місце виходить технологічна незабезпеченість рослинницької галузі, яка не дозволяє вирощувати ячмінь відповідно до рекомендованих технологій.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного аграрного сектору є раціональне використання сільськогосподарських земель за зменшення кількості невикористаних угідь. Для цього потрібно збільшувати інвестиції в галузь, зокрема в сучасну техніку та технології. На законодавчому рівні захистити інвесторів та зменшити вплив існуючих ризиків.

Незважаючи на те, що Україна є світовим лідером з експорту ячменю, обсяги торгівлі цим зерном на зовнішніх ринках є незначними та передбачають його внутрішнє споживання. Якщо світова торгівля пшеницею становить 20 % загального виробництва, то ячменем - лише 12 %. Відтак при вирощуванні цього зерна на експорт господарникам потрібно зменшувати виробничі витрати та підвищувати врожайність культури.

Вирішити виробничу частину проблеми стабілізації урожайності і відповідно, виробництва зерна ячменю в Україні, можна лише комплексним підходом – створення та впровадження сучасних вітчизняних сортів з високим рівнем адаптивних властивостей, як основи адаптивної технології; правильне зональне розміщення сортів; ефективна система насінництва, для швидкого проведення сортозміни; розроблення сортових технологій вирощування з врахуванням ґрунтово-кліматичних умов і біологічних особливостей сортів та їх обов'язкове дотримання.

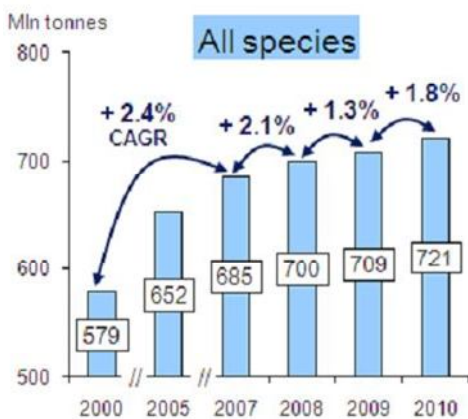
ДИНАМИКА ПРОИЗВОДСТВА МОЛОКА В МИРЕ

Лю Синюй, магистр,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства им. П. Василенка*

В мире, по результатам 2010 года, произведено 721 млн. т молока, что на 1,8 % больше, чем в 2009. О чем стало известно на Всемирном молочном саммите (WDS 2011), состоявшегося в Парме (Италия) 15-19 октября 2011 года. Кроме того, рост производства молока в мире неуклонно растет, причем по всем направлениям молочного производства. Так, по данным ежегодного отчета Международной молочной федерации (IDF), объем производства коровьего молока в 2010 году вырос на 1,6 % и составил 601 млн. т; буйволиного - на 3,1 % до 93 млн. т; козьего - на 0,2 % до 15,9 млн. т; овечьего на 0,4 % до 9,3 млн. т.

Мировыми лидерами в производстве молока являются ЕС-27 - 149,1 млн. т, США - 87,5 млн. т, Индия - 50 млн. т.

Среди стран-лидеров в производстве молока наибольшую динамику роста продемонстрировали Бразилия (+4,7 % до 31,4 млн. т), Пакистан (+3,8 % до 12,9 млн. т), Индия (+3 % до 50 млн. т). Темпы снижения показатели Украина (-3,4 % до 11,2 млн. т.) и России (-2,1 % до 31,9 млн. т).

* Научный руководитель – Кравченко О.М., к.э.н., доцент

По прогнозам IDF рост производства молока в мире в 2011 году продолжится. Причем положительная динамика продолжится в США (прогноз превысит 88 млн.т), ЕС-27, Аргентине, Новой Зеландии.

В Украине, России, Японии и ряде других стран ожидается дальнейшее падение производства молока.

Более подробнее, относительно динамики объемов производства молока, в том числе прогноз результатов 2011 года. Необходимо отметить бурный рост производства молока в азиатских странах. Среди ведущих производителей - Китай, Индия и Пакистан. Кроме того, хороший рост демонстрируют Иран, Индонезия и Саудовская Аравия.

Существенный прирост ожидается также в Аргентине, Бразилии, Мексике и Венесуэле. Отрасль продемонстрирует хорошие результаты в странах ЕС, США, Австралии и Новой Зеландии.

А вот в Японии, Южной Корее, Украине и России молока получат, скорее всего, меньше. Это главные выводы.

Азия продолжает оставаться лидером по производству молока. Ее доля в мировом производстве – 36 %. По прогнозам, в 2011 году там будет получено 265 млн. т. По сравнению с 2010 годом рост составит 3,4 %.

ФАО считает, что одна только Индия может дать 119,4 млн. т, это больше чем в 2010 году на 5 млн. т. Растет производство и в Пакистане, правда, там не удастся полностью восстановить поголовье и обеспечить достаточно кормов. Последствия наводнений прошлого года будут продолжать ощущаться еще долго.

Теперь о Китае. Совсем недавно рост в молочной отрасли там характеризовался двузначными цифрами. В этом году будет не так. Падение прибыльности хозяйств и меламиновые скандалы окажут свое негативное влияние. Прирост по сравнению с прошлым годом составит около 5 %, и получено будет 45,3 млн. т молока.

Южная Корея сократит свои показатели, поскольку там недавно была зафиксирована вспышка ящура. В соседней Японии - авария на АЭС Фукусима и недавнее землетрясение с цунами. Из-за этого был падеж скота, а затем начался забой животных, находившихся в радиусе 20 км от АЭС.

Страны Африки получают около 38 млн. т молока. Сдерживающим фактором роста является нехватка кормов у крестьян

из-за их дороговизны.

США, напротив, произведут 89 млн. т. Там увеличивается поголовье как следствие дополнительного спроса на молочную продукцию в стране и на мировых рынках.

Относительно Европы, страны ЕС получают молока в пределах 156,4 млн. т. Напомним, что в Евросоюзе действует система квот, ограничивающая темпы роста в отрасли в 1 % в год до момента ее отмены в 2015 году.

Россия. Прошлогодня жара привела к резкому снижению поголовья молочного стада, поскольку нехватка кормов просто вынуждала осуществлять забой скота. ФАО считает, что производство упадет на 2 % и составит 31 млн. т.

В Южной Америке весь прошлый год пастбища были в хорошем состоянии, поэтому молока больше получили многие страны, в том числе Аргентина, Бразилия и Чили. Однако молочная отрасль испытывает конкуренцию за пастбищные земли со стороны зерновиков и производителей других прибыльных культур.

В Австралии и Новой Зеландии в будущем году ожидают существенного роста в молочной отрасли. Что касается сезона 2010-2011 гг., то он поначалу оказался засушливым, а потом очень дождливым и влажным. Это отразилось на производстве молока. В Новой Зеландии объем полученного молока оценивается в 17,3 млн. т. При сохранении хорошей погоды в новом сезоне производство может составить 18,5 млн. т. Численность стада возросла на 3,5%. Многие фермеры – животноводы переходят на производство молока. В Австралии, наконец-то наметилось окончание периода сильных засух. Это внушает оптимизм, но, по оценке ФАО, для возвращения к прежнему уровню производства молока потребуется несколько лет. В нынешнем сезоне рост составит всего 1 %.

Относительно Украины. За результатами 2011 года объемы производства молока уже снизились на 1,4 % до уровня в 11,09 млн. т. Снижений произошла за счет стремительного, ежегодного уменьшения поголовья коров. Так, только за последний год количество коров снизилось на 3,9 % до уровня 2,6 млн. голов, за последние 10 лет темп снижения составил 2,1 раза.

МОЛОЧНЕ ВИРОБНИЦТВО, ЯК ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Маковійчук І.В., аспірант,
Уманський національний університет садівництва*

В умовах сучасного економічного становища України значно активізуються та поглиблюються економічні аспекти продовольчої проблеми як з позицій соціально-економічної сутності, так і визначення суспільних інтересів в розрізі держави та окремих її регіонів.

Значний вклад у вирішення продовольчих проблем внесли такі вчені як П.П. Борщевський, В.І. Бойко, А.Ф. Гончар, М.І. Долішній, Л.В. Дейнеко, І.І. Лукінов, П.І. Коренко, Л.В. Опацький, В.О. Тихонов, А.Г. Чернюк та інші.

Продовольча безпека на всіх етапах розвитку суспільства була і залишається однією з найважливіших проблем розвитку цивілізованого суспільства. Це проблема національного життєзабезпечення всіх верств населення держави. Без нормального і стабільного розвитку продовольчого комплексу і повного забезпечення всіма продуктами споживання ніяке суспільство існувати не може. Це аксіома, що повинна визначати внутрішню і зовнішню політику держави, її економічну, фінансову, соціальну і науково-технічну стратегію [2].

Фундаментальною основою розв'язання національної продовольчої безпеки та продовольчої незалежності нашої держави має бути стабільний розвиток агропромислового комплексу і постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів. Проте необхідно відзначити, що за роки соціально - економічних перетворень і здійсненої ринкової трансформації виробництво сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів з кожним роком зменшується, а продовольче забезпечення населення знизилося до критично небезпечної межі.

Продовольчий комплекс повинен базуватися на інтенсивному розвитку тваринництва. Молоко, м'ясо, яйця, риба і продукти їх переробки - дуже цінні і висококалорійні продукти харчування населення. Тому проблемам прискореного розвитку тваринництва

* Науковий керівник – Саблук П.Т., д.е.н., професор, академік НААН України

необхідно надати особливо важливого значення [2].

Молочне скотарство – одна з провідних галузей тваринництва України, призначення якої – забезпечення виробництва молочних продуктів в обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки, та розширення експортного потенціалу вітчизняної економіки [1].

Скотарство є основою вітчизняного тваринництва. Проте його багаторічний розвиток характеризується зменшенням поголів'я тварин та обсягів виробництва продукції.

Вже вкотре за підсумками річної діяльності вітчизняне скотарство характеризується спадом обсягів виробництва продукції. За даними Держкомстату України, у 2011 році виробництво молока становило 11,1 млн. т, що на 1,4 % менше попереднього.

Основний вплив на зменшення виробничих показників мало скорочення поголів'я тварин. Лише за останній рік чисельність великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств зменшилася на 23 тис. гол, в тому числі корів на 42 тисячі. Позитивним фактором розвитку галузі стало зростання продуктивності худоби. За підсумками минулого року надої молока на середньорічне поголів'я корів становили 4,1 тис. кг, що на 3 % перевищувало рівень попереднього року. Однак такого зростання продуктивності тварин було недостатньо для стабілізації виробництва на рівні попереднього року [3].

Вкрай негативний вплив на функціонування галузі, який проявляється в постійному скороченні поголів'я корів і виробництві молока справляють:

По-перше, зниження купівельної спроможності населення та зменшення попиту внутрішнього ринку на молоко та молочну продукцію.

По-друге, низька ефективність молочного скотарства. Незважаючи на високі минулорічні закупівельні ціни на молоко, галузь залишається мало привабливою для господарників.

По-третє, демографічні причини, які обумовлюють пвидке скорочення поголів'я в господарствах населення. Цей процес пояснюється як загальним зменшенням сільського населення, так і тим, що важка щоденна праця, пов'язана з утриманням корів та виробництвом молока, стає все менш привабливою для сільської молоді.

Стан вітчизняного молочного скотарства не влаштовує товаровиробників, переробників, споживачів продукції та органи

державної влади, що опікуються питаннями галузі. Не викликає сумніву необхідність змін на краще. Проте залишається не до кінця визначеним шлях досягнення бажаної мети, а саме: виробництва якісного молока для забезпечення внутрішніх потреб та підної конкуренції на світовому ринку.

Галузь відразу не зможе перейти на великотоварне виробництво. Для цього потрібні значні суми коштів для капіталовкладень, термін окупності яких може затягнутися на 7-9 років.

Для інвесторів, яких приваблюватиме швидке повернення вкладених в агробізнес коштів, молочне скотарство є мало привабливим. Без дешевих кредитних ресурсів та цілеспрямованої державної підтримки період переходу до великотоварного виробництва може затягнутися на тривалий час. Тому доцільним є запровадження інноваційних підходів господарювання в середніх за розмірами сільськогосподарських підприємствах та дрібнотоварних фермерських та особистих селянських господарствах.

Виробництво молока в міні-фермах потребує незначних капіталовкладень та частково може вирішити питання підвищення якості молочної сировини та насичення внутрішнього ринку.

Проте власникам міні-ферм доцільно входити в молочарські кооперативи задля сприяння формуванню товарних партій продукції та їхній централізованій реалізації. Тому державна та регіональна підтримка необхідна також для розвитку інфраструктури ринку молока [4].

На етапі ринкових перетворень особливого значення потребує розробка концепції продовольчої безпеки держави в контексті забезпечення її сталого розвитку. Однією із складових продовольчої безпеки країни є молочне скотарство, яке на даний час для досягнення оптимального рівня функціонування потребує всебічної підтримки та сприяння розвитку як у дрібнотоварному так і у великотоварному виробництві. Проте це не єдиний шлях до розв'язання наявних проблем, до яких також відносять потребу в удосконаленні механізму надання державної підтримки, створення спрощених дозвільних механізмів відведення землі для будівництва молочних ферм, здійснення систематичного контролю якості та ціни молочної продукції, удосконалення системи організації племінної справи у тваринництві тощо. Саме комплексний підхід у розвитку молочного скотарства принесе бажаний результат.

Література.

1. Галузева програма розвитку молочного скотарства України до 2015 року, затверджена спільним наказом Мінагрополітики і УАНН від 10.12.2007 р. № 886

2. Івану Р.А., Дусановський С.А., Білан Є.М. Аграрна економіка і ринок / Р.А Іванух, С.А. Дусановський, Є.М. Білан - Тернопіль: "Збруч", 2003. – 305 с.

3. Маслак О. Скотарство України: реалії сьогодення / О. Маслак // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/878.html?ed=55>

4. Маслак О. Стабільність ринку молока – основа продовольчої безпеки / О. Маслак // Пропозиція. – 2011. - №2.

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОХОЛДІНГІВ НА РИНКУ М'ЯСА КУРЯТИНИ

*Ніценко В.С., к.е.н., доцент,
Одеський державний аграрний університет*

Продукція птахівництва, останніми роками, набирає все більших обертів. Тобто з кожним роком реалізація даного виду продукції зростає, порівняно з іншими видами продукції тваринництва (м'ясо ВРХ, свиней, овець, кіз та ін.). Пріоритетне місце в продукції птахівництва належить м'ясу і субпродуктам курятини та курячим яйцям.

Зростання ж попиту на дані види продукції зумовлену зміною споживчого кошику населення країни.

Вітчизняний ринок демонструє стабільність курсу на консолідацію і зміцнення позицій компаній, які формують провідний ешелон його виробників. В Україні близько 84% національного обсягу м'ясопродуктів виробляються 35 підприємствами – їх кількість становить близько 16 % від загального числа всіх виробників, що працюють на ринку до цього моменту. Незважаючи на скорочення загальної кількості операторів загальні обсяги виробленої продукції продовжують рости – як і кількість нових компаній, що з'явилися на ринку (у 2010 р. близько 5 % від загального складу працюючих компаній становили новачки) [1].

Загальне поголів'я птиці всіх видів на 01.01.2011 р. зросло на 6,5 % (на 12,4 млн. голів), у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 10,2 % (на 10,2 млн. голів), у господарствах населення – на 2,4 % (на 2,2 млн. голів).

Майже 97 % птиці всіх видів утримувались на підприємствах із чисельністю понад 50 тис. голів (191 підприємство, або 26 %).

У структурі виробництва м'яса сільськогосподарськими підприємствами найбільшою була питома вага м'яса птиці всіх видів – 68,1 % загального обсягу. На підприємствах аграрного сектору за 2009 р. вироблено 773 тис. т м'яса бройлерів і зменшилося на 8% у 2010 р., порівняно з попередні роком.

У 2010 р. в аграрних підприємствах (без врахування дотацій та доплат) відчутно зменшилася збитковість виробництва птиці на м'ясо, яка становила мінус 0,5 % проти мінус 22,5 % у 2009 р.

У загальному обсязі закупленої переробними підприємствами худоби та птиці 66,8 % (342,4 тис. т) припадало на сільськогосподарські підприємства. Крім того, переробними підприємствами (в т.ч. птахофабриками) використано для переробки 894,3 тис. т власно вирощеної худоби та птиці (на 36 % більше, ніж у 2009 р.).

Розвиток ринку м'яса курятини характеризується зосередженням великих гравців, що мають замкнений цикл виробництва. До останніх належать агрохолдинги, серед яких виділяються: ПАТ «Миронівський хлібопродукт», ТОВ «Комплекс Агромарс», ЗАТ «Птахокомбінат «Дніпровський», ТОВ «Агро-Овен», ТОВ «Рубі Роз Агрікол Ко., ЛТД» (табл. 1).

Таблиця 1

Структура найбільших виробників м'яса курятини України по результатам 2005-2009 р.*

Підприємство	Структура виробників м'яса курятини, %	
	2005 р.	2009 р.
ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	41,0	42,0
ТОВ «Комплекс Агромарс»	22,0	16,0
ЗАТ «Птахокомбінат «Дніпровський»	8,0	7,0
ТОВ «Агро-овен»	-	5,0
ТОВ «Рубі Роз Агрікол Ко ЛТД»	8,0	3,5
ТОВ «Курганський бройлер»	5,0	-
Інші	16,0	26,5
Разом	100,0	100,0

* Джерело: дослідження автора

ПАТ «Міронівський хлібопродукт» є найбільшим промисловим виробником м'яса курятини в Україні, в структуру якого входять: 3 птахофабрики з розведення курчат-бройлерів, 3 птахоферми, 2 фабрики напівфабрикатів швидкого приготування, 6 комбікормових підприємств, 11 розподільних центрів і власний парк вантажівко-рефрижераторів (500 вантажівок з рефрижераторами), 2600 фірмових франчайзингових центри. Потужності агропромислової групи розташовані в 7 регіонах країни (Івано-Франківська, Черкаська, Дніпропетровська, Херсонська, Донецька, АР Крим, Київська). Виробнича потужність птахоферм – 360 тис. т курятини в рік. Виробництво напівфабрикатів на власних заводах – 21 тис. т в рік. У 2010 році виробив близько 50 % промислової курятини. Можливості компанії дозволяють щотижня вищувати більше 3,6 млн бройлерів для подальшого виробництва близько 29 тис. т м'яса птиці на місяць.

Компанія «Міронівський хлібопродукт» перша в Україні, яка розмістила свої акції на майданчику Лондонської фондової біржі. У 2008 році продала в Лондоні в рамках IPO близько 19,4 % своїх акцій за 323 млн. дол., після чого інвесторам були продані ще близько 3% акцій. У 2010 р. компанія залучила ще 165 млн. дол. в ході вторинного публічного розміщення акцій на Лондонській фондовій біржі.

Агрохолдинг «Міронівський хлібопродукт» має намір 2011 року інвестувати у свій розвиток близько 320 млн. дол., що на 43,5 % більше, ніж минулого 2010 року.

Міронівський хлібопродукт в 2010 р. збільшив чистий прибуток на 34,7 % – до 215,45 млн. дол. Його доходи зросли на 32,8 % – до 944,21 млн. дол.

До структури ТОВ «Комплекс Агромарс» входять: 2 комбікормові заводи, 10 племінних ферм, 4 інкубатори, 40 бройлерних ферм, 2 цехи по забою та переробці м'яса.

У 2006 р. ТОВ «Комплекс Агромарс» придбало контрольний пакет акцій ТОВ «Курганський бройлер». Загальна вартість контракту – не перевищує 30 млн дол.

У 2010 р. ТОВ збільшило випуск продукції на 2,4 %, в 2009 р. – на 4,3 %, в 2008 р. – на 14,5 %.

За підсумками 2010 р. частка компанії в загальному обсязі виробництва в Україні склала 15,4 %. Обсяг виробництва м'яса

бройлерів в 2010 р. – 147,7 тис. т.

З метою покриття додаткових витрат (зростання ціни на газ, електроенергію, комбікорми і т.д.) виробники вимушені підвищувати вартість реалізованої продукції. На що Антимонопольний комітет України висунув офіційні вимоги до 10 найбільших виробників і постачальників охолодженого м'яса птиці привести оптово-відпускні ціни на продукцію до економічно обґрунтованого рівня і не допускати їх безпідставного підвищення.

Відповідних заходів мають вжити: ВАТ «Миронівський хлібопродукт» (Київ), ТОВ «Комплекс «Агромарс» (Київська обл.), ЗАТ «Птахокомбінат «Дніпровський» (Дніпропетровська обл.), ТОВ «Руби Роз Агрікол КО, ЛТД» (Київська обл.), ТОВ «Курганний бройлер» (Харківська обл.), ВАТ «Володимир-Волинська птахофабрика» (Волинська обл.), ТОВ СФ «Агроукрптах» (Луганськ), ЗАТ «Ландгут Бройлер» (Донецька обл.), ТОВ «Виробничо-комерційна фірма «Варго» (Івано-Франківська обл.) і ТОВ «Птахокомплекс «Губін» (Луцьк).

За результатами моніторингу оптово-відпускних цін найбільших виробників охолодженого м'яса птиці зафіксовано, що з серпня по вересень 2011 р. зростання мінімальних цін становило від 4,08 % до 13,11 %, максимальних – від 4,19 % до 10,97 % [2].

З проведеного аналізу ринку продукції м'яса курятини можна зробити наступні висновки: концентрація виробництва м'яса курятини в найбільших виробниках буде продовжуватися і надалі; зростання ціни на курятину буде синхронним росту цін на інші види м'яса (яловичини, свинини, тощо); можливі операції по злиттю і поглинанню фірм-конкурентів; вихід на міжнародний ринок капіталів інших учасників ринку (крім ПАТ «Миронівський хлібопродукт»); зростання експортного потенціалу галузі.

Література.

1. Складчиков В. Рынок мяса Украины / В.Складчиков // Мир продуктов. – 2011. – № 5 (74).

2. АМК вимагає від 10 виробників знизити ціну на курятину // Інформаційне агентство УНІАН. – Режим доступу: <http://www.unian.net>.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ І СПОЖИВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Орленко Я.Ю., к.е.н., доцент, докторант,
Академія муніципального управління*

На формування продовольчого ринку впливають спеціалізація й рівень територіальної концентрації виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, збалансованість і пропорційність розвитку головних структурних ланок АПК, територіальні особливості попиту і споживання агропродовольчої продукції. Повноцінне функціонування продовольчого ринку пов'язано з ефективним використанням природно-ресурсного й соціально-економічного потенціалів територій і створення сприятливого макроекономічного середовища. Структура продовольчого ринку визначається: територіальною різноманітністю природних умов і ресурсів; рівнем розвитку та виробничою спеціалізацією тієї чи іншої території, особливостями її суспільно-географічного положення; специфікою розміщення сільськогосподарських і переробних підприємств, просторовою конфігурацією збутової мережі, особливостями територіальної концентрації споживачів продукції та ін.

До недоліків продовольчого ринку можна насамперед віднести: низький рівень розвитку інфраструктури ринку і, в першу чергу, – відсутність належної системи оптової торгівлі; недостатню розвиненість маркетингової діяльності підприємств і спеціалізованих відповідних структур; послаблення ролі держави у регулюванні збуту продукції та захисті інтересів вітчизняних товаровиробників; невідрегульованість економічних відносин між виробниками аграрної і промислової продукції та торгівлею; низьку якість торговельного обслуговування, порушення правил торгівлі тощо.

Говорячи про інфраструктуру продовольчого ринку, необхідно вказати, що вона являє собою сукупність галузей, діяльність яких спрямована на задоволення потреб виробників і споживачів у відповідних послугах. Вона об'єднує оптові ринки, біржі, торгові доми, інформаційні центри, міські ринки, фірмові магазини, ярмарки, аукциони, холдингові і брокерські компанії тощо. Основними завданнями оптових ринків є: організація жорстко регламентованого продажу продукції відповідно до безпосередньо встановлених правил; визначення рівня мінімальних цін, виплата постачальникам

компенсацій у випадку зняття їх продукції з продажу з кон'юнктурних міркувань; розроблення вимог до якості продукції та її контролю; стимулювання розширення асортименту; аналіз ринків збуту з обов'язковою публікацією аналітичних матеріалів; визначення замовлень на виробництво продукції та організацію укладення угод [1, с.91].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості приватних плодоовочевих ринків. Слід вказати, що їх основна частина наближена або до регіонів виробництва овочів та фруктів (Одеса-Херсон), або до центрів споживання (Київ, Харків, Донецьк). Нині таких ринків в Україні нараховується понад 20, а в сезон масового збирання овочів та фруктів їх кількість зростає майже удвічі. Прикладами ефективно функціонуючих оптових продовольчих ринків можуть служити, зокрема, ринок плодової продукції «Шувар» (м. Львів) і ринок худоби «Чародій» (м. Жашків Черкаської обл.), який спеціалізується здебільшого на продажу тварин особистих селянських та дрібнотоварних господарств.

До основних функцій інфраструктури ринку належать: і забезпечення безперервності зв'язків його суб'єктів, і належне просування їх продукції, і проведення правового та фінансового контролю. Саме вона збирає від споживачів необхідну інформацію і постачає її товаровиробникам. Звичайно ж, необхідно, щоб вартість виконання цих функцій була мінімальною, оскільки вона впливає на розміри реалізаційних цін на продукцію.

Однією із складових інфраструктури будь-якого (у тому числі і продовольчого) ринку є товарні біржі, наявність яких дає змогу підприємствам самостійно обирати кращі канали реалізації та форми розрахунків. Для неї характерні регулярність торгівлі у строго визначеному місці, уніфікація вимог до якості товару, умов і термінів поставки, здійснення торгових операцій на основі зустрічних пропозицій продавців і покупців. Від ефективної діяльності товарних бірж, що працюють на ринку, значною мірою залежать і стабільність роботи, і захист економічних інтересів товаровиробників.

Згідно з діючим в Україні законодавством, товарна біржа – організація, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність. Її метою є надання послуг при укладанні біржових угод, вивчення, впорядкування і погашення товарообігу і пов'язаних з ним торгівельних операцій. При цьому слід мати на увазі, що хоча сама товарна біржа і не здійснює торговельно-посередницьку діяльність, але вона створює для неї всі необхідні

умови. Виконанням торговельних операцій займаються брокерські контори.

Товарна біржа - одне з посередницьких формувань, яке регулює взаємовідносини підприємств АПК, як у сфері постачання, так і у сфері збуту. Вона об'єднує в єдине ціле і продавців, і покупців, і торгових посередників. Її головне завдання - прискорення проведення торговельних операцій. Головною метою товарних бірж є полегшення, прискорення та здешевлення торгівлі.

Світова практика доводить, що товарні біржі займають значну нішу на продовольчому ринку розвинених країн. Перші товарні біржі з'явилися в Європі у XVI-му столітті. Відтоді завдяки впровадженню багатьох біржових інструментів та розвитку інформаційних технологій біржова торгівля зазнала значних змін. Нині товарні біржі відіграють визначальну роль у формуванні ринкових цін на продукцію, у тому числі і продовольчу. Саме товарна біржа сприяє зменшенню маркетингових і рекламних витрат, а також ризиків цінних і курсових коливань для товаровиробників.

В аграрному секторі нашої країни нині функціонують 47 акредитованих товарних бірж. Вони укладають угоди з купівлі-продажу сільськогосподарської продукції та продовольства як всередині держави, так і за її кордонами. На товарних біржах акредитовані відповідні брокерські контори, значна частина яких являє собою регіональні агроторгові домми. Нажаль, головними учасниками біржового ринку є комерційні компанії, а не селянин. Саме вони диктують біржові ціни, далеко не завжди прийнятні для товаровиробників.

Згідно з діючим законодавством, на товарних біржах можуть укладатися спотові та форвардні угоди. Перші з них стосуються товарів, які підлягають продажу вже зараз, а другі – тих, що реалізовуватимуться у майбутньому. Угоди, які укладаються на товарних біржах, можна поділити на три наступні групи: 1) ті, що пов'язані з реалізацією реального товару; 2) ф'ючерсні, які стосуються ще не виготовлених товарів; 3) опціонні – з правом вибору однією зі сторін конкретної альтернативної умови контракту.

Література.

1. Червен І.І. Розвиток та підвищення ефективності інфраструктури регіонального ринку аграрної продукції : монографія / І.І.Червен, І.Г.Гуров, В.В.Гречкосій — Миколаїв : Миколаївська обласна друкарня, 2008. — 229 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ В УКРАЇНІ

Родік Н.К., студентка,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Основою аграрного ринку є виробництво вітчизняними товаровиробниками сільськогосподарської продукції, яке переважно формує продовольчу безпеку держави.

Продовольча безпека держави — захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її життєдіяльності.

Одним із елементів продовольчої безпеки є забезпечення виробництва м'яса ВРХ.

Упродовж останніх 20 років поголів'я великої рогатої худоби в Україні скоротилося в 5 разів – з 25 мільйонів залишилося заledве 5 мільйонів. Це вже хронічна проблема, і змін на краще найближчим часом чекати не варто [1].

Вітчизняні підприємства-виробники м'яса у зв'язку з нестабільним станом економіки не мають змоги задовольняти потреби споживачів у даному виді товарів. Низький рівень пропозиції, через високу збитковість, призводить до постійного зниження попиту.

Нестабільна бюджетна підтримка виробників яловичини і відсутність дієвих програм у розвитку тваринництва сприяє подальшому занепаду галузі.

Таким чином, в Україні і надалі загострюється проблема забезпечення споживачів яловичиною. Якщо у 2003 р. у структурі виробництва м'яса яловичина займала 51 %, то у 2011 році - лише 7%. Такі структурні зміни відбулися не тільки за рахунок збільшення виробництва свинини та м'яса птиці, але і за рахунок катастрофічного зниження обсягів виробництва яловичини [2].

Саме тому, сільськогосподарські підприємства, виробники м'яса ВРХ, стикаються з низкою таких проблем, як:

- виручка від реалізації в більшості сільськогосподарських підприємств не покриває витрат на виробництво продукції;
- неналежний розвиток кормової бази;

* Науковий керівник – Харчевнікова А.С., асистент

- низька продуктивність тварин;
- надмірна матеріало-, енерго-, і трудоемність виробництва;
- недосконалість державної політики;
- існування тенденції привілеювання імпоротної сировини;
- занедбаність пасовищ;
- низька відтворюваність стада.

Для розв'язання завдань з розвитку тваринництва необхідно здійснити такі заходи:

- зупинити зменшення поголів'я великої рогатої худоби шляхом удосконалення механізму надання бюджетних дотацій;
- забезпечити приріст обсягів виробництва м'яса шляхом розвитку м'ясного скотарства в сільськогосподарських підприємствах і великих фермерських господарствах;
- стимулювати розвиток м'ясного скотарства в сприятливих для його розвитку регіонах;
- сприяти розвитку конкурентоспроможного виробництва шляхом підтримки формування механізованих тваринницьких ферм і комплексів, укомплектованих високопродуктивним поголів'ям та забезпечених належною кормовою базою;
- створити сучасну державну систему селекції у тваринництві;
- створити умови для кращого забезпечення сільськогосподарських виробників, в першу чергу особистих селянських господарств, племінним молодняком;
- сприяти концентрації виробництва продукції тваринництва в особистих селянських господарствах шляхом формування кооперативних об'єднань з метою одержання високоякісної сировини та безпечної для здоров'я людини тваринницької продукції, розширення заготівельної інфраструктури, підвищення товарності продукції тваринництва у 1,5 раза;
- сприяти розвитку комбікормової промисловості на кооперативних засадах та створенню культурних пасовищ;
- розширити мережу підготовки операторів тваринництва різного профілю, підвищити кваліфікацію та удосконалити механізм атестації спеціалістів і працівників галузі [3];
- проводити доплату товаровиробникам за продані ними кондиційне поголів'я великої рогатої худоби, за наявне та прирощене маточне поголів'я сільськогосподарських тварин;
- стимулювати закупівлю сільськогосподарськими підприємствами телиць і нетелів у племінних господарствах та за імпортом;
- підвищити рівень ефективності функціонування підприємств з

виробництва м'яса ВРХ удосконаливши та підвищивши при цьому рівень кредитної діяльності, а також вкладення інвестицій;

— розведення та утримання спеціалізованих (м'ясних) порід худоби;

— тісна співпраця з постачальниками сировини та збут продукції на продовольчий ринок;

— реформування державної політики щодо ліцензування імпоротної м'ясної продукції з метою запобігання ввезення в Україну низькосортної продукції за цінами, які значно нижчі, ніж на українському ринку;

— здійснити аналіз фінансового стану суб'єктів господарювання з виробництва м'яса великої рогатої худоби (ВРХ) та визначити їх конкурентні позиції на ринку м'ясної продукції скотарства.

Література.

1. www.radiosvoboda.org

2. www.rbc.ua

3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року

4. www.agrobiznes.org.ua

АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сахненко В.І., к.е.н., доцент,

*Харківський національний технічний університет
сізьського господарства ім. П. Василенка*

В країнах ЄС та у світі в цілому стрімко збільшується органічне виробництво – цілісна система господарювання та виробництва харчових та інших продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики, що враховують збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання тварин та методів виробництва, які відповідають певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження.

Україна є аграрною державою. Її аграрний економіки, який вмикає сільське господарство, харчову і переробну промисловість, забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує 17 % ВВП та близько 60 % фонду споживання населення.

Але, за останні десятиріччя в Україні має місце катастрофічне руйнування сільгоспугідь та зниження родючості ґрунтів. Інтенсивність процесів руйнування і деградації ґрунтів та недотримання фундаментальних законів та правил сільськогосподарської діяльності, які розроблені та впроваджені вченими аграрниками, досягла небезпечного для економічної стабільності держави рівня: впливу ерозії зазнає 57,5 % земель країни, кількість еродованих земель щорічно збільшується на 80 – 90 тис. га. Внаслідок ерозії щорічно втрачається біля 11 млн. т гумусу; 0,5 млн. т азоту; 0,4 млн. т фосфору та 0,7 млн. т калію, 38 % орних земель країни є переуцільненими. Останнім часом інтенсивно збільшуються площі кислих і солонцевих ґрунтів. На сьогодні більше 40 % орних земель України потребують проведення їх хімічної меліорації тобто комплексу заходів, спрямованих на поліпшення фізико-хімічних та фізичних властивостей ґрунтів – гіпсування та вапнування.

Велика частина сільськогосподарських підприємств України є збитковими, а значна частина сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, що виробляються, не відповідають світовим стандартам якості та безпеки, що призводить до зменшення експортного потенціалу країни, високого рівня захворюваності та смертності населення та, як результат – до занепаду сільських територій.

Значна кількість орендарів – нових господарів землі – не професійно підходять до ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. Порушують розроблені наукою і практикою сівозміни. Переходять на вирощування 3 – 4 культур: озимої пшениці, соняшника, кукурудзи та рапсу. Не поєднують такі важливі галузі як рослинництво та тваринництво, не забезпечують підвищення родючості ґрунтів органічними добривами.

Досвід органічного виробництва, накопичений в різних країнах світу, доводить не тільки можливість, а й високу ефективність продукування органічної продукції у сучасних умовах. Біологічні методи землеробства дозволяють отримувати високі врожаї, покращувати екологію. Шлях органічного виробництва веде людину до підвищення якості та тривалості життя у гармонії з природним середовищем.

Поширеною є думка про високі ціни на органічні продукти. Звичайно, фактор ціни завжди важливий для споживачів. З однієї сторони, високоякісна продукція не буває дешевою. З іншої сторони, здорове споживання не може бути прерогативою багатих людей, а має бути доступним більшості споживачів.

В країнах Євросоюзу органіка коштує досить дорого. Це пов'язано з тим, що органічне виробництво в ЄС застосовується переважно у невеликих фермерських господарствах, отож об'єктивно має територіальні обмеження, а значить і високу собівартість. Зростаючий попит споживачів також впливає на ціни органічних продуктів.

У всіх цих країнах органічне виробництво підтримується та стимулюється урядами.

Розвиток органічного виробництва — проблема загальнодержавна. Тільки далекоглядна державна політика у сфері аграрного сектору, а також у сфері розвитку споживчого ринку, здатна забезпечити підйом цих галузей української економіки.

Розвиток державної споживчої політики в Україні може стати суттєвим механізмом підвищення довіри громадян до влади. Відсутність в нашій країні відповідної правової бази та національної системи сертифікації органічного виробництва є бар'єром для розвитку вітчизняного ринку органічних продуктів. Це суттєво обмежує реалізацію законних прав споживачів на здорове споживання і здорове довкілля, а також на отримання гарантій щодо оздоровчих властивостей запропонованої продукції.

Разом з тим, в Україні є багато сільгоспвиробників, що готові продавати чисті, здорові продукти, але не мають змоги позиціонувати їх на ринку як органічні. Деякі з них сертифікують і продають свою продукцію за кордоном, деякі — на внутрішньому ринку, але як звичайну.

Необхідно забезпечити сталий розвиток аграрного комплексу України шляхом розвитку та підтримки ведення органічного виробництва як одного з пріоритетних напрямків реалізації державної аграрної політики спрямованого на:

— збереження та поліпшення родючості ґрунтів; забезпечення конкурентоспроможності української продукції в умовах інтеграції України у світовий економічний простір;

— сприяння збереженню здоров'я нації шляхом забезпечення населення якісними та безпечними сертифікованими органічними як продуктами харчування, так і іншими товарами;

— охорону навколишнього середовища та збереження біорізноманіття; створення належних умов для розвитку сільських територій.

Створення здорових продуктів, збереження та оздоровлення навколишнього середовища, передбачене філософією органічного виробництва, базується на віковому досвіді сільського господарювання

і підкріплюється сучасними технологічними досягненнями.

Серед можливостей, які потрібно використати для підтримки розвитку органічного виробництва, перш за все слід назвати наступні: більш широке застосування вітчизняного та іноземного досвіду ведення органічного виробництва та просування органічної продукції на ринок; широке використання всіх видів засобів масової інформації для популяризації вживання органічних продуктів харчування, як невід'ємної частини здорового способу життя; забезпечення зростання попиту на органічну продукцію внаслідок формування довіри споживачів до сертифікованої органічної продукції; широке використання регіональних особливостей (місцевих традицій, інновацій, створення нових продуктів, вирощування місцевих видів рослин та розведення тварин); забезпечення громадської підтримки (зацікавленість неурядових, громадських та галузевих організацій та асоціацій); забезпечення органічного виробництва прямою фінансовою підтримкою та створення системи непрямой підтримки шляхом надання пільг та преференцій.

Однак питання формування ринку аграрної продукції органічного походження на ринку споживчих товарів потребує подальших наукових досліджень.

Тривала відсутність реального власника на землю і майно, нееквівалентність міжгалузевих економічних відносин зумовили виснаження матеріально-технічної бази, фінансового стану галузі та занепад соціальної сфери села. Тому подальші кроки з реформування відносин власності і господарювання мають бути підкріплені зміцненням матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва, організацією ринку матеріально-технічних ресурсів, налагодженням їх вітчизняного виробництва, збалансованим забезпеченням ними аграрного сектора, забезпеченням ефективної (окупної) інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Особливо гострою є потреба у формуванні сучасної технічної політики, реалізації державної та регіональних програм розвитку сільськогосподарського машинобудування, модернізації галузі, удосконалення та розширення застосування систем фінансового лізингу, запровадження гарантійного технічного обслуговування, розвитку мережі техніко-технологічного сервісу сільськогосподарських товаровиробників, формування повноцінного ринку сільськогосподарських машин, запасних частин і технічних послуг, технічного забезпечення селянських та фермерських господарств.

ШКІДЛИВИЙ ВПЛИВ ЗБІЛЬШЕННЯ ПОСІВНИХ ПЛОЩ СОНЯШНИКА НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Сергієнко А.Ю., магістр,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Проблема продовольчої безпеки в Україні є надзвичайно актуальною, адже вона тісно пов'язана з кризовим станом економіки, обмеженістю матеріально-технічних і фінансових ресурсів, робочої сили й іншими факторами, які впливають на процес забезпечення продовольчої безпеки. Значно загострюється проблема забезпечення населення продуктами харчування. Від ефективності використання кожного гектара земельних угідь в цілому і ріллі зокрема в країні, в значній мірі залежать обсяги виробництва сільськогосподарської продукції і забезпечення людей продуктами харчування.

Впродовж багатьох років сільськогосподарська наука і практика розробили обґрунтовані наукові основи і принципи розміщення сільськогосподарського виробництва з урахуванням економічних та природнокліматичних умов як держави в цілому, так і кожного конкретного регіону. Основні з яких: потреба суспільства держави в тих чи інших видах продукції, ефективне використання і збереження земельних угідь, раціональне повне використання наявних виробничих і трудових ресурсів, зміцнення економічної могутності, самостійності і незалежності держави.

Науково обґрунтоване, раціональне розміщення сільськогосподарського виробництва передбачає збільшення обсягів виробництва продукції до повного забезпечення потреб населення. Надаються переваги тим видам сільськогосподарської продукції, для виробництва яких є найкращі умови і виробництво яких забезпечує найвищу економічну і соціальну ефективність. Показники структури посівних площ сільськогосподарських культур є досить важливими об'єктивними показниками оцінки правильності розміщення сільськогосподарського виробництва.

Постійне намагання удосконалити структуру посівних площ сільськогосподарських культур призводить до того, що впродовж останніх років вона постійно змінюється. Наприклад, питома вага

* Науковий керівник – Кравченко О.М., к.е.н., доцент

посівів зернових культур зросла до 57-59 % за останні п'ять років. Питома вага посівів ріпаку і сої, в структурі посівних площ, багаторазово зросла, на відміну від посівів цукрових буряків, питома вага яких значно зменшилася. Також катастрофічно зменшилася до 9 % у 2011 році питома вага посівів кормових культур з багатьма негативними наслідками.

Особливий інтерес мають показники зміни питомої ваги посівів соняшника. Впродовж останніх років (середні показники по Україні) його питома вага збільшилася до 17 %.

Загальна площа збирання соняшника в Україні в 2011/2012 маркетинговому році збільшилася до 4,7 млн. га. Багаторазово збільшено посіви соняшника в східних, південних і окремих центральних областях. В західних областях соняшник або не сіють зовсім, або майже не сіють.

Стрімкий ріст «соняшникового поля» пов'язаний не тільки з винятковими властивостями цієї олійної культури, а й з вимогами ринкової економіки і високим рівнем рентабельності соняшника – однієї з найбільш ліквідних культур. Один гектар його посіву при врожайності 25 ц /га дає 12 ц олії, 8 ц шроту, 3 ц білку, 25-30 кг меду та іншої продукції. Чистий прибуток становить приблизно 3 тис. грн. /га.

Але не дивлячись на високий рівень прибутковості вирощування даної культури, стабільне збільшення посівних площ є негативним явищем. Соняшник виснажує ґрунт, а тому в десятилітній сівозміні він не повинен займати більше, ніж одне поле. Нажаль в Україні більшість орендарів на орендованих землях неконтрольовано вирощує соняшник, руйнуючи тим самим родючий шар землі, відновити який дуже складно. Також негативними наслідками розширення площі посіву є: значне висушування ґрунту у товщі до 2,5-3 м (на створення 1 ц насіння соняшник витрачає 160-180 т води, а кукурудза, наприклад, на 1 ц зерна витрачає лише 100 т води), засвоєння великої кількості поживних речовин та накопичення збудників хвороб, від яких страждає і в наступні роки.

Отже, при значному розширенні посівних площ соняшнику в Україні постало питання регулювання його посівних площ. Постановою Кабінету Міністрів України №164 від 11 лютого 2010 року затверджено нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах – для соняшника не менше ніж через 7 років.

Проаналізувавши вище наведений матеріал, можна стверджувати про велику шкоду неконтрольованого, надмірного

розширення площ посівів соняшника в Україні для сільського господарства, селян, для землі і держави в цілому. Нехтування сівозмінами, стихійне формування структури посівних площ для нашої країни стало типовим явищем. Збільшення площ посівів до соняшника до 15-25 % в структурі загальних посівів сільськогосподарських культур не тільки порушує сівозміни, а й повністю руйнує їх. Це призводить до виснаження та деградації земель.

Розширення на мільйони гектарів площі посівів соняшнику призводить також до вивільнення у сільському господарстві сотень тисяч працівників, адже цю олійну культуру вирощують без затрат ручної праці.

Отже, необхідно застосовувати дієві кардинальні заходи по припиненню неконтрольованого формування структури посівних площ сільськогосподарських культур, впроваджувати в регіонах науково обґрунтовані сівозміни та зберігати і поліпшувати стан землі.

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ОВОЧІВ ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Сисенко А.М., аспірант,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Ринок продукції овочівництва закритого ґрунту виступає як система економічних, фінансових, товарообмінних, правових відносин між виробниками і споживачами продукції, він функціонує на принципах конкуренції як система економічних форм і механізмів, пов'язаних з реалізацією продукції, покликаних забезпечити збалансованість попиту і пропозиції овочів.

У сучасній економічній літературі налічується значна кількість трактувань категорії «якість». Частина з них офіційно визнано міжнародними та національними організаціями, вони постійно використовуються. Водночас більшість визначень, що надавалися науковцями (як філософами, так і економістами), існують як альтернативна спроба уточнити дане поняття та розкрити його зміст,

* Науковий керівник – Онегіна В.М., д.е.н., професор

виходячи із загальних тенденцій розвитку науки управління на певному історичному етапі.

У деяких теоретичних джерелах «якість» визначають як «придатність для використання» чи «відповідність меті», чи «задоволення потреб споживача», чи «відповідність вимогам». Усе це відбиває тільки окремі аспекти якості.

Оцінка якості продукції передбачає визначення системи показників якості: рівнів, методів оцінки.

Якість продукції виробництва овочів закритого ґрунту є сукупність їх властивостей.

Характеризуючи розвиток овочівництва закритого ґрунту, можна користуватися показниками якості продукції, що включає органолептичні, фізико-хімічні властивості, естетичні, технологічні, патентно-правові. Параметри якості овочів закритого ґрунту передбачають також дотримання санітарних норм та правил безпеки.

Відповідно до існуючих вимог, овочеву продукцію закритого ґрунту сортують за наступними показниками і параметрами якості: стандартна, нестандартна, брак (технічні відходи) і абсолютний брак. Стандартну продукцію окремих видів ділять на товарні сорти і класи.

Стандартна продукція - продукція, яка відповідає всім вимогам діючих стандартів або технічних умов. Реалізації споживачеві, як правило, підлягає стандартна продукція.

Нестандартна продукція може мати дефекти, передбачені допустимими відхиленнями стандартів, але понад встановлену норму. Нестандартна продукція може відбраковуватися і приходити в реалізацію за заниженими цінами.

Технічний брак (нетоварна продукція) - продукція з дефектами, неприпустимими за стандартом, для технічної переробки або на кормові цілі. Ця продукція має дефекти, які можна усунути. Наприклад, зіпсовану частину плоду зрізують, а здорову використовують в переробку.

Абсолютний відхід - це продукція, яка повністю втратила поживні властивості, і дефекти якої усунути неможливо або економічно невігодно.

Товарні партії овочевої продукції при відвантаженні в місця призначення і при збереженні можуть одночасно містити всі зазначені градації якості. При оцінці товарної якості прийнято визначати фракційний склад [3].

Якість продукції що виготовляється і поставляється, має відповідати стандартам, технічним умовам, іншій технічно-юридичній

документації, зразкам (еталонам) або договірним вимогам.

Висновки: Таким чином, узагальнюючи головні визначення якості визначили, що це поняття є сукупність властивостей продукції, але це не кінцева характеристика якості продукції. Робота над уточненням формулювання якості продукції продовжується і зараз.

Характеризуючи рівень інтенсивності овочівництва закритого ґрунту зазначимо, що якість продукції овочів закритого ґрунту є важливим об'єктом управління у сільськогосподарських підприємствах. Саме якість забезпечує конкурентноздатність продукції, яка включає фізико-хімічні, органолептичні, естетичні, технологічні, патентно-правові, господарсько-біологічні, екологічні властивості.

Література.

1. Бычкова А.Н. Метод классификаций в ассортиментной политике // Маркетинг в России и за рубежом. — 2006. — № 1. — С. 38–41.
2. Гвозденко Н.А. Особенности процесса работы с потенциальными заказчиками маркетинговых исследований // Практический маркетинг. — 2006. — № 12. — С. 45–54.
3. Левин Г.Д. Повышение экономической эффективности производства овощей закрытого грунта (на материалах Кемеровской области): автореф. дис. канд. экон. наук. — Новосибирск, 2005.— 23 с.
4. <http://www.lol.org.ua/> Агроогляд: овочі та фрукти.

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

***Сухомлин Д.О., студент*,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка***

Головним національним інтересом є сталий розвиток економіки та добробут громадян України. Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки - найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві. Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз - необхідна умова збереження та примноження

* Науковий керівник – Сахненко В.І., к.е.н., доцент

духовних і матеріальних цінностей.

У стратегічному плані економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. Натомість нині спостерігається тенденція реалізувати лише тактичні заходи щодо соціально-економічного розвитку економіки. Такий стан справ обумовлений здебільшого чинниками об'єктивного характеру, однак не можна відкидати і суб'єктивні чинники.

Основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки - створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів.

Фінансові аспекти економічної безпеки. Нагальність зміцнення системи фінансової безпеки в Україні обумовлюється існуючими недоліками у фінансово-економічній сфері, а саме: розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур, що, зокрема, проявляється в недосконалому міжбюджетних відносин та дефіцитності бюджетів усіх рівнів;

втратами внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, яка загрожуює банкрутством;

послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку; домінуванням негрошових відносин в економіці; "втечею" національного капіталу за кордон; втратою довіри населення до національної грошової одиниці, фінансових інституцій тощо. Одним з найсуттєвіших загроз фінансовій безпеці є істотна виснаженість ключових джерел фінансових ресурсів - прибутку суб'єктів господарювання, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів та ін.

Подальше зміцнення фінансової безпеки повинно базуватися насамперед на врахуванні похідної ролі фінансів у забезпеченні функціонування економіки. Навіть окремі спроби йти всупереч цим принциповим положенням призводили і призводитимуть до деструктивних наслідків, руйнуватимуть прагнення забезпечити захищеність економіки від внутрішніх і зовнішніх загроз. Практика господарювання останніх років свідчить про те, що внаслідок розриву між реальним і монетарним секторами економіки відбувається все інтенсивніший відтік коштів із виробничої сфери до фінансово-кредитної.

ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

*Терещук С.М., пошукач,
Вінницький національний аграрний університет*

Регулювання аграрної сфери, суперечності та конфлікти, що при цьому постійно виникають, перебувають в епіцентрі наукових дискусій і практичної політики, оскільки зачіпають найбільш злободенні проблеми життєдіяльності суспільства. Не зважаючи на радикальні перетворення засад аграрних відносин в Україні, ще не вдалося оптимізувати взаємодію інституту державного регулювання і ринкових сил на створення економічного середовища, в якому б суб'єктами господарювання системи АПК не втрачалась мотивація до прибуткової діяльності.

На тлі зазначеного, доцільним буде розглянути практику регулювання аграрної сфери економіки в розвинутих країнах світу.

В країнах ЄС не зважаючи на доволі високий рівень розвитку все ж здійснюється державна підтримка аграрного виробництва. Із середини 80-х років на неї спрямовувалось дві третини спільного бюджету ЄС, у 90-х більше половини (54%), з 2000 р. спостерігається датування аграрного сектора на рівні 44,5%. Згідно бюджету 2011 р. майже третина коштів спрямовувалась на субсидії безпосередньо фермерам і стільки ж через структурні фонди на подолання бідності і розвитку відсталих регіонів. Водночас, питома вага витрат на сільське господарство в структурі ВВП ЄС має тенденцію до зменшення. Якщо в 1993 р. цей показник становив 0,61 %, в 2005 р. – 0,43 %, то в 2011 р. його передбачено на рівні 0,33 %.

У рамках бюджету ЄС обов'язкове фінансування на підтримку сільського господарства забезпечується Європейським фондом сільськогосподарської орієнтації і гарантій (FEOGA). Кошти цього фонду виділяються переважно на гарантії сільськогосподарським товаровиробникам через спільні організації, що забезпечують регулювання внутрішнього ринку шляхом інтервенційних закупок, відшкодування витрат, пов'язаних з її зберіганням, прямими державними субсидіями та субсидіями на сприяння реалізації продукції і дотаціями на її експорт. Додатковим засобом впливу на підтримання багатофункціональної ролі сільського господарства стало надання права країнам – членам ЄС визначати розміри прямих державних

субсидій національним товаровиробникам залежно від дотримання ними певних екологічних вимог, а також спрямування до 20% загальних обсягів фінансування на сталий розвиток сільських територій. Наприклад, підтримка фермерів у країнах ЄС у перші роки переходу від звичайного до органічного землеробства в середньому збільшила частку в загальних площах до 4%, а в Австрії та Італії вона становить 8%, у Швейцарії – 10% і в Швеції – майже 12% [1]. В Австрії на 1 га всіх посівних виділяється 317 дол. США, луків (пасовищ) – 4211, овочів – 422, фруктів і винограду на вино – 704 дол. США.

Однією із специфічних форм підтримки виробників сільськогосподарської продукції у Франції є так звані парафіксальні податки, які стягуються з метою регулювання ринку і поліпшення якості аграрної продукції. Перелік і розмір податків встановлюється щорічно як додаток до Закону про державний бюджет. Як правило, розмір цих зборів не перевищує 1% питомої вартості товарів і є не лише заходом обмеження імпорту продукції, а й джерелом коштів на фінансування десятків професійних і між професійних (міжгалузевих) самоврядних організацій, які об'єднують майже всіх сільськогосподарських товаровиробників Франції.

Значна державна підтримка і регулювання аграрного виробництва здійснюється і в інших країнах світу. Зокрема, основним інструментом регулювання сільського господарства США стали бюджетні програми, яких за всю історію їх впровадження нараховується близько ста. Найбільш поширеними із них для фермерів і населення є наступні: консервація земельних і водних ресурсів – 24; підтримка цін і доходів виробництва стратегічних видів продукції – 16; продовольча допомога населенню (включно з міжнародною продовольчою допомогою) – 15; контроль за якістю продовольства – 3; цільове кредитування і страхування – 8; зберігання сільськогосподарської продукції – 1 та інші.

Забезпечення стабільної дохідності від сільськогосподарської діяльності є одним із ключових завдань не тільки інституту регулювання внутрішнього ринку, а й зовнішньої політики США як дієвого інструмента тиску на треті країни. Це, в першу чергу, зумовлено тим, що доходи від експорту сільськогосподарської продукції становлять не менше 25% сукупного доходу середньостатистичної ферми в США. Для країни це понад 50 млрд. дол. в рік при позитивному зовнішньоторговельному балансі [2].

Багато чому відмінною від розглянутих нами засобів

регулювання аграрної сфери ЄС та США є політика Канади. Ця країна послідовно обстоює принципи лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією та поступового обмеження цінової підтримки її експорту. У 2000-ому році на 1 дол. субсидій сільському господарству, витрачений в Канаді, на США припадало 2,06 дол., ЄС – 2,14 дол., Японії – 3,47 дол. В той же час рівень цін на канадську сільськогосподарську продукцію суттєво знизився: кукурудзу – на 46% і пшеницю – 33,9 %. За показниками вивозу сільгоспродукції Канада посідає третє місце у світі (після США і Франції) та друге – за експортом пшениці (у першу п'ятірку входять також Австрія, ЄС і Аргентина).

Аграрна політика Канади здійснюється також через відповідні програми і законодавче регулювання, що має федеральну, федерально-провінційну, провінційну та галузеву ієрархію. На стабілізацію сільського господарства у федеральному бюджеті щорічно передбачається близько 1 млрд. канадських дол. Федеральні програми, як правило, доступні сільськогосподарським товаровиробникам усіх провінцій, але вони коригуються з урахуванням місцевих особливостей кожної з них і наближаються до потреб кожної ферми. Традиційно, система державних преференцій сільському господарству Канади, на відміну від США і ЄС, базується не на прямій підтримці прибутковості галузі, а на заходах, які сприяють фермерським господарствам отримувати стабільно середні надходження коштів від продажу продукції.

Цікавим і корисним для наслідування є досвід фінансового регулювання агропромислового виробництва в Бразилії. В аграрному секторі економіки Бразилії виробляється понад 33% валового внутрішнього продукту. Аграрний сектор традиційно займає провідну роль в економіці цієї країни, в ньому зосереджено більше 40% працездатного населення, що більше ніж у промисловості. Державне фінансування сільського господарства в Бразилії складає близько 80% від потреб. З 2000 року урядом Бразилії запропоновані нові інструменти фінансування сільськогосподарських товаровиробників через запровадження спеціальних програм кредитування аграрного сектора. На сьогоднішній день аграрні товаровиробники мають можливість фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів і банківських кредитів, що складають 30 %, а також договорів-розписок (40 %) від загального фінансування та власні кошти сільгоспідприємств (30 %). Як результат, частка експорту сільськогосподарської продукції від загального виробництва зросла з

4,9 % у 1997 році до 6,9 у 2007 році. Протягом цього ж періоду середньорічне зростання надходжень від експорту продукції сільського господарства у цій країні склала 198 млрд. дол. США, що в 4,5 рази більше, ніж у 1994 р., коли цей показник був на рівні 43,5 млрд. дол. США [3].

Досвід державного регулювання агропромислового виробництва в країнах світу може бути корисним для України при формуванні інструментарію фінансової підтримки аграрної сфери, оскільки діючі механізми регулювання аграрної сфери, є недостатньо дієвими, ще тільки розробляються або потребують суттєвого поліпшення.

Література.

1. Фермер України. – 2005. - №3. – С.13-15.
2. Черняков Б.А. Особенности аграрного законодательства США [Б.А. Черняков] // США – Канада. – 2004. - №7. – С. 101-102.
3. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. – Ужгород: УВА, 2005. – 400 с.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

***Трещов М.М., аспірант*,
Дніпропетровський державний аграрний університет***

При визначенні поняття „конкурентоспроможність аграрних підприємств” слід враховувати, що аграрний сектор економіки має і деякі свої особливості прояву конкуренції та конкурентоспроможності, що пов’язані з його специфікою, яка виявляється, перш за все, у сезонності виробництва, яка зумовлює невідповідність робочого періоду виробничому [2, с. 130]. Життя культивованих рослин і тварин залежить не лише від діяльності людини, а й від природнокліматичних і погодних умов. Продукція сільського господарства, до того ж, має обмежені строки зберігання й використання. Крім того, унікальність аграрного комплексу полягає в

* Науковий керівник – *Корецький М.Х., д.держ.упр., професор*

тому, що тут поєднується виготовлення засобів виробництва, випуск продукції сільського господарства, її переробка та реалізація продуктів, виготовлених з неї [3, с. 40].

Не слід також забувати, що на аграрних підприємствах земля виступає як основний засіб виробництва. Вона має свої особливості порівняно з іншими засобами, її не можна нічим замінити. Земля створена самою природою, а не людською працею, як інші засоби виробництва (будівлі, споруди, машини тощо). На відміну від інших засобів виробництва, земля не зношується, а при раціональному використанні її родючість зростає. Однак, земля не розширюється, тому до неї необхідно ставитись бережливо. Земля також одночасно виступає як предмет праці, оскільки на неї спрямована праця людей, і як засіб праці, бо людина впливає на неї з метою одержання врожаю тощо.

Серед проявів успіху аграрних виробників в конкурентних умовах можна відзначити отримання адекватного прибутку від аграрної діяльності без необхідності пошуку додаткового заробітку, дотримання сільського укладу життя, здатність витримувати складні ринкові та погодні умови, наявність стійкої тенденції збільшення сум продажу, активів та площі землекористування.

При формуванні глобальних конкурентних позицій аграрного виробника вирішальну роль відіграє ефективність використання економічних ресурсів. Зміцненню конкурентних позицій окремих підприємств та підгалузей в аграрній сфері економіки сприяє: ефективний кадровий розподіл та сегментація персоналу, зниження виробничих витрат, запровадження інтенсивних технологій, виробництво принципово нових видів продукції, вдосконалення маркетингових стратегій та стратегій менеджменту. Відтак, відставання в показниках врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин є наслідком технологічних та управлінських прорахунків [1, с. 115].

Варто також зазначити, що в умовах міжнародних ринків зменшуються географічні обмеження, розвиваються новітні технології. Підвищенню рівня адаптивності вітчизняного виробництва аграрного продукту до глобальних умов та попиту сприяють інтеграційні зв'язки та технологічні новації. При розробці технологій в аграрному секторі традиційно зосереджуються на технологічних прийомах та засобах виробництва задля збільшення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби, що сприяє зниженню виробничих витрат. Нині нові маркетингові технології

розширюють ринки збуту і гарантують кращий зв'язок між виробниками та споживачами. Перспективним джерелом нових продуктів є біотехнології. Сільське господарство може стати джерелом отримання промислового етанолу та екологічно чистого пального, біологічних полімерів, фармакологічних препаратів, а також продуктів рослинного і тваринного походження з якісно новими властивостями. Це є передумовою освоєння нових глобальних ринків та ніш.

Ще один з напрямів підвищення конкурентоспроможності виробників продукції аграрної галузі економіки є підвищення якості продукції. Параметри якості аграрної продукції передбачають врахування таких характеристик як фізичні властивості, внутрішні особливості, вміст поживних речовин, а також дотримання санітарних норм та правил безпеки. При цьому якісні параметри більшості видів продукції аграрної галузі економіки України регламентуються стандартами, більшість з яких на даний момент застаріла.

Якісні показники продукції як складові її конкурентоспроможності забезпечують товаровиробнику переваги в конкурентній боротьбі і є одним з найголовніших, поряд з ціною та достатньою кількістю товару, критерієм для покупця. Для забезпечення підвищення якісних характеристик продукції та її конкурентоспроможності необхідно удосконалювати систему техніко-технологічних і агротехнічних заходів виробництва продукції та її збуту, впроваджувати у виробництво нові енергозберігаючі технології вирощування, транспортування, зберігання, переробки та реалізації продукції, здійснювати належний контроль за якістю продукції на всіх етапах її виробництва і збуту, впроваджувати у виробництво нові високоврожайні сорти і гібриди сільськогосподарських культур та високопродуктивні породи, лінії і кроси тварин і птиці.

В умовах ринкової економіки якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності. За однакової ціни більшим попитом користуватиметься продукт, який має вищу якість. Водночас істотне поліпшення підприємством якості продукції порівняно з аналогічною продукцією конкурентів дає йому можливість підвищувати ціну на неї, не втрачаючи при цьому своїх споживачів, а часто навіть збільшуючи обсяг продажу.

Література.

1. Радченко Н.В. Задачи повышения конкурентоспособности сельскохозяйственного производства в условиях глобализации мировой экономики // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 1 (44). – С. 114-119.

2. Рудь І.Ю. Особливості формування конкурентного середовища у молокопродуктовому під комплексі // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – № 4 (47). – С. 128-132.

3. Шебаніна О.В., Лопушанська В.В. Конкурентоспособність галузей рослинництва в регіональному аспекті // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. – № 4. – С. 38-47.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ

Туболец К.Г., аспірант,
Дніпропетровський державний аграрний університет*

Аграрне підприємство і його маркетингова діяльність – це відкрита система, яка взаємодіє з зовнішнім середовищем і має проникні границі. Між підприємством і оточуючим маркетинговим середовищем постійно відбувається обмін ресурсами та інформацією.

Здійснюючи маркетингову діяльність, підприємства аграрного сектору повинні швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі, пристосовуючись до його факторів. Отже постає потреба розбору такого поняття як “управління маркетинговою діяльністю”.

Доцільно було б навести декілька визначень такого поняття як "управління маркетингом". Категорія "управління маркетингом" лежить в основі маркетингу, внаслідок чого на сьогоднішній день її понятійний апарат достатньо вивчений як закордонними класиками, так і сучасними російськими дослідниками.

На думку М.К. Моїсєєвої ця категорія передбачає вплив на рівень, час і характер попиту таким чином, щоб це допомагало досягненню цілей, що стоять перед фірмою [1].

За В.А. Шаповаловим "управління маркетингом" - це процес планування та реалізації дослідницької, виробничої і збутової діяльності підприємства, спрямований на узгодження його внутрішніх можливостей з можливостями і обмеженнями зовнішнього середовища заради досягнення певних соціально-економічних цілей [2].

* Науковий керівник – Вініченко І.І., д.е.н., доцент

Отже управління маркетингом можна охарактеризувати як процес аналізу, планування, організації та контролю реалізації комплексу маркетингу (товарної, цінової, збутової політики і політики просування) з урахуванням специфіки діяльності підприємств певної галузі та її особливостей. Використання даного управлінського ресурсу на практиці дозволить вирішити комплекс соціально-економічних, демографічних, організаційно-правових та інших проблем аграрного сектору.

Основними функціями управління маркетингом аграрного підприємства є класичні функції управління, адаптовані до маркетингу: планування маркетингової діяльності, її організація і контроль.

Забезпечення маркетингової діяльності підприємств полягає в сукупності дій та проведенні маркетингових заходів на підприємстві на основі дослідження ринку, оцінки ринкових можливостей, створення комплексу маркетингу маючи за кінцеву мету досягнення внутрішньо-системних та загальносистемних цілей.

Відповідно, маркетинговими методами забезпечення діяльності підприємств є комплекс маркетингових етапів, які класифікуються за функціями, які вони виконують: 1. маркетингове дослідження (вивчення поведінки споживачів, збір інформації, визначення ємності ринку і т. д.); 2. сегментація та позиціонування; 3. комплекс маркетингу; 4. планування; 5. контроль.

Маркетингове дослідження – це систематичний збір, реєстрація і аналіз даних з проблем, які пов'язані з маркетингом товарів і послуг. Під маркетинговим дослідженням також розуміють “...систематичне нагромадження бази даних, необхідних для визначення та реалізації стратегії фірми, її маркетингової діяльності, що пов'язана зі збиранням, аналізом, опрацюванням інформації, звітністю про наслідки проведеної роботи, безпосередньою службою маркетингу фірми або із залученням зовнішніх, незалежних консалтингових фірм” [2].

Методологія дослідження базується на вимогах принципів комплексності, системності, цілеспрямованості, об'єктивності, вірогідності та результативності і охоплює ряд процедур, які відрізняються між собою за змістом і за організацією. За таким абстрагуванням загальну методологію дослідження можна представити як три основні фази (етапи): підготовка, дослідження, застосування.

Важливим елементом дослідження ринку, який базується на основі вивчення попиту та аналізу ринкових можливостей підприємства є сегментація. Через політику сегментації ринку, що її проводить підприємство, втілюється у життя найважливіший принцип

маркетингу – орієнтація на споживача. Сегментацію продовольчого ринку доцільно здійснювати за такими змінними параметрами: географічним та демографічним принципом, соціально-економічними характеристиками, психологічним принципом, споживчими мотивами.

Складовими механізму маркетингового забезпечення є позиціонування на ринку, розробка та реалізація комплексу маркетингу з його товарною політикою, комунікаційною політикою, збутовою політикою, ціновою політикою.

Однією з основних задач маркетингу являється встановлення і підтримка максимально можливої планомірності і узгодженості в діяльності підприємства. В аграрних підприємствах повинна використовуватися система маркетингового планування: оперативне, тактичне, стратегічне.

Особливе місце в маркетинговій діяльності підприємств посідає функція контролю, яку умовно можна поділити на три типи: контроль за виконанням річних планів; контроль прибутковості; контроль за виконанням стратегічних рішень.

Література.

1. Моисеева Н.К. Стратегический маркетинг как основа программы преодоления кризисной ситуации на фирме / Н.К. Моисеева, В.В. Порецкий // Маркетинг. - № 6. - 1997. - С. 56-63.

2. Шаповалов В.А. Управление маркетингом и маркетинговый анализ: учебное пособие / В.А. Шаповалов. - Ростов н/Д.: Феникс, 2008.-345 с.

ПРОБЛЕМИ СЕРТИФІКАЦІЇ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

*Харчевнікова Л.С., асистент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. П. Василенка*

Все більшої популярності у світі, і зокрема в Україні, набирає продукція органічного походження. Причиною цього є зростаюча різниця між якістю та рівнем безпеки продуктів, що виробляються сьогодні, і сертифікованими органічними продуктами [1]. Але сертифікація екологічно чистих продуктів зараз відбувається неформально, на громадському рівні.

Отже, основною проблемою українських виробників органічної продукції сьогодні є те, що немає закону про органічне виробництво. Це вкрай негативно позначається на тих виробниках, які працюють сумлінно, проходять складну сертифікацію. Вони не можуть конкурувати із підприємцями, які використовують хімічні засоби захисту у вирощуванні рослин. Адаже через брак закону будь-хто сьогодні може написати на етикетці свого товару «органічний» – незалежно від того, як насправді вирощувалася продукція [2].

Система сертифікації органічної продукції відрізняється від систем сертифікації якості іншої продукції, оскільки в даному випадку спеціальний аналіз продуктів не застосовується при визначенні походження продуктів, однак, оцінюють спосіб та весь процес виробництва, починаючи від умов доквілля та підготовки ґрунту до постачання продукції споживачам.

Тобто система сертифікації охоплює весь ланцюг просування органічних продуктів від виробника до споживача («від поля до столу») включаючи контроль процесу виробництва продукції на полі, її первинну обробку, пакування, сортування, доочищення, миття тощо, а також процес переробки органічної сировини та виготовлення готових харчових продуктів, транспортування, зберігання та продаж продукції.

Сертифікація передбачає щорічну інспекцію та проходження сертифікаційної процедури кожного року. Кожен річний цикл виробництва галузі рослинництва перебуває під постійним наглядом сертифікаційної компанії і сертифікат видається на певний об'єм продукції, що вирощений в господарстві органічним методом. В сертифікаті чітко зазначається перелік культур, що вироблені, і можуть бути продані як органічні.

Для того, щоб засвідчити що компанія дійсно займається виробництвом чи переробкою органічної продукції, вона повинна пройти інспекцію, в основу якої покладено аналіз інформації та записів, а також відслідковування основних етапів технологічного процесу органічного виробництва на практиці. Звичайно це передбачає огляд полів, техніки та інших засобів виробництва, приміщень, де зберігається продукція. Для того, щоб винести рішення щодо відповідності вимогам, які висуваються до органічного виробництва, сертифікаційний орган має мати якомога більш детальну інформацію про господарство та технологічний процес виробництва.

На жаль, з причин відсутності в Україні законодавчої бази в галузі органічного виробництва та відповідної системи сертифікації,

виробники органіки стикаються з численними труднощами. Частина з них сертифікує свою продукцію в закордонних органах сертифікації та реалізує на зовнішніх ринках.

У Верховній Раді України (ВР) зареєстрований законопроект № 9707-1 від 18 січня 2012 р. про принципи органічного виробництва ініційований Кабінетом міністрів України. Слід відзначити, що законопроект спрямований на покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження природного навколишнього середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів. У документі зазначено, що його дія поширюється на органічну продукцію, яка включає в себе: не перероблену сільськогосподарську продукцію; перероблену сільськогосподарську продукцію; продукцію бджільництва; корми; насіннєвий і садивний матеріал; іншу продукцію, яка вироблена відповідно до вимог цього Закону та Правил органічного виробництва.

Прийняття Закону в цілому дозволить значно збільшити обсяги виробництва конкурентоспроможної аграрної продукції, прискорити насичення внутрішнього ринку високоякісними продуктами харчування та створити передумови для формування свідомості здорового способу життя у громадян. Виробництво у достатній кількості органічної продукції сприятиме поглибленню інтеграції українського аграрного виробництва до ринку ЄС та світових ринків загалом [3].

«Українські споживачі матимуть на полицях магазинів повний асортимент органічної продукції лише тоді, коли влада ухвалить закон про органічне виробництво і змусить його реально працювати; коли виробники і переробники будуть вирощувати, виробляти і переробляти якісну органічну продукцію і мати здорову конкуренцію на ринку; коли інвестори вкладатимуть кошти в комплекси органічного виробництва. Потрібна державна підтримка виробників органічної продукції, саме це призводить до стрімкого зростання органічного сектору країни, що підтверджено світовим досвідом», – вважає Наталія Прокопчук, координатор міжнародного проєкту «Сертифікація в органічному сільському господарстві та розвиток органічного ринку в Україні» [2].

Отже, для розширення виробництва органічної продукції в Україні необхідно розробити чітко визначену державну політику і нормативи, запровадити, на базі міжнародних стандартів, національну систему органічної сертифікації, державну програму для розвитку органічного агровиробництва та сприяти його поширенню.

Література.

1. Гуцаленко О.О. Сертифікація органічної продукції в Україні /О.О. Гуцаленко // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно - практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании '2011». – Выпуск 4. Том 24. – Одесса: Черноморье, 2011. –С. 94–102.

2. Листопад О. Чому бумс органічне землеробство в Україні?: [Ел. ресурс]: Режим доступу: <http://pryroda.in.ua/lystopad/chomu-buksuye-orhanichne-zemlerobstvo-v-ukrayini/>

3. Кіхно Л. Законопроект народного депутата України Ю. Литвина «Про органічне виробництво» прийнятий за основу:[Ел. ресурс]: Режим доступу: <http://narodna.dp.ua/news/news/zakonoproekt-narodno-go-deputat-ukra-ni-ju-litvina.html>.

4. Проект закону України «Про органічне виробництво».

5. Органічне агровиробництво: нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні – Київ: В рамках роботи Проекту «Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні – фаза II», 2008. – 71с.

КРИЗА ЯК ЧИННИК ПРИСКОРЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТОУСТРОЮ

*Кір'ян О.І., к.е.н., доц., Руда О.О.,
Українська інженерно-педагогічна академія
Кір'ян І.С., Харківський національний економічний університет*

На сьогоднішній день більшість людей досі вважає, що криза - це лише негативний чинник середовища. На їх погляд саме вона стає початком поширення безробіття та банкрутства підприємств, інвестиційних і комерційних банків з гарною репутацією в різних країнах світу, призводить до загрози глобальної рецесії, тобто є абсолютно негативним чинником, якому треба протистояти, який треба попереджати та нейтралізувати за будь-яку ціну.

Такий погляд не є абсолютно об'єктивним. Спеціалісти з багатим досвідом роботи вже почали доводити, що криза – це ще й позитивний чинник впливу середовища на розвиток підприємства або організації. Слід пам'ятати, що існує поняття циклічного розвитку, в тому числі й економіки, кожного окремого підприємства, тобто ніколи не може бути лише постійного зростання показників діяльності. На фоні загального розвитку будуть і періоди зростання показників, і періоди тимчасового падіння. Саме останні періоди й сприймаються

як криза. Засоби масової інформації часто подають кризове становище як негативне чи навіть катастрофічне явище в розвитку економічної ситуації, чим тільки погіршують ставлення людей до нього.

Але ж формування песимістичних настроїв у суспільстві дуже шкодить і фінансовій системі країни, і її економіці в цілому, адже використання грошової маси в банківській системі та перетікання її у виробництво ВВП тримаються більшою мірою на довірі громадян, а економіка у значній мірі залежить від споживчих настроїв. Тому, впливаючи на суспільну психологію, можна або провокувати дійсно руйнівну, деструктивну кризу, або стримувати її, або використовувати особливості моменту спаду діяльності для подальшого розвитку та збагачення.

Звідси як для кожного менеджера, так і для відповідальних осіб в період кризи нагальною стає потреба більше уваги приділяти позитивним наслідкам, які вона може нести, та виробити завчасно шляхи її оптимального використання. Тому в статті ми спробуємо виділити основні позитивні аспекти, що можуть відкритися завдяки кризі, і за яких умов це може відбутися.

В останні роки визначенням позитивних аспектів кризи займаються багато провідних вчених та спеціалістів антикризового управління. Особливе місце в дослідженнях займає визначення конструктивного потенціалу об'єкту - зосередження на перспективі розвитку завдяки кризі, формування передумови прояву та затвердження нових підходів та прийомів господарювання, розвитку окремих сфер економіки та ін.

Так, Василенко В.О. у своїх роботах відзначає, що криза, при широкому на неї погляді, так само потрібна системі, що розвивається, як і стабільний стан. Кризу треба розглядати як переломний момент у розвитку системи, що дає простір новому витку економічних змін, змінює тенденції життєдіяльності системи, тобто порушує її стійкість, радикально її оновлює [1]. Андріанов В.Д. пропонує сприймати кризу як чинник, який сприяє переходу на інші принципи господарчої діяльності [2].

Тобто, ці та інші провідні фахівці вважають кризу не тільки критичним станом підприємства, галузі, але одночасно елементом розвитку, чинником позитивного впливу на розвиток тих самих підприємства, галузі; рушійною силою відбору життєздатних одиниць, потрібних народному господарству.

В роботах вчених, котрі зараз займаються нагальними

проблемами пошуку позитивних наслідків кризи, в більшості виділено окремі елементи або результати – один з найвагоміших або декілька окремих. На наш погляд, недостатньо уваги приділяється питанням саме комплексного розгляду позитивних результатів від протікання кризи, оцінці можливої їх динаміки в залежності від тих чи інших умов, під час яких існувала б можливість стимулювати появу та збільшувати величину позитивного ефекту від кризи. Це робить наведену в джерелах інформацію не досить вірогідною з огляду а практичні умови її використання. При спробі використати її в умовах підприємства чи окремої галузі виникають питання, що окремо розглянуті в інших джерелах. Тобто, для результативної практичної діяльності в цьому напрямку користувачу потрібно проглянути та проаналізувати значну кількість матеріалу, що ускладнює процес використання кризи для подальшого розвитку.

На наш погляд криза сприяє прояву всіх проблем, що були накопичені в економіці, в системі управління протягом останнього періоду. Вона прискорює всі процеси: як збагачення й розвитку, так і скорочення та краху. Тому криза - це можливість для радикального перегляду стратегії економічного розвитку, як на рівні держави, так і на рівні галузі, окремого підприємства чи підрозділу, оскільки під час кризи всі ресурси концентруються на найбільш пріоритетних напрямках. У цей період на державному рівні необхідно стимулювати розвиток інфраструктурних проєктів з метою створення внутрішнього ринку для вітчизняних виробників, зорієнтованих в першу чергу на експорт. На рівні підприємства – це вибір дієвих стратегічних напрямів розвитку, перерозподіл всіх без винятку ресурсів, жорсткий підхід до визначення місця кожного елемента в системі та потреби в його вдосконаленні, реорганізації або ліквідації.

Важлива функція кризи - відбракування неефективних учасників з ринку, оновлення менеджменту, омолодження та оптимізація економічної системи в цілому. Влада на державному рівні та керівництво на рівні підприємства не лише повинна не гальмувати цей процес, а навпаки, зобов'язана допомагати кризі в його реалізації, зробивши процес прогнозованим та керованим.

Можна виділити такі складові кризи:

— на світовому рівні - надання стимулу країнам, що розвиваються, до якісного оновлення економічної політики, напрямків наукових розробок, техніки та технологій;

— на рівні держави – видалення з ринку неефективних підприємств з нераціональним використанням ресурсів, з застарілою

політикою розвитку; підтримка новітніх науково-технічних розробок, екологічно та соціально свідомих, тощо;

— на рівні підприємств – оновлення продуктивних сил, що задіяні в підприємницькій діяльності, формування принципово нових підходів до розвитку.

Результатом кризи повинні стати механізми очищення економіки від помилкових рішень, покращення менеджменту як підприємств, так і цілих галузей, скорочення витрат природних ресурсів, впровадження новітніх наукових розробок, підвищення якості продукції та багато інших.

Визначимо очікувані позитивні наслідки кризи на макrorівні.

Перше. Внаслідок фінансової кризи усього за кілька місяців нафта подешевшала втричі. Це падіння мусить відбитися на вартості бензину, солярки і мазуту. Зниження світових цін на нафту може додати оптимізму і споживачам природного газу, адже ціна на нього зазвичай прив'язується саме до ціни "чорного золота". Криза вплнула і на головних автовиробників, які нарешті взялися випускати гібридні автомобілі. Вони споживають не так багато бензину і менше забруднюють навколишнє середовище. Крім того, у світі відчутно зменшилися обсяги продажів автомобілів, що змусило автодилерів піти на безпрецедентні знижки. Разом з тим все ж таки досить високі ціни на енергоносії спровокували посилення уваги до інших джерел енергії; проблеми з забрудненням довкілля відходами – до принципово нових підходів використання цих відходів, перетворення їх з непотребу в сировину.

Друге. Український ринок нерухомості, розігрітий реальним попитом, спекулятивними обладками і кредитною активністю банків, нарешті вертається в рамки більш-менш реальних цінових меж. Будівельні компанії змушені знижувати вартість квадратних метрів, а виробники будматеріалів – ціну своєї продукції. Значно знизилася вартість оренди нерухомості.

Третє. Коли мова йде про великі системні банки, заощадження у них нині досить захищені. Адже закордонний досвід показує, що будь-якому уряду вигідніше підтримати великий банк, що похитнувся, грошима з бюджету, аніж дати йому збанкрутувати. Це означає, що в період кризи з банківського ринку зникають недоброчесні компанії, банківські установи підвищеного ризику для споживача..

Застарілість базових виробництв, не конкурентоспроможність продукції плюс відсутність аксіоматичних ринкових і владних інститутів можуть затягнути українське падіння на значно довший

період, ніж в інших країнах світу. Програма для України повинна включати як невідкладні, екстраординарні дії в протистоянні внутрішнім і зовнішнім фінансовим вибухам, так й цілий пласт структурних та інституційних реформ, без яких ми не зможемо конкурувати у сьогоdnішньому єдиному і безжалісному світі..

Отже, найсуттєвішим в антикризовій національній програмі повинні стати саме реформи, що зроблять Україну гідним учасником боротьби на світовому інвестиційному ринку.

Вони включають:

— трансформацію валютного, кредитного та інвестиційного ринків в Україні у напрямку їхньої дерегуляції, прозорості, відкритості для зовнішнього світу, рівності прав учасників, усунення адміністративних втручань;

— глибоку податкову реформу, що передбачає зниження оподаткування прибутків підприємств і громадян, введення накопичувальних внесків до державних пенсійного, страхового, екологічного фондів та удосконалення систем оподаткування нерухомості, енергоємності, природоспоживання;

— реформування фондово-корпоративних відносин - захист прав дрібних акціонерів, щоквартальна фіксація прибутків корпорацій, банківські гарантії біржових операцій (створення інвестиційних банків), публічні розміщення емісій акцій, введення індивідуальної онлайн-торгівлі останніми та інше;

— програму широкої демонополізації і антимонопольного регулювання: поділ штучних державних господарських монополій, що працюють на внутрішньому ринку, декорпоратизація державних холдингів, забезпечення ліквідності їх боргів, скасування тарифних, податкових, боргових пільг та індульгенцій сировинним і енергетичним галузям, реорганізація монополістичних приватних компаній, незалежне, публічне регулювання природних і мережевих монополій тощо;

— ринкове реформування окремих секторів, що залишаються під адміністративним контролем: паливно-енергетичного, аграрного, машинобудівного, транспортного, дорожнього господарства, телекомунікаційного і телеінформаційного, комунального, житлово-господарського і деяких інших.

Паралельно з глибинними трансформаціями в Україні мають бути здійснені достатньо поверхневі, але вкрай необхідні регуляції. Потрібно зупинити розхитаність валютного ринку і підтримати курс гривні, що допоможе врівноважити експортно-імпортні обсяги

товаропотоків. Забезпечити гарантії вкладів, підняти відсотки за гривневими і валютними депозитами, скасувати заборону на видання нових кредитів, відновити ефективне рефінансування банків, усунути адміністративно-вибірковий порядок продажу валюти на міжбанківському ринку. Треба змінити структуру бюджету, скоротивши видатки на апарат і оборону, обслуговування державного боргу тощо, і виділити додаткові кошти на енергозбереження, стимулювання малого та середнього бізнесу, реконструкцію експортно-орієнтованих підприємств, підтримку вартості акцій стратегічних підприємств, будівельно-інфраструктурні і житлові програми. Треба також терміново включити стимули росту експорту, особливо високотехнологічних товарів і послуг.

Все це не тільки позитивно вплине на економіку на макрорівні, але й а кожне окреме підприємство, наступним чином:

— оптимізація діяльності банківської сфери спростить обіг грошових коштів підприємства, поширить їх фінансові можливості;

— реформування окремих секторів економіки та припинення неефективної дотаційної діяльності створить дієвий механізм справедливої ринкової конкуренції;

— впорядкування експортно-імпортних відносин посприяє виходу на вітчизняний та світовий ринок на рівних умовах з закордонними виробниками;

— справедлива політики щодо використання природних ресурсів сприятиме розвитку ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій, впровадженню інновацій.

Ці та інші позитивні результати можливі лише для підприємств, що дійсно намагаються довго та ефективно працювати на ринку; мають або створюють ефективну систему управління, що враховує зміни середовища; керівництво, що адаптоване до сучасних умов господарювання. В іншому випадку криза дійсно може стати для підприємства чинником деструктивним.

Висновки. Як не парадоксально, але нинішню кризу розглядають виключно і лише як негативне явище, хоча фахівці-теоретики прекрасно розуміють, що криза, у широкому розумінні, — це переломний момент у розвитку системи, що відкриває простір новому витку змін. Вона змінює тенденції життєдіяльності соціальної системи, тобто порушує її стійкість, вимагаючи радикального її оновлення. Іншими словами, криза так само потрібна соціальній системі, що розвивається, як і стабільний стан цієї системи. Криза змінює й політичні пріоритети. На даному етапі в Україні виникла

потреба в економічному лідерстві, єдності, професіоналізмі та компетентності.

Отже, криза справді може мати відчутні позитивні наслідки. Однак скористатися ними можна лише за умови розумної, прорахованої і злагодженої діяльності українського уряду, парламенту і Національного банку на макрорівні, єдності формування та реалізації цілей керівництва підприємства, його власників та кожного окремого працівника на мікрорівні.

Ситуація в Україні не дає критичного приводу для песимізму. Україна змогла оперативнo зреагувати на перші виклики фінансової кризи. Більш того, ми отримали шанс для економічних трансформацій і проведення структурних реформ.

Література.

1. Василенко В.О. «Антикризове управління підприємством: Навч. посібник» – Київ: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
2. Андрианов В.Д. Новая архитектура глобальной финансовой системы // «Маркетинг». - 2009. - № 2.
3. Голубков В.Д. Антикризисный маркетинг //«Маркетинг в России и за рубежом», №1(69), 2009.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

ГОЙЧУК О.І. Державне регулювання рибної галузі.....	7
ОНЕГІНА В.М. Граничний продукт праці та її оплата	9
МОХМЕД АБДАЛАЗИЗ (MOHMAD ABDALAZIZ)	
Признаки економічних кризисов	12
БОГУН О.В. Трудові ресурси в підприємницькій діяльності	15
БОНДАРЕНКО І.І. Проблемні аспекти виробництва соняшникової олії в Україні.....	16
ВЕРЕТЕЛЬНИК Н.І. КУЛИК Т.С. Натуральна оплата праці – за і проти.....	18
ГЛУХОВЕРЯ В.М. Наслідки неконтрольованого збільшення посівних площ соняшнику.....	23
ГОНЧАРЕНКО Н.Г. Удосконалення оплати праці на основі додаткового її стимулювання.....	25
ГРОХ Н.В., КИШ Л.М Соціально-економічний розвиток Вінницької області	28
ГУДЗИНСЬКА Ю.С. Законодавче забезпечення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у формуванні пріоритетів їх стратегічного розвитку	35
КАРАТАЄВА І.С. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарського підприємства	39
КВЯТКО Т.М. Удосконалення методики розрахунку оцінки державної підтримки виробників свинини.....	41
КЛОЧАН В.В. Формування агрохолдингів як прояв концентрації виробництва	44
КОСТАНЕЦЬКА Т. М. Щодо проблеми транскордонного банкрутства в аграрній сфері.....	48

КОТЛЯРОВ А.Д. Аграрная сфера восточного региона Украины: проблемы, пути решения	51
КУЧЕР А.В. Ціни у формуванні прибутковості виробництва гречки	54
ЛЕВКИНА Р.В. Методичні принципи вдосконалення біоенергетичної оцінки в овочівництві	57
ЛЕДЮК Ю.М. Особливості антициклічної політики в умовах поліциклічності економічної динаміки.....	59
ЛИСОВАЯ Т.В. Экономическая эффективность и ее система показателей	62
ЛОПАТКИНА І.В. Трансформація моделі фінансової системи в контексті управління національною економікою в умовах нестабільності	65
ЛЮ ШУЯНЬ Створення системи економічної безпеки – основа сталого розвитку підприємства	73
МАЄВСЬКА Н.І. Проблеми і перспективи формування корпоративної соціальної відповідальності	75
МАЙДАНЕВИЧ П.М. Методологічні підходи оцінки інвестиційної привабливості підприємств.....	77
МІРЗОЄВА Т.В., ТОМАШЕВСЬКА О.А. Про агрохолдинги в Україні ...	81
НАКІСЬКО О.В., РУДЕНКО С.В. Оренді земельні відносини в сільському господарстві: стан та напрями удосконалення.....	83
НІКІТЕНКО А.О. Добровільна форма об'єднання суб'єктів господарювання	87
ОНИЩЕНКО К.Н. Интегральный показатель экономической эффективности зернопродуктового кластера	88
ПОЛЯКОВА І.Р. Економічна ефективність виросування сої в Україні.....	91
СЕМИХАТ Ю.М. Вплив світової фінансової кризи на Україну.....	93

СОЛОДОВНИК О.О. Державно-приватне партнерство у забезпеченні макрореструктуризації.....	95
СТРУПОВА М.М., ЧЕРНОБРОВЕНКО Я.Ф. Економічна ефективність вирощування олійних культур в Україні	98
ХОМУТОВСЬКА Я.М. Нові підходи до управління персоналом в умовах нестабільності.....	101
ЧАБАН А.С. Напрямки виробництва овочевої продукції в Україні	104
ЧЕРНЕНКО К.В., ДІДЕНКО І.В. Вплив зовнішньоекономічного середовища на ефективність підприємств зернопереробного підкомплексу України	105
ЖЕЛЄЗНЯК А.М. Міжнародна конкурентоспроможність в умовах глобалізації	108
ПОТИШНЯК О.М., ХАЗОВА Я.В. Управління якістю на підприємстві як один із факторів забезпечення конкурентоспроможності	110
ПРИХОДЬКО І.В. Шляхи збільшення прибутку на підприємстві.....	114

СЕКЦІЯ

ФІНАНСОВА СИСТЕМА ТА ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ

ГУДЗЬ О.Є. Венчурні механізми у контурі фінансового забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів агросфери.....	119
МАРЕНИЧ Т.Г. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного сектора	122
СТЕЦЮК П.А. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності агроформувань	124
БІЛОУСЬКО В.С., УТЕНКОВА К.О. Міжнародні стандарти фінансової звітності: проблеми і перспективи впровадження.....	127
БІЛЕЦЬКА К. Ю. Оцінка виробничих запасів як невід'ємна частина контролю.....	131

БРИГІНСЬКА Л.Г. Зарубіжний досвід встановлення ресурсних параметрів у регламентуванні банківської ліквідності.....	134
ВАЩЕНКО А. Удосконалення обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	137
ВАЩЕНКО А. Організація обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками	139
ВЕРБИЦЬКА І.О. Автоматизація бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах.....	142
ВЕРЕТЕЛЬНИК Н.І., КРЮЧЕК Г.М. Сучасний стан та напрямки розвитку використання банківських карт в Україні.....	144
ДОЛБІНА І.Ю. Спрощена система оподаткування для суб'єктів малого підприємництва.....	150
ДУДНИК О.В. Сутнісне порівняння понять фінансування та інвестування.....	153
ЄВТУШЕНКО К.М. Єдиний соціальний внесок для підприємців	156
ЄРМАКОВА М.В. Оподаткування доходів фізичних осіб у контексті податкового кодексу України.....	160
ЗАЄЦЬ С.В. Амортизаційна політика та її вплив на відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств	163
ІЛЛЯШЕНКО К.В. Аналіз бухгалтерської звітності бюджетних установ	166
КАЛАШНИКОВА Т.В. Державна підтримка у забезпеченні ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств	169
КАМЕНЬСЬКА Т.Г. Обліково-аналітична модель управління інвестиціями в кругообороті капіталу.....	172
КІДАНОВА Н.Б., ЄВТУШЕНКО Т.А. Застосування комп'ютерних технологій в аудиторській діяльності	175
КІДАНОВА Н.Б., УСАЧОВА О.А. Питання ефективності внутрішнього контролю розрахунків за претензіями.....	181

КРАВЧЕНКО А.С. Оптимізація кредитних ставок в процесі довгострокового банківського кредитування аграрних підприємств...	185
КУШНАРЬОВ В.С. Ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств луганської області.....	188
МАСЮК Ю.В., НЕСТОР І.А. Пошук джерел фінансування щодо відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств.....	193
МАЩЕНКО О.А. Удосконалення документального забезпечення та розрахункових операцій за кредитами банків.....	195
МІКІШ В.М. Автоматизація обліку розрахунків за виплатами працівникам в сільському господарстві.....	200
МІКІШ В.М. Єдиний соціальний внесок: рік застосування – переваги, недоліки та перспективи.....	203
ПОЧТАР О.С. Основні напрями вдосконалення обліку витрат і виходу продукції молочного скотарства.....	205
ПОЧТАР О.С. Організаційно-технологічні особливості виробництва молока та їх вплив на побудову обліку і контролю	209
РУМЯНЦЕВА О.О. Розрахунки платіжними картками: організація та облік.....	213
РУМЯНЦЕВА О.О. Облік розрахунків акредитивами.....	220
СИРОТЮК К.С. Уніфікація бухгалтерського обліку	225
СИРОТЮК Г.В. Аудит витрат виробництва сільськогосподарської продукції.....	227
СТЕЦЮК Ю.П. Методичні підходи до формування системи показників оцінки ризиків інвестиційного кредитування аграрних проектів	230
ТКАЧЕНКО С.А. Про парадигми бухгалтерського обліку	233
ЧУРАКОВА Ю.М. Удосконалення обліку виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах	235

СЕКЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

АМБРОСОВ В.Я. Основа організаційної побудови підприємств.....	239
ЖИБАК М.М. Особливості функціонування фермерських господарств регіону.....	241
АНТОЩЕНКОВА В.В. Економічна ефективність виробництва молока в Україні.....	243
ВАЙСБААТ Ю.В. Проблема виробництва біостанолу в Україні та світі.....	246
ВОЙНИЧА Л.Й. Розвиток органічного землеробства в особистих селянських господарствах.....	249
ВДОВЕНКО Н.М. Роль аквакультури у забезпеченні економічної та продовольчої безпеки України.....	252
ГЕЛУНЕНКО О.Ю., СІДОРЮКОВ А.В. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики: проблеми інституціоналізації.....	255
ГІРЖЕВА О.М. Розвиток молочного скотарства в контексті продовольчої безпеки в Україні.....	260
ДАРМОГРАЙ О.В. Особисті господарства населення: значення та перспективи діяльності на ринку продовольства.....	262
ДОЛЯ В.Б. Деякі питання продовольчої безпеки України.....	267
КАЛІНІЧЕНКО О.В., НОС А.М. Економічна ефективність виробництва зерна в Україні в контексті продовольчої безпеки.....	268
КАРАЧЕНЦЕВ В.В. Молочне скотарство України, сучасність і минуле.....	274
КИРИЛЕНКО М.І. Проблеми економічної та продовольчої безпеки України.....	277
КИШКА Е.В. Розвиток молочного скотарства як пріоритетний напрямок відродження тваринництва.....	279
КОВАЛЕНКО В.А. Моделювання інтеграційних процесів в аграрнопромисловій сфері господарської діяльності.....	282

КОЛОСОВСЬКИЙ О.О., КОЛОСОВСЬКА Ю.В. Проблема економії матеріальних ресурсів на підприємствах плодоовочевої консервації.....	286
КУХАРЄВА А.І. Проблеми економічної та продовольчої безпеки держави.....	288
ЛАЗЕБНИЙ М.Є. Проблеми інвестування та розвитку АПК України .	289
ЛУЦИК Я.С. Стабілізація урожайності та напрямки використання ячменю.....	291
ЛЮ СИНЮЙ Динаміка виробництва молока в мирі.....	293
МАКОВИЙЧУК І.В. Молочне виробництво, як одна із складових продовольчої безпеки	296
НИЦЕНКО В.С. Функціонування агрохолдингів на ринку м'яса курятини.....	299
ОРАНКО Я.Ю. Територіальні особливості попиту і споживання агропродовольчої продукції.....	303
РОДІК Н.К. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва яловичини в Україні	306
САХНЕНКО В.І. Аспекти економічної та продовольчої безпеки сільськогосподарського виробництва	308
СЕРГІЄНКО А.Ю. Шкідливий вплив збільшення посівних площ соняшника на продовольчу безпеку України.....	312
СИСЕНКО А.М. Якість продукції виробництва овочів закритого ґрунту та її складові характеристики	314
СУХОМАЙН Д.О. Фінансові аспекти економічної безпеки держави....	316
ТЕРЕЩУК С.М. Досвід державного фінансового регулювання аграрнопромислового виробництва в розвинутих країнах світу.....	318
ТРЕЩОВ М.М. Напрями підвищення конкурентоспроможності виробників продукції аграрної галузі.....	321
ТУБОЛЕЦЬ К.Г. Теоретичні засади управління маркетинговою діяльністю аграрних підприємств на продовольчому ринку	324
ХАРЧЕВНИКОВА Л.С. Проблеми сертифікації органічної продукції в Україні.....	326
КІР'ЯН О.І., РУДА О.О., КІР'ЯН І.С. Криза як чинник прискорення модернізації сучасного світоустрою	329

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

«РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕСПЕКТИВИ»

ТОМ 2

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Відповідальний за випуск *Г.Є. Мазнєв*

Редактори *В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна*

Підписано до друку 23.04.2012.

Формат 60 × 84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Гарнітура Garamond. Офсетний друк.

Умовн. друк. арк. — 21,44. Тираж — 300 прим.

Видавництво «Міськдрук»

КП «Міська друкарня», 61002, вул. Артема, 44.

Свідоцтво про державну реєстрацію

Серія ДК № 3613 від 29.10.2009 р.